

T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

SİLİFKE HALK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMASI

Aslı AĞCALAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2009

T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

SİLİFKE HALK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMASI

Aslı AĞCALAR

Danışman
Doç. Dr. Nilgün ÇIBLAK COŞKUN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2009

Tez Onay Sayfası

Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Aslı GÖCALAR tarafından hazırlanan "Silifke Halk Kültürü Araştırması" başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başarılı

Başarısız

Başkan

Doc. Dr. Nilgün ÇIBLAĞ COŞKUN
(Danışman)

Üye

Prof. Dr. Erman ARTUN

Üye

Yrd. Doç. Dr. Hürriyet GÖKDAYI

Üye

Üye

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

... / ... / ...

Prof. Dr. Mustafa AKSAN
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Halk bilimi ürünleri, toplum hayatının ifadesi, duygu ve düşünce beraberliğinin göstergesidir. Her toplumun ya da o topluma ait grupların kendine özgü bir takım davranış kalıpları vardır. İnsanlar doğdukları andan itibaren belli kuralları ve davranış kalıpları olan bir toplumun bireyi olurlar. Bireylerin yaratılış farklılıkları, toplumun gelenek, görenek ve beklentileri değişik insan tiplerini ortaya çıkarır. Bu insan tiplerinin davranışları da kültürü ve kültürü oluşturan öğeleri besleyerek, onların değişimini ve gelişimini sağlar. Değişen bu kültür değerlerinin takibi ve incelenmesi halk kültürü açısından oldukça önemlidir. Halk kültürü öğeleri insanları geçmişine bağlar ve geleceğini şekillendirmesinde yardımcı olur. Böylelikle birbirleriyle etkileşim halinde, belirli kuralları bulunan ve uyum içerisinde yaşayan toplumlar meydana gelir.

Milli kültür, yerellikten çıkmış, yurt bütününde benimsenmiş ortak değerleri, yaşama biçimlerini ve buna bağlı unsurları içermektedir. Bu unsurlar; doğum, sünnet, askerlik, evlenme, hac ve ölüm olaylarından oluşan geçiş dönemleri, bayram, tören ve kutlamalar, halk inanışları, halk mutfağı, halk bilgisi ve halk edebiyatı ürünleri temeline dayanmaktadır.

Bu çalışmada Mersin ili Silifke ilçesinde yaşayan halk kültürü öğelerini kayıt altına alarak, yok olmasını önlemeyi ve bu kültür birikimini gelecek kuşaklara aktarmayı amaçladık. Çalışmamızda yazılı ve sözlü kaynaklardan elde ettiğimiz bilgileri belirli bir düzen içinde sınıflandırarak üzerinde inceleme çalışmaları yaptık. Planlı bir saha araştırmasıyla, ilgili konuda doğru tespitler yapabilmek için kaynak kişileri titizlikle seçtik. Elde ettiğimiz bilgileri birbirleriyle karşılaştırarak en doğrusuna ulaşmayı hedefledik.

Çalışmamız önsöz, özet, kısaltmalar ve girişin yanı sıra sekiz bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, geçiş dönemlerini; ikinci bölüm, bayram, tören ve kutlamaları; üçüncü bölüm, halk inanışlarını; dördüncü bölüm, halk mutfağını; beşinci bölüm, halk bilgisini; altıncı bölüm, oyun, eğlence ve sporu; yedinci bölüm, halk edebiyatı ürünlerini; sekizinci bölüm ise, adlar konusunu ele almaktadır. Ayrıca çalışmamızın sonunda sonuç bölümüne, kaynak kişilerin listesine, kaynakçaya, sözlüğe, fotoğraflara ve inceleme alanının haritasına yer verdik.

“Silifke Halk Kültürü Araştırması” başlıklı bu çalışma, yöreye ait kültürel değerlerin zenginliği açısından oldukça zevkli, ancak söz konusu ürünlerin derlenmesi ve tasnifi açısından ise zorluydu. Karşılaşılan sorunların aşılmasında bana yol gösteren, bilgi ve desteğini benden esirgemeyen değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Nilgün ÇIBLAK ÇOŞKUN’a teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışma sırasında görüşülen kaynak kişileri tespit etme ve onlara ulaşma konusunda her zaman yardım eden Silifke Belediyesi Kültür Müdürü Lütfi UĞUR başta olmak üzere tüm belediye çalışanlarına, köy muhtarlıklarına, araştırmalarım sırasında benden bilgi ve yardımlarını esirgemeyen kaynak kişilere, desteği ile tezin her aşamasında yanımda olan Silifkeli arkadaşım Döndü CAN’a teşekkürlerimi sunarım.

Aslı AĞCALAR

Mersin/2009

ÖZET

SİLİFKE HALK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMASI

Aslı AĞCALAR

“Silifke Halk Kültürü” başlıklı bu çalışmada Mersin’in Silifke ilçesindeki geçiş dönemleri olan doğum, sünnet, askerlik, evlenme, hac ve ölüm âdetleri ve bunlara bağlı inanç ve pratikler; bayram, tören ve kutlamalar; halk inanışları; halk mutfağı; halk bilgisi; oyun, eğlence ve spor; halk edebiyatı ürünleri ile canlı ve cansız varlık adları üzerinde durulmuştur.

Çalışma dokuz bölümden oluşmaktadır. Yazılı ve sözlü kaynaklardan elde edilen bilgiler belirli bir düzen ile sınıflandırıldıktan sonra üzerinde inceleme çalışması yapılmıştır. Tespit edilen âdet ve inanmaların eski Türk inanç sistemleriyle olan bağlantıları kurulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın sonunda ise metinlerde karşılaşılan ve yöreye özgü olan kelimeleri kapsayan bir sözlük, fotoğraflar ve ilçenin haritası yer almaktadır.

Bu araştırmanın sonucunda Silifke halk kültüründe, hem Orta Asya’nın hem de Anadolu’nun inanç ve kültür yapısının izlerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu izler İslamiyet’in kabulünü izleyen süreçte yeni dinin rengini alarak bugünkü Silifke halk kültürünü oluşturmuştur.

Anahtar Sözcükler: Silifke, Halk Kültürü, Geçiş Dönemleri, Halk Edebiyatı, Halk Bilimi, Halk İnanışları.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF SİLİFKE FOLK CULTURE

Aslı AĞCALAR

In this paper with head “Investigation of Silifke Folk Culture” is focused on tradition period in Silifke in Mersin which birth, circumcision, military service, marriage, pilgrimage and death tradition and belief and practicals; connected with them. Bairam, ceremony and celebrations, folk beliefs, folk kitchen, folk knowledge; play, entertainment and sport; folk literature products, and living and lifeness existence’s names.

This paper consists of nine sections. After obtained knowledge from written and oral sources has been classified a definity order, work has been done on the review. Traditions end beliefs which has been fastaned down, trying to making contact with ancient Turkish belief systems. At the end of the study take place a dictionary which encountered in the texts, and including indigeneous words, photograp and a map of county.

As a result of this investigation, in the Silifke folk culture has been determined both Central Asia and Anatolian’s belief and culture structures traces. These traces constitue current Silifke folk culture with getting the new religion’s colour in the time acceptance of Islam.

Key words: Silifke, Folk Culture, Traditions Periods, Folk Literature, Folk Beliefs.

İÇİNDEKİLER

ÖZET

ABSTRACT

ÖNSÖZ

KISALTMALAR

GİRİŞ

I. BÖLÜM

I. GENEL BİLGİLER.....	1
I.1. Çalışma İle İlgili Bilgiler.....	1
I.1.1. Konu.....	1
I.1.2. Amaç.....	1
I.1.3. Kapsam ve Sınırlar.....	1
I.1.4. Yöntem.....	2
I.2. Araştırma Alanı İle İlgili Bilgiler.....	2
I.2.1. Coğrafi Yapı.....	2
I.2.2. Tarihî Yapı.....	4
I.2.3. Nüfus ve Ekonomik Yapı.....	6
I.2.4. Sosyo-Kültürel Yapı.....	7

I.3. Silifke Halk Kültüründe Yaptırımlar ve Davranış Türleri.....	9
I.3.1. Örf.....	9
I.3.2. Âdet.....	12
I.3.3. Teamül.....	13
I.3.4. Gelenek.....	13
I.3.5. Görenek.....	14
I.3.6. Töre.....	14
I.3.7. Moda.....	15

II. BÖLÜM

II. GEÇİŞ DÖNEMLERİ.....	17
II.1. Doğum.....	18
II.1.1. Doğum Öncesi.....	18
II.1.2. Doğum Sırası.....	29
II.1.3. Doğum Sonrası.....	32
II.2. Sünnet.....	48
II.3. Askerlik.....	50
II.4. Evlenme.....	51
II.4.1. Evlendirme Biçimleri.....	51

II.4.2. Evlilik Öncesi.....	54
II.4.3. Düğün.....	60
II.4.4. Düğün Sonrası	71
II.5. Hacı Uğurlama ve Karşıla.....	72
II.6. Ölüm.....	73
II.6.1. Ölüm Öncesi.....	74
II.6.2. Ölüm Sırası.....	74
II.6.3. Ölüm Sonrası.....	81

III. BÖLÜM

III. BAYRAMLAR, TÖRENLER VE KUTLAMALAR.....	89
III.1. Dinî Bayramlar.....	89
III.2. Millî Bayramlar.....	93
III.3. Kutsal Aylar ve Günler.....	94
III.4. Bereket Törenleri.....	95
III.4.1. Nevruz.....	95
III.4.2. Hidrellez	96
III.4.3. Yağmur Duası.....	97

III.4.4. Koç Katımı.....	102
III.4.5. Yayla Şenlikleri.....	104

IV. BÖLÜM

IV. HALK İNANIŞLARI.....	107
IV.1. Tabiat Olaylarıyla İlgili İnanışlar.....	108
IV.2. Canlı Varlıklarla İlgili İnanışlar.....	108
IV.3. Cansız Varlıklarla İlgili İnanışlar.....	113
IV.4. Cinlerle İlgili İnanışlar.....	117
IV.5. Nazar-Nazarlık.....	118
IV.6. Yatır ve Ziyaret Yerleriyle İlgili İnanışlar.....	122
IV.7. Rüya-Fal.....	131
IV.8. Büyü.....	133
IV.9. Kurban, Adak.....	134
IV.10. Bereket / Uğur ve Uğursuzlukla İlgili İnanışlar.....	136

V. BÖLÜM

V. HALK MUTFAĞI.....	141
----------------------	-----

V.1. Yiyecek Türleri ve Yapılışları.....	142
V.2. İçecek Türleri ve Yapılışları.....	154
V.3. Yiyecek ve İçeceklerin Korunması.....	156
V.4. Kışlık Hazırlanan Yiyecekler.....	156
V.5. Mutfak Araç ve Gereçleri	158
V.6. Sofra Gelenek ve Görenekleri.....	159

VI. BÖLÜM

VI. HALK BİLGİSİ.....	163
VI.1. Halk Sağaltmacılığı.....	163
VI.1.1. Halk Hekimliği.....	163
VI.1.2. Halk Veterinerliği.....	179
VI.2. Halk Meteorolojisi.....	187
VI.3. Halk Hukuku.....	191
VI.3.1. Miras.....	191
VI.3.2. Kan Davası.....	192
VI.3.3. Boşanma	192
VI.4. Halk Matematiği.....	193

VI.5. Halk Takvimi.....	195
-------------------------	-----

VII. BÖLÜM

VII. OYUN, EĞLENCE VE SPOR.....	201
---------------------------------	-----

VII.1. Çocuk Oyunları.....	201
----------------------------	-----

VII.2. Büyüklerin Oyunları ve Eğlenceler.....	218
---	-----

VII.3. Geleneksel Sporlar.....	225
--------------------------------	-----

VIII. BÖLÜM

VIII. HALK EDEBİYATI.....	227
---------------------------	-----

VIII.1. Anonim Halk Edebiyatı	227
-------------------------------------	-----

VIII.1.1. Manzum Ürünler.....	227
-------------------------------	-----

VIII.1.1.1. Türkü.....	227
------------------------	-----

VIII.1.1.2. Mani.....	249
-----------------------	-----

VIII.1.1.3. Ninni.....	270
------------------------	-----

VIII.1.1.4. Ağıt	280
------------------------	-----

VIII.1.2. Manzum – Mensur Ürünler.....	293
--	-----

VIII.1.2.1. Bilmece.....	293
--------------------------	-----

VIII.1.2.2. Atasözü.....	309
VIII.1.2.3. Deyim.....	323
VIII.1.2.4. Alkış – Kargış.....	338
VIII.1.2.5. Tekerlemeler.....	347
VIII.1.3. Mensur Ürünle.....	362
VIII.1.3.1. Masal.....	362
VIII.1.3.2. Fıkra.....	394
VIII.1.3.3. Efsane.....	406
VIII.2. Âşık Edebiyatı.....	418
VIII.2.1. Günümüz Silifke Âşıklık Geleneği.....	418
VIII.2.2. Âşıklar ve Şiirleri.....	424
VIII.2.2.1. Geçmişte Yaşayan Âşıklar ve Şiirleri.....	424
VIII.2.2.2. Günümüzde Yaşayan Âşıklar ve Şiirleri.....	430

IX. BÖLÜM

IX. ADLAR.....	449
IX.1. İnsan Adları.....	449
IX.1.1. Asıl Adlar.....	449

IX.1.2. Lakaplar.....	450
IX.2. Hayvan ve Bitki Adları.....	451
IX.3. Gün Adları.....	455
SONUÇ.....	456
KAYNAKÇA.....	470
SÖZLÜK.....	479
EKLER	
EK:1 FOTOĞRAFLAR	
EK:2 İNCELEME ALANININ HARİTASI	
EK:3 ÖZGEÇMİŞ	

KISALTMALAR

1. Genel Kısaltmalar

AB: Ana Britannica

BL: Büyük Larousse

C: Cilt

cm: Santimetre

HAGEM: Halkbilim Araştırma ve Geliştirme Merkezi

İA: İslam Ansiklopedisi

K: Kaynak Kişi

KB: Kültür Bakanlığı

km: Kilometre

km²: Kilometre kare

m: Metre

ML: Meydan Larousse

MÖ: Milattan Önce

s: Sayfa Numarası

S: Sayı

TDEA: Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi

TDK: Türk Dil Kurumu

TS: Türkçe Sözlük

vb: Ve Benzeri

YA: Yurt Ansiklopedisi

YÖK: Yükseköğretim Kurumu

2. Metin Kısaltmaları

SA: Silifke Ağıt

SAL: Silifke Alkış

SAS: Silifke Atasözü

SB: Silifke Bilmece

SBO: Silifke Büyük Oyunları

SÇO: Silifke Çocuk Oyunları

SD: Silifke Deyim

SE: Silifke Efsane

SF: Silifke Fıkra

SHO: Silifke Halk Oyunları

SKA: Silifke Kargış

SM: Silifke Mani

SMS: Silifke Masal

SN: Silifke Ninni

ST: Silifke Türkü

STE: Silifke Tekerleme

GİRİŞ

Türk toplumu, köklü tarihi boyunca farklı kültürlerin etkisi altına girmiştir. Bu etkileşimler sonucunda kimi zaman farklı kültürel değerleri kendi bünyesine dâhil etmiş kimi zamanda kendi bünyesindeki kültürel değerleri bırakmış ya da değişikliğe uğratarak devam ettirmiştir.

Halk kültürü doğumdan ölüme kadar insanların yaşantısında yer alan maddi ve manevi bütün öğeleri kapsamaktadır. Halk yaşamının temel dinamiklerini, töre ve geleneklerini, tutum ve davranışlarını, yaratı ve becerilerini, beğenilerini bu kültür ürünleri arasında bulmak mümkündür.

Dokuz bölümden oluşan çalışmamızın ilk bölümünü inceleme alanı ve çalışma ile ilgili genel bilgiler; ikinci bölümünü, doğum, sünnet, askerlik, evlenme, hac, ölüm olayları olmak üzere geçiş dönemleri; üçüncü bölümünü, bayram, tören ve kutlamalar; dördüncü bölümünü, halk inanışları; beşinci bölümünü, halk mutfağı; altıncı bölümünü, halk sağaltmacılığı, meteorolojisi, hukuku, matematiği ve takvimi olmak üzere halk bilgisi; yedinci bölümünü, oyun, eğlence ve spor; sekizinci bölümünü, halk edebiyatı ürünleri; dokuzuncu bölümünü ise adlar oluşturmaktadır.

İnceleme alanımız olan Mersin ili Silifke ilçesi halk kültürü ürünleri açısından oldukça zengin bir görünüm sergilemektedir. Çalışmamızda Silifke merkez ve bu merkeze bağlı köylerde tespit edilen kültür öğeleri halkbilimi açısından değerlendirilmiştir.

Derleme çalışmalarımız sırasında gözlem, görüşme, anket, kılavuz ve kaynak kişilerden bilgi toplama yöntemleri kullanılmıştır. Teknik malzeme olarak kamera, fotoğraf makinesi ve ses kayıt cihazından yararlanılmıştır.

Elde edilen veriler yazıya aktararak, düzenlenmiş ve üzerlerinde inceleme çalışmaları yapılmıştır. Yaptığımız tespitler sonucunda Silifke'deki inanç ve pratiklerin eski Türk inanç sistemleriyle bağlantıları kurulmaya çalışılmış ve Anadolu'daki benzer inanç ve pratiklerden de örnekler verilmiştir.

“Silifke Halk Kültürü Araştırması” adlı bu çalışmayla kayıt altına alınmış olan kültür birikiminin gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanmıştır. Ayrıca bu alanda yapılacak olan çalışmalara da küçük bir katkı sağlamak temennimizdir.

I. BÖLÜM

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Çalışma İle İlgili Bilgiler

1.1.1. Konu

Tezimizin konusunu Mersin'e bağlı Silifke ilçesinin halk kültürü araştırması oluşturmaktadır. Çalışmamızda bu ilçenin gelenek ve görenekleri, törenleri, bayramları, kutlamaları, halk inanışları, halk mutfağı, halk bilgisi, oyun ve eğlence biçimleri, halk edebiyatı ile canlı ve cansız varlıklara verdikleri adlar ele alınıp incelenmiştir.

1.1.2. Amaç

Yaptığımız çalışmada Silifke yöresinin halk kültürü açısından oldukça zengin olduğunu ve bu ürünlerin birçok yerleşim birimine göre daha canlı olarak yaşatılmaya çalışıldığını tespit ettik. Böyle bir kültüre sahip olan ve zaman içinde yok olabilecek olan bu zenginliğin değerlendirilmesinin faydalı olacağı kanısındayız.

Bugüne kadar Silifke ile ilgili olarak bu tarz bir çalışma yapılmamış olması, bu yöreyi inceleme konusu olarak seçmemizde etkili olmuştur. Amacımız Silifke yöresinde tespit edebildiğimiz bütün halk kültürü ürünlerini derleyip, yazıya aktarmak, bu ürünler üzerinde inceleme çalışması yaparak bu alanda yapılan çalışmalara katkı sağlamaktır.

1.1.3. Kapsam ve Sınırlar

İnceleme alanımız, Mersin iline bağlı olan Silifke ilçesi ve bu ilçeye bağlı yerleşim birimleriyle sınırlandırılmıştır. Çalışmamızın kapsamını ise söz konusu alanın halk kültürü ürünleri açısından incelenmesi oluşturmaktadır.

1.1.4. Yöntem

Bu çalışmamızda, halk kültürü ile ilgili çalışmalarda kullanılan alan araştırması, örnek olay ve yazılı kaynaklardan yararlanma yöntemlerinin yanı sıra gözlem, görüşme, anket, kılavuz ve kaynak kişilerden bilgi toplama yöntemlerini de kullandık.

Derlemeler sırasında ses kayıt cihazı, fotoğraf makinesi ve kamera gibi teknik malzemelerden de yararlanarak konuşma ve görüntüleri en doğru şekilde kaydetmeye özen gösterdik. Ayrıca imkânlarımızın elverdiği ölçülerde yöre halkıyla birlikte yaşayarak, yöreyle ilgili daha sağlıklı derlemelerde bulunmaya çalıştık.

Saha araştırmasına çıkmadan önce konumuzla ilgili yazılı kaynaklardan bilgi edinip, ilgili süreli ve süresiz yayınlardan, YÖK Dökümantasyon Merkezi'nden, KB HAGEM Arşivi'nden, Milli Kütüphane'den ve ulaşabildiğimiz tüm üniversite kütüphanelerinden yararlandık.

1.2. Araştırma Alanı İle İlgili Bilgiler

1.2.1. Coğrafi Yapı

Silifke ilçesi %89'u dağlık, %11'i ovalık olmak üzere 2943 km² yüzölçümü ile il yüzölçümünün %18'ini kapsamaktadır (YA, 1982:3617).

Kıyı kesiminde tipik Akdeniz ikliminin hâkim olduğu ilçede yazlar sıcak ve kurak; kışlar ılık ve yağışlıdır. Sahilden iç kesimlere doğru yükseldikçe iklim değişmekte, yazlar serin; kışlar ise soğuk ve kar yağışlı geçmektedir.

Mersin ilinin en büyük akarsuyu olan, 268 km uzunluğundaki Göksu Irmağı iki kol halinde Geyik Dağları'nın suları ile beslenip Taşeli yaylalarından güneye inerek Mut

ilçesi yakınlarında birleşir ve derin vadiler oluşturduktan sonra Silifke ilçe merkezinin tam ortasından geçip, taşıdığı alüvyonlarla meydana getirdiği Silifke Ovası'na suları ile hayat vererek Akdeniz'e dökülür (silifke_bld, 2008).

Antik adı Kalykadnos olan Göksu'nun tarihte de ayrı bir önemi vardır. Roma - Germen imparatoru Frederik Barbarossu, III. Haçlı Seferi sırasında ordusunun başında Filistin'e giderken 10 Haziran 1190 günü Silifke yakınlarında Göksu Irmağında boğulmuştur (silifke_bld, 2008).

Silifke, Mersin ilinde doğal gölü bulunan tek ilçedir. Bu göller Akgöl, Paradenizdir. Silifke, 105 km' lik kıyı bandı ile Akdeniz'in en güzel kumlu sahilleri ve kirlenmemiş denizine sahiptir. Kıyı ve ovadan 5 km kuzeye doğru 200-300 m yükseklikteki dalgalı araziden sonra başlayan Toroslar'da yükseklikleri 500 ile 2000 m arasında değişen dağlar mevcuttur. Dalgalı arazi kuşağındaki makiliklerde defne, zakkum, melengiç, murt, harnup gibi tipik Akdeniz bitkileri vardır. Makiliklerden sonra başlayan ormanlar 2000 m sonra seyrekleşmeye başlar; 2500 m sonra yerini çalılıklara ve geniş otlaklara bırakır (YA, 1982:3628).

İlçenin 1.600.000 dekarı orman arazisidir. Ormanlar Çamdüzü, Gelinsuyu, Alibaba, Kırağıbucağı mevkileri ile Göksu Vadisi boylarında yoğundur. Ağaç türü olarak, baltalık ormanlarda meşe, pırnal, sandal, sakızlık, tespih, gürgen ve pek az da olsa kayın ağacı; koru ormanlarında ise karaçam, kızılçam; yükseklerde akçam, katran, ardıç ve sulak yerlerde köknar yetişmektedir. İlçenin dağlık kesimlerinde yaban domuzu, keklik, tavşan ve yerli kuş türleri en çok görülen yabani hayvanlardır (silifke_bld, 2008).

Ayrıca, dünyanın en önemli kuş göçü yolu üzerinde bulunan Göksu deltası, Akdeniz'in doğal özelliklerini koruyabilmiş en önemli sulak alanlarından biri olarak, 450

tür olan Türkiye'nin kuşlarından 334 türüne, yine Türkiye'nin 140 ulusal ve uluslar arası öneme sahip kuş türünün 106 türüne; dünya çapında yok olma tehlikesi altında bulunan 24 kuş türünün 12 türüne yaşama, üreme, beslenme ve konaklama imkanı sağlayarak barındırmaktadır. Bunlardan en önemlileri bölgenin simgesi haline gelen saz horozu, yaz ördeği, cüce karabatak, tepeli pelikan, dik kuyruk, ala kaz, deniz kartalı, şah kartalı, turaç, toy ve ada martısıdır (silifke_bld, 2008).

Göksu Deltası, nesli tehlike altında olan, denizde yaşayıp karada üreyen deniz kaplumbağası *Caretta Caretta* ve yeşil kaplumbağa *Chelonia mydas*'ın en önemli üreme alanlarından biridir. Yine nesli tehlike altında memelilerden Akdeniz keşiş foku *Monachus monachus*, aşırı avlanma sonucu sayıları hızla azalan mavi yengeç ve lahoz balığı (*Epinephelus aeneus*)'da bu bölgede yaşamaktadır (silifke_bld, 2008).

Deltada 441 bitki türü tespit edilmiştir. Bunlardan 32 adedi nadir tür; 8 adedi endemik (sadece Göksu Deltasında bulunan) tür olarak deltada mevcuttur. Göksu Deltası dünyanın çeşitli yerlerinden gelen kuş bilimcilerin büyük ilgisini çekmektedir (silifke_bld, 2008).

1.2.2. Tarihi Yapı

Yöredeki ilk yerleşme yeri, Cilicia Tracheia (Taşlık Kilikya), Kalikodnos (Göksu) kıyısında, geniş bir ovada, Selevkos Nicator'ca (MÖ 312-281) kurulmuş ve kente Selevkeia adı verilmiştir. O dönemde Mezapotamya sınırındaki Selevkeia'dan ayırt edebilmek amacıyla bu Selevkeia, "Göksu üzerindeki Silifke" olarak anılmaktaydı (YA, 1982:3658).

IV. yy'da İsavria (İçel) kentlerinden sayılan Silifke, Tarsus ile ticari rekabete girişerek, özellikle Kıbrıs'tan gelip, Anadolu içlerine gönderilen mallar için bir transit

merkezi olmuştur. V. yy'da Bizanslılar'ın eline geçen Silifke, önce Kleisura, daha sonra da Selevkeia Theması'nın merkezi olarak askeri alanda büyük bir önem kazanmıştır (YA, 1982:3658).

Araplar 838 yılında Silifke'ya bağlı Nehr ül-Lamis'e kadar ilerledilerse de, Silifke'yi ele geçirememişlerdir.

I. haçlı seferi sırasında, yöre Ermenilerin eline geçtiyse de geri kalan Aleksis Komneneos (1081-1118), Gorigos (Kız Kalesi) ili birlikte Silifke'yi onararak, buraya bir askeri birlik yerleştirmiştir. III. Rupen döneminde (1175-1187), Silifke Kalesi Ermenilerce bir kez daha ele geçirilmiştir (YA, 1982:3658).

Ermeni kralı II. Leon döneminde, Silifke'ye Selçuk akınları başladıysa da güçlü kalesi sayesinde uzun süre dayanmıştır. Ancak sonunda zor durumda kalan II. Leon, yardım sağlamak amacıyla, Silifke'yi Hospitalier şövalyelerine bırakmıştır (YA, 1982:3658).

1224 yılında Alaeddin Keykubad, güçlü bir orduyla Silifke önlerine kadar gelmiştir. 1116'da tahta çıkan Ermeni kralı Heytüm ile bir anlaşma yaparak Silifke'yi yine Hospitalier şövalyelerine bırakmıştır. 1228 yılında Alaeddin Keykubad, Türkmen aşiretlerini, Ermenilere karşı bu uç bölgesine yerleştirmiştir. Türkmenler arasında sivrilerek güç kazanan Karamanlılar sonraları Silifke'yi ele geçirmiştir (YA, 1982:3658).

1473 yılında Gedik Ahmet Paşa, Karamanoğulları topraklarına girerek, Silifke'yi Osmanlı egemenliği altına almıştır. Silifke, 1867'de Konya vilayeti İçel sancağının, 1877'de Adana vilayeti İçel sancağının merkezi olmuştur (YA, 1982:3659).

1924 yılında sancak isimleri kaldırılarak yerine mutasarrıf ya da valilik deyimleri kullanılmaya başlandı. Mut, Gülnar, Anamur ve Silifke, merkezi Silifke olan İçel adında bir vilayet olmuştur. Karaman ise Konya'ya bağlanmıştır. 1933 yılında İçel ilinin merkezi Silifke'den alınarak Mersin'e taşınmıştır. Böylece Silifke il olma özelliğini kaybetmiştir. 2002 yılında ise İçel adı Mersin olarak değiştirilmiştir (silifke_bld, 2009).

1.2.3. Nüfus ve Ekonomik Yapı

İlçenin ekonomisi tarım, turizm ve hayvancılığa dayalıdır. Tarım ekonominin % 23' ünü oluşturur. Tamamı sulanan ova kesiminde hububat, yerfıstığı, susam, sebze, çilek, narenciye ve çeltik ziraatı yapılmaktadır. Turfanda sebzeçilik ve çilekçilik son yıllarda özellikle ova köylerinde önem kazanmıştır. Sahil kuşağı ile Göksu deltasının kuzey kesimlerinde narenciyeçilik önemli bir yer tutar.

Kısmen sulanabilen orta sahil kuşağında meyvecilik, sebze ve hububat ziraatı; sulanamayan kesimlerde ise zeytin, harnup, antepfıstığı yetiştiriciliği de yapılmaktadır. Yayla kesiminde de hububat, elma, kiraz, armut, şeftali ve bağ ziraatı yapılır. Silifke ekonomisinin diğer bir ağırlıklı kolu da hayvancılıktır. Dağlık kesimlerin iklim ve bitki örtüsü yapısı küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine elverişlidir. Genellikle keçi türü yaygındır. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği daha çok dışarıya yöneliktir. Önceleri ovalık kesimde yapılan sığır besiciliği artık dağlık kesimlere de kaymaya başlamıştır. Arıcılık bazı ailelerin geçim kaynağı durumundadır.

İlçede deniz balıkçılığının yanı sıra Akgöl ve Paradeniz dalyanlarındaki balık üreticiliği de ekonomide önemli yer tutar. Kefal, çupra levrek, lagos yörenin yaygın balık türleridir.

Tarihi, doğal ve kültürel zenginlikleri; yılın 300 günü güneşli iklimi, 105 km.lik kıyı bandı ile büyük bir turizm potansiyeline sahip olan ve ekonomisinin önemli bir bölümünü turizmin oluşturduğu Silifke ilçesinde Turizm Bakanlığı'ndan belgeli üç otel, bir motel, dört pansiyon toplam 9 tesiste 647 belgeli yatak kapasitesi bulanmaktadır. Bunun dışında çoğunluğunu pansiyonların oluşturduğu mahalli idarelerden belgeli 1987 yatak kapasiteli tesisler ile Silifke herkese ve her keseye hitap edebilen bir tatil ve turizm cennetidir.

İlçenin özellikle köylerinde mekikli dokuma tezgâhlarında (Çulfalık) dokunan kilim, savan, çıpıt, ıstarlarda dokunan çul, çuval ve heybelerin ihtiyaç fazlaları köylüler tarafından yerli ve yabancı turistlere satılmaktadır.

Taşucu beldesinde bulunan ve ülkemizin sayılı kâğıt fabrikalarından biri olan SEKA Akdeniz Müessesesi Silifke'nin en önemli ve en büyük sanayi kuruluşudur.

1.2.4. Sosyo-Kültürel Yapı

Silifke'nin en büyük kültür etkinliği her yıl 20–26 Mayıs tarihleri arasında yapılan “Uluslararası Silifke Kültür Haftası”dır. İki 1974 yılında yapılan bu haftanın adı 1994 yılına kadar “Uluslararası Silifke Müzik ve Folklor Festivali” iken, haftanın etkinlikleri çoğalınca adı 1996 yılında “Uluslararası Silifke Kültür Haftası” olmuştur.

Akdeniz iklim koşullarından dolayı yörenin insanlarında kışın sahillerde, yazın yaylalarda yaşama geleneği vardır. Yayla ve sahil arasındaki göçler, göçler esnasında karşılaşılan olaylar, üretilen ürünler ve beslenen hayvanlar arasındaki ilişkiler hastalık, ölüm gibi üzüntülerde, sünnet, düğün, nişan, asker uğurlama gibi sevinçlerde paylaşılan duygular halkın kendi yaşama biçimiyle yoğrulmuş atasözleri, dua, beddua, yakım, mani ve türkülerle sözlendirilmiş, müzikle birleştirilerek “Silifke Halk Oyunları” ortaya

çıkmıştır. Sözlerinde ve figürlerinde zengin bir kültürü yansıtan halk oyunları yaşanan Yörük-Türkmen kültürünü geçmiş kuşaklardaki biçimiyle gelecek nesillere aktarmaktadır.

Silifke Yörük-Türkmen kültürünü; halk oyunlarını, yapılan her türlü sanatsal faaliyeti yurt içinde ve yurt dışında tanıtmak; yöredeki ve Türkiye’deki Yörük-Türkmen gruplarını kaynaştırmak ”Uluslararası Silifke Kültür Haftası”nın en büyük amacıdır. Açılan el sanatları, resim, heykel sergilerinde, yapılan yemek, ses ve spor yarışmalarında birçok yeteneklere fırsat verilmektedir. Geleneksel yaşam biçimini konu alan Yörük göçü, Yörük çadırı, sünnet şöleni, köy düğünü gibi isimler adı altında yapılan programlarla yeni nesiller bilgilendirilmekte amatör tiyatro gruplarının çalışmaları desteklenmekte, edebi alanda çalışma yapanlar halka tanıtılmakta, halk paneller ve konferanslarla aydınlatılmakta, konserlerle eğlendirilmektedir.

Silifke’de el dokumacılığı ve el işlemleri yaygındır. Çul, çuval, heybe, battaniye, namazlağı, kolan (dokuma ip) yünden daha çokça da kıldan yapılır. Dokuma yapılacak yün ve kıl yıkanır, temizlenir. Atacakla atılır. Kirmenle eğrilir, ip durumuna getirildikten sonra, ipin dokuması “ıstar” tezgâhında yapılır. Dokunacak çul, çuval veya heybenin eni boyu kadar ip ayarlanıp ıstara yerleştirilmesine “çul çözmek”, ”çuval çözmek”, ”heybe çözmek” denir. Çözülen dokumaya verilecek desen için boyalı ip kullanılır. Boyalı ipe ”çesit” denir. Istar da dokuma elle yapılır. Tarakla vurularak sıkılaştırılır. İnce dokuma dediğimiz göynek, tor, peşkir, kuşak, çiplik, çapıt gibi dokumalar “çulfalık“ tezgâhında yapılır. Çulfalık tezgâhında dokuma için mekik kullanılır. Sıkıştırma büyük tarak ile yapılır. Istar ve çulfalık tezgâhlarını bu işleri yapan her köyde görmek mümkündür. Belediye Kültür Evinde de bir ıstar ve bir de çulfalık tezgâhı örnek olarak bulunmaktadır. Kanevçe çıkarma yok denecek kadar azalmıştır.

1.3. Silifke Halk Kültüründe Yaptırımlar ve Davranış Türleri

Yeni doğan çocuğa “moda” isimler verilmekte; ekonomik ve sosyal şartların değişmesinden dolayı “gelenek” olan başlık parası alınmamaktadır; ölünün ardından “âdet” olan mevlit okutulmakta; “töre”ler evlilik dışı ilişkileri reddetmekte; hasta olan komşumuz “görenek”lerimize uyarak ziyaret edilmekte; “teamül” gereği düğüne gelen misafirleri karşılayan çalgıcılara bahşiş verilmektedir. Sosyal normlar, zaman içinde değişen ve yeni şekiller alan halk kültürünün oluşmasında kuşaktan kuşağa aktarılmasında oldukça önemlidir. Özellikle aile, akrabalık, tarikat, mezhep, cemaat ve neticede topluma varacak şekilde bütün kurumları etkileyen ve şekillendiren “Sosyal Normlar” halk biliminin konuları arasında önemli yer tutarlar (Eroğlu, 2000:1).

Bu çalışmanın konusu da halk bilim araştırması olduğundan bu terimlerin ne ifade ettiğini bilmek çok önemlidir. Bu nedenle çalışmamızın giriş kısmında örf, âdet, teamül, gelenek, görenek, töre ve moda terimlerini açıklamanın gerekli olduğunu düşündük.

1.3.1. Örf

Örf kavramıyla ilgili kaynaklarda şu tanımlar yapılmaktadır:

Örf, yasalarla belirlenmemiş olan, halkın kendiliğinden uyduğu gelenek, âdet olarak tanımlanabilir (TS, C.II, 1998:1141). Bir toplumda, o topluluğun bireylerince benimsenmiş davranış biçimi, davranış ilkeleridir (Devellioğlu, 1198: 1118). Bir sosyo-kültür biriminde kanun ve ahlak kaidelerinin yerine geçebilecek kadar kuvvetli fakat kanuni yaptırımla desteklenmeyen davranış kalıbına örf-töre adı verilir (Nirun – Özönder 1990: 262).

Örf ve âdet, yazılı olmayan hukuk kurallarıdır. Yargıç, hukuksal anlaşmazlıkları çözmek için öncelikle yazılı hukuk kurallarına başvurur. Bir anlaşmazlığı çözüme bağlayan hukuk kaynağı yoksa sorunu örf ve âdete göre karara bağlar. Örf ve âdet hukuku kuralları etki alanlarına göre ikiye ayrılır:

1. Genel örf ve âdet kuralları ülkenin her yerinde uygulanır.
2. Özel örf ve âdet kuralları ise belirli bölge ve belirli bir meslek grubu için geçerlidir (BL, C.17, 1990:9047).

Bütün geleneksel tarım toplumlarında görgüye dayalı olarak kuşaktan kuşağa aktarılan bilgiler ve davranışlar vardır. Bunlar, aktarım sırasında sistemleşerek bağlayıcı kurallara dönüşürler. Kabileden devlete geçişte hukukun temelini oluştururlar. Yazılı bir kamu hukuku zamanla kökenlerinden soyutlanarak yüksek kültürün parçası olsa bile onun altındaki halk kültüründe, sözlü iletişimden başkasını bilmeyen kitleler için örf, toplumsal yaşamın düzenlenmesinde etkili olur (AB, C 17, 1989: 306).

Çağdaş hukuk sistemlerinde örf ve âdet, topluluk içinde kök salmış, uyulması zorunlu sayılan gelenek kuralları anlamına gelir. Bu kurallar yasalardan farklı olarak, yetkili devlet organının bir işlemi ile konmak yerine, çeşitli durumlarda aynı davranış biçiminin yinelenmesiyle oluşur ve hukuku uygulayan devlet makamlarınca da yaptırım altına alınır. Bir geleneğin örf ve âdet kuralı haline gelebilmesi için üç koşulun sağlanması gerekir. Bunlar; süreklilik, genel inanç ve hukuksal yaptırımlardır (AB, C.17, 1989: 306).

Örf ve âdetin maddi, nesnel ögesini oluşturan süreklilik görelidir. Bazı durumlarda bir davranışın yinelenmesi kısa süreli olsa da bu konuda sürekli bir isteğin ve uygulamanın varlığını göstermesi yeterlidir. Örf ve âdetin ruhsal ve öznel ögesini oluşturan genel inanç, bir geleneğin bağlayıcı bir hukuk kuralı olduğu konusunda

toplum bireylerinde genel bir kanının belirmiş olmasıdır. Örf ve âdetin hukuksal ögesi olan yaptırım, bir geleneğin bağlayıcı ve zorlayıcı niteliğinin devlet desteğiyle oluşturulmasıdır (AB, C.17, 1989: 306).

Örfler çoğu zaman toplumun katı beklentileri olarak nitelenen bir takım örnek tutum ve davranışlardır. Bireyle birey, bireyle aile, bireyle komşular ve akrabalar, bireyle halk ve ulus arasındaki ilişkileri, davranışları, tutum ve tavırları düzenleyen ve belirleyen işlevleri vardır. Toplumun her üyesini baskı altında tutan örfler, zorlayıcı, yaptırıcı ya da yasaklayıcı yaptırımlarıyla bireyin toplumla ilişkisini düzenler. Cins, yaş, sınıf ve mesleklere göre belirlenmiş çeşitli örfler, bunlar arasında bağlantıyı koruma, kollama, pekiştirme, denetleme işlevleri görürler (Örnek, 2000:123).

Örflere karşı çıkma kimi toplumlarda yasaya karşı çıkmakla bir tutulur. Böyle durumlarda birey, kimi zaman yasaların da üstünde tutularak katı ve bağışlanamaz bir tutumla cezalandırılır. Örfün dışına çıkan bireyin iç dünyasında yaratılan çöküntü ve eziklik duygusu yasal cezadan daha ağırdır (Örnek, 2000:123).

Örflerle yasa arasında sıkı bir ilişki vardır. Yasalar ayıklanmış, düzenlenmiş işlerliği ve uygunluğu denenmiş örfler toplumdur. Bir toplumda yeni bir yasa hazırlanırken, o toplumun bağlandığı örf ve âdetler göz önünde bulundurulur. Halkın bu konudaki eğilimlerine, alışkanlıklarına, uygulamalarına dikkat edilir (Örnek, 2000:123-124).

Örfler en katı sosyal normlardan biri olarak kabul edilebilir. Bu özelliğine rağmen çeşitli şartlara bağlı olarak etkinlikleri ortadan kalkabilir ya da azalabilir. Bundaki en büyük pay ise sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyidir. Kırsaldan büyük kentlere doğru örflerin yaptırım gücünün azaldığı veya ortadan kalktığı söylenebilir.

1.3.2. Âdet

Bir kimsenin yapmaya alışık olduğu şey, topluluk içinde eskiden beri uyulan kural, töre (TS, C I, 1988: 16). Görenek, usul, tabiat, alışkanlık (Devellioğlu, 1998: 11). Âdet; bir toplulukta, bir toplumda aynı biçimde yapıla gelen uyulması gerekli, sık tekrarlama sonunda edinilen davranıştır (BL C.1, 1988:99).

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere âdetler toplumun uzunca bir zaman içinde kendiliğinden uymaya, yapmaya alışageldiği ve topluluk tarafından yapılmasının gerekli olduğuna inanılan davranış kalıplarıdır.

Âdetin karakteristiğini, alışılmış bir takım davranışların kalıplaşması oluşturmaktadır. Bu kalıp davranışlar ve alışkanlıklar, örf ve töredeki yapıma ya da kaçılma zorunluluğu yerine âdette yapılmak ya da yapılmamak niteliğine bürünmektedir. Âdette müeyyide, yapılmalıdır, yapılmamalıdır, uyulmalıdır, uyulmamalıdır seviyesindedir (Eroğlu, 2000: 125).

Âdetler çeşitli kökenlerden kaynaklanmış ve biçimlenmişlerdir; bunlar içerisinde geçmiş zamanların yaşama biçimleri, dünya görüşleri, ilginç rastlantı ve olaylar önemli bir yer tutar. Bir toplumda, toplumun bütünü ilgilendiren âdetler olduğu gibi çeşitli mesleklerin, mezheplerin, etnik grupların kendilerine özgü âdetleri de vardır. Âdetlerin pratikteki uygulamasının giderek gelenekselleşmesini sağlayan, bu konuda bilinçli ya da bilinçsiz görev üstlenen yaş ve cins gruplarıyla dinsel liderler, dernek yöneticileri, oyun grubu başkanları bulunmaktadır. Kimi âdetler oldukça durağan ve sürekli iken kimisi de değişebilen niteliktedir. Âdetlerden bir bölümü büyük değişim çalkantısına ayak uydurarak özlerinde ve biçimlerinde sınırlı değişmeye uğrayarak benliklerini bir dereceye

kadar korunurken bir bölümü de tıpkı canlı organizmalar gibi etkinliğini ve diriliğini zamanla yitirip, ortadan kaybolacaktır.

1.3.3. Teamül

Teamül kelimesi Arapça kökenlidir ve iş, bir işin oluşu, öteden beri olagelen muamele, yerleşmiş olan örf, âdet gibi anlamlara gelir (Develioğlu, 1998:1045). Sözlük anlamından yola çıkarak teamülü; eskiden beri yapılması gelenek halini almış davranış kalıpları olarak tanımlayabiliriz. Teamüller, sürekli olarak yapılageldiği için toplumda kalıplaşmış bir yerleri vardır.

1.3.4. Gelenek

Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane (TS, C. I, 1988:534) olarak tanımlanan gelenek, sosyal normların önemli bir bölümünü teşkil eder.

Gelenekler sözlü ve yazılı olarak iki bölüme ayrılırlar. Tıpkı âdetler gibi, ama onlardan daha güçlü olarak toplumsal yaşamın düzenlenmesinde ve denetlenmesinde önemli rol oynarlar. Nitelikleri bakımından genellikle tutucu olan gelenekler aile, hukuk, din ve politika gibi toplumsal kurumlar üzerinde daha etkilidir (Örnek 2000:126).

Bireyin bağlı bulunduğu grubun ya da toplumun geleneklerine karşı çıkması, bu karşı çıkışın derecesine göre bireyin toplulukça aforozundan saldırıya uğramasına, hor görülmesinden alaya alınmasına kadar genişleyen tepki türlerinde biçimlenir. Geleneklerin tıpkı örfler gibi yasalarla belirlenmiş türleri vardır. Gelenekler, genellikle yasalardan çok daha geniş bir alanı yönetirler (Örnek, 2000:126).

Gelenekler, genellikle yasalardan daha geniş bir alanı yönetirler. Bu nedenle geniş anlamda, bir kuşaktan diğerine aktarılan bilgi, tasarım, boş inanç vb maddi olmayan kültürdür denilebilir.

1.3.5. Görenek

Bir şeyin eskiden beri görüldüğü gibi yapma alışkanlığı (TS, C.1, 1988:563) olarak tanımlanan görenek örf, âdete, geleneğe göre yaptırım gücü daha zayıf bir sosyal normdur. Örfteki yapıma zorunluluğu âdet ve gelenekteki yapılmalı özelliği göreneklerde yapabilme niteliğini alır (Örnek, 2000:127).

Görenekler günlük yaşantımızın gerekli gördüğü ilişkilerin düzenlenmesinde, bireyler arasındaki sürtüşmelerin azaltılmasında, toplumsal ilişkilerin kolaylaşmasında belirli rol oynar. Komşu ziyaretlerinde, hasta yoklamalarında, alışverişte, ortak taşıtlara inip binmede, tanışma ve tanıştırmalarda nasıl davranılacağını belirleyerek ilişkilerin düzenli gitmesine yardımcı olurlar (Örnek, 2000:127).

Görenekler, sosyal yaşantımız içerisinde insan ilişkilerini güçlendirme, ortak yaşamayı kolay kılma gibi işlevleriyle uyulması gerekli olan ancak zorunluluk barındırmayan davranışlardır.

1.3.6. Töre

Töre sözcüğü “türe” den gelmektedir. Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü, dar anlamıyla ise bir toplumdaki ahlaki davranış biçimleri (TS, C.II, 1988:1488) şeklinde tanımlanmaktadır.

Bir toplulukta, bir grupta bir yöre halkında uymayla yükümlü oldukları ya da uymaya zorlandıkları davranış kalıplarının ve tutumlarının tümünü içine alan töreler özellikle geleneksel kesimde ve kırsal alandaki etkinliği ile dikkat çeker. Öyle ki töreleri zedeleyen ya da törelere aykırı sayılan davranışlar çoğu kez bağışlanamaz bir tutumla, yasaların yargılamasına da zaman bırakmadan, bu durumlar için toplumca belirlenmiş cezalara çarptırılır (Örnek,2000:128).

Töreler, daha çok ahlaki durumlarla ilgili olarak karşımıza çıkan, güçlü bir yaptırım gücüne sahiptir. Uyulmadığı takdirde cezalar devreye girer. Bu bağlamda diğer normlardan daha katı ve güçlü bir yapısı bulunmaktadır.

1.3.7. Moda

Moda, göreneğe bakarak daha kısa süreli olan çabuk değişebilen öykünme (taklit) yoluyla yayılan, temelinde değişiklik ve özgünlük dürtüsü yaratan geçici davranış biçimleridir (Örnek, 2000:124-125) değişkenlik ihtiyacı veya süslenme özentiyle toplum yaşamına giren geçici yeniliktir (TS, C.II,1988:1032).

Eşyalarda, insanlarda belli bir görünümde bir tipi belirleyen, çoğunluğun benimsediği ortak zevki yansıtan ana çizgilerdir. Belli bir dönemde, bir toplumda, bir grupta yaygın olan zevki yansıtır görünen ve çok rağbet gören, bir eşyayı, bir etkinliği, bir yeri seçme; giysilerin belli bir döneme uygun ayırt edici görünümü, bu görünüme uygun düşen model; günün beğenisine uygun olan; moda renk anlamlarında kullanılır. Herkesçe benimsenmek, beğenilmek, yaygın bir duruma gelmek; “moda olmak” şeklinde kullanılırken; rağbet görmez olmak, demode olmak da “modası geçmek” şeklinde ifade edilir (DL, C.5, 1993:1688).

Modayı etkileyen ve yayan araçların başında sinema, tiyatro, televizyon, basın, reklam şirketleri, ticari kurumlar ve teknoloji gelmektedir. Bunların çoğu zaman bilinçli, kimi zaman da bilinçsiz olarak ortaya attıkları yenilikler, bunlara açık olan kimselerce hemen benimsenir. Giderek daha geniş kitleleri de içine alan bu yenilikler belirli bir süre etkinliklerini sürdürürler (Örnek, 2000:129).

Moda, sosyal normlar içerisinde en kısa süreli olan çabuk değişebilen taklit yoluyla yayılan, temelinde değişiklik ve özgünlük dürtüsü yaratan geçici davranış biçimidir. Çabuk yayılması, var olana aykırı düşmesi, insanın değişik ihtiyaçlarından kaynaklanması, ticari amaçlarla desteklenmesi, cins ve yaş grupları arasında daha belirgin olması, toplum katlarına ve sınıflara göre ayrımlar göstermesi belli başlı özelliklerindedir. Modaya uyulsa da olur uyulmasa da olur. Herhangi bir yaptırım yoktur.

II. BÖLÜM

2. GEÇİŞ DÖNEMLERİ

Geçiş dönemlerinde kümelenen âdetler, gelenekler, töreler ve törenlerle bunların içinde yer alan pratikler belirli bir yörenin geleneksel kültürünün ana bölümlerinden birini oluşturur (Artun, 2005:125).

Halk kültüründe geçiş dönemleriyle ilgili inanç, âdet ve pratiklerin eski Türk kültürüyle bağları vardır. Araştırmacılar Orta Asya Türklerinin Animizm (ruhçuluk), Türk doğacılığı olarak da adlandırılan Şamanist, Budist, Maniheist inanç sistemlerine dâhil oldukları konusunda birleşmektedir. Bugün uyulan birçok âdet ve inanma kalıpları, eski Türk inançlarının günümüze gelmiş şekilleridir. Bunlar arasında halk tarafından İslamiyet'in gereğindenmiş gibi kabul edilip yaşatılanlar da vardır (Artun, 2005:125).

İnsan yaşamının başlıca üç önemli geçiş dönemi (doğum, evlenme, ölüm) olduğunu ve bunlardan her birinin de kendi bünyesi içinde birtakım alt bölümlere ve basamaklara ayrıldığını ve bu üç önemli aşamanın çevresinde birçok inanç, âdet, töre, tören, ayin, dinsel ve büyüsel özlü işlemin kümelenerek, söz konusu “geçiş”lerin bağlı buldukları kültürlerin beklentilerine ve kalıplarına uygun bir biçimde yönetildikleri belirtilir. Bunların hepsinin amacı da kişinin söz konusu “geçiş” dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kutsamak, kutlamak aynı zamanda da bu kişiyi bu zamanda yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilere korumaktır. Çünkü yaygın olan inanca göre, insan bu tür dönemler sırasında güçsüzdür ve dolayısıyla da zararlı etkilere açıktır (Örnek, 1995:184).

Sünnet, askerlik, hac olayları da insan yaşamında çeşitli açılardan değişim meydana getirmekte ve insanın toplum içindeki rolünün belirlenmesinde etkili olmaktadır.

Bu sebeple bu olayların da geçiş dönemleri olarak değerlendirilmesi uygun görünmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada geçiş dönemleri doğum, sünnet, askerlik, evlenme, hac ve ölüm olmak üzere altı başlık altında ele alınıp incelenmiştir.

2.1. Doğum

ağlar boyu doğuma ve onun kendi bünyesi içindeki evrelerine birtakım geçiş töreleri ve törenleri eşlik eder. İnançlar ve gelenekler insanları gebelik öncesinden başlayarak birtakım âdetlere uymaya ve bu âdetlerin gerektirdiği işlemleri yerine getirmeye zorlamaktadır. Doğumun çevresinin yüzlerce âdet, inanç, dinsel ve büyüsel özlü işlemlerle örülü olduğunu görülmektedir (Örnek, 1995:132).

Doğumla ilgili âdet, inanma ve bunlara bağlı pratikler günümüzde de her yörede bazı farklılıklar göstererek devam etmektedir. Gençler bir yandan bu âdetlere uyarken bir yandan da tıbbın sağladığı her türlü imkândan da yararlanmaktadır.

Çalışmamızın bu bölümünde doğum çevresinde gelişen uygulamalar, doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası başlıklarıyla üç evre olarak incelenmiş ve Silifke yöresinde yaşatılan âdet, inanma ve bunlara bağlı pratikler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2.1.1. Doğum Öncesi

Her evlilikten sonra evlenen gençlerin ve ailenin ilk istediği şey bebektir. Bu isteği ebeveynler “gençlerin mürüvvetini görelim” şeklinde dile getirirler. Günümüzde iş, aile ya da maddi sıkıntılar gibi sebeplerden dolayı eşler bebek sahibi olmayı bir müddet erteleyebilmektedirler. Eskiden böyle bir geciktirme tubben bilinmediği gibi ayıp sayılıyordu. Günümüz şartlarında köyde de şehirde de bütün evliler, hem doktor kontrolünde hamile olup olmadıklarını öğrenmekte hem de olursa doktor kontrolünde bu

hamileliği sürdürmektedirler, olmazsa tıbben çare aramaktadırlar. Tıbben çare bulamayanlar, halk hekimliği yöntemine başvurmakta, çeşitli dinsel ve büyüsel işlemler uygulamaktadırlar.

2.1.1.1. Kısırlığı Giderme – Gebe Kalma

Evlendikten sonra uzun bir zaman geçmesine rağmen gebe kalamayan kadına halk arasında “kısır” denilmektedir. Bu durumdan kurtulmak için geçmişten günümüze kadar devam eden zaman içerisinde türlü uygulamalar yapılmış ve çeşitli şekillerde bundan kurtulmanın çaresi aranmıştır.

Eskiden beri Türklerde gebelik ve kısırlıkla ilgili çeşitli uygulamaların varlığı bilinmektedir. Manas Destanı’nda Yakup Han, hatununun kısırlığından şikâyet ederek “Bu hatun mezarlı yerleri ziyaret etmiyor, elmalı yerlerde yuvarlanmıyor, kutlu pınarlar yanında gecelemiyor” diyerek eski Türklerde kısırlığı giderme ve gebe kalma ile ilgili pratikler hakkında ipuçları vermektedir. Kırgız-Kazaklarda kısır kadınların sahrada tek başına biten bir ağaç ya da bir pınar başında koyun keserek geceyi orada geçirdiklerini; Yakutlarda çocuk isteyen bir kadının kutsal bir ağacın yanında ağlayıp sızlayarak dua ettiğini yazılı kaynaklardan öğrenmek mümkündür (İnan, 1995:167-168).

Anadolu’daki Uygulamalar

Çarşamba ve Terne’de çocuğu olmayan aileler, kurban adadıktan sonra tekkelere gitmektedirler. Tekkenin bahçesindeki bir ağaçtan kestikleri çubuğu yay şeklinde bükerek iki ucunu bir iple bağlamaktadırlar. Bu yayla ipin arasından yine tekkenin bahçesinden kesilmiş bir değnek geçirilmektedir. Bu yaylı ok tekkenin bahçesindeki ağaçlardan birine asılmaktadır. Zamanla ok yaydan ayrılırsa çocuk sahibi olunacağına aksi halde ise olunamayacağına dair bir inanış bulunmaktadır (Basri, 1960:2238).

Artvin/Yusufeli/Demirkent'te ziyaret yerlerine götürülen kadın orada uykuya yatırılmaktadır. Uykuya yatan kadının gördüğü rüyalar yorumlanarak çocuğu olup olmayacağına dair yorumlarda bulunulmaktadır (Özder, 1967:4390-4397). Zile'de ise çocuk sahibi olamayan kadın evliyaya götürülmektedir. Burada kadının başına bir ip ya da yular geçirilerek yatırın çevresinde üç defa dolandırılmakta ve "Sana satılık kurban getirdik, kaç alyorsun? sözleri tekrarlanmaktadır (Öztelli, 1951:436-438).

Yukarıda sözünü ettiğimiz dinsel ve büyüsel uygulamaların yanında, çocuk sahibi olamayan kadınların halk hekimliğı yöntemlerine de sıklıkla başvurdukları bilinmektedir. Erzurum'da gebe kalmak isteyen kadın, yağda pişirilen yumurtayı sıcak sıcak rahmine yerleştirmekte, haşlanmış kabak buğusuna oturtulmakta ya da "ışkın"¹ kökü kaynatılarak içilmektedir (Artun, 2005:128). Kahramanmaraş ve çevresinde ise çocuğu olmayan kadınlar Ilıca kaplıcasına götürülmekte, burada 21 defa banyo yapması sağlanmaktadır (K.50).

Silifke'deki Uygulamalar

Araştırma alanımız olan Silifke ve çevresinde tespit edilen uygulamalar; tıbbi uygulamalar ve halk hekimliğı uygulamaları olarak iki başlıkta ele alınıp incelenmiştir. Bu uygulamalar şunlardır:

- Tıbbi Uygulamalar

- Hastaneye, doktora veya ebeye başvurulur (K.1, K6, K.14, K29, K.30, K39).

- Halk Hekimliğı Uygulamaları

---

¹ Işkın: Dağ muzı olarak da bilinen bu bitki, 30-70cm. arası uzunlukta, 1-3cm eninde, yassı, yeşil renkli, ekşi, ilkbahar ve sonbahar aylarında yetişmektedir.

Dinsel ve Büyüsel Nitelikteki Uygulamalar

Silifke’de çocuk sahibi olmak isteyip de olamayan kadınlar;

- Silifke kalesinin batısındaki mezarlığın arkasında bulunan “Hürüler Tepesi”ne çıkarak burada küçük taşlar toplayıp bunlarla yatır kenarına bebek şekli yaparlar, çöple yere bebek çizip, yatırın yanına elbise parçası bırakırlar. Kendi elbiselerini yırtarak ağaç dalına beşik yaparlar (K.30).
- Silifke’nin Say Mahallesi’nde küçük bir beton binanın içinde bulunan “Garip Dede”yi ziyaret edip burada çocukları olsun diye dilekte bulunurlar. Bu dilek aslında Allah’a yapılmaktadır. Ancak, bu dileğin, yatır veya türbede yattığına inanılan ulu kişilerin yüzü suyu hürmetine kabul edileceğine inanıldığından dilek burada gerçekleştirilir (K.29, K30).
- Sünniler, Kırobası tarafında bulunan “Durhasan Dede” yatırına gidip çocuk olması için uygun yerlere bez bağlayıp ya da çamaşır asıp, saçlarından keserek buraya atarlar ve çocuk isterler. Hamile kalıp da bebeği yaşamayanlar da Durhasan Dede’ye giderler ki bebekleri dursun. Yine bundan başka Silifke’nin çevresinde bulunan çeşitli yatırlara gidenler vardır (K.6, K.30, K.63).
- Çocuğu olmayanlar yatırlara gittiği gibi işi bilen hocalara da kitap açtırırlar. Kitap açan hoca, hamile kalamayan kişiyi -belli isimler vererek şu hocaya muska şu hocaya hamaylı yaptır diye- yönlendirir (K.14, K30).
- Çocuğu olmayan kadınlara hamaylı yani muska takılır. Bu kadın için tıbıka var denir. Çocuğun kırkı çıkana kadar anneye takılan bu muska daha sonra çocuğa takılır. Hamaylı, parmak ya da üçgen şeklindedir ve dışı mavi bez ile sarıdır (K.29, K30).

- Erkek çocuk sahibi olmak isteyen kadın, denize girer ve üzerinden kırk dalga aşırır (K.14).

Çeşitli Otlar ve Köklerle Yapılan Uygulamalar

- Meyve veren ağaçların yaprakları toplanır, kaynatılarak içilir (K.6, K.29, K30, K.34, K.41).
- Süt kaynatılarak çukur bir kaba konulur, çocuğu olmayan kadın çıplak bir şekilde bu kabın üzerine oturtulur (K.9, K.29, K.30, K.31, K.41).
- Ayçiçeği (günebakan) bütün bir halde kaynatılır, kadın bu suyun buharına oturtulur (K.29, K.41).
- Yörede yetişen meyveli ağaçların yaprakları toplanıp kaynatılır. Çocuk sahibi olmak isteyen kadın, çıplak bir halde sandalyeye oturtulur. Yaprakların kaynatıldığı su, bu sandalyenin altına yerleştirilir. Kadının üzeri çarşafı tamamen kapatılarak suyun buharıyla terlemesi sağlanır. Yaklaşık beş dakika sonra kadın sıkıca giydirilerek bir yatağa yatırılır. Bu işlemin yapıldığı günün akşamında eşiyile ilişkiye giren kadının hamile kalması beklenir (K.30).

Değerlendirme

Silifke ve çevresinde, toplumun her kesiminde olduğu gibi çocuğa çok önem verilmektedir. Çocuk sahibi olamayan çiftlerin her türlü yola başvurduğu gözlenmektedir. Tıbbın olanaklarından yararlanan kişilerin de bu işlemlerin yanı sıra dinsel-büyüsel uygulamalara da başvurdukları tespit edilmiştir. Maddi olanakların yetersiz olması sebebiyle başvuru bazı uygulamalara maddi olanakları iyi durumda olan kişilerin de tıbbi tedavilerden sonuç alamadıklarında, çaresiz kalmaları sebebiyle başvurdukları bilinmektedir. Bunların yanı sıra kişilerin eğitim durumu da tıbbın olanaklarından çok halk

hekimliği yöntemlerine başvurmada etkili olmaktadır. Eğitim durumu arttıkça, kişilerin bu uygulamalardan önce tıbbı başvurmayı tercih ettikleri görölmektedir.

2.1.1.2. Gebelikten Korunma

Toplumumuzda gebe kalmak için birçok yöntemle başvurup çaba harcanmasının yanında gebelikten kaçınmak ya da gebe kalınmışsa bunu sona erdirmek için de birçok uygulama vardır. Son yıllarda sağlık kuruluşları tarafından önerilen doğum kontrol yöntemlerinin kullanımının artmasına rağmen geleneksel yöntemler de varlığını sürdürmektedir. Tıbbi yöntemlerle gebelikten korunma ekonomik olarak uygun olmasına rağmen geleneksel yöntemlerin kullanılması, toplumumuzda eski geleneklerin güçlü bir şekilde bugün de varlığını koruduğu şeklinde yorumlanabilir.

Silifke'deki Uygulamalar

- Sağlık kuruluşlarının önereceği doğum kontrol yöntemleri kullanılır (K.7, K.15, K.29)
- Kocası korunur (K.7, K.20, K.29).
- Halk hekimlerine, ebelere gidilir (K.7, K.20, K.29).
- Kına ya da lahana kaynatılarak içilir (K.20).

Yazılı kaynaklarda Mersin ve ilçelerinde çocuğu olmaması için kadına, katırtırnađı², hint sineđi³ yedirildiği, karanfil ve kına suyu içirildiği de belirtilmektedir (Uğur, 1948:3).

² Katırtırnağı: Dik duran çalı halinde her zaman yeşil olan odunsu bir bitkidir.

³ Hint Sineği: Bu sineğin vücudunun genel rengi sarımsı kahverengidir. Başı sarı, gözleri büyük ve yeşil madeni pırlıtlı, kenarları kırmızıdır. Kanatları geniş olup üzerinde siyah ve soluk kahverengimsi şeritler vardır.

Değerlendirme

İnceleme alanında gebe kalmanın önlenmesi için artık büyük ölçüde sağlık ocaklarına ya da en yakın hastaneye başvurulmaktadır. Ayrıca bu konularda sağlık ocaklarında çalışan personel de köylüleri bilinçlendirmeye çalışmaktadır. Gittikçe yaygınlaşan bu çalışmalara rağmen hâlâ gebelikten korunmak için halk arasında “ara ebesi” adı verilen kadınlara gidilerek yaptırılan çeşitli uygulamalara da rastlanmaktadır.

2.1.1.3. Çocuğun Sağlıklı Olması ve Yaşamaları İçin Uygulanan Pratikler

Çocuklarının sağlıklı bir şekilde dünyaya gelmesi ve yaşamaları her anne babanın dileğidir. Bu nedenle konu etrafında, hâlâ devam ettirilen birçok inanç ve uygulama örgüsünün oluşması olağandır.

Günümüzde her yerde olduğu gibi Silifke’de de doktor kontrolünde yapılan doğumlarda ve sonrasında çocuğun sağlık gelişimi bir çocuk doktoru tarafından takip edilmekte, gerekli aşılarla birtakım hastalıklar önlenmeye çalışılmaktadır. Ancak doktora gidemeyenler, çeşitli sebeplerle gitmek istemeyenler olası hastalıklara karşı bazı dinsel, büyüsel uygulamalara ve kendi yöntemleriyle birtakım tedavi yollarına başvurmaktadırlar.

Silifke’deki Uygulamalar

- Daha önce doğan kardeşleri ölmüş olan çocuğun yaşamaları için saçını yedi yaşına kadar kesilmez ve çocuğa başkalarının aldığı giysiler giydirilir. Ancak çocuk yedi yaşına geldiğinde saçları kesilir ve ailesinin aldığı yeni giysiler giydirilir. İlk saçını kesen berbere ise çocuğun ailesi para, havlu, mendil gibi hediyeler verir (K.6).
- Teninin rengi sararan bebeklerin sarılık olduğu düşünülür. Tedavi için bebeğin yüzüne sarı renkli bir tülbent örtülür (K.1, K.6, K.14, K.29).

- Sarılık olduğu düşünölen bebeğin yatağının başına 7 âdet sarımsak ve 7 âdet kuru üzüm bir ipe geçirilerek asılır (K.6).
- Sancılanan bebeklere kekik ya da nane kaynatılarak birkaç damla içirilir (K.6).
- Kulağı ağrıyan bebeklerin kulağına ısıtılmış zeytinyağına batırılmış bir pamuk yerleştirilir (K.30).
- Ateşi çıkan bebeklerin vücudu sirkeli su ile ıslatılmış bir bezle sarılır (K.29, K.30).
- Çok ağlayan bebeklere nazar değdiğine inanılır ve kurşun dökölür. Nazardan korunması için yastığının altına cevşen adı verilen bir muska konulur. Bununla beraber üç defa Felak suresi üç defa da Nas suresi okunarak nazar değer bebeğin yüzüne üflenir (K.6, K.14, K.29).
- Nazardan korumak için bir kâğıda Arap harfleriyle, 21 tane besmele (Bismillahirrahmanirrahim) yazılarak üçgen şeklinde katlanır, mavi bir beze sarılır ve bebeğin çamaşına iğneyle tutturulur (K.6, K.14, K.29).
- Nazar değmesin diye bebeğin giysilerine, yatağına mavi boncuk takılır (K.6, K.14, K.29).
- Vücudu düzgün olsun diye bebeğin vücudu ve bacakları, belek bağı adı verilen uzun ve ince bir kumaş parçasıyla sıkıca sarılır (K.1).

2.1.1.4. Aşerme

Aşerme gebeliğin belirli dönemlerinde gebe kadında görölen bir durumdur. Beğermemek, kötölemek anlamındaki “aş yermek” giderek halk arasında anlam değerştirerek, hamile kadının kimi yiyecekleri canı çekmesi onları tatmaktan kendini alamaması anlamına gelmiştir. Bu dönemde hamile kadının istediği her şey verilmeye çalışılır (Artun, 2005:129).

Anadolu'daki Uygulamalar

Kadını aşermesiyle ilgili pek çok farklı âdet ve inanmalar bulunmaktadır. Adana'da aşeren kadının istediği verilmezse günaha girileceğine ya da çocuğun şaşılacağına inanılmaktadır. Kadın istediğini yiyemezse çocuğun vücudunda, kadının istediği yiyeceğin lekesi olacağı düşünülmektedir. İstedikini yiyen kadının ise çocuğunun akıllı olacağına inanılmaktadır (Başçetinçelik, 1998:38-39).

Silifke'deki Uygulamalar

- Paça içilmez çocuk sümüklü olur (K.9, K.20).
- Aşeren kadına her türlü yiyecek kötü kokar (K.9, K.20).
- Aşeren kadın sahibinden izinsiz ya da haram olan yiyecekleri asla yememelidir, aksi takdirde çocuğu hayırsız olur (K.6, K.9, K.20).
- Aşeren kadının midesi bulanır ve başı döner, ağır işler yapamaz (K.9, K.20).
- Aşeren kadın kokuya hassas olduğundan mutfakta yemek pişiremez, yemeği başkasının pişirmesi gereklidir (K.9).
- Ayva yenirse çocuk gamzeli olur (K.9, K.20).
- Elma yenirse çocuğun yanakları kırmızı olur (K.9, K.20)
- Keklik yenirse çocuğun gözleri sürmeli ve güzel olur (K.9, K.20)
- Ekşi yenirse kız çocuğu olacağına inanılır (K.7, K.9, K.20)
- Tatlı yenirse erkek çocuğu olacağına inanılır (K.7, K.9, K.20).
- Aşeren kadın canının çektiği yiyeceği yemezse çocuğun vücudunda o yiyeceğin lekesi olacağı düşünülür (K.7, K.20).
- Aşeren kadın bu sırada birine sinirlenirse, çocuk fiziksel ya da ruhsal özellikleri bakımından bu kişiye benzer (K.14).

2.1.1.5. Gebe Kadının Uygulamaları/Kaçınmaları

Gebelik dönemi sıkıntılı ve hassastır. Bu dönemde annenin yapacağı her şey bebeği olumlu ya da olumsuz bir biçimde etkileyebilir.

Gebe kadın doğacak bebeğin olumsuzluklardan etkilenmemesi için bazı eylemlerden kaçınırken bebeği olumlu etkileyeceğine inanılan bazı eylemleri uygular. Silifke’de tespit edilen bazı uygulama ve kaçınmalar şunlardır:

Uygulamalar

- Çocuğun kemikleri güçlensin diye süt içmelidir (K.7, K.20).
- Canının çektiği yiyecekleri yemelidir, aksi halde çocuğun cildinde bu yiyeceklerin izleri leke şeklinde kalabilir (K.7, K.20).
- Et tüketimine ağırlık vermelidir (K.7, K.20).
- Çocuğun kemikleri güçlü olsun diye peynir ve yoğurt yemelidir (K.7, K.20).
- Bal, pekmez, kuru üzüm gibi kan yapıcı yiyecekler yemelidir (K.7, K.9, K.20).
- Çocuk güzel olsun diye elma ve ayva yemelidir (K.20).
- Hem anne hem çocuk vitamin alsın diye çok meyve yemelidir (K.7).
- Çocuk güzel olsun diye güzel çocukların resimlerine bakılır (K.7).
- Tiksindirici bir şey gördüğünde çocuk çirkin olmasın diye anne adayı göbeğini çimdikler (K.20).

Kaçınmalar

- Gebe kadın ağır kaldırmaz, aksi halde çocuğunu düşürebilir (K.9).
- Gebe kadın saçını kestirmez, çocuğun ömrünün kısılacağı düşünülür (K.9, K20).
- Motora binmez, çocuğunu düşürebilir (K.9).

- İğne vurduramaz, ilaç içmez, aksi halde çocuk sakat kalabilir hatta ölebilir (K.9).
- Korkutulmaz, korkutucu şeylere bakmaz (K.9).
- Stresten ve sıkıntıdan uzak durur, anne üzülürse çocuk da üzülür (K.14, K.20).
- Tavşan yemez ve tavşana bakmaz aksi halde çocuğun dudağı yarık olur (K.9).
- Baykuşa ya da kötü şeylere bakmayacak, çocuk ona benzer (K.9).

Değerlendirme

Gebe kadının kaçınmaları ve uygulamaları bebeği koruma temeline dayanmaktadır. Bu kaçınma ve uygulamaların fiziksel ve psikolojik olarak anneyi yönlendirmekte olduğu söylenebilir.

2.1.1.6. Bebeğin Cinsiyetinin Tayini

Gebelik sırasında doğacak çocuğun cinsiyeti önemli bir noktadır. Gebe kadının fiziki durumuna bakılarak tahminlerde bulunulur ya da görülen rüyalar yorumlanarak çocuğun cinsiyeti anlaşılmaya çalışılır.

Silifke'deki Uygulamalar

- Doktora gidilerek ultrasonla bebeğin cinsiyeti öğrenilir (K.7, K.20, K29).
- Gebelikte güzelleşen kadının oğlu, çirkinleşen kadının kızı olur (kız annenin güzelliğini almış) (K.7, K.20).
- Gebe kadının cildinde lekelenmeler olursa kızı olur (K.7, K9).
- Gebe kadının karnı sivri olursa oğlu, yassı olursa kızı olur (K.14, K.20).
- Gebe kadın tatlıya aşeriyorsa oğlu, ekşiye aşeriyorsa kızı olur (K.7, K.9, K.20).

Konuyla ilgili yazılı kaynaklarda Mersin ve çevresindeki uygulamalar arasında şunlara da rastlamak mümkündür. “Kadının haberi olmaksızın bir minderin altına bıçak, bir minderin altına makas konulur. Hamile kadın makasın üzerine oturursa çocuk kız, bıçağın üzerine oturursa erkek olurmuş.” ya da “Çocuk annenin karnında solda oynarsa kız, sağda ve belde oynarsa erkek olurmuş” (Uğur, 1948:4).

Değerlendirme

İnceleme alanında çocuğun cinsiyetini belirlemek için doktora başvurulmasının yanında birçok âdet ve inanma bulunmaktadır. Bunlar, genellikle annenin fiziksel görüntüsü ve yedikleriyle ilgili olarak yapılan tahminlerdir. Bugün de özellikle Silifke'nin köylerinde, köyden çok fazla ayrılmayan kişiler arasında, orta yaş ve üzeri kadınlar sıklıkla çevrede bulunan hamile kadınların bebeklerinin cinsiyetlerini benzer şekillerde tahmin etmeye çalışmaktadırlar.

2.1.2. Doğum Sırası

Doğum sırasındaki güçlükleri gidermek, kadının kolay doğum yapmasını sağlamak, bebeğin ve annenin rahat ve sağlıklı olmalarını sağlamak için bir dizi uygulama ve inancın doğum olayının çevresinde kümelenildiği söylenebilir. Bunlar da aşama aşama şu şekilde gerçekleşmektedir.

2.1.2.1. Doğum Hazırlığı/Doğum Olayı

Doktor kontrolünde hamileliğini sürdüren anne adayları, hastanede veya eve ebe çağırarak doğum yaparlar. Şehir merkezine uzak olan bazı kırsal çevrelerde, bu işlere eli yatkın, tecrübeli kişiler doğum yaptırabilir. Bunların dışında doğum yapacak olan kadın

için Silifke’de birtakım uygulamalar yapılmaktadır. Bunlar annenin daha az acı çekmesi, doğumun kolay gerçekleşmesi, anne ve bebeğin sağlıklı kalması için uygulanılır.

Silifke’deki Uygulamalar

- Tavandan bir ip sarkıtılır doğum yapacak kadın bu ipe tutunarak iyice asılır. Sancı başladığında var gücüyle ipi kendine çeker. Böylece anne adayını kolay doğum yapar. Elleri de kendine zarar vermeyecek şekilde kalır (K.30).
- Kadının sancısı başladığı zaman kum ateşte kavrularak bir çarşafın üzerine serilir. Doğum yapacak olan kadın bu kumun üzerine yatırılır. Böylece kadının rahmi ısınarak rahatlar (K.30).
- Doğum yapacak olan kadına okunmuş su içirilir (K.14, K.20, K.30).
- Doğum esnasında kadına ısırması için bir mendil verilir (K.9).

Ayrıca Sait Uğur’un İçel Folkloru adlı çalışmasında söz konusu yörede doğum olayını kolaylaştırmak üzere şu uygulamalara başvurulduğu belirtilmektedir (Uğur, 1948:4-5):

- Kadının haberi yokken başka bir yerden silah atarlar.
- Doğum yapacak kadına, kocasının ayakkabısının sağ tekinin ökçe kısmına su koyarak içirirler.
- Evde bulunan kapalı bıçak ve makasın ağzını açarlar.
- Yağda kavrulmuş siyah çörek otunu kadına içirirler.
- Kadının eteğinden danaya saman yedirirler.

2.1.2.2. Göbek Kesme/Tuzlama/Yıkama

İnceleme alanımız olan Silifke yöresinde göbek kesme, tuzlama ve yıkama çevresinde oluşan inanmalar ve ilgili uygulamalar aşağıdaki şekilde görülmektedir.

Göbek Kesme

- Doğum olayı gerçekleşir gerçekleşmez çocukla anneyi bağlayan göbek kordonu kesilir. Bu işlemi doğumu yaptıran kişi gerçekleştirir. Kesici aletin temiz olmasına dikkat edilir. Doğumdan sonra göbek kordonu kesilirken doğumu yaptıran kişi çocuğa o anda bir isim verir ve “Peygambere salâvat” diyerek göbeği keser. Aile önceden kesin bir isim düşünmemişse o anda bir isim söylenir. Bu tesadüfen söylenen isme göbek adı denir. Çocuğun büyük babası ya da büyük annesi çocuğu kucaklarına alarak “göbek adın ....dır, mübarek olsun” derler. Çocuğun göbek adı değiştirilmeden kalabildiği gibi daha sonra ailece değiştirilebilir ya da yanına başka bir isim ilave edilebilir (K.1, K.29).

Tuzlama/Yıkama

- Çocuk doğar doğmaz özellikle koltuk altları, boynu, kulak arkası gibi yerleri tuzlanır. Tuz bebeğin vücudunda 10-15 dakika bekletilir, ardından bebek yıkanır. Tuzlama işini ebe ya da bebeğin bir yakını üstlenir. Bu işlem bebekte pişik olmasın ve büyüdüğünde de teri kötü kokmasın diye uygulanır (K.15, K.29, K.30, K.45).
- Çocuk tuzlandıktan sonra bal, bal yoksa pekmez sürülür ki teni yumuşak olsun. Bunun için sürülen bal ya da pekmez bebeğin teninin üzerinde yaklaşık beş dakika bekletildikten sonra durulanır (K.14, K.30).

- Yeni doğan çocuk tuzlanır ve kırk sekiz saat sonra yıkanır. Bunu takip eden üçüncü gün günaşırı çocuk tekrar yıkanır (Uğur, 1948:10).

2.1.2.3. Çocuğun Eşi/Göbeği

Kesilen göbek kordonunun ucu bir hafta sonra düşer, düşen bu kurumuş göbek kordonu ucu rastgele atılmaz. Aile, çocuğunun gelecekte hangi mesleğe sahip olmasını istiyorsa ona göre tercih kullanarak bir yere gömer.

- Büyüdüğü zaman dininden ayrılmasın diye camide duvar kenarına ya da avluya gömülür (K.15, K.20).
- Okusun, iyi bir mesleği olsun diye okul bahçesine gömülür (K.15, K.20, K.52).
- Toplum içine karışması yani sosyal bir insan olması için kalabalık yerlerde toprağa gömülür (K.15, K.20, K.30).
- Gözü dışarıda olmasın, evine bağlı olsun diye evde saklanır (K.15, K.20, K.52).
- Bahtı açık olsun, işleri su gibi aksın diye suya atılır (K.15, K.20, K.30).
- Köylerde ayak basılmayacak bir yere gömülür (K.14, K.15, K.20).

2.1.3. Doğum Sonrası

Doğum olayı gerçekleştikten sonra çocuğun ve annenin sağlığını korumak, bu olayın mutluluğunu yakın çevreyle paylaşmak vb. pek çok sebeple uygulanan inanç ve pratikler, çalışmamızı sınırlandırdığımız Silifke ilçesi ve çevresinde şu şekilde karşımıza çıkmaktadır.

2.1.3.1. Loğusa Bakımı/Loğusa Ziyareti/Loğusa Şerbeti

Yeni doğurmuş, doğurup da yataktan kalkmamış kadına “loğusa”, “loğsa”, “boğazkesen”, “emzikli”, “nevse” gibi adlar verilir (Örnek, 1995:143). Sözlükte “loğusa”

yeni doğum yapmış kadın olarak tanımlanmakta, loğusalığınsa doğumdan sonraki yedi ya da kırk günlük süreyi kapsadığı belirtilmektedir (TS, 1998:1470).

Doğum, kadının bünyesinde önemli bir sarsıntı meydana getirdiğinden, kadın belirli bir süre dinlenme ihtiyacı duymaktadır. Söz konusu dinlenme süresi halk arasında değişik koşullara bağlı olarak değişse de gelenekte kırk gündür. Silifke’de de bu süre kırk gün olarak karşımıza çıkmaktadır. Yörede görülen diğer inanç ve pratikler ise şunlardır.

Loğusa Bakımı

Hemen her yerde olduğu gibi Silifke’de de loğusa kadına çok dikkat edilir. Loğusa kadına özel bir bakım uygulanır.

- Tereyağıyla pekmez kaynatılarak içirilir. Buna kaynarca denir (K.3, K.4).
- Yağda kızartılmış yumurta yedirilir (K.3, K.4).
- Yufka ekmeği ıslatıldıktan sonra buna tereyağında kavru lan kırmızıbiberin ilave edilmesiyle pişen “dolaz” veya içine kıymalı bir harç konularak sarılan yufkaların kızartılıp sarımsaklı yoğurtla karıştırılması ve üzerine kızgın tereyağı dökülmesiyle yapılan “tutmaç” yedirilir (K.3, K.4, K.5).
- Su, un, pekmez karıştırılıp kaynatılır ve loğusaya yedirilir. Buna oklava bulamacı ya da üstünden dökme de denir (K.3, K.4).
- Loğusa kadın çok önemli bir işi olmadıkça kırk gün evden çıkmaz bu süre içerisinde de eve fazla misafir gelmez (K.9, K.20).
- Ölü yerinden bu eve gelmez. Loğusa kadın ölü yerine gitmez (K.9, K.20).
- Loğusa, başka bir loğusa kadınla bir araya gelmez (K.20).
- Loğusa kadın kırk gün yalnız bırakılmaz, korkacağı düşünülür (K.9, K.20).
- Loğusa kadın sıcak bir ortamda bulunmalıdır, soğuktan özenle korunur (K.20).

- Sütü bol olsun diye loğusanın boynuna süt taşı denilen beyaz bir taş takılır (K.29).
- Loğusaya koyun ciğeri ve buğday kavurgası yedirilir (K.20).
- Ciğer kaynatılarak loğusanın göğsü bu buhara tutulur (K.20).

Loğusa Ziyareti

- Kırkı çıkıncaya kadar çok yakınları dışında (anne, kız kardeş, görümce vs.) ziyarete gelinmez (K.20).
- Kırkı çıktıktan sonra komşular, yakın akrabalar bebeği görmeye gelirler ve gelirken hediye (altın, giysi vs) getirirler (K.20).
- Loğusa ziyareti en kısa zamanda yapılır, gelenlere loğusa şerbeti ikram edilir (K.14, K.29, K.30).
- Loğusa ziyaretine hayızlı kadınlar ve başka loğusalar gitmez (K.6, K.9).
- Tıbikalı kadın loğusa ziyaretine gitmez (K.9).
- Loğusa ziyaretine gidenler yanlarında tatlı bir şeyler de götürür (K.20).

Loğusa Şerbeti

İnceleme alanında çeşitli baharatların karıştırılıp, şekerle kaynatılmasıyla elde edilen loğusa şerbeti hem loğusaya içirmekte hem de bebeği görmeye gelen misafirlere ikram edilmektedir.

2.1.3.2. Loğusa Sütü/İlk Meme/İlk Giydirme

Anne sütünün besleyiciliği, her an hazır oluşu ve temizliği herkesçe kabul gördüğünden anne sütüne dünyanın her yerinde önem verilmektedir. Loğusanın sütünün bol olması, doğum olayının hemen ardından mümkün olan en kısa zamanda gelmesi ve her hangi bir sebeple kesilmemesi istenmektedir. Anadolu'da loğusanın sütünün bol olması ve

kaçmaması için yemesine içmesine çok dikkat edilir. Annenin verdiği ilk süt ‐ağız sütü‐ olarak adlandırılır ve bebek için oldukça önemlidir. Bu ilk süt bebeği hastalıklardan korur.

Mersin ve ilçelerinde çocuk, annesinin memesini almadan önce dört ezan vakti geçirirler. Bundan sonra çocuğun kulağına ezan okunur ve ilk süt verilir (Uğur, 1948:5). Silifke ve çevresinde loğusa sütü ve ilk meme ile ilgili uygulamalar şunlardır:

- Doktor kontrolünde gerçekleştirilen doğumlarda anne kendine geldikten hemen sonra çocuğu emzirmeye çalışmaktadır (K.6, K.14, K.20, K30).
- Loğusa sütü ilk günlerde bebeğin karnını tam olarak doyuramazsa bebeğe şekerli su verilir (K.6, K.14, K.20, K30).
- Sütünün bol olması için anne, şekerli yiyecekler yemelidir (K.6, K.14, K.20, K30).
- Anne ilk üç gün içinde banyo yaparak abdest alır, sütü bundan sonra çoğalır (K.7).
- Sütünün bol olması için buğdayın kavrulmasıyla yapılan bir çerez olan kavurga yemelidir (K.14, K.30).

İlk giydirme ile ilgili uygulamalar ise şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

- Bebek doğar doğmaz yıkanarak giydirilir (K.6, K.14, K.20, K30).
- Bebek doğar doğmaz yıkanır ve belenir, kırkınıcı gün tuzlandıktan sonra yeni giysiler giydirilir (K.6, K.14, K.20, K30).
- Hastanede doğan bebekler ameliyathanede hemşireler tarafından giydirilir (K.6, K.14, K.20, K30).

Silifke’de ilk giydirmeye ilgili törensel içerikli bir uygulamaya rastlanmamıştır.

2.1.3.3. Albasması

Anadolu'nun kimi bölgelerinde, yeni doğum yapmış loğusa kadınlara görünen, onların korkmasına, hasta olmasına, hatta ölmelerine neden olan kötü bir cin vardır. Bu cin yeni doğmuş bebeklere de zarar verir. Bu cinin değişik adları olmasına rağmen "alkarısı ve albasması" adı en yaygın olanlarıdır (Sayan-Çevirme, 2005:65).

Eskiden beri loğusaları etkilediğine inanılan kötü ruhlar ve güçler vardır. Loğusalara musallat olan bu kötü ruh, Çin Seddi'nden Akdeniz kıyılarına, Buz denizinden Hint'e kadar yayılmış Türk folklor ve hurafelerinde "al karası, albastı, albis, almıs" adlarıyla yer almıştır (İnan, 2000:169).

Albasması, kişi uykudayken üzerine "cin" olduğu düşünülen bir ağırlığın çökmesidir. Özellikle doğum yapmış loğusa kadınların ilk günlerde maruz kaldığı bir sıkıntı hali, ateşli bir hastalıktır. Halk inancına göre al karısı denen yaşlı bir cin gece yalnız yatan loğusaya musallat olur. Al basan kişi bir takım şeyler görüp sesler duyduğunu söyler. Muska, yatağa bağlanan kırmızı bez, kırk gün loğusayı dışarı çıkarmamak gibi tedbirlerle albasmasının önleneceği düşünülür (Erşahin, 2005:18-19).

Eski Türklerden günümüze kadar loğusaya musallat olduğuna inanılan bu kötü ruh hakkında bütün Türk topluluklarında benzer inanmalar mevcuttur. Bunlara göre yalnız kalan loğusanın yanına peri kızları gelerek ciğerini alır giderlermiş ve bu suretle loğusayı al basarmış, bu ruh loğusanın ciğerini alıp suya bırakırsa loğusa ölmüş. İnanışlarda; al basması tüfek sesinden, ocaklı adamlardan, demirden ve kırmızı renkten korkar. Bunun içindir ki loğusa yatakta iken başına kırmızı kurdeleli altın takarlar, loğusaya kırmızı şeker götürürler (İnan, 1995:171).

Anadolu'daki Uygulamalar

“Artvin’de ve Orta Toroslar’da loğusayı kırkı çıkmadan albasması için yatağının çevresinde kıl urgan dolaştırılır. Baş tarafına hamaylı asılır. Bir kadın mum yakarak urganın iç tarafında üç defa dolandır. Bu esnada “Al mı seni gördü, sen mi alı gördün?” diye loğusaya sorar, loğusa da cevaben “Ne ben alı gördüm, ne al beni gördü” der” (Kalafat, 1994:17).

Silifke'deki Uygulamalar

- Loğusanın başucuna bir elek içinde soğan, ayna, Kur’an-ı Kerim ve bir çuvaldız konulur (K.9).
- Loğusa kadının başına kırmızı renkte bir tülbent bağlanır (K.7, K.9).
- Loğusa kadını, albasması diye, yedi gün yalnız bırakmazlar (K.7, K.9, K.20).
- Yastığının altına makas, bıçak gibi aletler konulur (K.7, K.9, K.20).
- Loğusanın başucuna at gemi ve kılıç konulur (Uğur, 1948:6).

Değerlendirme

İnceleme alanında al basması ile kırk basması birbirinden kesin çizgilerle ayrılmamaktadır. Çoğu insan bu iki durumun aynı şey olduğunu farklı adlarla anıldığını düşünmektedir. Ancak yörede bu durum daha çok kırk basması olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1.3.4. Kırk Basması

Doğumdan sonra kadın ve çocuğu kırk gün boyunca kırklı sayılır. Bu sürede kadın ve çocuğa çeşitli uğursuzluklar geleceğinden korkulur. Silifke yöresinde buna “kırk basması” denir. Kırk basmasından korunur düşüncesiyle çocuğun yüzüne devamlı bir al

bez örterler. Çocuğun annesi de bir al örtü örtünür. Çocuğun beleği içine ya da yattığı yere demirden yapılmış keskin bir alet konur. Kadın da böyle bir aleti üzerinde taşır. Böylece kırk basmasından kurtulacağına inanılır.

Silifke ve çevresinde ilk kırk günlük süre içerisinde kadına ve çocuğa kötü ruhların musallat olacağına, onları çeşitli hastalıklara uğratacağına inanırlar. Aslında bu kötü ruhun nasıl olduğunu, kadına ve çocuğa ne şekilde yaklaşır zarar verdiğini bilen yoktur. Ancak nelerden kırk basması olacağı ve nasıl şifa bulunacağı konusunda pek çok inanış vardır.

Kırk Basmasının Nedenleri

Silifke ve çevresinde yaşayan halka göre kırk basmasına birçok şey sebep olabilir. Bunlar:

- İki kırklı kadın bir araya gelirse (K.6, K.9).
- Kırklı kadın ve çocuğa, hayızlı kadın bakarsa (K.6, K.9).
- Eve habersiz silahlı biri gelirse (K.6, K.9).
- Ev yakınından cenaze ya da düğün alayı geçerse (K.6, K.9).
- Kırklı kadın ve çocuk mezarlıktan geçerse (K.6, K.9).
- Kırkı çıkmadan kadın, babası evine giderse kırk basabilir (K.6).

Kırk Basmasından Kurtulma

Eğer kadın ve çocuk kırk basmasına uğrarsa, kurtulmak için şifa olacağına inanılan bazı uygulamalar yapılır. Uygulanacak olan usuller nasıl kırk basmasına uğramışsa ona göre değişir.

- İki kırklı kadının bir araya gelmesiyle kırk basması olmuşsa; emişme⁴ yapılır. Böylece çocuklar da sütkardeşi olurlar. Burada iki kadının da razı olması şarttır. Hasta olmayan çocuğun annesi bazen buna razı olmaz bu durumda belekler çalınır ve çocuklar o beleklerle belenir; ancak beleşçi çalınan çocuğun öleceğine inanıldığı için aileler arasında düşmanlık olmasına sebep olabilir (K.6).
- Kırk basmasının hangi sebeple olduğu bilinmiyorsa dört yol kavşağında kırklanılır. Dört yolun ayırımına bir kazan konur ve altına odun yerleştirilir. Odunları yakmazlar ama yakmış gibi davranırlar. Daha sonra çocuk bu kazanın içine oturtulur ve kısa bir süre sonra çıkartılır. Kendisine ocak adı verilen kişilerce yapılan bir uygulamadır. Bu uygulamaya “dört yolun çarşambasında çocuğu kazana atma” denir. Üç çarşamba uygulanır (K.6).
- Cenaze evinden birinin gelmesiyle kırk geçmişse, o ölünün mezarından toprak alınır. Alınan toprak suya katılır ve dört yol ayırımında çocuk bu su ile yıkanır. Bu uygulamaya da “dört yolun çarşambasında çocuk çimdirmeye” denir. Çarşamba günü yapılır (K.6).
- Bunların dışında çeşitli ziyaret yerlerine gidilir. Bu ziyaret yerlerine üç çarşamba üst üste gidilir. Burada üç rekât namaz kılınır. Yatırın çevresi üç defa dolaşılır. Gidilen yoldan değil de farklı bir yoldan geri dönülür. Özellikle Silifke’nin Arkum beldesinde Altinkum mahallesinde bulunan “Yalman Dede”ye gidilmişse burada çocuğa ve annesine banyo yaptırılır (K.6).
- Kırkı karışan çocukların aileleri birbirleriyle ekmek değiştirirler (K.6).

---

⁴ Emişme: Çocukların, birbirlerinin annelerinden süt emmesi.

Değerlendirme

İnceleme alanında kırk basması ve kurtulma yolları çeşitlilik göstermektedir. Yapılan uygulamaların büyük çoğunluğu dinsel, büyüsel içeriklidir. Günümüzde bu uygulamaların yanında tıbbi uygulamalardan da yararlanıldığı söylenebilir.

2.1.3.5. Kırklama ve Kırk Gün İçinde Yapılan Diğer İşlemler

Doğumdan sonraki kırk gün çocuk ve anne için çok önemlidir. Bu kırk gün içinde anne ve çocuğa gelebilecek olan her türlü zararlı etkilerden korunmaya çalışılır. Kırk günün sonunda anne ve bebeği törenle kırklanır. Toplumun her kesiminde değişik şekillerde de olsa uygulanan bu kırklama işlemi Silifke ve çevresinde şu şekillerde karşımıza çıkmaktadır.

- Kırkıncı gün annenin yatağı kaldırılır, çocuk ve anne yıkanarak her ikisine de yeni, temiz kıyafetler giydirilir (K.7, K.20).
- Kırkıncı gün ev temizlenir, kırk gün boyunca anne ve bebeğin kullandıkları eşyalar yıkanır. Anne ve bebek de yıkanarak temiz giysiler giyerler (K.29, K.30).
- Anne ve bebeğin yıkanması için hazırlanan suya besmeleyle kırk defa elle vurulur, daha sonra anne ve bebek bu suyla yıkanılır (K.9).
- Kırklama işlemi, yirmi kırk ve kırk kırk şeklinde iki kez de yapılabilir (K.6, K.14).
- Kırk taş toplanarak çocuğun yıkanacağı suyun içine atılır. Çocuk bu suyla yıkandıktan sonra taşlar sokağa atılır (K.53).

2.1.3.6. Ad Koyma

Çocuğa ad koyma işlemleri genellikle dinsel nitelikli bir törenle gerçekleştirilmektedir. Ad koyma ile ilgili olarak düzenlenen törende yemek, ziyafet, mevlit okutma, törende yakınların ve büyüklerin bulunması, ezan okunması, adın üç kez çocuğun kulağına söylenmesi, çocuğu kible yönüne çevirme, adı sağ kulağına söyleme gibi kalıplaşmış işlemler dikkati çekmektedir. Bu işlemler adın kutsallığını vurgulamakta, ada dinsel bir nitelik kazandırmaktadır (Örnek, 1995:149).

Anadolu'daki Uygulamalar

Anadolu'nun pek çok yöresinde çocuk doğduktan sonra göbeği kesilirken göbek adı, birkaç gün sonra da asıl adı verilir (Başçetinçelik, 1998:86). Türkmenler'de çocuğa ad konulduğu gün kuzu kesilerek davet verilir. Erkek çocukların adını yaşlı erkekler, kızların adını ise kocakarılar koyar (Yalgın, 1993:28). Aladağ Yörüklerinde yeni doğan çocuklar genellikle ay hatta altı ay adsız kalırlar. Çünkü ad koyma işlemleri bir törenle yapılır. Ad konacak çocuğun babası bir davar keser ve konu komşuyu çağırır, yenilip içilir. Bu âdet daha çok erkek çocuklarına uygulanır (Yalgın, 1993:219).

Silifke'deki Uygulamalar

- İsmi belli olan çocuk için doğumdan sonra çok çabuk olmak kaydıyla üç gün ile yedinci gün içinde kulağına ezan okunarak ismi verilir. Bu işi bir hoca yapar. Ezan üç kere okunur sonra bebeğin adı üç kere kulağına söylenir (K.1).
- Çocuğu ölen kadınlar yeni doğan çocuklarına "Dursun, Durhasan, Durmuş, Durdu, Duran, Yaşar" gibi isimler koyar (K.1, K.14, K.29).

- Sürekli kızı olan aileler erkek çocuk sahibi olmak için kızlarına “Döndü, Döne, Yeter” gibi isimler verirler (K.30).
- Ad koyma işlemini ailenin en yaşlı erkeği üstlenir, bu kişi bebeğin sağ kulağına üç kere adını söyler (K.8).
- Çocuğa koyulan adın Kur’an’da geçmesine dikkat edilir (K.7, K.8, K.9).
- Çocuğun adını koyan kişiye havlu, mendil, gömlek vb. bir hediye verilir (K.6, K.7).
- Bebeğe atalarından, dedelerinden birinin ismi verilir (K.8).
- İleriki yaşlarda çocuğu zor ya da gülünç duruma düşürebilecek adlar koymaktan kaçınılır (K.1, K.7, K.8).

Değerlendirme

Ad koyma kültürümüzde önemli bir yer tutmaktadır. Dede Korkut Oğuznamelerinde Bamsı Beyrek adı “baş kesip, kan dökünce” Dede Korkut tarafından konulmuştur (Ergin, 2004:8). Aynı şekilde Basat, Boğaç vb. isimler de bu kişilere bir kahramanlık gösterdikten sonra Dede Korkut tarafından verilmiştir.

İslamiyet’ten sonra ad koyma işi İslami kurallara uygun olarak yapılmaya başlanmıştır. Silifke’de Çocuğun adı verilirken kulağına ezan okunması, verilen adların Kur’an’da geçmesinin aranması İslamiyet etkisiyledir. Çocuğa adı, hoca ya da aile büyüklerinden biri tarafından konmaktadır. Abdestli olması gereken kişi çocuğun adını koyarken ezan okuyup kamet getirdikten sonra adını üç kez tekrarlar ve çocuğun uzun ömürlü olması için dua eder.

2.1.3.7. İlk Gezme

Silifke yöresinde ilk gezme ile ilgili uygulamalar şunlardır:

- Çocuk ilk gezmesinde anneannesine ya da babaannesine götürülür (K.20).
- Çocuk ilk gezmesine kırkı çıktıktan sonra götürülür (K.6, K.9, K.20).
- Çocuğun ilk gezmesinde gidilen evde çocuğa bir hediye verilir (K.20).
- Çocuk yedi günlük olunca komşuya ya da yakın akrabalarından birinin evine götürülür (K.14).

Bunların yanı sıra günümüzde doğan çocuklar sağlık kontrolü ve aşıları için gerektiğinde doktora, hastaneye götürülmekte ya da anne ve bebek sağlıklı ise kırk gün dolmadan da istedikleri yere gitmektedirler.

2.1.3.8. Aydaş Çocuk (Hastalıklı, Sıska Çocuk)

Yeni doğan çocuğun zaman içinde gelişmesi, kilo alması beklenir. Ancak beklenen şekilde gelişme göstermeyen, hastalıktan kurtulamayan, zayıf kalmış çocuklara “aydaş çocuk” denir. Bu durumda Silifke yöresinde en dikkat çeken uygulama “dört yolun çarşambasında aydaş aşı pişirme”dir.

- Aydaş aşı pişirme ocaklı biri tarafından yapılır (K.6, K.9, K.14, K.29, K.30).
- Dört yolun kesiştiği yere bir kazan ve kazanın altına da odun konular. Aydaş çocuk bu kazanın içine oturtulur. Odunlar yakılıyor gibi yapılır. Bunu yapan kişiye üç defa “Ne yaparsın?” diye sorulur. O da “Aydaş aşı pişiririm” diye cevap verir. Bu uygulama üç çarşamba üst üste tekrarlanır. Uygulamadan sonra çocuk kucaklanır ve ardına bakmasına izin verilmeden eve götürülür (K.6).

Çok Ağlayan Çocuk

- Çok ağlayan çocuğun ağzına pabuç (ayakkabı veya terlik) çarpılır. Bu işlemi akraba olmayan bir kadın yapar. Üç çarşamba üst üste yapılan bu uygulamadan sonra

çocuğun daha az ağlayacağına inanılır. Bunun yanı sıra doğumdan sonra çok ağlayan çocuklara çığlık muskası yaptırılır (K.6, K.14, K.30).

2.1.3.9. Konuşamayan Çocuk/ Yürüyemeyen Çocuk/Köstek Kesme

Konuşamayan Çocuk

Konuşamayan çocuk için Silifke’de şu pratikler uygulanır.

- Çocuğa kafes bülbülünün su çanağından su içirilir (K.1, K.8, K.9).
- Çocuğa zengin bir adamın ekmeği yedirilir (K.8).
- Ses çıkarırken kafasındaki tüyler kabaran ve dış görüntüsü alacalı olan “Alakabak” (çığırkan) adındaki kuşun eti pişirerek çocuğa yedirilir (K.1).
- Yağmur yağarken evin balkonuna ya da damına bir tencere kapağı konulur ve yağmur suyunun burada birikmesi sağlanır. Tencere kapağında biriken bu yağmur suyu üç cuma çocuğa içirilir (K.20).
- Keçi, koyun, sığırdili pişirilerek çocuğa yedirilir (K.9, K.20).
- Çocuk, yatır ve ziyaretlere götürülür (K.1).
- Abdest alınan ırbıktan çocuğa su içirilir (K.9).
- Kurban bayramında yedi komşudan birer parça kurban dili alınarak pişirilir ve çocuğa yedirilir (K.9, K.30).

Yürüyemeyen Çocuk

Yürümesi geciken çocuklar için Silifke ve çevresinde uygulanan pratikler şunlardır:

- Cuma günü sâlâ verilirken bir evin dış kapısının önünde, çocuk kollarından tutularak sallanır ve “Salladım sâlâyâ karşı, yürüsün Mevla’ya karşı” denir (K.9).

- Siyah eti döverek çocuğun dizlerine bağlarlar (K.9).
- Kurban bayramında yedi evden keçi veya koyun ayağı alınır, bunlar pişirilerek çocuğa yedirilir (K.8, K.9).
- Yürüteç adı verilen tekerlekli bir çocuk arabasına oturtularak yürütmesi sağlanır (K.7).
- Hocaya okutulur (K.6, K.9, K.20, K30).
- Köstek kesme işlemi uygulanır (K.1, K.6, K.9, K.14, K.20, K30).

Köstek Kesme

- Yürüyemeyen çocuklar için yapılan bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Zamanı geldiği halde yürüyemeyen çocuğun kösteği kesilir. Köstek kesme şu şekilde yapılır: Çocuğun iki ayağı arasına çürük bir ip bağlanır. Üç defa evin veya çadırın içinde dolandırılır. Bir köpek çağrılır. Çocuğun ayağına bağlı olan ipte bir de ekmek bağlıdır. Çağırılan köpek bu ipteki ekmeği kapar ve bu arada çürük olan ip köpekten korkan çocuğun hareket etmesiyle kopar. Böylece çocuğun kösteği kesilmiş olur. Köpekten korkan çocuk kaçmaya çalışacak dolayısıyla ayakları açılmış olacaktır (K.2, K.4, K.6, K.9, K.14, K.20, K.30).

2.1.3.10. Sütten Kesme

Silifke'de genellikle 1 ile 2 yaş arasında bebekler süttten kesilirler. Bu durum bebek için yeni bir sürecin başlangıcıdır. Ancak bebeğin anne sütünü bırakması kolay değildir. Bebeği bu alışkanlığından vazgeçirmek için çeşitli hilelere başvurulur. Bunlar genellikle şu şekildedir.

- Annenin meme ucuna tatsız, acı yiyecekler sürülür (K.20).

- Bebek tiksinsin diye annenin saçından bir parça kesilerek sakızla beraber meme ucuna yapıştırılır (K.20).
- Çocuk acıktığında maması biberonla verilir (K.20).

2.1.3.11. İlk Diş/Tırnak Kesme/Saç Kesme

İlk Diş

Çocuğun biyolojik gelişmesinin göstergelerinden biri olan diş çıkarma, toplumumuzda genellikle bir törenle kutlanmaktadır. Değişik bölgelerde, değişik adlarla anılan bu törenin halk arasındaki yaygın adı “diş hediği”dir. Hedik, haşlanmış buğdaya verilen addır. Ayrıca “diş aşısı”, “diş bulguru”, “diş buğdayı” gibi adların da kullanıldığını görmekteyiz (Örnek, 1995:162-163).

- İlk dişi gören kişi çocuğa bir hediye alır (K.1, K.6, K.20, K.30).
- Ailesi çocuk için diş bulguru pişirerek komşu ve yakınlarına dağıtır (K.1, K.6, K.20, K.30).
- Çocuğun dişinin çıktığını ilk gören kişi çocuğa bir kat elbise alır ve diş bulgurunda çıkacak olan masrafı karşılar. Çocuğun ilk dişi üstten çıkarsa iyi sayılmaz anne ya da babasının öleceğine yorumlanır ama alttan çıkarsa hayırlı olacak denir (Uğur, 1948:10).

Diş Bulguru

Çocuğun dişi çıktığında evde pişirilip dağıtılan bulgurdur. Bulgurun içine nohut, ceviz, fındık, şeker, üzüm gibi şeyler de katılarak yenebilir.

- Bu bulgur, kaplarla komşulara dağıtıldığı gibi eve gelenlere de ikram edilir (K.9, K.14, K.20).

- Bu bulgurdan yiyenler bebeğe birer hediye (altın, para, mendil, kıyafet gibi) verirler (K.9, K.14, K.20).
- Bu bulgur geciktirilmeden yapılır, böylelikle çocuğun diğer dişlerinin de erken çıkacağına inanılır (K.9, K.14, K.20).
- Pişirilen bu bulgurdan bir avuç alınarak çocuğun başından aşağı serpilir ve otuz iki tane bulgur bir ipe dizilerek çocuğun boynuna asılır (K.9, K.14, K.20).
- Çocuğun önüne bir bez açılır bu bezin üzerine bir makas, bir kalem, bir tarak vb. şeyler konulur, çocuk elini hangisine uzatırsa onunla ilgili bir iş yapacağına inanılır (K.9, K.14, K.20).

Tırnak Kesme

- Bebeğin kırkı çıkıncaya kadar tırnağı kesilmez aksi halde hırsız olacağına inanılır (K.7, K.8, K.9).
- Kesilen tırnak, çocuk para alacaksa sadece babasının parasını alsın başkasından para almasın diye bir kâğıdın içine konularak babasının cebine konur (K.7, K.8, K.9).
- Çocuk babasının cebinden para aldıktan sonra tırnakları kesilir (K.1, K.6, K.20, K.30).

Saç Kesme

- Eğer bir adak adanmamışsa çocuğun ilk saçı istenildiği zaman kesilebilir (K.20, K.29).
- Bazı özel durumlarda ise anne, çocuğun saçını, nerede ve ne şekilde kestireceğini önceden belirtmiştir. Böyle durumlarda çocuğun saçı genellikle yedi yaşında kestirilir ve kesilen saç adağın yapıldığı yere bırakılır (K.30).

- İlk saç berbere kestirilir ve kesen kişiye havlu hediye edilerek bir de bahşiş bırakılır (K.1, K.6, K.20, K.30).

2.1.3.12. Kız Çocuklarında Kulak Delme

Son zamanlarda daha erken yaşlarda kulak deldirilmesini tavsiye etmediği için kız çocuklarının kulakları 5-6 yaşlarından itibaren deldirilmektedir. Daha önceki yaşlarda da kız çocuklarının kulakları deldirilmekte ve cinsiyetini belli etmesi için küpe takılmaktadır. Eskiden bu işi kuyumculara yaptırmak yerine işi bilen bir kişi tarafından bir iğnenin ucu ateşte ısıtılarak çocukların kulakları delinirmiş (K.20). Ancak artık bu iş için kullanılan özel aletlerle kulak deldirilmektedir.

2.1.3.13. Emişik

Süt emme çağında çocuğu olan kadınlara “emzikli” denilmektedir. Bazı kadınların sütü ya çok az olur ya da herhangi bir nedenle kesilir. Sütü olmayan veya sütü bebeğine yetmeyen anneler, samimi oldukları bir yakınlarından veya akrabalarından çocuğunu emzirmesini ister. Bu istek genellikle anlayışla karşılanır. Aralarında ancak gün veya hafta, nadiren ay farkı olan ve aynı annenin emzirdiği bu çocuklara “emişik” denir. Emişik yani sütkardeşi olan bu çocuklar, aynı batından⁵ gelen çocuklar gibi kardeş sayılır. Emişikler birbirleriyle evlendirilmez, bu kişilere dini nikâhın düşmeyeceğine inanılır. İşte bu evlilik engeli koyan gelenekle pek çok kadın akraba evliliğini önleyici tedbiri almış olur (K.1, K.30).

---

⁵ Batın: Karın, göbek.

Değerlendirme

İnsan yaşamının ilk geçiş evresi elbette ki doğum olayıdır. Bu evre çalışmamızda doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası olarak yer almaktadır. Halk kültüründe geniş ölçüde yeri olan doğum olayı çevresinde gelişen inanç ve pratikler geçmişten günümüze aktarılarak sürdürülmektedir. Doğum olayı etrafında görülen inanç ve pratikler sürdürüldüğü coğrafyanın etkisiyle de bazı değişikliklere uğramaktadır. Silifke ve çevresinde yapılan araştırmalar bu inanç ve pratiklerin, eski Türk kültürü, İslamiyet öncesi inanç sistemleri ve İslam dininin etkilerinin harmanlanarak ortaya çıktığını göstermektedir. Bugün, Silifke ve köylerinde, söz konusu uygulamalar büyük ölçüde geçerliliğini korumaktadır.

2.2. Sünnet

Sünnet kelimesinin sözlük anlamı “1. Hz. Muhammet’in Müslümanlarca uyulması gerekli sayılan davranışları ve herhangi bir konuda söylemiş olduğu söz. 2. (Erkek çocukta) Erkeklik organının ucundaki derinin çepeçevre kesilmesi. 3. Sünnet düğünü”dür (T.S., 1998:2051).

Toplumumuzda aileler çocuklarının sünnet olmasına son derece önem verdikleri için sünnet törenlerini bir bayram ve şölen havasında gerçekleştirirler. Sünnet zamanı ve mevsimi olarak daha çok ilkbahar, yaz ve sonbahar mevsimleri tercih edilmektedir. Günümüzde özellikle kentlerde sünnet düğünü için cumartesi ve pazar günleri seçilmektedir (Artun, 2005:143).

Silifke'deki Uygulamalar

- Mevlitli sünnet; çocuk birkaç gün önceden sünnet ettirilir. Biraz iyileşince ailesi evde mevlit okutur, yemekler yapıp yakınlarını davet eder. Sünnete gelenler çocuğa çeşitli hediyeler getirir (K.1, K.6).
- Sünnet düğünü; aile eğer çocuğa bir sünnet düğünü yapacaksa, çocuk birkaç gün önceden sünnet ettirilir. Düğünün yapılacağı gün çocuk sünnet kıyafetleri giyer. Müzik eşliğinde herkes eğlenir. Araba konvoyları oluşturularak çocuk gezdirilir. Düğüne gelenler de çocuğa hediyeler getirir (K.1, K.6).
- Sünnet için genellikle bahar ayları tercih edilir (K.1, K.6, K.20, K.30).
- Sünnete gelen konuklar sünnet çocuğuna altın, para, oyuncak, kıyafet gibi hediyeler getirirler (K.1, K.6, K.20, K.30).
- Sünnet çocuk fazla büyümeden hastanede doktor tarafından yapılır (K.7, K.20, K.29, K.30).

Değerlendirme

Silifke'de sünnet, ailenin durumuna göre çeşitli şekillerde gerçekleşir. Son dönemde sünnet işleminin bir doktora yaptırıldığı görülmektedir. Sünnetten sonra, çocuğun sünnet olduğunu duyan yakınları çocuğu ziyaret ederek, çeşitli hediyeler getirmektedir.

Kirvelik

Kirve, çocuk sünnet edilirken sünnet eden kişiye yardım edip çocuğu kucığında tutan kişidir. Silifke'de de sünnet esnasında çocuğu kucığında tutan kişiye kirve adı verilir. Ancak Silifke'de bu çok yaygın bir uygulama değildir. Doğu ve Güneydoğu

Anadolu'daki gibi özellikli bir kirve burada yoktur. Kirvelik sadece isimde kalır (K.1, K.6, K.14, K.20, K.21, K.29, K.30, K.42).

2.3. Asker Uğurlama ve Karşılama

Türk halkı askerliği kutsal saymaktadır. Askerlik çağına gelmiş bir gencin askere yolcu edilmesi ve askerlik dönüşü karşılanması bir gelenektir. Askerlik, delikanlının askere gideceğinin belli olmasından, askere uğurlanmasından, şiirlere konu olmasından, ardından ağıt yakılmasından, gönderdiği mektuplara, karşılanmasına kadar geleneği olan bir geçiş dönemidir. Her törende olduğu gibi askerliğin etrafında da bir âdetler, inanmalar, pratikler zinciri oluşmuştur (Artun, 2005:144).

Anadolu'daki Uygulamalar

Seydişehir'de kadınlar, askere gidecek olan genç için azık olarak yaptıkları çöreği üç parçaya bölmektedirler. Bir parçası kurda kuşa yem olsun diye suya atılır, bir parçası gence yolda yemesi için verilir, bir parçası da gencin gömleklerinden birine sarılarak sandığa konulur. Asker dönüşünde kendisine yedirilir. Askerin ardından gözyaşı dökmemek gerekir. Asker uğurlandıktan sonra uğurlayan kadınlar bir pınar başında yemek yerler. Ancak bu yemek tahta kaşıkla değil elle yenir. Çünkü tahta kaşıkla yenirse gencin askerde çok dayak yiyeceğine inanılmaktadır (Boratav, 1973:234-235).

Silifke'deki Uygulamalar

- Bunlardan ilki; askere gidecek olan genç önce tüm akraba ve tanıdıkları teker teker dolaşır, büyüklerinin ellerini öper, veda eder, helallik ister. Ziyaret ettiği kişiler ise gencin cebine aralık dedikleri bir miktar harçlık koyarlar (K.6, K14).

- İkincisi; asker adayının ailesi, yakın komşu ve akrabaları eve davet eder. Kurban kesilir, yemek yapılır, Kur'an okunur, asker adayının eline kına yakılır (K.3, K.6, K14).
- Üçüncüsü; askere gidecek olan gencin arkadaşları eve ya da kiralanmış bir salona davet edilir. Burada müzikli eğlence yapılır, gence kına yakılır (K.1, K.6).

Her üç durumda da arkadaşları, yakın komşuları ve akrabaları askere gidecek olan genç için bir konvoy oluşturarak otogara kadar gider, alkış ve tezahüratlarla onu otobüse bindirirler. Bazı aileler otogara da çalgıcı (genellikle davul, zurna) getirir ve küçük bir eğlence de burada yapılır (K.1, K.6).

Değerlendirme

Son yıllarda Silifke belediyesi tarafından da asker uğurlama törenleri yapılmaktadır. Bu tören için ayrılan salona yöredeki asker adayları, aile ve arkadaşlarıyla beraber davet edilerek, müzikli eğlence tertip edilir (K.1).

Genç askerden döndüğünde ise, akrabalar ve komşular hoşgeldine gelirler. Gencin ailesinin maddi durumu iyi ise kurban keserek mevlit okutur (K.1, K.6, K.14).

2.4. Evlenme

Evlenme iki gencin hayatını birleştirmesiyle gerçekleşir. Kadına ve erkeğe yeni bir rol kazandıran evlilik ile aile olabilmenin ilk adımı atılmış olur. Evlenen gençler anne ve baba olmak için toplumun ilk olarak öne sürdüğü şartı yerine getirmiş olurlar. Evlilik ile yeni akrabalık bağları da kurulmuş olur (Artun, 2005:147).

2.4.1. Evlendirme Biçimleri

Kültürel değişimlerin daha etkin görüldüğü büyük kentlerde tanışıp anlaşarak yapılan evlilikler giderek yaygınlaşırken, gelenekselliğın ağır bastığı yerlerde görülen evlenme biçimlerinin başında “görücü usulü ile evlenme” gelmektedir. Ülkemizde görülen evlenme biçimleri içerisinde “kız kaçırma” yolu ile gerçekleştirilen evlenmeler de önemli bir yer tutmaktadır (Örnek, 1995:185-186).

İnceleme alanında görücü usulüyle evlenme, anlaşarak evlenme ve kaçarak evlenme biçimlerine rastlanmaktadır.

- Görücü usulüyle evlenme yaygın olarak görülmektedir (K.1, K.2, K.4, K.6, K.20, K.21, K.30, K.42).
- Anlaşarak yapılan evliliklerde de görücülük ve kız isteme olayları âdetlere uygun olarak yapılmaktadır (K.1, K.2, K.4, K.6, K.20, K.21, K.30, K.42).
- Evlenme kaçarak gerçekleşmişse, erkek evinde düğün yapılır, kızın ailesi ve akrabaları da isterlerse bu düğüne katılırlar (K.1, K.6, K.20, K.21, K.30, K.42).
- Silifke’de kaçarak evlenen kızları, aileleri genellikle affederler (K.1, K.6, K.20, K.21, K.30, K.42).

2.4.2. Evlilik Çağı-Evlilik Yaşı/Evlenme İsteğini Belli Etme

Evlilik Çağı-Evlilik Yaşı

Ülkemizde medeni kanuna göre, evlenme yaşı kızlar için 15, erkekler için ise 17 yaşı dolduğu yıldır. Kızın ergin yaşa girmesi, ev işlerine katılması ve karşı cinsle ilgilenmesi evliliğe hazır olduğunu gösteren belirtilerdir. Erkekler ise, toplumsal rolüne bürünmesi, evin ekonomisine katkıda bulunması, askerliğini yapması evlenmesi için gerekli ölçütlerdir. Evlenme girişiminde bulunmada kızlarla erkekler birbirlerinden farklı

rolleri üstlenirler. Girişim, genellikle erkekten ve erkeğin ailesinden gelir (Örnek, 1995:190).

Silifke ve çevresinde evlilik yaşı eskiden bu yana kızlar için de erkekler için de yirmi yaşın üzerindedir. Daha erken yaşlarda yapılan evliliklere çok nadir rastlanmaktadır. Özellikle son yıllarda, üniversite mezunu gençlerin artmasıyla evlenme yaşı otuzlu yaşlar olarak karşımıza çıkmaktadır (K.1, K.14, K.29, K.30).

Evlenme İsteğini Belli Etme

Silifke ve çevresinde evlenme çağına gelen, evlenmek isteyen gençler daha çok anneleriyle bu isteklerini konuşmaktadırlar. Anne de babaya bu durumu anlatarak, uygun bulunan bir adayla çocuklarını evlendirmektedirler. Eğer evlenmek için gençlerin kendi seçtikleri bir aday yoksa kızlar için gelen görücüler değerlendirilmekte, erkekler için ise uygun bir gelin adayı için araştırmalar başlatılmaktadır. Ancak daha önceki dönemlerde gençler bu isteklerini rahat ve açık bir şekilde ifade edemez, bunun yerine çeşitli tavırlar sergileyerek bu isteklerini belli ederlermiş. Anne ve babaları da gençlerin bu tavırlarına bakarak evlenmek istediklerini anlar, onları evlendirmek üzere harekete geçerlermiş. Anne ve babanın uygun bulmadığı bir evlilik istendiğinde ise ailelerden izin alamayan gençler anlaşarak kaçarlar. Silifke’de, eski dönemlerde gençlerin evlilik isteklerini göstermek için sergiledikleri davranışlar şunlardır.

- Evlenmek isteyen kız kendimi asacağım, evlenmek isteyen erkek ise bu diyardan gideceğim der (K.1, K.6.).
- Erkek evlenme isteğini sofrada yedikleri bulgur pilavına kaşık saplayarak bu isteğini belli eder (K.1, K.6).
- Evlenmek isteyen erkek gece yatarken ayağını yorgandan dışarı çıkarır (K.18).

- Evlenmek isteyen kız yemeğe tuzu fazla koyar, bulaşık yıkarken kapları birbirine çarpar (K.15, K.20).
- Evlenmek isteyen kız ne iş buyurulursa “Keşke ölsem de bu evden kurtulsam” der (K.15, K.20).
- Evlenmek isteyen erkek “Keşke buralardan kaçıp gitsem de bu evden kurtulsam” der (K.1, K.29, K.30).
- Evlenme çağına gelen delikanlıya arkadaşları “Babanın ayakkabısını eşiğe mıhla, seni eversin” derlermiş (Uğur, 1948:13).

2.4.3. Evlilik Öncesi

Evlilik öncesi dönemden kasıt, gelin-güvey seçimi, kısmet açma, görücülük, kız isteme, söz kesme, tatlı yeme, nişan, davet olaylarının yaşandığı yani düğüne kadar yaşanan dönemdir.

2.4.3.1. Gelin-Güvey Seçimi

Evlenme sürecinin ilk basamaklarından olan gelin-güvey seçimi toplumumuzda önemli bir yer tutmaktadır. Yeni kurulacak ailenin temellerinin sağlam olabilmesi için eşlerinin birbirlerine uygun olmaları gerekmektedir. Bu sebeple de her toplumda konuyla ilgili belli kıstaslar oluşmuştur.

Aileler çocuklarıyla evlenecek olan adayda bazı özellikler aramaktadırlar. Silifke ve çevresinde evlenecek olan gençlerde aranan özellikler şunlardır:

- Gelin adayında aranan özellikler; becerikli olması, güzel olması, iyi bir ailenin kızı olması, terbiyeli ve saygılı olmasıdır. Son yıllarda bu özelliklere bir de okumuş olması eklenmiştir (K.1, K.2, K.3, K.4, K.19, K.20, K.22, K.30).

- Evlenecek olan damat adayında aranan özellikler ise, iyi bir ailenin oğlu olması, okumuş olması, askerliğini yapmış olması, iyi bir iş sahibi olması, terbiyeli ve namuslu olmasıdır (K.1, K.2, K.3, K.4, K.19, K.20, K.22, K.30).

2.4.3.2. Kısmet Açma

Evlilik çağı gelmiş olup da evlenemeyen gençlerin, kız ya da erkek olması fark etmez, kısmetlerinin kapalı olduğu düşünülmektedir. Bu istenmeyen durumu tersine çevirmek için Silifke’de görülen bazı uygulamalar vardır. Bunlar kapalı olduğuna inanılan kısmetin açılması amacıyla yapılır. Burada, sadece uygulamanın adı verilmekle yetinilecektir, çalışmamızın “Halk İnanışları” adlı bölümünde konuyla ilgili uygulamalar hakkında geniş bilgiler verilmiştir.

- Yatır ve ziyaretlere gidilir (K.14, K.15, K.20).
- Falcılara gidilir (K.14).
- Hocaya kitap açtırılır (K.20).
- Muska yaptırılarak takılır (K.20).
- Kurşun döktürülür (K.15).

2.4.3.3. Görücülük/Kız İsteme

Silifke ve çevresinde kız beğenme birkaç şekilde olur. Bunlardan en eskisi, geleneklerimizde yaşattığımız görücü usulüdür. İkincisi, aynı mahallede aynı şehirde veya aynı iş yerinde yahut herhangi bir ortamda birbirini görüp beğenen iki gencin birbiriyle tanışması sonucu olur. Silifke ve çevresinde beşik kertmesi yoktur. Berdel (denişik) de yoktur. Görücü usulünde, erkeğin herhangi bir yakını kızını görüp beğenmiştir. Bu bir komşu veya herhangi bir tanıdık da olabilir. Tavsiye edilen kız, erkeğin ailesi tarafından görülür.

Görme genellikle kız evinde olur. Haberli veya habersiz oğlan tarafı kız evine ziyarete gider. Usulen oturulur, kız evi ikramda bulunabilir. Oturma süresi içinde oğlan evinden gelen görücüler, kız hakkında beğenme veya beğenmeme noktasında bir karar verir. Misafirlik bittikten sonra dönüşte değerlendirme yapılır. Uygun bir ortamda oğlanın da fikri alınarak kız, oğlana tavsiye edilir. Bu tavsiye üzerine oğlan fikrini söyler ya kızı kendi de görmek ister ya da siz beğendiyseniz tamam der. Oğlan eğer kızı görmek isterse bir görüşme ortamı ayarlanır. Oğlan görmeden isteme kararı alınmışsa birinci kere oğlan tarafından büyükler kız istemeye giderler. Giderken yanlarında çikolata ya da lokum götürürler. Buna Silifke’de “dünürlüğe gitme” denir. Bu dünürlükte büyüklerden birisi geliş sebebini açıklar “Allah’ın emri peygamberin kavli ile kızınız ..yı oğlumuz ..ya istemeye geldik” der. Kız tarafı bir düşünelim der ve birinci dünürlük misafirlik şeklinde biter. Kız tarafı bir değerlendirme yapar. Öncelikle oğlan tarafını inceler sonra da kızın fikrini sorar. Eskiden ailesi kızın fikrini hiç sormayabilirdi. Gelişme neticesinde kız fikrini söyleyip, evlenmeyeceğini beyan edebilir. İkinci olarak oğlanı görmek ister, üçüncü olarak da işi anne babaya havale eder. Oğlanı görmek isterse oğlan bir ortamda kıza gösterilir. İşler olumlu giderse ikinci dünürlük de yapılır. Olumsuzsa ikincide dünürlük biter. Olumluysa kız tarafı yumuşak davranır, işin bitmesi üçüncü dünürlüğe kalır. Bu süre içinde kız tarafı kızı verme kararı alır ve yakın büyüklerine danışır (K.1, K.2, K.4, K8, K.9).

2.4.3.4. Söz Kesme/Tatlı Yeme/Başlık

Söz kesme, kız isteme aşamasından sonra yapılır. Yapılacak olan evlilik konusunda anlaşılan aileler, bu kararlarını daha geniş bir davetli huzurunda sözle iyice pekiştirirler. Bu olaya “söz kesme”, “söz kesimi” gibi adlar verilir (Örnek, 1995:191).

Silifke’de söz kesimi olayı şu şekilde gerçekleştirilmektedir:

- Kız tarafı, kızı vereceğini oğlan tarafına yumuşak davranarak önceden belli eder. Bunun üzerine oğlan tarafı, tatlı alarak oğlanla beraber kız evine gelir. Eskiden damat adayı gelmeyebilirdi. Bu, genellikle üçüncü dönürlükte olur, o gün kız verilir. Buna söz kesme denir. Oğlanın getirdiği tatlı cinsinden hediye de açılır, hayırlı olsun diyerek bu küçük tatlı veya çikolata yenir. Tanışma usulü ile yapılan dönürlükte zaten birbirini tanıyan kız ve oğlan bu işe dışarıda karar verir. Oğlanın kararına ailesi de iştirak ederse oğlanla birlikte birinci dönürlüğe gidilir. Bu dönürlükten önce kız da ailesini ikna etmiştir. Bazen kız ailesi ikna olmayabilir. Zaten ikna olmamışsa oğlan istemeye gitmez. Tanışma usulü dönürlükte bazen kız birinci istemede verilebilir. Ama usulen ikinci istemeye bırakılır. İkinci istemede oğlan tatlı cinsinden bir hediye de getirir. Kız verilir. Bu şekilde söz kesilmiş olur (K.1, K.2, K.4, K8, K.9).
- Silifke'de başlık parası ile ilgili bir uygulama bulunmamaktadır (K.1, K.2, K.4, K8, K.9, K.20).

2.4.3.5. Nişan

Söz kesiminden sonra gelen aşama “nişan”dır. Nişan töreni genellikle kız evi tarafından düzenlenir. Nişan elbisesini giyen kıza kayınvalidesi ile oğlanın yakınları tarafından “takı” adı veriler ziynet eşyaları takılır. Daha önceden alınmış olan yüzükler, bir aile büyüğü tarafından kalıplaşmış söz ve dilekler eşliğinde âdet olduğu üzere adayların sağ ellerinin yüzük parmaklarına takılır. Gelen misafirler çeşitli yiyecek ve içeceklerle ağırlanırlar (Örnek, 1995:193).

Anadolu'daki Uygulamalar

Tekirdağ'da nişan, evliliğe atılan ilk adımdır. Bu törende adayların evlenme istekleri çevreye duyurulmuş olur. Nişan kız evinde yapılır. Nişan günü kız evi oğlan evi tarafından istenilen bohçaları, yanında bir tepsi de nişan tatlısını oğlan evine gönderir. Oğlan evi nişan tatlısını nişan işareti olarak, konu komşu, akrabaya dağıtır. Kız ve oğlan tarafının ve köy halkının hazır bulunduğu bir bahçede nişan töreni yapılır. Yüzükler bu törenle takılarak gençlerin nişanları ilan edilir (Artun, 1998:14).

Silifke'deki Uygulamalar

- Söz kesildikten sonra iki aile, düğünlerini çeşitli şekillerde yapma kararı alabilir. Bazı aileler, aile arasında bir tatlı yiyelim, sonra bir nişan yapar arkasından da düğün yaparız diyebilir. Bazı aileler ise tatlıya çok kişi çağırır, bu tatlıda bir de yüzük takar ve nişan yapmaya gerek duymadan düğün yapılır. Evde tatlıyı kendi arasında yiyen dünürler nişan işini konuşarak davetliyi daha kalabalık tutarlar ve nişan genellikle düğün salonunda yapılır. Eskiden köy düğünlerinde yapılan nişanlara bütün köy çağrılır, nişan da yerel müzikle yapılmış. Şimdi genellikle bu iş için salonlar tercih edilmektedir. Tatlı yemede takı takılmaz, damat ve gelin adayları normal giyinir. Nişanda nişan yüzüğü takılır. Aileler, aralarında nişanın atkılı veya atkısız olacağını yani davet edilen misafirlerin hediye mi hediyesiz mi geleceklerini de konuşurlar. Ama ister atkılı ister atkısız olsun damat nişanda mutlaka yüzükle beraber başka bir altın da geline takar. Nişanda gelin nişanlılık yani kabarık etekli abiye bir kıyafet giyer. Bu nişanlılığı kendi bütçesinden karşılar. Tatlıda veya nişanda yenecek, ikram edilecek şeyler damada aittir. Kızın yüzüğünü

damat, damadın yüzüğünü de kız tarafı alır. Kız fakirse anlaşmaya göre nişanlılığı da yüzüğü de damat alabilir. Salon nişanları da müzikli olur (K.1, K.8, K.9, K.14).

2.4.3.6.Nişanlılık

Nişandan sonra düğüne kadar geçen zaman dilimini nişanlılık olarak değerlendirebiliriz. Bu dönemde evlenecek olan gelin ve damat adayı birbirlerini daha yakından tanıma fırsatı bulur. Aileler de birbirlerini tanır, birbirleriyle kaynaşırlar. Nişanlılık süresi boyunca uygulanan birtakım gelenekler de vardır. Bunlar:

- Bu dönem boyunca her bayramda oğlan tarafı kız tarafını ziyarete gider (K.1, K.2, K.3, K.6, K.7, K.20, K.30).
- Kıza altın ve hediyeler alınır (K.1, K.2, K.3, K.6, K.7, K.20, K.30).
- Kızla oğlanın görüşmelerine izin verilir (K.1, K.2, K.3, K.6, K.7, K.20, K.30).
- Kız evine ziyarete gidilirken çikolata, lokum vb. tatlılar götürülür (K.1, K.2, K.3, K.6, K.7, K.20, K.30).
- Kızın annesine, babasına ve kardeşlerine de bir defaya elbiselik kumaş, gömlek, havlu, seccade vb. hediyeler alınır (K.1, K.2, K.3, K.6, K.7, K.20, K.30).

2.4.3.7. Davet/Okuntu

Anadolu'daki Uygulamalar

Düğüne çağrı, Anadolu'nun birçok yerinde okuntu, okuma deyimleriyle karşılanır, kimi yerlerde bu amaçla gönderilen hediyelere yolluk denmektedir. Toroslar bölgesinde düğüne çağrı, yol dağıtma olarak adlandırılmaktadır. Bu iş genellikle kadınlar tarafından yapılır. Sivas'ta kadın okuyucuya bir de çocuk katılır. Eskişehir'de, okuyucuların, düğün sahibinin evinden ayrılması sırasında defçilerle uğurlanması, olaya

düğünün başlangıcı anlamında önem verildiğini göstermektedir. Okuyucular ya sabun, şeker, mum gibi simge değerinde şeyler, ya da kumaş gibi hediyeler götürürler ve düğüne çağrılacak olan kişilere düğün kesimlerinin (gelin hamamı, kına, duvak...) günlerini, yerlerini haber verirler. Mudurnu köylerinde, çağrılanlara ayrı ayrı mum gönderildiği gibi, sadece muhtara bir tek mum gönderildiği de olur. Muhtar bu mumu köyün camisine diker ve bütün köyün davetli olduğunu bildirir (Boratav, 1973:216).

Silifke'deki Uygulamalar

İnceleme alanımız olan Silifke yöresinde, oğlan ve kız tarafı düğüne davet edilecekler havlu, mendil veya diğer küçük hediyeler alıp, düğün davetiyesi olarak bunları kullanabilir. Buna “okuntu” denir. Davetliler kedilerine gönderilen okuntunun değerine göre düğünde atkı atarlar⁶. Şimdi okuntu dağıtma geleneği yerine düğün tarihini ve yerini belirten davetiye dağıtılmaktadır (K.1, K.2, K.3, K.6, K.8, K.9, K.14, K.30).

2.4.4. Düğün

Düğün Şekli

Silifke yöresinde yapılan araştırmalarda beş çeşit düğün şekliyle karşılaşmıştır. Bunlar; Köy düğünü, salon düğünü, kaçma usulü (Aldı Kaçtı), mevlitli düğün ya da nikâhtır. Bunlar şu şekillerde gerçekleştirilmektedir:

Köy Düğünü

Düğün, köy düğünü ve müzikli ise köye, düğünden bir gün öncesinden çalgıcılar gider. Sabaha kadar eğlenilir. İkinci gün, kız evinde yemek oğlan evi tarafından yapılarak gelenlere ikram edilir. Gelin evden çıkmadan ailesiyle vedalaşır ve geline, babası

---

⁶ Atkı atmak: Düğünde gelin ve damada verilen hediye, altın ya da para.

eğer baba hayatta değilse ağabeyi ya da amcası tarafından “gelin kuşağı” bağlanır. Kuşak kırmızıdır. “Artık ben seni gönderiyorum, namusunla git” demektir, veda anlamındadır. Bu arada çalgıcılar da gelin alma ve gelin bindirme havasını çalar. Öğleyin de gelin evden alınır, arabayla oğlan evine götürülür. Buna “gelin alma” denir. Düğün tarihi belli olunca köylüler imece şeklinde düğün odununa gider. Düğün odunu düğün esnasında oğlan ve kız evinde ısınma ve pişecek yemekler için kullanılır. Düğünlerde genellikle yahni ve keşkek pişirilir. Perşembe günü uzun bir sırığın tepesine bir Türk bayrağı takılır, ihtiyarlar ve hocalar gelip dua eder ve bu bayrak oğlan evinin önüne dikilir. Dikilen bu bayrak düğün bitene kadar burada dikili kalır. Cuma günü oğlan tarafından kız evine yemekçiler gider. Müzik, cuma günü oğlan evinde, cumartesi ve pazar günü ise kız evinde çalar. Her iki düğün evinde de akşamları yakılan düğün ateşi etrafında güreşler tutulur. Gelin, pazar günü oğlan evine atla gider. At üstünde gelen gelini damat dam başında onun üzerine çeşitli şeyler (bozuk para, üzüm, buğday, şeker) serperek karşılar. Gelin, at üstünde iken kaynana veya kayınbaba geline bir hediye verir. Bu hediye, bir hayvan, ağaç, tarla vb. olabilir. Buna “gelin indirmeliği” denir (K.8, K.14, K.30).

Salon Düğünü

Düğün, salon düğünü ise salon kirasını, gelinliği, çalgıcı ücretini damat öder. Bir gün önce kız evinde kına gecesi yapılır. Düğün günü ikinci gündür. Gelin ve damadın yakınları salona gitmeden önce mutlaka düğün sahiplerinin evlerine uğrarlar, burada pişirilmiş olan geleneksel yemekler (genellikle keşkek ve yahni) misafirlere ikram edilir. Düğün günü gelin, kuaförde süslenir, damatla beraber düğün salonuna girer. Müzik eşliğinde dans eder. Misafirlerle beraber oynar. Belli bir süre sonra pasta kesimine ardından kına yakımına ve takı takılmasına geçilir. Kınada damat ve gelin beraber oturur. Silifke müziği eşliğinde kına havası çalınarak gelinin ve damadın kınası yakılır. Kınadan

sonra damat tarafı, gelin tarafı ve misafirler, isim okunarak geline altın takarlar veya para hediye ederler. Buna “atkı” denir. Atkı bitince bir müddet daha müzik eşliğinde eğlenilir. Silifke salon düğünlerinde, hem yerel müzik (klarnet, keman, davul) hem de org ve buna uygun müzik yapan her iki grup da bulunur. Sırayla ayrı ayrı çalarlar. Normal vakit dolunca yerel müzik “gelin alma havası” çalmaya başlar. Bu düğünün bittiği anlamına gelir. Gelin kuşağı bağlama ile düğün sona erer. Gelin kuşağı kırmızı renkli bir kurdeledir. Varsa gelinin erkek kardeşi ya da babası, yoksa amcası ya da dayısı kızı bu kuşağı bağlar. Bu kuşak, kızın bekâretini temsil eder. Kuşak bağlandıktan sonra gelin, gelin arabası ile kendi evine veya balayı yapacağı yere gider (K.8, K.9, K.14, K.30).

Eski dönemlerde gerek köy düğününde gerekse salon düğününde gelinin bir yakını, gelin ve damatla beraber gelin evine gelir. Ama şimdilerde bu uygulama yavaş yavaş azalmaktadır. Gençlerin birbirlerini görüp anlaşmaları bunu ortadan kaldıran etmenlerden biridir.

Aldı Kaçtı (Kaçarak Evlenme)

Silifke ve çevresinde gençler tatlı veya nişan yapmadan ve yahut da tatlısı veya nişanı yapılmış olsa da düğün yapmadan kaçabilirler. Bu kaçarak evlenme âdeti damadın çok fakir olup, düğün masraflarının altından kalkamamasından kaynaklandığı gibi kız ailesinin kızı vermemesinden de kaynaklanır. Burada kızın yaşı 18’i geçmişse ve kaçmaya gönüllü ise herhangi bir problem çıkmaz. Çünkü emniyet sorgusunda kızın gönüllü olduğu anlaşılınca takibat yapılmaz. Kızın yaşı 18’den küçükse aile de şikâyetçi ise oğlan hakkında gerekli kanuni yaptırımlar uygulanır. Burada yine kızın ifadesi geçerlidir. Kız kaçırma olaylarında Silifke’de herhangi bir kan davası güdülmez. Genellikle büyükler araya girerek iki aileyi barıştırır. Barışan aileler bir karara vararak aralarında bir düğün

şekli belirler ve gençlerin düğününü güçlerine göre yaparlar. Kız ailesi barışmazsa oğlan ailesi maddi gücüne göre bir düğün şekli kararlaştırır, bu düğüne kız ailesi gelmeyebilir (K.1, K.6, K.14).

Mevlitli Düğün

Bazı aileler düğünlerinde müzik yerine Kur'an okunsun isterler. Eğer köy düğünü ise kız evinde düğün esnasında hem yemek pişirilerek misafirlere ikram edilir hem de Kur'an okunur. Salon düğünü ise yemek pişirme imkânı olmadığı için sadece Kur'an okunur, ikram olarak ailenin gücüne göre çerez, meyve suyu, pasta, çikolata gibi şeyler dağıtılır. Mevlitli düğün, diğer düğün şekilleriyle beraber yapılır, yalnızca müzik yerine Kur'an okunmasıyla gerçekleşir (K.1, K.6).

Nikâh

Bazı aileler hazırlıklar düğün aşamasına geldiğinde, düğün yerine nikâh yapmak isterler. Seçilen herhangi bir salonda davetlilerin huzurunda nikâh memurları tarafından resmi bir nikâh yapılır. Ailenin gücüne göre gelen davetlilere, bir şeyler ikram edilir. Ve düğün bitmiş olur (K.1, K.6, K.14, K.29, K30, K.31, K.32).

2.4.4.1. Bayrak/Sağdıç

Bayrak

Evlilik kurumunun kurulması sırasında Anadolu'da yapılan evlenme töre ve törenlerinde küçük ayrılıklar dışında büyük benzerlikler vardır. Bu törenler sırasında kullanılan bayrak "düğün bayrağı" adını alır. Düğün bayrağı, ay-yıldızlı Türk bayrağı olabileceği gibi şah, nahıl, şimşir, gelbere, yom adları alan ve çeşitli süslerin takıldığı sırıklara çeşitli değişik adlardaki ağaç dallarından oluşmaktadır (Bozyiğit, 1987:70).

Silifke'deki Uygulamalar

- Silifke'de düğünler perşembe günü başlamaktadır. Düğünün başladığı bu gün oğlan evinin önünde uzun bir sırıgın tepesine bir Türk bayrağı takılır, ihtiyarlar ve hocalar gelip dua eder ve bu bayrak oğlan evinin önüne dikilir. Sırıgın tepesinde mevsimine göre bir meyve asılır. Dikilen bu bayrak düğün bitene kadar burada dikili kalır. Bayrak dikilmesi düğünün başlamasının simgesidir ve gerdekten sonra indirilir (K.1, K.6, K.14, K.29, K30, K.31, K.32).
- Bayrak dikilen sopanın üzerine mevsimine göre bir meyve (elma, portakal, nar) dikilir (K.1, K.6, K.14, K.29, K30, K.31, K.32).
- Bayrak dikilirken silah sıkılır (K.1, K.6, K.30).
- Düğün bittikten sonra bayrak indirilirken köyün delikanlıları sopanın üzerindeki meyveyi almak için yarışır, meyveyi alana damadın ailesi tarafından bir hediye verilir (K.1, K.14, K.30).

Sağdıç

Sağdıç sözcüğü düğün esnasında geline veya damada kılavuzluk eden kişi anlamına gelir (TS, 1998:1883). Sağdıçlık geleneği, damadın gerdek gecesi yerine getirmesi zorunlu davranışların damada öğretilmesi ve düğün süresince damadı yalnız bırakmamayı amaçlar. Sağdıç düğün harcamalarına da katılır. Hizmette kusur etmemeye, önderlik ve düzenleme işlerinin yerine getirmeye çalışır. Emeğini, gücünü ve parasını esirgemez (Balaman, 2002:89).

Silifke'de düğün sürecinde, damada, her konuda yardımcı olacak olan kişiye “sağdıç” adı verilirken, gelinin sağdıçına ise “hacı ana” adı verilmektedir. Bu kişilerin yakın akrabalar arasından seçilip, çok güvenilir ve akıllı olmasına özen gösterilir.

Silifke'deki Uygulamalar

- Sağdıç, damadın yakın akrabaları ve arkadaşları arasından seçilir (K.1, K.6, K.14, K.29, K30, K.31, K.32).
- Sağdıç ve hacı ana, düğün boyunca gelin ve damadın yanlarında olarak onlara yardım ederler (K.1, K.6, K.14, K.29, K30, K.31, K.32).
- Damat için iki tane sağdıç seçilmişse bunlardan birinin bekâr, diğerinin evli olmasına dikkat edilir (K.1, K.6, K.14, K.29, K30, K.31, K.32).
- Sağdıç, düğün sırasında damadın neleri yapması ve neleri yapmaması gerektiği konusunda uyarılarda bulunur (K.1, K.6, K.14, K.29, K30, K.31, K.32).
- Hacı ana, düğün sırasında kızın neleri yapması ve neleri yapmaması gerektiği konusunda uyarılarda bulunur (K.1, K.6, K.14, K.29, K30, K.31, K.32).
- Hacı ana, gerdek gecesi ile ilgili geline bilgiler verir ve gerdekten sonra da gelinle bu konuda konuşur Sağdıç, düğün sırasında damadın neleri yapması ve neleri yapmaması gerektiği konusunda uyarılarda bulunur (K.1, K.6, K.14, K.29, K30, K.31, K.32).
- Düğün başlarken bir el tüfek atılır ve bu tüfek atılmasından itibaren düğün bitinceye kadar damat, sağdıca, gelin ise hacı anaya teslim edilir (K.6, K.14, K.30).

2.4.4.2. Çeyiz

Arapça “cihaz”dan gelen çeyiz; gelin için hazırlanan sandık eşyası; kızın baba evinden götürdüğü mal ve mülktür. Geleneksel kültürümüzde, kız çocukları daha ergenlik çağına gelmeden çeyiz hazırlıklarına başlanır. Çeyizin, kızların yüz akı olduğu görüşü yaygındır, ilk hazırlananlar yatak çarşafı, yastık kılıfı, yorgan yüzü, mendil, örtü vb. eşyalardır. Bunların kenarlarına dikilmek üzere oyalar, danteller hazırlanır. Hazırlanan bez

eşyaların tümü işlemelidir. Çevreler, yağlıklar, kenarları oyali yazmalar, el örgüsü çoraplar, çeyizin tamamlayıcı öğeleridir. Ailenin ekonomik durumuna göre birkaç yatak ve yorgan, iç çamaşırları, giysiler ile kilim, halı, kap-kacak, kıza verilen eşyalar arasındadır (Başçetinçelik, 1998:167).

Silifke'deki Uygulamalar

Esvap Alma (Asbab Alma)

- Düğün yaklaşınca eşya alma sırası gelmiştir. Burada bazı aileler kız tarafı ne alır oğlan tarafı ne alır diye birlikte kararlaştırabilirler. Silifke'de genel âdet olarak, yatak odasını ve mutfak eşyalarını kız tarafı almaktadır. Oturma odasını, salon takımlarını, halıları ise oğlan tarafı alır. Perdeyi genellikle kız tarafı alır ancak bunun belli bir kuralı yoktur, ailelerin anlaşmasına bağlıdır. Ama her damat, geline iç ve dış olmak üzere birkaç kat çamaşır ve gündelik giysi ve makyaj takımlarını düğünden önce alır. Yine kız tarafı evinde biriktirdiği çeyizi (ev eşyaları) kızına hediye olarak verir. Eşyalar kız evinden oğlan evine herhangi bir şekilde tören yapılmaksızın getirildiği gibi çalgıcılar eşliğinde de getirilebilir (K.1, K.3, K.6, K.8, K.9, K.14, K.20, K.30).
- Silifke'de genellikle kamyon üzerinde kız evinden oğlan evine çalgıcılar eşliğinde çeyiz götürme geleneği çoğunlukla yapılmaktadır. Bu çeyiz götürme sırasında kız tarafından birçok kişi, eve kızla beraber çeyiz sermeye gelir. Çeyizin serilmesinden itibaren düğüne kadar konu komşudan çeyize bakmaya gelenler de olabilir. Eskiden esvap alındıktan sonra köylerde esvap atma geleneği varmış. Esvap atmaya, köyün bütün bayanları katılmış. Bu törende kızın eşyaları, gelenlere isim sayarak (bu kızın ceketi, bu kızın ...) gösterilirmiş. Gelenler de karınca kararınca hediyelik eşya

getirmiş. Esvap alırken oğlan tarafı kızın ailesine (anne, baba, kardeş, büyükanne, dede gibi) hediyelik kız tarafı da oğlanın ailesine hediyelik almış. Ancak günümüzde bu geleneklerin ortadan kalktıkları görülmektedir (K.1, K.8, K.9, K14, K.30).

- Daha eski dönemlerde kıza çeyiz olarak hazırlanan eşyalar arasında bulunan elbiselik kumaşlar, örtüler, yatak ve yorgan yüzleri, çarşaflar vb. bez eşyalar, düğünden birkaç hafta önce kızın evinde toplanan kadınlar tarafından kesilip, dikilirmiş. Bu geleneğe “esvap kesme” adı verilir (K.30).

2.4.4.3. Kına Gecesi

Ülkemizde evlenmeyle ilgili yaygın geleneklerden biri de “kına gecesi”dir. Kına gecesi gerdekten bir gün önce kadınlar arasında kız evinde yapılır. Kız kınası kadar yaygın olmasa da bazı yerlerde damada da kına yakılmaktadır (Örnek, 1995:194).

Anadolu’daki Uygulamalar

Tekirdağ’da kına yakılırken gelinin ve damadın avucuna konan para kısmet içindir. Onları ömür boyu kötülüklerden koruyacağına inanılır. Bir tür saçıdır. Geline kına yakılırken başına al örtülmesi, al basmasından korunmak içindir. Kötülük ve nazardan korunmak için gelinin yüzü örtülür. Bazı köylerde kına öncesi, gelin ve damadın iki rekat namaz kılması eski Türk inançlarıyla İslamiyet’in nasıl iç içe yaşadığının bir göstergesidir (Artun, 1998:16).

Silifke’deki Uygulamalar

Silifke yöresinde ise düğünler içinde gelin ve damada yakılan kınadan başka düğünlerin çoğunluğunda düğünden bir gün önceki akşam kız evinde kına gecesi yapılır.

Kına gecesinde gelin ve damada kına yakılır. Bu sırada gelin elini açmaz, gelinin kaynanası gelinin avucuna, elini açması için ekonomik gücüne göre bir altın koyar. Bu uygulama son zamanlarda damatlar için de yapılmaya başlanmıştır. Kına gecelerinde eskiden gelini ağlatmak için ağıtlar da yakılmıştır. Günümüzde sadece gelinin başında kına tepsisi çevrilirken acıklı bir türkü söylenir (K.1, K.30).

2.4.4.4. Gelin Alma

Gelin alma günü düğün başladıktan sonra üçüncü ya da dördüncü güne rastlar. Bu gün genellikle pazar günüdür. Kız evi kızını yeni yuvasına uğurlayacağı için hüznü, oğlan evi ise aileye katılacak yeni birey için heyecanlı ve mutludur. Kız evinde sessizlik oğlan evinde ise neşe ve eğlence havası hâkimdir. Gelin alıcılar geldikten sonra gelin ailesiyle vedalaşır ve yeni evine uğurlanır. Gelin alıcılar, gelini yeni evine türkülerle, oyunlarla, eğlencelerle getirirler (Karakaş, 2005:54-55).

Silifke'deki Uygulamalar

- Gelin evden çıkmadan ailesiyle vedalaşır (K.1, K.8, K.9, K14).
- Geline babası tarafından eğer babası sağ değilse ağabeyi ya da amcası tarafından gelin kuşağı bağlanır. Kuşak kırmızıdır (K.1, K.8, K.9, K14).
- Gelin alma töreni sırasında, çalgıcılar da gelin alma ve gelin bindirme havasını çalarlar (K.1, K.8, K.9, K14).
- Öğle vakti gelin evden alınır, arabayla oğlan evine götürülür (K.1, K.8, K.9, K14).

2.4.4.5. Gelin İndirme

Kansız kurbana “saçı” da denilmektedir (Eröz, 1979:212). Eski Türklerden günümüze uzanan saç geleneği, gelinin geldiği gün de gerçekleştirilir. Saçı geleneği

Türklerde her devirde karşımıza çıkmaktadır. Avcılık devrinde avın kanı, yağı ve eti, çobanlık devrinde süt, kımız ve havyaların yağı, çiftçilik devrinde darı, buğday, çeşitli meyveler saçı olarak kullanılmıştır. Saçı, yabancı soya mensup olan kızı, kocasının soyunun ataları ve koruyucu ruhları tarafından kabul edilmesi için yapılan kurban ayinidir (İnan, 2000:167).

Silifke'deki Uygulamalar

- Damat ve gelin düğünden sonra balayı şeklinde bir yere gitmemişlerse ve gelin çeyiz serilen evine gelmişse, kapı önünde, gelin indirme geleneği uygulanır (K.1).
- Gelin, arabadan inmeyip “indirmelik” isteyebilir. Damat tarafı buna bir hediye ile cevap verir (K.3, K.8, K.9, K.14, K.20, K.21, K.30, K.39, K.40).
- Hediyeden sonra, eğer imam çağrılmışsa, gelin inerken bir dua okunur (K.3, K.8, K.9, K.14, K.20, K.21, K.30, K.39, K.40).
- Damat tarafının maddi gücü yerinde ise gelinin ayağına bir kurban keserler (K.3, K.8, K.9, K.14, K.20, K.21, K.30, K.39, K.40).
- Kurban kanından gelin ve damadın alınına sürülür (K.3, K.8, K.9, K.14, K.20, K.21, K.30, K.39, K.40).
- Damat tarafından bazı kişiler su dolu bir ırığı geline teptirirler (K.3, K.8, K.9, K.14, K.20, K.21, K.30, K.39, K.40).
- Geçimleri tatlı olsun diye, geline, kapının üzerine bir parmak bal sürdürülür (K.3, K.8, K.9, K.14, K.20, K.21, K.30, K.39, K.40).
- Yaptıkları işler bereketli olsun diye bir çekiç ve bir çivi ile kapı üzerine asma yaprağı çaktırılır (K.3, K.8, K.9, K.14, K.20, K.21, K.30, K.39, K.40).

- Gelin indirmelerde, oğlan evinin hali vakti yerinde ise gelin inerken çalgıcı getirilir ve gelin, çalgıcıların çaldığı Silifke yerel müziği eşliğinde iner (K.1, K.14, K.30).

2.4.4.6. Nikâh/Gerdek

Nikâh

Türk toplumu kadın ve erkek üyeleri arasında doğumla sonuçlanabilecek bir cinsel ilişkiye izin vermeden önce bir evlenme ya da nikâh töreni yapar. Nikâh töreninde, simgesel olarak gelin ve damada birbirleriyle evlenmek isteyip istemedikleri sorulur. Sorunun yanıtı aslında bellidir. Fakat izin evlenenlerden değil, toplumdan ve kadın ve erkeğin aile gruplarından alınmakta ve tanıklara imza ettirilmektedir (Güvenç, 1996:243).

Nikâhın amacı, kadın-erkek beraberliğini ilan etmek, toplumun gözündeki geçerli saymak, kutlamak ve kutsamaktır (Örnek, 1995:198).

Silifke'deki Uygulamalar

- Resmi nikâh düğünden önce yapılır (K.3, K.8, K.9, K.14, K.20, K.21, K.30, K.39, K.40).
- İmam nikâhı gelin eve geldiğinde, bu evde yapılır (K.3, K.8, K.9, K.14, K.20, K.21, K.30, K.39, K.40).
- İmam nikâhı düğüne yakın bir zamanda da kıyılabilir (K.3, K.8, K.9, K.14, K.20, K.21, K.30, K.39, K.40).
- İmam nikâhı gerdekten önce yapılmalıdır (K.3, K.8, K.9, K.14, K.20, K.21, K.30, K.39, K.40).
- Nikâh son zamanlarda düğün salonunda düğün esnasında kıydırılmaktadır (K.3, K.8, K.9, K.14, K.20, K.21, K.30, K.39, K.40).

Gerdek

Medeni ya da dini nikâhtan sonra gelinle damadın bir araya gelmesine “gerdek”, bir araya gelecekleri yere “gerdek evi, gerdek odası, gerdek damı” gibi adlar verilir (Örnek, 1995:197-198).

Silifke'deki Uygulamalar

- Gerdeğe girmeden önce damada ve geline şekerli şerbet içirilir (K.3, K.8, K.9, K14, K.20, K.21, K.30, K.39, K.40).
- Gerdeğe girmeden önce gelin ve damat iki rekât namaz kılarlar (K.3, K.8, K.9, K14, K.20, K.21, K.30, K.39, K.40).
- Oğlan evinde perşembe günü dikilen bayrak gerdekten sonra indirilir (K.3, K.8, K.9, K14, K.20, K.21, K.30, K.39, K.40).

2.4.5. Düğün Sonrası

2.4.5.1. Duvak

Silifke'de gerdek sabahına “yüz açımı” denilmektedir. Bu günde uygulanan pratikler ise şu şekildedir:

- Yüz açımı genellikle pazartesi günü olur (K.7, K.8, K.9, K14, K.20, K.24, K.30, K.39, K.40).
- Kadınlar gelin evinde toplanırlar. Gelinin üzerinde gelinliği vardır. Kayın biraderlerinden biri çağrılır. Kayın, eline şiş ve oklava alır, üç defa gelinin peçesini kaldırıp indirir. Sonra şişi veya oklavayı kırar. Geline, bir de hediye verir. Bu hediye altın ya da ev eşyası olabilir (K.7, K.8, K.24).

- Kadınlar, gelinden “kekil” (saçın ön kısmından bir parça) keserler. Bundan sonra gelin, odadakilerin elini öper, böylece düğün bitmiş olur (K.7, K.8, K.24).

Yüz açımı geleneğine son zamanlarda Silifke’de pek rastlanmasa da daha önceleri herkes tarafından yapılmış. Gerdekten bir gün sonra gelin evine çalgıcı çağrılır, müzik eşliğinde, oğlan evinin bayanları ve yakın komşular eğlenirmiş.

Değerlendirme

Evlilik, geçiş dönemleri arasında önemli bir yer tutmaktadır. Toplumumuzda, evlenme süreci içerisindeki her aşama etrafında, çok çeşitli âdet, inanç ve pratikler kümesinin oluştuğu açıkça görülmektedir. Kadın-erkek ilişkilerinin toplum tarafından onaylanmasını, kabul görmesini sağlayan düğün, Anadolu’nun her yerinde olduğu gibi Silifke’de de belli başlı uygulamalarla kutlanmaktadır. Düğün öncesi ve sonrasında da inanış ve uygulama açısından Silifke yöresinin oldukça zengin olduğu gözlenmektedir. Bu uygulamaların pek çoğu, eski Türk inanç sistemlerinin, İslami motiflerle bezenerek devam ettirildiğini de göstermektedir.

2.5. Hacı Uğurlama ve Karşılama

Hac, İslam dininde farz kabul edilen ibadetlerden biridir. Bu nedenle toplumumuzda bu ibadete çok önem verilir, bu ibadeti yerine getiren kimselere ise saygı duyulur. Hac ibadetini yerine getiren kimselere bundan sonra “hacı” denilir. Hacı olan kimselerden, dinin diğer emir ve yasaklarına da uymaları beklenir. Bu kimseler eğlencelerden uzak dururlar. Toplumdaki statüleri değişir, sözlerine daha çok itibar edilir.

Silifke'deki Uygulamalar

- Hacca gitmeye karar veren kimse öncelikle tüm yakınlarından helallik ister (K.5, K.7, K.28, K.29, K.30, K.49).
- Hacca gidecek olan kimseler gitmeden önce tüm çocuklarını evlendirmiş olmalıdır (K.5, K.7, K.28, K.29, K.30, K.49).
- Genellikle orta yaşın üstünde ve maddi durumu iyi olan kimseler hacca gider (K.5, K.7, K.28, K.29, K.30, K.49).
- Gitmeden önce, küs olduğu kimseler varsa onlarla barışır (K.5, K.7, K.28, K.29, K.30, K.49).
- Yola çıkılacağı gün yakın akraba ve komşular, bu kimseleri uğurlamaya gelirler (K.5, K.7, K.28, K.29, K.30, K.49).
- Yakınları, hacca gidecek olan kimselerden kendileri için orada dua etmelerini isterler (K.5, K.7, K.28, K.29, K.30, K.49).
- Yaklaşık bir ay ile kırk beş gün arası bir zaman süren bu ibadet sona erdiğinde memleketlerine dönen hacılar yine yakın akrabaları tarafından karşılanırlar (K.5, K.7, K.28, K.29, K.30, K.49).
- Hacdan dönen kimseler, yakınlarına oradan getirdikleri zemzem suyu ve hurmalardan ikram ederler ve çeşitli hediyeler (tespih, seccade, namaz örtüsü...) verirler (K.5, K.7, K.28, K.29, K.30, K.49).
- Bir müddet yakınları tarafından yapılan ziyaretler devam eder (K.5, K.7, K.28, K.29, K.30, K.49).
- Hacdan dönen yakınlarını ziyarete gelen misafirler de hacılara çeşitli hediyeler getirirler (K.5, K.7, K.28, K.29, K.30, K.49).

Değerlendirme

Maddi olanakları elveren kimseler belirli bir yaştan sonra hacca giderler. Toplumun genelinde öyle olduğu gibi Silifke’de de genellikle orta yaş ve üstü kimseler hacca giderler. Bu kişilerin geride bekâr bir çocuk bırakmak istememeleri, çocuklarını evlendirdikten sonra bu ibadeti gerçekleştirdikleri gözlenmektedir. Bunun nedeni hacı kimselerin düğün vb. eğlencelerden uzak durmaları gerektiği konusundaki yaygın beklenti olarak düşünülebilir.

2.6. Ölüm

Ölüm, insan hayatının sonu ve geçiş dönemlerinin son aşamasıdır. Ölüm ilk çağdan günümüze kadar her toplumun çaresiz kaldığı bir durumdur. Anadolu Türklerinde ölümle ilgili inanç ve uygulamalar, doğal olarak, değişen coğrafya ve ortamdan etkilenmiş, ancak birtakım noktalarda, kendisini koruyacak ortamları da bulmuştur. Anadolu inanç ve ortamının ağırlığını şüphesiz İslam dini oluşturmaktadır (Artun, 2005:170).

Ölüm, insanoğlunun yaşadığı, kaçınılmaz bir ortak sondur. Cenaze, yas ve anma törenleriyle uzayıp giden bu olay, yaşayan insanlarla ölmüş olanlar arasındaki bir takım ilişkileri de içermektedir (Bekki, 2004:53). Ölüm ve sonrasında uygulanan pratikler, ölüye karşı saygıyı, yaşanan üzüntüyü ve ölümden korkuyu yansıtmaktadır (Çağmlar, 2002:65). Anadolu’da ölümden sonra insan ruhunun belirli gün ve gecelerde evini ziyaret ettiği inancı yaygındır. Bu sebeple söz konusu zamanlarda (Cuma akşamları, arife günleri, bayram günleri, kandiller...) ölünün ruhunu memnun edecek şeyler yapılmaktadır.

2.6.1. Ölüm Öncesi

Ölüm insanı o kadar çaresiz kılar ve korkutur ki insanlar çevresinde olup biten olayları, eşyanın şu ya da bu şekilde duruşunu ölümün ön belirtisi saymıştır. İnsan bunun için kendine ölümü sezdiren olaylardan ve nesnelere uzak durmuştur (Örnek, 2000:208).

2.6.1.1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler

Birtakım olaylar, sesler, rüyalar, alışılmamış durumlar ölüm işareti, ölümün ön belirtisi olarak yorumlanır (Artun, 2005:171). Silifke’de ölümü düşündüren belirtiler şu şekilde sıralanabilir.

- Gece köpek ulursa civardan birinin öleceği düşünülür (K.17, K.19).
- Damda baykuş öterse o evden ölü çıkacağına inanılır (K.6, K.17, K.19).
- Ayakkabı ters dönerse ölüye işaret sayılır (K.14).
- Hastanın ayakları şişerse öleceği düşünülür (K.17).

2.6.2. Ölüm Sırası

İnsan hayatının son bulunduğu an, kişinin yakınları tarafından yapılan bazı uygulamalar vardır. Toplumumuzda, İslam dininin gereklerine uygun olarak yapılan bu uygulamalar, genellikle kişinin rahat ve huzur içinde ölmesi ve öldükten sonra ruhunun acı çekmemesi içindir.

2.6.2.1. Ölüm Sırasında Yapılan İşler

Silifke yöresinde ölüm olayının gerçekleşmesinin hemen öncesi ve sonrasında yapılan uygulamalar şu şekildedir:

- Öleceği anlaşılan hasta, sağ tarafına yatırılır (K.5, K.7, K.28, K.29, K.30, K.49).

- Ölecek kişinin, kelime-i şahadet getirmesi sağlanır (K.5, K.7, K.28, K.29, K.30, K.49).
- Öleceği düşünülen kişiye son olarak mümkünse zemzem suyu yoksa da su içirilir (K.5, K.7, K.28, K.29, K.30, K.49).
- Su içirilemezse dudakları bir pamuk yardımıyla ıslatılır (K.5, K.7, K.28, K.29, K.30, K.49).

2.6.2.2. Ölüm Olayından Sonra Yapılan İşler

Ölüm olayı gerçekleştiğinde, ölen kişinin yakınları ağlamalarıyla ölüm olayını duyururlar. Olayı duyan komşular ölü evinde toplanarak, ölenin yakınlarının acılarına ortak olmaya, onları avutmaya, gerekli hazırlıkları yapmaya yardımcı olurlar. Bu arada komşular ve ölü sahipleri gerekli yerlere ölüm olayını haber verirler (Örnek, 1995:213).

Silifke'deki Uygulamalar

- Ölüm olayı gerçekleştiğinde ölünün şişmesini önlemek amacıyla üzerine bir metal (bıçak, makas vs.) konulur (K.5, K.7, K.28, K.29, K.30, K.49).
- Çenesi bağlanır, gözleri açık kalmışsa kapatılır (K.5, K.7, K.28, K.29, K.30, K.49).
- Un çuvalının içine soğan konulur, bu soğan daha sonra fakirlere verilir ki ölüm olayının acısı da bir an önce evden çıksın (K14, K.30).
- Ölünün ayakkabıları kapının önüne konulur, arkasından başka ölü çıkmasın diye (K.5, K.7, K.28, K.29, K.30, K.49).
- Ölü evden çıkana kadar başında Kur'an okunur (K.5, K.7, K.28, K.29, K.30, K.49).
- Yakınları, ölünün başında ağıt yakarlar (K.9, K.17, K.46).
- Ölen kişinin bu zamanda yapılmasını istediği bir vasiyeti varsa yerine getirilir (K.5, K.7, K.28, K.29, K.30, K.49).

2.6.2.3. Ölünün Bekletilmesi

Kişi sabah ya da gece ölmüşse, öğle namazına, öğlen ölmüşse ikindi namazına yetiştirilir. Ölünün uzaktaki yakınlarının cenaze törenine katılmalarını sağlamak amacı dışında ölü bekletilmez.

Silifke'deki Uygulamalar

- Ölünün uzun süre bekletilmesi doğru bulunmaz (K.5, K.7, K.28, K.29, K.30, K.49).
- Ölü bekletilirken şişmesin diye üzerine makas, bıçak gibi şeyler konulur (K.5, K.7, K.28, K.29, K.30, K.49).
- Ancak ölen kişinin uzak yerlerden gelecek olan yakınları varsa ölü bir gece bekletilebilir (K.5, K.7, K.28, K.29, K.30, K.49).

2.6.2.4. Yıkama ve Kefenleme

Ölü yıkama işlemi, meslekten yıkayıcılar, hocalar, bu işte tecrübeli olanlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Ölü yıkanırken yıkayana yardım eden bir iki kişi ile ölünün yakınlarından birileri de bulunabilir. Kadınları kadın, erkekleri erkek yıkayıcılar yıkarlar. Kadının yıkandığı yerde erkek, erkeğin yıkandığı yerde kadın bulunmaz. Büyük kentlerde ölüler mezarlıklarda bu iş için ayrılan yerlerde, bir miktar para karşılığında, görevlilerce yıkanmaktadır. Daha küçük yerleşimlerde, ilçelerde, köylerde bu iş para karşılığı yapılabileceği gibi sevabına da yapılabilir (Örnek, 1995:215-216).

Ölünün kefenlenmesi, dini kurallar gözetilerek yapılır. Ülkemizin hemen her yöresinde benzer uygulamalar görülmektedir. Kefenlik bezin rengi beyazdır. Erkek kefeni, gömlek (omuzdan ayağa kadar örtülen bez), izar (baştan ayağa kadar örtülen bez) ve lifafe (baştan ayağa kadar örtülen bez) denen üç parçadan oluşmaktadır. Kadın kefeni, himar

(başa örtülen bez), dir (göğse konulan bez), hırka (göğüsten göbeğe ya da diz kapağına kadar örtülen bez), izar (baştan ayağa kadar örtülen bez) ve lifafe (baştan ayağa kadar örtülen bez) denen beş parçadan oluşmaktadır. Halk arasında kişinin sağlığında kefenini alması ya da bunun için para ayırması âdetine rastlanmaktadır. Hac ziyareti yapanların çoğu, zezem suyu ile ıslatılıp kurutulmuş kefenliklerini de beraberlerinde getirmektedirler. Ayrıca hacca gidenlere kefen ısmarlayanlar da vardır (Örnek, 1995:216-217-218).

Silifke'deki Uygulamalar

- Cenaze tenişir tahtasının üzerine yatırılır, pis olan yerleri bezle silinir, temizlenir. Cenazenin her tarafı ılık ve sabunlu su ile sağdan başlanarak yıkanır, cenazeye abdest aldırılır (K.43, K.44, K51).
- Kadın ölüyü kadınlar, erkek ölüyü erkekler yıkar (K.30, K.41, K.44, K.51, K.58, K.59, K.60).
- Ölü yıkanırken tütsü kokutulur (K.1, K.9, K.30, K.43, K.44, K.51).
- Erkeklerle iki kat, kadınlara üç kat kefen sarılır (K.9, K.58).
- Kefene çörek otu, zezem suyu dökülür (K.30, K.41, K.44, K.51, K.58, K.59, K.60).
- Ölüünün gözüne, ağzına, parmaklarının arasına, kulağına pamuk koyulur (K.30, K.41, K.44, K.51, K.58, K.59, K.60).
- Bu yıkama vs. işlemleri ölü yıkayıcı ya da bilen biri yapar (K.30, K.41, K.44, K.51, K.58, K.59, K.60).
- Cenaze yıkanıp kefenlendikten sonra, baş ve ayak tarafı bağlanır (K.18, K42, K.44, K.51, K.59, K.60).

- Ölüünün yıkandığı su artarsa toprağa dökülür (K.30, K.41, K.44, K.51, K.58, K.59, K.60).
- Ölü yıkama suyunun ısıtıldığı kazan ters çevrilir (K.30, K.41, K.44, K.51, K.58, K.59, K.60).
- Kefene gül suyu dökülür (K.9, K.18, K.42).

2.6.2.5. Cenazenin Taşınması

Yıkayıp, kefenlenen ve cenaze namazı kılınan ölü, gömülmek üzere mezarlığa götürülür. Cenaze yolda giderken herkes cenaze salının (tabut) altına girerek onar adım götürür. Bunun çok sevap olduğu düşünülür. Salı tutacaklarında “Bismillah ve billâh ve âlâ milleti rasulullâh” derler. Eğer ölü erkek ise tabutun başına şapkası, kadın ise başörtüsü ve bir bohça asılır (K.18, K.42).

Silifke’de obaların yaşantılarında, kişi evinde veya oğunun evinde ölüirse, ölüyü dışarıya başından çıkarırlar. Kızının evinde ölüirse ölüyü ayağından çıkarırlar. Çadırda ölmüş ise göz çapıdının (çadırın arka tarafının) altından çıkarırlar (Deveci, 2003:159).

Silifke’deki Uygulamalar

- Cenaze evden çıkarken hoca “Ey ahali bu mevtayı nasıl bilirdiniz?” diye sorar. Cemaat de “İyi insandı, Allah rahmet eylesin” der (K.1, K.18, K.42)
- Cenaze evden çıkarılmadan önce ayakkabısının bir çifti ile üzerinde bir baş soğan bulunan bir tabak un dışarı konur. Sonra bu ayakkabı bir fakire verilir. O kişinin evden kısmetiyle ayrıldığını kabul ederler (K.14, K.18, K.21, K.42).

- Cenazenin yıkandığı yerde, cenazenin ruhu, yıkandığı yeri gelip görsün diye akşamdan sabaha kadar fener veya meşale yakılır. (K.1, K.42).

2.6.2.6. Cenaze Namazı

Cenaze namazı ülkemizin hemen her yöresinde olduğu gibi Silifke’de de İslam dininin gerektirdiği şekilde kılınmaktadır. Bu namazın belli bir biçimi vardır, namazda okunan dualar da bellidir. Cenaze namazı şu şekilde kılınır:

- Cenazeye karşı ve kıbleye yönelik olarak saf bağlanır, niyet edilir. İmam, tekbir alarak ellerini namazda olduğu gibi bağlar. Cemaat de gizlice tekbir alarak ellerini bağlar. Tekbirin arkasından hem imam hem cemaat "ve celle senâüke" cümlesini ilgili yere ekleyerek içlerinden "Sübhâneke"yi okurlar. Ardından imam elleri kaldırmadan Allahuekber diye açıktan tekbir alır. Cemaat de ellerini kaldırmadan gizlice tekbir alır. Bundan sonra hepsi içlerinden “Allahümme salli ve Allahümme bârik” dualarını okur. Tekrar aynı şekilde eller kaldırılmadan Allahuekber diye tekbir alınır. Bilenler cenâze duasını, bilmeyenler de, dua niyetiyle “Fatiha” suresini okur. Bu duadan sonra yine Allahuekber denilip eller kaldırılmadan tekbir alınır ve arkasından önce sağa sonra sola imam yüksek sesle, cemaat alçak sesle selâm verir (K.41).

2.6.2.7. Gömme ve Mezarlıkta Yapılan İşler

Silifke halk kültüründe gömme ve mezarlıkta yapılan diğer işlemlerle ilgili uygulamalar şunlardır:

- Ölü, mezara yakınları tarafından gömülür (K.29, K.41, K.42, K.44, K.51, K.58, K.59, K.60, K.61).

- Ölüyü, mezarın içine “saptırma” dedikleri yere, yönü kibleye gelmek üzere yatırır (K.29, K.41, K.42, K.58, K.59, K.60, K.61).
- Ölen kişinin üzerine doğrudan doğruya toprak gitmesin diye mezarın içine tahta ve büyük taşlar yerleştirirler. Aralarda kalan boşlukları ise yaprak ve otlarla doldururlar (K.29, K.41, K.42, K.58, K.59, K.60, K.61).
- Ölü, mezara konulduktan sonra herkes ölünün mezarına birkaç kürek toprak atar ve mezarın etrafı düzeltilir (K.29, K.41, K.42, K.44, K.51, K.58, K.59, K.60, K.61).
- Gömme işlemi tamamlandıktan sonra iri taşlarla, mezarın etrafı çevrelenir ve mezarın toprağının ortasına küçük bir çukur açılarak oraya biraz su dökülür (K.29, K.41, K.42, K.44, K.51, K.58, K.59, K.60, K.61).
- Gömme işlemi tamamlandıktan sonra bir hoca mezar başında Kur’an okur (K.6, K.29, K.41, K.42, K.44, K.51, K.58, K.59, K.60, K.61).
- Ölünün ruhu için mezarı başındayken yakınları tarafından meyve, şeker, ekmek gibi şeyler dağıtılır (K.6, K.29, K.41, K.42, K.44, K.51).
- Yukarıdaki işlemlerden sonra herkes gider, sadece hoca kalır ve ölüye telkin verir (K.42).

2.6.3. Ölüm Sonrası

Ölümden sonra yapılan uygulamaların, ölen kişinin geride bıraktığı yakınlarına sosyal dayanışma içinde destek olmak, acılarını hafifletmek ve ölen kişinin ruhunu memnun etmek için gerçekleştirildiği söylenebilir.

Silifke’deki Uygulamalar

- Ölümden yedi gün sonra ölü evinde yemek pişirilir, herkes toplanarak yemek yenir ve ölünün ruhu için Kur’an-ı Kerim ve Mevlid-i Şerif okunur (K.6, K.30).

Ölüm sonrası devam eden uygulamalar zinciri, ilgili konu başlıkları altında daha detaylı olarak verileceği için burada kısaca bir genelleme yapılmıştır.

2.6.3.1. Cenaze Evi

Ölüm olayının gerçekleştiği ev etrafında uygulanan belli pratikler bulunmaktadır. Bunlar, ölen kişinin ruhunun rahat ettirilmesi, geride kalan yakınlarının acılarının hafifletilmesi, sosyal yaşama dönme sürelerinin hızlandırılması ve bu üzücü olayın etkisinin kolay atlatılması için bir süre ölü evi etrafında görülen belli uygulamalardır.

Silifke'deki Uygulamalar

- Cenaze evdeyken, gelenler “cenazeniz nur olsun” derler (K.6, K.29, K.41, K.42, K.44, K.51, K.58, K.59, K.60, K.61).
- Hiçbir şekilde gelenler birbirine hoş geldin, hoş bulduk demezler (K.6, K.29, K.41, K.42, K.44, K.51, K.58, K.59, K.60, K.61).
- Tatlı getirilmez, ikram edilmez (K.6, K.29, K.41, K.42, K.44, K.51, K.58, K.59, K.60, K.61).
- Cenaze yakınları al, beyaz, yeşil giymezler. Bu durum epeyce devam eder (K.29, K.41, K.42, K.44, K.51, K.58, K.59, K.60, K.61).
- Kadınlar cenazeyi yedi adım ya da daha fazla geriden uğurlarlar (K.29, K.41, K.42, K.44, K.51, K.58).
- Arkasından “uğur ola, toprağın bol kabrin nur olsun, Musa Peygamber yoldaşın olsun” gibi dualar ederler (K.29, K.41, K.42, K.44, K.51, K.58, K.59, K.60, K.61).

- Ağıtlar yakılır. Mesela kocası ölen bir kadın: “yükümü yükledim de göçüyorum yurdumdan. Ben ölüyorum derdimden, selam söyleyin Gadir'im de gelsin ardımdan” gibi ağıtlar yakar (K.30).
- Komşular, evde yaptıkları yemeklerle ölü evine giderler. Yemekler orada hep beraber yenir. Buna “ölgülü yemeği” denir (K.18, K.41, K.42, K.44, K.51, K.58, K.59, K.60, K.61).
- Ölgülüye gidenler ev sahibine “emir Allah'ındır” derler. Ev sahibi de “emrine şükür” der (K.18, K.29, K.41, K.42, K.44, K.51, K.58, K.59, K.60).

2.6.3.2. Belirli Günler/Ölü Yemeği

Anadolu'daki Uygulamalar

Ölen kişinin dinsel törenle ve yemekle anıldığı belli günler vardır. bunların başında “yedinci”, “kırkinci”, elli ikinci” günleriyle yıl dönümleri gelmektedir. Aslında belli sayıların karşıladığı bu tür günler, söz konusu sayılara kazandırılmış olan dinsel, büyüsel, geleneksel niteliklerden dolayı önemsenmiştir. Giderek, bir takım âdetleri de bünyelerine ana öge olarak yerleştirmişlerdir. Bu günler içerisinde ölümden sonraki kırkinci gün en yaygın olanıdır. Kırkinci günde ölü yemeği verilir, helva, su kırklığı dağıtılır, mevlit okutulur ve kırk duası yapılır. Elli ikinci günü yapılan işlemlerse, ölünün kemiklerinin etinden ayrıldığı tasarımında temellenen yaygın bir inanmaya dayanmaktadır. Bu iki gün dışında, ölüm yıl dönümünde, ölenin yakınları ekonomik durumlarına göre camilerde ya da evlerde “ölenin ruhu için” mevlit okutup, şeker dağıtmaktadır (Örnek, 1995:220).

Silifke'deki Uygulamalar

- Yedi gün boyunca cenaze evinde yemek pişirilmez, yemekler akrabalar ya da yakın komşular tarafından getirilir (K.29, K.41, K.42, K.44, K.51, K.58, K.59, K.60, K.61).
- Kırkinci ve elli ikinci günü, ölen kişinin ailesi ya da yakın akrabaları tarafından pilav ve sulu bir yemek ya da lahmacun yapılır. Yapılan bu yemekler komşulara ve yakınlarla dağıtılır. Ya da cenaze evine bu kişiler davet edilir ve yapılan yemekler burada hep birlikte yenir ve ölen kişinin ruhu için dualar edilir (K.6, K.29, K.41, K.42, K.44, K.51, K.58, K.59, K.60, K.61).
- Yedinci, kırkinci ve elli ikinci günü mevlit okutulur (K.29, K.41, K.42, K.44, K.51, K.58, K.59, K.60, K.61).

2.6.3.3. Ölünün Eşyaları

Ölenin geride bıraktığı eşyalarla ilgili olarak ortaya çıkan uygulamaların oluşmasının başlıca iki nedeni vardır: Ölen kişinin geri geleceği korkusu, ölünün anısını yaşatma isteği. Ölenden geriye kalan eşyalar arasında özellikle giysilerinin ve ayakkabılarının başkalarına verilerek en kısa zamanda evden uzaklaştırılmasının nedeni "hayır yapma" amacı taşıyor gibi görünse de temeldeki neden yukarıda belirtilen korkuda yatmaktadır. Çünkü ölen kişinin ölümden sonra da geride bıraktıklarıyla olumlu ya da olumsuz ilişkilerini devam ettirdiğine inanılmaktadır (Örnek, 1971:75).

Silifke'deki Uygulamalar

- Ölen kişiden geriye kalan mal ve para ile önce varsa ölen kişinin borçları ödenir (K.29, K.30, K.51, K.58, K.59, K.60, K.61).

- Ölmeyen önce vasiyet eden kişilerin malları bu doğrultuda kullanılır (K.29, K.30, K.51, K.58, K.59, K.60, K.61).
- Ölen kişinin ayakkabıları dış kapının önüne konur (K.6, K.14, K.30).
- Ölen kişinin eşyalarından bazıları hatıra kalması amacıyla çocukları tarafından saklanır (K.6, K.14, K.30).
- Bir vasiyet söz konusu değilse, kalan mal ve para, ölen kişinin geride kalan ailesi tarafından kullanılır. Kardeşler arasında paylaşılır. Bu paylaşım esnasında kadın erkek ayrımı yapılmaz (K.10).
- Ölen kişinin kıyafetleri hayrına fakirlere dağıtılır (K.29, K.30, K.51, K.58, K.59, K.60, K.61).

2.6.3.4. Devir-İskat

İslamî inanışlarına göre, ölen bir Müslüman'ın sağlığında çeşitli nedenlerle tutamadığı oruçları, kılamadığı namazları ve yerine getiremediği yeminleri için bir fakire para verilmesi gerekmektedir. Bir Müslüman, ölümünden sonra kalan malının bir bölümünün "ıskat-ı salât" için yoksullara dağıtılmasını vasiyet etmişse, bu vasiyetin yerine getirilmesi gerekir. Böyle bir vasiyet olmasa bile ıskat-ı salât yapılması caizdir. Kur'an'da ve hadislerde böyle bir emir bulunmamakla birlikte, fıkıhçıların böyle bir uygulama ile ölünün günahlarının bağışlanacağı görüşü, Müslümanlar arasında devir işlemini bir gelenek haline getirmiştir. Ölünün, yaşadığı dönemde erginlik çağından sonraki yaşamı süresince yükümlü bulunduğu bütün namazlarının toplamı bulunarak, her vakit namazının karşılığında bir yılda bir kaç yoksula bir "fitre" (bir günlük yiyecek tutarı) verilir. Ölünün mirasından ayrılan mal ya da para (mirasın en çok üçte biri), bütün namaz vakitlerinin tutarını karşılamıyorsa, eldeki malın tutarı kadar para ya da altın, gümüş gibi akçeler (ıskat

akçesi) en çok on yoksulun katılacağı “devir işlemi” ile elden ele verilir ve bu işlem bütün mallarının karşılığı “ıskat” tutarına ulaşınca kadar sürdürülür. Devir işlemi bittikten sonra ölünün günahlarının bağışlanması için dua edilir ve “ıskat akçesi” devire katılan yoksullar arasında bölüştürülür (BL, 1988: 5492).

Silifke'deki Uygulamalar

Silifke yöresinde kişinin ölmeden önce dağıtılmasını istediği şeylere “ıskat” adı verilir. “Devir” ise ölen kişinin sağlığında kılmadığı namazlar, tutmadığı oruçlar için kurban kesilip etinin dağıtılması, fakirlere para ve yemek verilmesi, mevlit ve Kur'an okutulmasıdır (K.1, K.18, K.42). Ölenin yakınları, devir ile ölen yakınlarının dünyada yerine getiremediği İslâmî emirleri yerine getirmeye çalışırlar. Böylece geride kalanlar ölenin diğer dünyadaki durumunu kolaylaştırdıklarına ve rahat olmasını sağladıklarına inanırlar.

2.6.3.5. Yas Tutma

Yakının kaybeden bir insanın yaşadığı acıyı, gerek davranışları gerekse giysileriyle, içinde yaşadığı topluluğa belli etmesi olarak düşünülebilir. Yas süresinde ölen kişinin yakınları bazı şeyleri yapmaktan kaçınırlar. Kadınlar, genellikle renkli ve süslü giysiler giymez, eğlenceye gitmezken, erkekler traş olmazlar. Özellikle ölü evinde bir süre radyo ve televizyon açılmaz.

Silifke'deki Uygulamalar

- Ölümünden sonra, ölü evde iken ve cenaze kalkarken kadınlar ve bazı erkekler ağıt yakarlar, ölünün iyiliklerini sayarak ağlarlar (K.6, K.14, K.18, K.29, K.30, K.51, K.58, K.59, K.60, K.61).

- Cenaze evine, baş sağlığı dilemek için gelenler de ölü sahibi ile beraber ağlarlar (K.18, K.29, K.30, K.51, K.58, K.59, K.60, K.61).
- Ölünün ailesi ve yakın akrabaları kırk gün yas tutarlar; düğüne, hamama, eğlence yerlerine gitmezler, ellerine ve saçlarına kına yakmazlar, yeni elbise giymezler ve gezmeye gitmezler (K.18, K.29, K.30, K.51, K.58, K.59, K.60, K.61).
- Ölü evinde yedi gün boyunca gelenler karşılanıp uğurlanmaz (K.18).
- Akrabalar ve komşular da yas tutan aileye saygı gösterirler ve bu süre zarfında herhangi bir tören yapılacaksa ailenin iznini isterler (K.6, K.14, K.18, K.29, K.30).

Değerlendirme

Ölüm olayı insan yaşamını etkileyen bir olaydır. Bir yakının kaybı insana üzüntü vermektedir. Bu sebeple yakınlarını kaybeden insanlar, onun yokluğuna alışmaya kadar duygusal anlamda hassas bir dönemde olurlar. Bu dönem yas dönemidir ve toplumca dikkat edilen davranışlar gelişmiştir. Böylelikle toplumda acının paylaşılmasıyla beraber sosyal bir dayanışmanın varlığı dikkat çekmektedir.

2.6.3.6. Mezar Ziyaretleri/Mezarlıkla ve Ruhlarla İlgili İnanmalar

Türk boyları arasında en eski ve köklü inançlardan biri atalar kültürüdür. Eski Türklerde, atanın öldükten sonra ruhunun birtakım üstün güçlerle donanacağı ve bu sayede ailesine yardım edebileceği inancı vardır. Korku ve saygı karışık bir duyguyla ataların ruhlarına kurbanlar sunulur, mezarları kutsal kabul edilirdi (Ocak, 1992: 10-14).

Anadolu'daki Uygulamalar

Anadolu'da ölü gömüldükten sonra çeşitli zamanlarda mezarı ziyaret edilir. Toplumumuzun her kesiminde, mezarlıklarda ziyaretler kurallar içerisinde yapılır. Halk kültüründe mezarlıklarla ilgili çeşitli inanmalar vardır.

Silifke'deki Uygulamalar

- Mezar yeri ziyaretlerine perşembe günleri yani cuma arifesinde, Ramazan ve Kurban bayramlarının arifelerinde ya da bayram günlerinde gidilir (K.1, K.18, K.42).
- Mezarın yanına gelindiğinde selam verilir. Ölenin ruhuna dua edilir ve Kur'an-ı Kerim okunur (K.1, K.6, K.18, K.42).
- Mezarın üstündeki otlar temizlenir ve mezar sulanır. Mezarın üzerine taze ağaç dalı bırakılır (K.1, K.6, K.18, K.42).
- Mezarlık çıkışı çocuklara şeker dağıtılır (K.1, K.6, K.18, K.42).
- Mezarlıklara ağaç dikilir. Böylece ağaçların rüzgârda sallandıkça Allah'ı andıkları düşünülerek ölenin azap çekmeyeceğine inanılır (K.6).
- Mezarlıklardan korkulur ve büyük saygı gösterilir. Mezarlıkta yapılacaklar bittikten sonra fazla beklenmez ve çıkılır. Ölüler rahatsız edilmek istenmez (K.6, K.30).

Silifke'de, özellikle köylerde, mezarlık ziyaretlerine büyük önem verilmektedir. Ölenlerin yakınlarından mezarlarını ziyaret etmelerini beklediklerine inanılmaktadır. Bu sebeple dinî açıdan önemli sayılan cuma günlerinde, bayram arifelerinde ve bayramlarda mezarlıklar ziyaret edilir. Okunan dualarla ve dağıtılan şekerlerle ölenlerin ruhlarının daha rahat edeceklerine inanılmaktadır. Bu yüzden mezarlık ziyaretine gitmeyenler hoş görülmez. Mezarlıktaki diğer ölen yakınlar da ziyaret edilir.

Değerlendirme

Doğum ve evlenmede olduğu gibi, ölüm çevresinde de birçok inanma, âdet, töre, tören, kalıp davranış ve işlemler kümelenmektedir. Çalışmamızda bu âdet, inanış ve uygulamalar, ölüm öncesi, ölüm sırası ve ölüm sonrası başlıkları altında belirtilmiştir. Tespit edilen inanç ve pratiklerin büyük kısmında İslamiyet'in etkisi açıkça görülmektedir. Bununla birlikte, eski Türk inanç sistemleri de İslami bir kimliğe büründürülerek yaşatılmaya devam ettirilmektedir.

Ölüme ilgili âdet, inanış ve pratiklerin temelinde, ölen kişinin öte dünyaya gidişini kolaylaştırmak, orada ruhunun rahat etmesini, mutlu olmasını sağlamak, ölen kişinin zarar vermesini önlemek için geri dönüşünü engellemek, ölen kişinin arkada bıraktığı yakınlarının ruhsal durumlarını iyileştirmek ve toplumsal ilişkileri düzenlemek olduğu söylenebilir.

III. BÖLÜM

3. BAYRAMLAR, TÖRENLER VE KUTLAMALAR

3.1. Dini Bayramlar

Dini bayramların günleri “kameri takvim”e göre hesaplanmaktadır. Bu sebeple her yıl aynı günlere rastlamazlar. Yılda yaklaşık on günlük bir gerilemeleri vardır, böyle olunca da uzun bir süre sonunda bu bayramların mevsimleri de değişmektedir (Boratav, 1994:206). Dini bayramlar denince akla Şevval ayının ilk üç gününde “Ramazan Bayramı” ile Zilhicce ayının onundan başlayarak dört gün süren “Kurban Bayramı” gelmektedir. Bu günler resmi tatil günleri olarak kabul edilmektedir.

Ramazan ve Kurban bayramlarının başlıca özelliği dostların, akrabaların birbirlerini karşılıklı ziyaret gezileridir. Gençler yaşlıların ellerini öper, dualarını alır. Çocuklara para, şeker, çikolata vb. vermek âdettendir. Ramazan Bayramı’nda ziyarete gelenlere tatlı yiyecekler ikram edilir. Bu sebeple de bu bayramın bir adı da “Şeker Bayramı”dır. İbrahim Peygamberin oğlunu Tanrı’ya kurban edeceği sırada gökten inen bir koçun Tanrı’nın emriyle çocuğun yerine geçmesinin anısı olarak İslam dinine geçen Kurban Bayramında kurban kesmek mali gücü olan her kul için “vacip” yani borç olur (Boratav, 1994:207).

Ramazan ve Kurban bayramlarıyla ilgili âdet ve inanmalara bakıldığında İslami kültürden pek fazla ayrılmadığı görülür. Bayram namazına gitme, namazdan çıkınca bayramlaşma, Kurban Bayramı’nda kurban kesme, etlerin üç parçaya bölünüp dağıtılması, bayram ziyaretlerine gitme İslamiyet’in gereğindedir (Artun, 2005:204).

3.1.1. Ramazan Bayramı

Ramazan Bayramı'nda uygulanan geleneklerin birçoğu Anadolu'nun genelinde uygulanan uygulamalardır. Bayramdan yaklaşık bir hafta önce evlerde temizlik yapılır. Bayram sabahı erken kalkılır. Erkekler bayram namazı kılmak üzere camiye giderler. Namazdan sonra camide bayramlaşılır. Kadınlar küçük çocuklara bayramlık kıyafetlerini giydirirler. Bayram sabahı mezarlıklar ziyaret edilir. Ramazanda herkes tatlı yapar. Bayramlaşmaya gelen çocuklara para, şeker vb. verilir (Artun, 1998:81-82).

Silifke'deki Uygulamalar

- Bayramdan birkaç gün önce evlerde bayram temizliği yapılır (K.49, K.50, K.51, K.52, K.56, K.57, K.60, K.61. K.70, K.71).
- Misafirlere ikram edilmek üzere kolonya, şeker, çikolata, lokum ve bisküvi alınır (K.49, K.50, K.51, K.52, K.56, K.57, K.60, K.61. K.70, K.71).
- Bayramlarda giyilecek bayramlıklar alınır. Özellikle çocuklara ailenin bütçesine göre mutlaka bayram için yeni kıyafetler alınır (K.49, K.50, K.51, K.52, K.56, K.57, K.60, K.61. K.70, K.71).
- Bayram sabahı evdeki herkes erkenden uyanır (K.49, K.50, K.51, K.52, K.56, K.57, K.60, K.61. K.70, K.71).
- Erkekler bayram namazına giderler, namaz bitince camide birbirleriyle bayramlaşırlar (K.49, K.50, K.51, K.52, K.56, K.57, K.60, K.61. K.70, K.71).
- Bayramda küçükler büyüklerin ellerini öper, büyükler çocuklara harçlık ve şeker verirler (K.49, K.50, K.51, K.52, K.56, K.57, K.60, K.61. K.70, K.71).

- Bayramdan bir gün önce ya da bayram sabahı mezarlıklar ziyaret edilir, burada ölen kişinin ruhuna dua edilir ve şeker dağıtılır, mezar toprağı sulanır (K.60, K.61, K.62, K.70).
- Eş, dost ve akrabalar birbirlerine bayram ziyaretleri yaparlar (K.49, K.50, K.51, K.52, K.56, K.57, K.60, K.61, K.70, K.71).
- Eve gelen misafirlere önceden hazırlanmış olan, çörekler, pastalar, tatlılar, çay ve kahve ikram edilir (K.49, K.50, K.51, K.52, K.56, K.57, K.60, K.61, K.70, K.71).

3.1.2. Kurban Bayramı

Kurban, İslam dini yasasına göre farz kadar kesin ve kaçınılmaz olmamakla beraber, mali gücü olan her kul için vaciptir. Kurban olarak koyun, sığır ve deve kesilebilir. Türkiye’de kurban olarak daha çok koyun kesildiği görülmektedir. Kesilecek hayvanın erkek olması ve bir sakatlığının bulunmaması şarttır. Kurbanın kesilmesi sırasında da gözetilmesi gereken bazı kurallar vardır. Bunlardan bir kısmı, İslam dininin koyduğu yasalara bağlanırken bir kısmı uluslara ve bölgelere göre değişen yerli geleneklerden gelmedir. Örneğin; bazı bölgelerde kurban koçlarını kınalama, yıkama ve gelin telleri ile süsleme görenekleri vardır. Kurbanlık hayvanları kınalamak, Yahudilerde de çok eski bir töreyi işaret etmektedir. İslam dinine oradan geçmiş ya da İslam öncesi Sami kavimlerinin dini geleneklerinin bir kalıntısı olabilir. Gelin telleriyle koçu süsleme ise Orta Asya’dan gelme bir töredir. Moğollarda, Tanrı’ya adanan kurban hayvanlarına kurdeleler bağlama da kaynaklardan edinilen bilgiler arasındadır (Boratav, 1997:207-208).

Bayramda kesilen kurban etinin üçte birini kurban kesenin evinde yemek, üçte birini komşu ve akrabalara dağıtmak, üçte birini ise fakirlere dağıtmak gerekmektedir. Türkiye’de geleneğin yaygın biçimi etin çiğ olarak dağıtılmasıdır. Ancak, Narlıdere Tahtacılarında, dağıtılacak etin pişmiş olması ve toplu olarak yenmesi töresi vardır.

Türkiye’de rastlanan bir görenek de hayvanın gözlerinin bağlanmasıdır. Bu töre, İbrahim’in oğlunu yatırdığı zaman korkmasın diye gözlerini bağladığını anlatan menkıbeye dayanmaktadır (Boratav, 1997:208).

Silifke’deki Uygulamalar

- Bayramda kurban edilecek olan hayvan birkaç gün önceden alınabileceği gibi bayram sabahı da alınabilir (K.6, K.30, K.50, K.51, K.52, K.60, K.61, K.67, K.69).
- Bayramdan birkaç gün önce evlerde bayram temizliği yapılır (K.49, K.50, K.51, K.52, K.56, K.57, K.60, K.61, K.70, K.71).
- Bayram sabahı evdeki herkes erkenden uyanır (K.49, K.50, K.51, K.52, K.56, K.57, K.60, K.61, K.70, K.71).
- Erkekler bayram namazına giderler, namaz bitince camide birbirleriyle bayramlaşırlar (K.49, K.50, K.51, K.52, K.56, K.57, K.60, K.61, K.70, K.71).
- Kurban sahibi kurban kesmeyi bilmiyorsa ya da uzakta ise kurbanı kesecek olan kişiye üç defa “vekâletimi alır mısın?” diye sorar kesecek olan kişi de üç defa “aldım, kabul ettim” diye cevap verir, sonra kurban kesilir (K.14, K.20, K.29, K.30, K.60, K.61).
- Kesilen kurban mutlaka iki ayağından asılır (K.14, K.20, K.29, K.30, K.60, K.61).
- Kesilecek kurbanın gözleri bağlanır (K.14, K.20, K.29, K.30, K.60, K.61).
- Kesilen kurbanın kanından, kurban sahibinin alnına sürülür, bu kan onu kazalardan korur (K.14, K.20, K.29, K.30, K.60, K.61).
- Bayramda küçükler büyüklerin ellerini öperler, büyükler çocuklara harçlık ve şeker verirler (K.49, K.50, K.51, K.52, K.56, K.57, K.60, K.61, K.70, K.71).

- Eş, dost ve akrabalar birbirlerine bayram ziyaretleri yaparlar (K.49, K.50, K.51, K.52, K.56, K.57, K.60, K.61, K.70, K.71).
- Bayramdan bir gün önce ya da bayram sabahı mezarlıklar ziyaret edilir, dua edilir, mezar toprağı sulanır (K.60, K.61, K.62, K.70).

3.2. Millî Bayramlar

Şehir ve kasabalarda bir şenlik havası içinde kutlanan ulusal bayramların, askerî geçitler, fener alayları vb. resmî gösterilerinde geleneklik tek öge, seymenler, zeybekler gibi bugün artık yaşamayan eski kuruluş temsilcilerinin özel kıyafetleriyle bu gösterilere katılmalarıdır. Bu bayramlar vesilesiyle, resmi gösteriler bittikten sonra, kimi yerlerde gece geç vakitlere kadar, işçilerin, esnafların kendi aralarında, hükümet ya da belediye meydanlarında düzenledikleri eğlenceler bu şenliklere öteki bayramların yerli renklerini vermektedir. Eğlenceler daha çok davul zurna takımların eşliğinde oynanan oyunlarla canlandırılmaktadır. Bu sebeple gösteriler, bir halk dansları festivali görüntüsü vermektedir. Milli bayramlarda bazı bölgelerimizde ise resmî törenlerden sonra bayram yeri olarak adlandırabileceğimiz alanlarda güreşler, koşular ve çeşitli yarışmalar düzenlenmektedir (Boratav, 1997:210).

Silifke'deki Uygulamalar

- Okullarda resmî törenler düzenlenir, öğrenciler o gün ile ilgili şiirler okurlar (K.1, K.19, K.20, K.21, K.22, K.30, K.45, K.53).
- Mülki amirler konuşmalar yaparlar (K.1, K.19, K.20, K.21, K.22, K.30, K.45, K.53).
- Evlere, işyerlerine ve okullara bayraklar asılır (K.1, K.19, K.20, K.21, K.22, K.30, K.45, K.53).

- Resmî geçit t6reni yapılır (K.1, K.19, K.20, K.21, K.22, K.30, K.45, K.53).

3.3. Kutsal Aylar ve G6nler

Kutsal ay, g6n ve gecelerin t6m İslam d6nyasında olduğu gibi toplumuzda da 6nemli bir yeri vardır ve bu kutlu zaman dilimlerine h6rmet edilmektedir. Âyet veya hadİslerin, kutsallığını tespit ettiği ve M6sl6manların da y6zyıllardan beri kutladığı bu m6barek ay, g6n ve geceler, senenin içine dağılmış durumda bulunmaktadır. Peygamber'in hicretini esas alan ay takvimine g6re Recep, Şaban ve Ramazan ayları 6ncelikli olan kutsal aylardır. M6barek g6nlere gelince: Hicrî Yılbaşı, Aş6re G6n6, Arefe G6n6, Cuma g6nleri ve kandil geceleridir. Bu gecelerde M6sl6manlar Allah'a yakarış ve af dileme fırsatını elde ederler. III. asırdan itibaren mistik çevrelerde kutlanmaya başlanmış ve II. Selim'den itibaren minarelerde kandil yakılmasıyla kandil adını almıştır (wikipedia, 2008).

S6z konusu gecelere Silifke'de de 6nem verilmekte ve bu geceler diğer g6nlerden farklı geçirilmeye çalışılmaktadır. İlgili uygulamalar ise şunlardır:

- Kandil gecelerinde herkes birbirinin kandilini kutlar (K.49, K.50, K.51, K.52, K.56, K.57, K.60, K.61. K.70, K.71).
- Kandil gecelerinde tatlı, helva vb. yapılarak dağıtılır (K.49, K.50, K.51, K.52, K.56, K.57, K.60, K.61. K.70, K.71).
- Kandil 6reği, b6rek vb hamur işleri yapılarak çocuklara ve komşulara dağıtılır (K.49, K.50, K.51, K.52, K.56, K.57, K.60, K.61. K.70, K.71).
- Kandillerde, cami 6nlerinde şeker, bisk6vi ya da lokum dağıtılır (K.49, K.50, K.51, K.52, K.56, K.57, K.60, K.61. K.70, K.71).
- Kandil gecelerinde Kuran okumayı bilenler okur, bilmeyenler de dua ederler (K.49, K.50, K.51, K.52, K.56, K.57, K.60, K.61. K.70, K.71).

- Bu gecelerde kılınacak olan bazı namazlar olur (tespih namazı gibi), erkekler camiye giderek bu namazları kılarlar (K.42, K.50, K.51, K.56, K.57, K.60, K.61. K.70, K.71).
- Vefat etmiş yakınların ruhu için dualar edilir (K.49, K.50, K.51, K.52, K.56, K.57, K.60, K.61. K.70, K.71).
- Bu geceler kutsal gecelerdir, bu gecelerde yapılan dualar geri çevrilmez düşüncesiyle herkes dileklerinin gerçekleşmesi için Allah'a dua eder (K.49, K.50, K.51, K.52, K.56, K.57, K.60, K.61. K.70, K.71).
- Eş, dost ve akrabalar aranarak, kandilleri kutlanır (K.49, K.50, K.51, K.52, K.56, K.57, K.60, K.61. K.70, K.71).
- Küs olanlar bu gecelerde birbirlerini arayarak barışırlar (K.49, K.50, K.51, K.52, K.56, K.57, K.62).
- Böyle gecelerde Allah rızası için namaz kılınır (K.51, K.52, K.56, K.57, K.60, K.61. K.70).
- İsteyenler bu gecenin gündüzünde de oruç tutarlar (K.49, K.50, K.52, K.56, K.57, K.60, K.61. K.70).

3.4. Bereket Törenleri

3.4.1. Nevruz

Nevruz, toplumsal yaşamda canlandırıcı etkisinin bulunması, geleneklerin devamını ve törenlerin kökleşmesini sağlaması yönünden işlevseldir. Nevruz, halkın ortak duygu ve düşüncelerini dile getiren, Türk kültürünün korunup yaşatılmasında önemli bir yeri olan mevsimlik törenlerimizdendir (Artun, 2005:214).

Nevruz, Anadolu'da çeşitli adlarla kutlanılmaktadır. Anadolu kültürü tarihteki kült ve kültürlerin sentezidir. Nevruz, Orta Asya, Anadolu, Mezopotamya kültürlerinde yer alan "pagan" kültürüne dayalı bir kültür. Yeniden şekillenerek, günümüzde şenlik ve kutlama biçiminde varlığını sürdürmektedir (Artun, 2005:215).

İnceleme alanımız olan Silifke yöresinde nevruz kutlanmamaktadır. Söz konusu kutlama ile ilgili herhangi bir inanma ve pratiğe rastlanmamıştır.

3.4.2. Hıdrellez

Hıdrellezde şenlik, büyü, bolluk-bereket motifleri iç içedir. Hıdrellez geleneğinin bolluk-kıtlık, yaz-kış çatışması, doğanın düzenli olarak değişmesiyle yaratılan mitlerin kutlandığı tören, şenlik ve bayram olduğu söylenebilir. Hıdrellez geleneği, Orta Asya kültürü (Şamanizm), eski Anadolu kültürü (bolluk-bereket törenleri, ölümsüzlük), İslam kültürü (Hızır, İlyas motifi) ve ortak Balkan kültürü ile beslenmiş zengin kültür değerlerinin oluşturduğu bir şenlik tören ve bayram bütünüdür (Artun, 2005:223).

Silifke ve çevresinde hıdrellez genel olarak kutlanmamaktadır. Konuyla ilgili olarak yapılan tek kutlama Silifke'nin Kırtıl Köyünde tespit edilmiştir. Bu köyde yapılan hıdrellez kutlaması şu şekildedir:

- 6 Mayıs günü sabah erken kalkılarak, Kırtıl Tepesi'nde bulunan Kırtıl Dede Mezarına gidilir. Burada daha önceden adağı olanlar adaklarını yerine getirdikten sonra birlikte yemek yenilir. Burada bulunan mezar etrafında 7 kez dönülerek her defasında 1 Fatıha ve 3 İhlâs okunduktan sonra, çevreden toplanılan taşlarla yere istenilen şeyin şekli çizilir ya da bu şekil bir çubuk yardımıyla toprağa çizilir. Bu işlem bittikten sonra yanlarında getirdikleri veya üzerlerindeki kıyafetlerden

kestikleri bir parça bezi dilek dileyerek buradaki ağaca bağlarlar. Eve dönülürken mezar etrafından toplanan 7 taş ertesi gün sabaha karşı dilek dilenerek Göksu Irmağı'na atılır (K.19).

3.4.3. Yağmur Duası

İlkellerden başlayarak hemen bütün insanlık tarihinde yağmurun taşıdığı önem büyüktür. Gökten inen bereket sayesinde insanların refah ve bolluk içinde yaşayacağı, kıtlıktan kurtulacaklarının bilinmesi, yağmura ve diğer gökyüzü olaylarına kutsallık yüklemesine sebep olmuştur. Özellikle İslamiyet'in kabulünden önce ve sonra Türklerin yaşadıkları bölgelerde de bunun için törenler yapılması, hatta komşu milletlerin kültürlerinden etkilenme ve onları etkileme yoluyla pek çok varyantın oluşması, yağmur duasının ve bununla ilgili törenlerin geniş bir alanda varlığını sürdürdüğünün göstergesidir (Gözaydın, 1987:165).

Kendi dünyalarını sırtlarında taşıyan Yörükler, güz gelince yayladan kışlaklarına dönen obalar, ekmek kadar suyun da canlı yaşamdaki yerini ve önemini biliyorlar. Kışın gelişi, yağmurun yağmasıyla başlar. Yağmur yağmıyorsa, dereler, pınarlar, kuyularda sular azalır. Onlar için en önemli şey su ve otur. Yağış yoksa su da ot da ekin de kıt olur. Böyle zamanlarda halk "Bu yıl hava çekmedi" derler. Yani yeteri kadar yağmur yağmamıştır.

Kuraklık zamanlarında halk çeşitli usullerle yağmur yağdırmaya çalışır. Son dönemde bu uygulamalar İslami şekillere bürünmüş olarak karşımıza çıkmaktadır. Silifke ve çevresinde de kıtlık baş gösterdiğinde yağmurun yağması için uygulanan pratikleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Cuma ve bayram namazlarından sonra imamlar camide dualar okur, cemaat de âmin diyerek kollarını ileri, avuç içleri aşağı bakacak şekilde parmaklarını yağmur yağıyormuş gibi oynatırlar (K.1, K.41).

İnceleme alanımız olan Silifke yöresinde Yağmur yağdırma törenleri ile ilgili çeşitli uygulamalar vardır. Bu uygulamalar, büyüklerin yaptığı uygulamalar ve çocukların yaptığı uygulamalar olarak iki başlıkta incelenebilir:

Büyüklerin Yaptığı Uygulamalar:

- Ziyaret Yerleri ile İlgili Uygulamalar

- Dereler ve tepelere yağmur duasına çıkılırken küsler mutlaka barıştırılır. Barışmazlarsa o çevreden geçici olarak uzaklaştırılırlar. Herkes maddi durumuna göre yiyecekler ve kurbanlar hazırlar. Gidilmesi gereken yere yakın halkın sabah erkenden gelirler. Kurbanlar burada kesilir, yemekler hazırlanır, çocuklar oyunlar oynarlar. Öğleye doğru bu topluluğu sessizlik kaplar. Herkes üzgün görünür. Öğle namazı kılınır ve dualar okunur. Su içilmeden yemekler yenir. Yemeği yiyen derhal su bulunan yerlere doğru koşar böylece yağmur yağacağına inanırlar. Eğer yağmur yağmazsa aralarında küs ya da pis biri olduğuna hükmederler (K.14).

- Suya Çakıl Atma

- Eskiden kırk, yetmiş, kırk bin, yetmiş bin âdet küçük çakıl toplanır üzerlerine ihlâs suresi ya da başka bir dua okunarak bir çuvala doldurulmuş. Bir kişi çuvalı yüklenir ve bu çuval denize, ırmağa ya da sulu bir kuyuya atılmış. Bunu yapmadan önce küsler barıştırılmış. Eğer yağmur çok yağarsa çakıllar oradan tekrar çıkartılır ve etrafa dağıtılmış (K.1).

- **Kemik Yazma**

- Eskiden öküz, at, eşek, köpek kafataslarına dualar yazılarak bu iskeletler ya suya atılır ya da yapraksız bir çalıya asılırmış. Böylece yağmur yağacağına inanılırmış. Yağmurun dinmesi için ise asılan bu kemikler asıldığı yerden alınmış ya da suya atılmışsa sudan çıkarılırmış ancak günümüzde böyle bir uygulama bulunmamaktadır (K.1, K.6, K.14, K.30).

Çocukların Yaptığı Uygulamalar

- **Tomuz**

- Öncelikle Silifke yöresinde domuza tomuz denilmekte olduğunu belirtmek gerekir. Uygulama olarak tomuz, erkek çocuklar arasında yağmur yağması ve bereket için oynanan bir oyundur. Yalnız tomuz olacak ve tomuzu çekecek kişi büyüklerden biri olabilir. Tomuz olacak kişiye kara kıldan yapılmış bir elbise giydirilir, başına da kıldan yapılmış bir torba geçirilir. Yüzü siyaha boyanır, ağzına büyük dişler takılır, boğazına ip bağlanır, vücudunun çeşitli yerlerine çanlar takılır, eline iki iğ⁷ verilir ve tomuz yapılmış olur. Tomuz'u bir kişi çeker ve çekiciden başkası önüne geçemez. Tomuz hiç konuşmaz sadece çanları çalar. Üzerine yırtık bir elbise giyen çekici, köyün çocuklarını toplayarak ellerine kovalar ve torbalar verir. Ev ev dolaşırlar bu oyun üç gün sürer. Tomuz bir evin önüne geldiğinde ev sahibi üzerine habersizce su dökerse o eve bir daha gidilmez. Çocuklar bu oyunu oynarken şöyle bir mani söylerler:

“Gökten rahmet

Yerden bereket

---

⁷ İğ: Pamuk, yün gibi şeyleri eğirmekte kullanılan ortası şişkin, iki ucu sivri ve bunlardan biri çoğu kez çengelli ağaç araç, eğirmen, kirmen.

Koca öküze kuvvet

Diyelim Allah Allah

Veren versin vermeyen derisini tuzlasın”

Ev kapısına gelindiğinde çekici Tomuz’u salar. Tomuz da evin ortasına yatar ve çanları çalar. Fakat çekici ve çocuklar eve girmeyip yukarıdaki tekerlemeyi söylerler.

Ev sahibi çekiciye sorar:

- Devenin piri kim?
- Veysel Karani Hazretleri.
- Öküzün piri kim?
- Adem Aleyhisselam.
- Davarın piri kim?
- Musa Alehyisselam.

Bu sorular ve cevaplardan sonra ev sahibi evde bulunan birine “Bu çocukları memnun edin.” der. Torba ve kovalara un, bulgur, nohut, soğan, yağ, tuz, biber, pekmez, bal vb. yiyecekler doldurulur. Bundan sonra tarlalarda, harman yerlerinde, kırlarda toplanılarak şöyle bağırlar:

Ayağım çamur ister

Boğazım hamur ister

Ver Allah’ım ver

Göbekli göbekli yağmur ver

Sarı öküz saman ister

Gökyüzü kurban ister

Ver Allah’ım ver

Göbekli göbekli harman ver.

Tomuz oyununda toplanan yiyecekler topluca pişirilir ve yenir. Artan malzemeler bir fakire verilir (Kulakçı, 1975:31-32).

- **Yağmur Gelini**

- Yağmur yağması için eskiden “bir yağmur gelini düzelim, yağmur duasına gidelim” derlermiş. Bu törensel olayın gerçekleşmesi şu şekildedir (Deveci, 2003:83).

Birkaç gün önceden haberleşilir. Yayık yaydıkları bişşekten adam yaparlar. Akşam olunca da o adam ellerinde, gençler meşalelerin ışıklarıyla çadır çadır dolaşarak şu manileri söylerlermiş:

“Ekin ekim evlek evlek

Ucu çıktı güvlek güvlek

İndi gitti hacı leylek

Gök kız kurban ister

Göbekli harman ister

Ayacığım çamur ister

Boğazcığım hamur ister

Al yeşil benim olsun

Ver Allah’ım ver, Allah’ım ver”.

Bu şekilde topladıkları un, bulgur, buğday, ekmek, yağ, peynir gibi yiyecekleri sabah olunca gidecekleri ziyaret yerlerine götürürler. Bütün oba halkı özellikle çocuklar bu törene katılır. Dua anında çocuklar ağlatılır. Dua, ayakta yapılır, eller yukarı doğru değil yağmurun taneleri gibi aşağı doğru tutulur. Kadınlardan bir tanesi bakır kovadaki suyun içine çam dalını batırır. Suları herkesin üzerine serper. Burada pişen yemekler hep beraber yenir ve eve dönülür (Deveci, 2003:84).

3.4.4. Koç Katımı

Koç katımı tarihi, bölgeden bölgeye değişmekle beraber 1 Ekim ile 20 Kasım arası olarak kabul edilmektedir. Katım tarihinden bir buçuk iki ay önce koçlar sağmal sürüsünden ayrılır. Koç katımının ilk gününde çobanlar süslenmiş olurlar ve kınalanmış koçları dişi koyunlara salarlar (Boratav, 1997:212).

Koç katımı, kapsadığı bir takım töreler, inanışlar ve büyüklük işlemlerle ayrı bir önem taşımaktadır. Koç katımından önce koçların üstüne erkek çocuk bindirilirse döl zamanı erkek kuzu, kız çocuk bindirilirse dişi kuzu doğacağına (Kars, Malatya, Tokat); koçlar katıma götürülürken yolda bir erkeğe rastlanılırsa dişi olacağına; koç katımından sonra çoban boy abdesti alması gerekirken almadan sürünün içinde gezerse, kuzuların sakat olacağına (Ayaş/Ankara) inanılır (Boratav, 1997:212).

Kars çevresinde sürüye katılan ilk koç kara koyun ile ilgilenirse o yılın hafif geçeceğine, ak koyun ile ilgilenirse karın erken yağacağına ve kışın ağır geçeceğine inanılır. Yine Kars ve çevresinde koç katımı sırasında eve gelen ilk gelin koça bindirilirse doğacak çocuğun erkek olacağına inanılır (Kalafat, 1995:117).

Silifke yöresinde koç katımı şu şekilde gerçekleştirilmektedir:

- Koyun beş ayda kuzular. Eğer koç koyuna erken aşmışsa, kuzulama kış ortasında olur. Kışı şiddetli olan yerlerde, yem bulma güçlüğünden ötürü, kış ortasında kuzulama hiç istenilmez. Onun için Ağustos'un 15'i ile 20'si arasında koçlar koyun sürüsünden ayrılır. 40-50 gün bir besiyeye tabi tutulur. Koç sürüden ayrılınca iyice beslenir. Yulaf, arpa yedirilir. Tuz çok az verilir, fazla tuzun damızlık kudretini azalttığına hatta dölü bozduğuna inanılır (K.19, K.72, K.73, K.74, K.75).
- Üç zamanda koç katımı yapılır: Şubat sonu, ekim başı ve martın ortası veya sonunda. Koç katımı cuma günü hariç her gün yapılabilir. Genellikle geceleri yaptırılır. Koçu sürüye karıştırmadan evvel üzerine bir kız çocuğu bindirilir. Bu suretle dişi kuzu elde edileceğine inanılır. Koyun sürüsünün yanına gelince kız çocuğu koçun sırtından indirilir. Koç iki sene aşım yapabilir, üçüncü sene yaptırılmaz (K.1, K.19, K.72, K.73, K.74, K.75).
- Koç katımı, Anadolu'nun pek çok yerinde olduğu gibi Silifke ve köylerinde de eskiden büyük bir şölen şeklinde şöyle kutlanırmış: Tüm köy halkı bu törene davet edilir. Koçlar ve koçların katılacağı koyun sürüsü gibi, çoban ve köylüler de günlerce bu törene hazırlanır. Koçların sürüye katılacağı özel bir yer seçilir. Düz bir alan olmasına dikkat edilir. Çoban en güzel elbiselerini o gün için hazırlar. Özel olarak tıraş olur. Tören günü kurulan yemek sofrasının önemli konuklarından birisi de çobandır. Koç da adeta gelinlik kız veya damat gibi hazırlanır. Boynuna, boynuzlarına renkli kurdeleler bağlanır. Koçların alınları, boynuzları, kuyrukları, sırtları, göğüsleri kına ve çeşitli renkte boyalarla boyanır. Koçların boynuzlarına veya boyunlarına elma, ceviz, pestil gibi yiyecekler yuvarlak ipe dizili olarak asılır. Yine koçları nazardan korumak için; muska, nazarlık vs. boyunlarına takılır. Koç katımı, sabah gündeğümü ile birlikte olur. Tüm konukların huzurunda,

davullar, zurnalar çalınır, silahlar atılır. Koçun koyun ile buluşması, toplu bir törenle adeta kutsanır. Ancak günümüzde koç katımı, böyle büyük şöenler yerine çoban ve sürü sahibinin koçu renkli kurdelelerle süsleyip sürüye bırakması şeklinde küçük ve sade bir törenle gerçekleştirilmektedir (K.1).

Koyun kirkımı

- Koyunlar, nisan ve ağustos aylarında olmak üzere yılda iki defa kırkılır (yünü kesilir). Nisanda kırkılana yapağı, ağustosta kırkılana yün denir (K.19, K.72, K.73, K.74, K.75).

3.4.5. Yayla Şenlikleri

Yörükler kışlaklarını bırakıp toplu olarak sürüleriyle birlikte yaylaya çıkarken bayram niteliğinde törenler düzenlerler. Genellikle mayıs ayında yaylaya göçmeye başlanır. Oba reisleri göç başlamadan önce toplanarak göç gününe karar verirler. Bu göçün salı ya da cuma günü olmamasına özen gösterilir. Göç öncesi kutsal yerler ziyaret edilir, kurban kesilir. Birlikte kurban eti yenir. Ayrı yaylalara gidecek olanlar birbirleriyle helalleşirler. Yayla dönüşünde yine kurban kesilir (Artun, 2005:235).

Kadınlar yayla göçü öncesinde yoğun bir hazırlığa koyulurlar. Kendi dokudukları bezlerden şalvarlar dikerler. Erkekler yayla göçü için şehre inip alışveriş ederler. Yörüklerin başlıca yiyecekleri olan çökelek, söğüş, ballı yufka, kavurma, peynir, yufka ekmeği, süzme yoğurt alınır. Göç süresi yaklaşık 10-20 gündür (Artun, 2005:236).

Silifke'de de yaşayan halkın büyük bölümü Yörüklerdir. Bu sebeple yörede belli başlı iki büyük şenlik, düzenli olarak gerçekleştirilmektedir. Bu şenlikler şu şekilde kutlanmaktadır:

Gökbelen Yayla Şenliği

- Gökbelen Yayla Şenliği; 29 Ağustos akşamı ve 30 Ağustos gündüzü Gökbelen⁸ muhtarlığınca düzenlenir. Burada oturan yaylacılar Silifke ve Taşucu'ndan gittiği için Silifke ve Taşucu belediyesi bu şenliğe destek verir. 29 Ağustos akşamı yapılan eğlencede yöresel müzik çalınır. Silifke oyunları oynanır. Yöresel sanatçılar konser verir. 30 Ağustos gündüz ise çevre köyler getirdikleri ürünleri Gökbelen meydanında satarlar. Köy çayırlığında ise köy muhtarlığı tarafından düzenlenen güreş müsabakaları yapılır. 29-30 Ağustos günleri yaylaya göçmeyen birçok Silifkeli de bu şenliklere katılır (K.1).

Kırobası (Mara) Şenlikleri

- Eğlence ve güreşe dayalı Kırobası⁹ (Mara) şenlikleri de çok eski bir geçmişe dayanır. Silifke'den, Atayurt, Atakent, Narlıkuyu, Kızkalesi ve Erdemli'ye kadar olan sahil kasabalarından Kırobası'na yaylaya göçenlerle ortaklaşa yaptıkları bir şenliktir. Kırobası muhtarlığınca düzenlenir. Silifke belediyesi başta olmakla diğer sahil kasaba belediyeleri de bu şenliğin düzenlenmesine destek verir. Şenlik 29 Ağustos akşamı yöresel müzik eğlenceleri, yöresel ve ulusal sanatçı konserleriyle başlar. 30 Ağustos gündüzü köy seyirlik eğlenceleri ve yöresel yemek satışları ile devam eder. Şenliğin adı 1989 yılından beri Mareşal Fevzi Çakmağı Anma ve Kırobası Yayla Şenlikleri'dir. Yıllar önce Kırobası'nda bir askeri tatbikat yaparak burada kalan zamanın genelkurmay başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'ı anmak amacıyla şenliğe onun adı sonradan dâhil edilmiştir (K.1).

⁸ Gökbelen: Silifke'nin bir köyü.

⁹ Kırobası: Eski adı Mara olan köyün şimdiki adıdır.

Değerlendirme

Bayramlar, törenler ve kutlamalar adını verdiğimiz bu bölümde, dini ve milli bayramlara, kutsal ay ve günler ile Nevruz, Hidrellez ve yağmur yağdırma törenleri gibi bereket törenlerine yer verilmiştir.

Silifke ve çevresinde dini bayramlarda İslam dininin etkisi, milli bayramlarda ise milli duygular ön plana çıkmaktadır.

Kutsal ay ve günlerle ilgili pratiklerde yer yer eski Türk kültürünün izleri görülmekle beraber yaygın olarak İslami motiflerle bezenmiş uygulamalar bulunmaktadır. Bereket törenlerinde de eski Türk inanç sistemlerinin etkisi açıkça ortadadır.

Silifke ve çevresinde yaşayan Yörüklerin yayla şenliklerini, bugün de büyük bir coşkuyla kutlamaya devam ettikleri tespit edilmiştir.

Ziyaret yeri olarak yüksek yerlerin seçilmesi ise Türklerin eski inanç sistemlerinin bir kalıntısıdır. Türkler İslamiyet öncesinden beri yüksek yerleri kutsal saymışlardır. Bugün Anadolu'da yüksek yerlerin kutsal sayılmasının sebeplerinden biri de İslam öncesi inançlardır.

IV. BÖLÜM

4. HALK İNANIŞLARI

İnanç, sözlük anlamı ile “kişice ya da toplumca, bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesi” demektir. Halkbilimi, belli bir toplumun eski dinlerden miras alıp, yaşadığı dönemdeki yeni dininde, yaşam şartlarının da gereğince yeni biçimler, yeni içerikler, yeni anlatışlarla oluşturduğu inanışlarla ilgilenir. Halk inanışları, din ya da ahlak kuralları kadar kesinlik ve katılık taşımazlar. Toplumdan topluma farklılıklar gösterebilirler (Boratav, 1997:7).

İnsanoğlu yüzyıllardan bu yana çok şeye inanma ihtiyacı duymuştur ve inandığı şeyin mantıklı olup olmadığını önemsememiştir. O, gördüğüne, duyduğuna, yetişme süresince çevresinden öğrendiklerine bağlı kalarak, inancından ödün vermeksizin inanmıştır. Onun için inandığı şeyin mantığı değil verdiği mutluluk önemli olmuştur (Yardımcı, 2001:415).

İslam dininde batıl inanışlara yer verilmez. Ne var ki Anadolu'nun her yöresinde İslam dini dışındaki inanışların izlerine, kalıntılarına rastlanmaktadır. Batıl inanışların çoğunun temelinde de bu İslam dışı inanışların etkisi vardır. Halk, sosyal yaşantısının içinde yer alan hemen her varlık ve her durumla ilgili olarak çeşitli şeylere inanmaktadır.

Bu çalışmada yer alan halk inanışları; tabiat olaylarıyla ilgili inanışlar, canlı varlıklarla ilgili inanışlar, cansız varlıklarla ilgili inanışlar, dini inanışlar, nazar- nazarlık, ziyaret yerleriyle ilgili inanışlar, rüya-fal, büyü, kurban-adak, bereket, uğur ve uğursuzlukla ilgili inanışlar, diğer inanışlar olmak üzere on bir başlık altında incelenmiştir.

4.1. Tabiat Olaylarıyla İlgili İnanışlar

Tabiat olayları, ilk çağlardan beri insanlar tarafından farklı yorumlanmış ve bu olaylar etrafında değişik inanış örüntüleri oluşmuştur. İnceleme alanımız olan Silifke yöresinde konuyla ilgili inanmalar şu şekildedir:

- Gökyüzü kutsal sayılır. Yeryüzündeki her şeyin yere gökten atıldığı düşünülür. Tanrı'nın gökte olduğu da düşünülür. Hatta “kafana gökten taş düşsün” şeklinde bir beddua kullanılır. Bu düşünce eski Gök Tanrı inanışından kaynaklanmaktadır (K.1, K.6, K.14, K.20, K.30, K.31, K.32).
- Cemreye inanılır, cemre üç aşamada düşer, birer hafta aralıklarla önce havaya sonra suya son olarak da toprağa düşer ve bundan sonra havalar iyice ısınır (K.6, K.14, K.20, K.30, K.31, K.32).
- Ülker yıldızının ilk doğduğu gün hava sıcak olur bütün sebzeler sulanır, sulanmazsa bu sıcaklık sebzeleri yakar (K.6).
- Ayın kenarında bir tane küçük havlum (daire) varsa o gün yağmur yağmaz, bir küçük bir büyük daire varsa bir hafta yağmur yağmaz (K.14, K.30).
- Yağmur yağarken güneşin battığı yerdeki yağmur bulutları kızıl renkte ise yağmurun duracağı ve bir müddet yağmayacağına işarettir (K.1, K.14, K.30, K.71).
- Yağmur yağarken küçük çocuklar yüzünü yağmura tutarsa o yıl yüz gün, elini yağmura tutarsa elli gün yağmur yağacağına inanılır (K.14).

4.2. Canlı Varlıklarla İlgili İnanışlar

Canlı varlıklarla ilgili inanışlar grubunda insanlarla (kadınlar-erkekler-çocuklar) ilgili inanışlar ve hayvanlarla ilgili inanışlar yer almaktadır.

İnsanlarla İlgili İnanışlar

- Gök gözlü kişilerin bakışlarından zarar gelir, bu kişilerin nazarı çabuk değer (K.6, K.10, K.11, K.13, K.20, K.23, K.51, K.54, K.62).
- Çok kısa boylu insanlar, içten pazarlıklı, fitneci olurlar (K.13, K.14, K.19, K.20, K.30, K.31).
- Bir kadın işe giden bir erkeğin önünü keserse, o gün erkeğin işleri rast gitmez (K.1, K.6, K.13, K.14, K.20, K.30, K.31).
- Dişleri çıkmış olan bir çocuk sürekli, yüksek sesle bağıırıp ağlarsa, anne ya da babasının başına kötü bir şey gelir (K.9, K.10).
- Yürüyen çocuk emeklerse misafir geleceğine inanılır (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31).
- Evdeki bekâr genç kızın saçından tel ayrılırsa misafir geleceğine inanılır (K.9, K.14, K.30).
- Kapı eşiğinde oturan genç kızın kısmeti kapanır (K.9, K.14, K.30).
- Annenin bedduası çocuğa uğramaz (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31).
- Babanın bedduası çabuk tutar (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31).
- Bir iş yaparken üzerine erkek gelirse o iş erken biter kadın gelirse geç biter (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).
- Evden çıktığında ilk gördüğün kimse erkek ise günün iyi geçer (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).
- Topal olanlar sinirli olurlar (K.9, K.14, K.30).

Hayvanlarla İlgili İnanışlar

Hayvanlar, kendilerinden yararlanma bakımından değerlendirilirler ve yaradılışlarını ve dönüşümlerini açıklayan efsanelere ve inanışlara konu olurlar. Hayvanlar halkın geleneklerinde yenmesinde bir sakınca olmayanlarla, yenmesi hatta dokunulması günah, rastlanması uğursuzluk getirici sayılanlar olarak kümelenirler (Boratav, 1984:68).

Silifke’de hayvanlarla ilgili inanışlar şunlardır:

- Horoz erken öterse kız kaçacak denir (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).
- Tavuk horoz gibi öterse uğursuzluk der ve hemen tavuğu keserler (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).
- Geceleyin köpek ulursa biri ölecek denir (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).
- Baykuş ötünce ya ölü olacağına ya da yağmur yağacağına inanılır (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).
- Kara kedi önünden geçerse uğursuzluk olacak derler (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).
- Gece yarısından sonra horoz ötünce dilek tutulur, gerçekleşeceğine inanılır (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).
- Karınca bereket getirir, öldürülmesi iyi değildir (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.54).
- Karga evin damına konup öterse, o eve bir haber gelir (K.6, K.9, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31).

- Köpek yere doğru ulursa sahibinin havaya doğru ulursa kendinin başına kötü bir şey gelir (K.6, K.9, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30).
- Köpek ulursa cenaze olur çünkü köpekler melekleri gördüğünden Azrail'i de görmüş (K.6, K.13, K.14, K.20, K.61).
- Köpekler bir arada ulurlarsa deprem olur (K.1, K.9, K.19).
- Kuş yuvasını bozanın yuvası olmaz (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61, K.70).
- Yolda bir kimsenin önünden yılan geçerse işlerinin rast gideceğine inanılır (K.6, K.13, K.14, K.29, K.30, K.31, K.54).
- Tavşan uğursuz sayılır (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).
- Yeni kuzulmuş keçinin sütü birkaç gün kimseye verilmez, verilirse nazar olup sütünün kesileceğine inanılır (K.14, K.15, K.30).
- Sağılır hayvanı olanların evlerinin önünden boş kapla geçilmesi uğursuzluktur (K.14, K.15, K.30).
- Tavuğun horoz gibi ötmesi uğursuzluktur (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).
- Yolcunun yolda giderken önünden tavşan geçmesi uğursuzluktur (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).
- Develer uzun süre bağırsa ya şiddetli bir rüzgâr ya da yağmur yağar (K.54, K.61, K.70, K.71).
- Örümcek öldüren genç kızın kısmetinin kapanacağına inanılır (K.6, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).
- Örümcek öldürmek günah sayılır (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).

- Güvercin, besleyene fakirlik getirir (K.9, K.13).
- Domuz yiyenin kırk gün kısmeti kesilir (K.1, K.6, K.7, K.9).
- Evdeki karıncalar öldürülürse evin kısmeti ve bereketi azalır (K.1, K.6, K.7, K.9).
- Ezan okunurken kediler patilerini yalayarak abdest alırlar (K.9).
- Tarladaki karınca yuvası bozulmaz çünkü tarlaya bereket getireceğine inanılır (K.1, K.6, K.7, K.9, K.19, K.64).
- Ezan okunurken köpekler bağırlar. Çünkü köpeklerin şeytanları gördüğüne inanılır, ezanı duyan şeytanlar kaçmaya başlar, köpekler onları görüp havlarlar (K.1, K.6, K.7, K.9).
- Elektrik direklerine konan baykuşlara ağzı açık bakanın dişleri dökülür (K.9).
- Yılanların dökülen derileri saç sürülürse saç çok çabuk uzar (K.30).
- Karga görmek uğursuzluktur (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).
- Evin damında karga dolaşırsa o eve misafir gelir (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).
- Köpek sürü içinde ya da yakınlarında ulursa sürüye kurt geleceğine, köpek eğer sürü içinde ya da yakınlarında tıksırırsa köpeğin kan kokusu aldığına ve sürüye salgın hastalık geleceğine inanılır (K.54).
- Köpek ulursa sahibine kara haber geleceğine ya da köyden bir kızın kaçacağına inanılır (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).
- Kaplumbağaya dokunan insanın elinde siğil çıkar (K.34).
- Attan düşen kişinin ömrü uzun olur (K.9, K.30).

4.3. Cansız Varlıklarla İlgili İnanışlar

Ateşle İlgili İnanışlar

Tüm inançlarda, dinlerde, ateşin izi ve etkinliği görülmektedir. Ateşi sembolize eden tapınaklar yapılmıştır. Ateş, insan yaşamının bir parçası ve tarihi koruyucusu sayılmıştır. Türkler öteden beri ateşe saygı göstermiş, onda kutsal ve temizleyici bir güç olduğunu düşünmüşlerdir (Artun, 2005:107).

Silifke'de ateşle ilgili inanmalar şunlardır:

- Ocaktaki ateşe su dökerek söndürmek iyi sayılmaz, o evin de söneceğinden korkulur (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).
- Ateşten atlamak iyi sayılır, ateşten atlayan kişinin hastalıklardan kurtulacağına inanılır (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).
- İkindiden sonra evden eve ateş verilmez, veren evin sahibine zarar geleceği düşünülür (K.6, K.9, K.12, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61, K.70, K.71).
- Ateşe tükürmeyi iyi saymazlar, bunun kısmeti azaltacağı düşünülür (K.9, K.30).
- Bir kişi ateş yaktığı zaman ateşin alevleri yeşile döner ve ses çıkarsa o kişi hakkında biri aleyhine konuşuyor denir (K.19, K.20).
- Loğusa olan evden, kırk gün boyunca komşuya ateş verilmez (K.9, K.20, K.29, K.30, K.31, K.43, K.44, K.54).
- Senitle ateşin arasından geçen kişinin ömrü kısalmış olur (K.6, K.9, K.29, K.30).
- Soğan kabuğu ateşe atılırsa uğursuzluk olur (K.1, K.6, K.9).
- Yumurta kabuğu ateşe atılırsa tavuk bir daha yumurtlamaz (K.1, K.9)

Su İle İlgili İnanışlar

Eski Türklerde inanç sistemi üzerine yazılı kaynaklarda, su motifine ilişkin pek çok örnek bulunmaktadır. Örneğin, Orhun Yazıtları'nda kutsal su kaynaklarından söz edilir. Bu nedenle suların kirletilmesinden kaçınılır. Çağataylarda gündüz akan suya girmek yasaktır. Cengiz Han, suya saygıyı yasalaştırır ve suya saygı Anadolu Türk boylarında da sürer (Artun, 2005:107).

Silifke'de su ile ilgili inanışlar şunlardır:

- Suya pis ve fena şeyleri atmak iyi sayılmaz (K.9, K.28, K.29, K.30).
- Nisan ayında yağın yağmurun suyu şifa sayılır. Bu ayda yağın yağmur suları bir kapta biriktirilerek hastalara içirilir. Hatta bu su, süte katılırsa yoğurt olur (K.6, K.13, K.14, K.54, K.61).
- Mezarlığın içinden akan su içilmez, hastalık getireceği düşünülür (K.6, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).
- Biri doğarken ya da ölürken yağmur yağarsa o yağmurun suyundan bir damla bu kişinin üstüne serpilir (K.9).
- Ayakta su içilmez, hastalığa sebep olur (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61, K.70).
- Akan suya tükürülmez, uğursuzluk olur (K.8).
- Geceleri çok ses çıkararak akan suyun birinin öleceğini haber verdiğine inanılır (K.8, K.9).

Ekmekle İlgili İnanışlar

Ekmek, Anadolu'nun her yerinde kutsal sayılmakta, ona saygısızlık yapmaktan çekinilmektedir. Bu nedenle ekmek etrafında da çeşitli inanışlar oluşmuştur.

Silifke'de ekmekle ilgili inanışlar şunlardır:

- Senitten ekmek sıçrarsa misafir geleceğine inanılır (K.3, K.4, K.5, K.20, K.21, K.22, K.23, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61, K.70).
- Ekmek açılırken senitten beze¹⁰ düşerse yakın birinin kızının kaçacağına inanılır (K.3, K.4, K.5, K.20, K.21, K.22, K.23, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61, K.70).
- Ekmek atılıp bittikten sonra eğer bir beze unutulmuşsa yakın çevrede birinin hamile kaldığına inanılır (K.3, K.4, K.5, K.20, K.21, K.22, K.23, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61, K.70).
- Loğusa iki kadın karşılaştığında birbirlerine ekmek verirler, bu ekmek gelecek kötülüklerden bu kadınları ve çocuklarını korur (K.6, K.20, K.21, K.22, K.23, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61, K.70).
- Sofrasından ekmek yenilen kimse hakkında kötü düşünülmez (K.1, K.9, K.19, K.20, K.21, K.22).
- Yemek yerken ağızından lokma düşerse misafir geleceğine inanılır (K.3, K.4, K.5, K.6, K.20, K.21, K.22, K.23, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61, K.70).

Ağaçla İlgili İnanışlar

Ağaç, yerin dibine dalan kökleri, göğe doğru yükselen gövdesi ve gökyüzüne dağılan dal, budak ve yapraklarıyla olduğu kadar, mevsimden mevsime kendini yenilemesi

---

¹⁰ Beze: Yuvarlak hamur parçası.

ile dikkat çekmektedir (Artun, 2005:104). Anadolu'nun pek çok bölgesinde, ağaçlardan deva isteme, dileklerinin gerçekleşmesi için çaputlar bağlama gibi pratiklere sıkça rastlanmaktadır.

Silifke'de ağaçla ilgili inanışlar şunlardır:

- Ceviz ağacı kesenin ömrü kısılır (K.30, K.31, K.54, K.61, K.70).
- Asırlık bir ağacın kesilmesi, kesen kişinin ailesine uğursuzluk getirir (K.30, K.31, K.54, K.55, K.56, K.61).
- İncir ağacının gölgesinde oturan kişinin benzi sararır (K.61).
- Evin önündeki çınar ağacı devrilirse evin büyüğünün yakında öleceğine inanılır (K.30, K.31, K.54, K.61, K.70).

Eşyalarla İlgili İnanışlar

İnsanlar günlük yaşamlarında kullandıkları pek çok eşyaya da zaman içerisinde çeşitli anlamlar yüklemiş ve onlarda ilgili pek çok inanış ortaya çıkmıştır. Silifke'de eşyalarla ilgili inanışlar şunlardır:

- Ayakkabı ve terliğin ters dönmesi birinin öleceğine işarettir (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31).
- Ayakkabının üst üste binmesi yolculuğa çıkılacağına işarettir (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).
- Ayna yere düşer de kırılmazsa tekrar atılıp kırarlar ki büyük bir uğursuzluk olmasın (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).
- Bıçak elden ele verilirse o kişilerin kavga edeceğine inanılır (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).

- Süpürgeğin üzerine oturan kadının çocuğu olmaz (K.9).
- Sabun elden ele verilecekse elin dış tarafıyla alınır (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).

4.4. Cinlerle İlgili İnanışlar

Cinin çeşitli yerlerde ve bazı hallerde insanlara dokunduğu kanaati Anadolu'nun pek çok yerinde yaygın olarak görülmektedir. Dolayısıyla konuyla ilgili birçok inanma ve pratik oluşmuştur. Silifke'de ise cinlerle ilgili inanışlar şunlardır:

- Kapı eşiğinde, küllükte, çamaşır ve banyo suyunun aktığı yerlerde cin bulunur (K.20, K.21, K.30, K.40, K.41, K.42, K.45).
- Kadınlar özel günlerinden sonra yıkanmayı geciktirdiklerinde ve gusül abdesti almadan gezdiklerinde bu kadınları cinlerin çarpacağına inanılır (K.7, K.9, K.14).
- Kül dökülen yerlerden geçeni cin çarpar (K.20, K.21, K.30, K.40, K.41, K.42, K.45).
- Soğan kabuğuna basanı cin çarpar (K.20, K.21, K.30, K.40, K.41, K.42, K.45).
- Bulaşık yıkanan yere basan kişiyi cin çarpar (K.20, K.21, K.30, K.40, K.41, K.42, K.45).
- Eğer bir cin insanlara musallat olur, yanından ayrılmaz, boğmak ister, üstüne çöker, elini kolunu bağlarsa "cinci" olarak bilinen insanlara gidilir. Cin, hastadan uzaklaştırılır. Böylece hasta musallat olan cinden kurtulur (K.20, K.21, K.30, K.40, K.41, K.42, K.45).

4.5. Nazar-Nazarlık

Bakış anlamındaki Arapça nazar kelimesi, Türkçede; kimi insanların bakışlarındaki güç ve bu güçle, bir kişiye, bir hayvana ya da bir nesneye bakmakla, canlı üzerinde hastalık, sakatlık, ölüm, nesne üzerinde kırılma vb. bir olumsuz etkinin meydana gelmesi anlamını almıştır. Nazar, kıskançlık gibi olumsuz duygulardan gelebileceği gibi özellikle kişinin yakınlarının fazla sevgi ve hayranlık duygularından da gelebilir (Boratav, 1984:126-127).

Silifke’de nazar ve nazarlıkla ilgili inanma ve uygulamalar şunlardır:

Nazara Karşı Alınan Tedbirler

- Gök boncuk (mavi boncuk), yılan kemiği, deniz boncuğu (deniz hayvanlarının kabuğu), muska, çaltı boncuğu, köpek kafası, at kafası, öküz kafası, tosbağa (kaplumbağa) kabuğu, yumurta, at nalı gibi şeyler nazar değmesine karşı çeşitli şekillerde kullanılırlar. İnsanlar bunları üzerlerinde taşıdıkları gibi hayvanların boyunlarına ya da sebze ve meyve bahçelerine, evlere ve kıymet verdikleri şeylerin üzerine takarlar. Böylelikle nazardan korunduklarına inanırlar (K.1, K.6, K.14, K.20, K.21, K.30, K.40, K.41, K.42, K.45, K.50, K.51, K.54, K.61, K.70).

Nazarın Tedavisi

Silifke ve çevresinde nazar değdiğine inanılan insanları çeşitli yöntemlerle tedavi etmeye çalışırlar. Bunlar; seğleme, kurşun dökme, üzerlik otu tütütme ve un tütütme yöntemleridir.

- **Seğleme:**

- Halk arasında yaygın olan bir yöntemdir. Bunda seğ (şap) kullanıldığı için adı “seğleme”dir. Seğleme işi de “ocak” olarak bilinen ailelerin yaşlı kadınları yapar. Bu kadınlara “seğci” denir. Seğleme işlemi gerçekleşmeden önce seğci abdest alır. Abdest aldıktan sonra sürekli esnense hastada nazar vardır, diye inanılır. Hasta kibleye çevrilir, “El benim elim değil, Eşe Fatma anamızın elidir” diyerek “ihlâs” suresi okunur, seğ parçası önce baş tarafında, belde ve bacaklarda üçer defa dolandırılır. Şayet hasta hayvan ise seğ boyun, bel ve arka ayak yanında tekrar havadan başlamak üzere üç kere indirilir çıkarılır. Seğ parçası çamaşır içinden geçirilerek ayakaltına atılır. Daha sonra seğci, bu seği alarak kızgın kül içine atar. Kül içinde ısınan seğ parçası beyaz bir tortu bırakır. Bu tortu çeşitli şekiller alır, daha çok bir insan şeklini andırır. Seğci bu tortu üzerinde nasıl bir kişinin nazar ettiğini araştırır ve yorumlar. Hastanın sağ eli (hayvansa sağ kulağı) içinde “gözüne, kulağına, ağzına” diyerek üç kere bıçakla keser gibi yapar, avucunda ovalayarak su dolu bir tase koyar gibi yapar. Bu su hastaya üç yudum içirilir. Hasta bu sudan eline, yüzüne, göğsüne ve ayağına sürer. Seğci taşı alarak kalkar. Odada onunla beraber bulunan herkes de kalkar. Suyu “uç, uç, uç” diyerek üç defa havaya saçar. Kalan suyu ocağın bir köşesine ateşi söndürmeyecek bir şekilde döker. Hasta (ya da yakını) seğciye arılık atar. Bu şekilde dert aralanmış olur. Seğci suyu dökerken eğer ayağa kalkılmazsa derdin oturana geçeceğine inanılır (K.1, K.6, K.30, K.61).

- **Kurşun Dökme:**

- Nazar, sara, cin çarpması gibi hastalıklara karşı kurşun dökülür. Kurşun dökme işi yaşlılar tarafından yapılır (K.1, K.6, K.14, 20, K.21, K.30, K.40, K.41, K.42, K.45, K.61, K.70).
- Kurşun dökme şu şekilde yapılır: Hasta yatar ve üzerine bir örtü örtülür. Tavada eritilen kurşun, “El benim elim değil Eşe Fatma anamızın eli” denilerek ve “ihlâs” suresi okunarak önce “başa” sonra sırasıyla “göze, kulağa, ağza” denilerek hastanın başının üzerinde tutulan kabın içindeki soğuk ve yağlı suya dökülür. Daha sonra “bele” ve “bacaklara” diye devam edilerek vücudun bütünü, nazarın etkilerinden korunmaya çalışılır. Bazen oturan hastanın başının üzerinde tutulan kaba üç defa dökülür. Kurşun yağlı suya döküldüğü için hemen muhtelif şekiller alır. Bu şekle göre nazar edenin nasıl biri olduğu yorumlanır. Kurşunun suyundan hasta üç yudum içer. Eline, yüzüne, göğsüne ve ayaklarına bu sudan sürer. Kurşun döken kişi suyun bir kısmını havaya saçar. Su saçılırken herkes ayağa kalkar. Kalkmayana hastalığın bulaşacağına inanılır (K.1, K.6, K.30, K.61).

- **Üzerlik Otu:**

- Nazar ve cin çarpması gibi durumlarda üzerlik otunun tohumu, yaprakları, çalısı tütsü yapılır. Bu otun tohumu bir ipe dizilerek evin duvarlarına asılır. Bir süs eşyası görünümü veren bu üzerlik otunun bulunduğu eve şeytan gelmez, nazar değmez ve uğur getirir inancı vardır. Bu işi genellikle evin kadını yapar (K.1, K.6, K.14, K.20, K.21, K.29, K.30, K.61).

- **Un Tütütme**

- Tavaya kurşun, soğan kabuğu, un ve kor ateş konulur. Bunlar bir tas içindeki suya dökülür. Nazar değdiği inanan kişinin yüzü, bu suyun buharına tutulur. Böylelikle nazardan kurtulacağına inanılır (K.1, K.6, K.9).

Abdülkadir İnan kurşun dökmenin eski Türk inançlarından olduğunu belirtir. “Kurşun dökme Şamanizm’in geleneklerindedir. Şamanizm’de buna “Kut Koyma” denir.” (İnan, 1952:29). Bunun gibi seğleme, üzerlik otu ve un tütütme gibi işlemler de eski Türk inançlarının izlerini taşımaktadır.

Değerlendirme

Seğleme ve kurşun dökmenin İslamiyet ile ilgisi olmadığı halde bunlar Kuran’dan sureler okunması, Müslümanların önem verip saygı duyduğu kimselerin adıyla yapılması gibi İslami öğelerle harmanlanmışlardır.

Bu uygulamalar, Silifke ve köylerinde eskisi kadar yoğun olmamakla beraber bugün de varlığını sürdürmektedir. Özellikle üzerlik otuna pek çok evde rastlamak mümkündür. Kurşun dökme işleminde kullanılan nohut büyüklüğündeki kurşunlar bazı bakkalarda hâlâ satılmaktadır. Bu da bu işlemin hâlâ yaşatıldığını göstermesi bakımından önemlidir.

Nazar Değdiren Kişi İle İlgili Uygulamalar:

Nazardan kurtulmak isteyen kişi kimin nazar değdirdiğini biliyorsa şu şekillerde nazardan kurtulmaya çalışır.

- Nazar değdiren kişi, hastaya (insan, hayvan, bitki) “maşallah” diyerek yüzüne karşı tükürür (K.1, K.6, K.14, 20, K.21, K.30, K.40, K.41, K.42, K.45, K.61, K.70).

- Nazar değdiren kişiden habersiz olarak bastığı topraktaki ayak izinden bir miktar toprak alınarak hasta üzerine saçılır (K.1, K.6, K.14, 20, K.21, K.30, K.40, K.41, K.42, K.45, K.61, K.70).
  - Nazar değdiren kişinin idrarı alınır ve hasta üzerine saçılır. Böylece hastalıktan kurtulacağına inanılır (K.9).
- **Muska**
- Halk arasında en çok başvurulan yöntemlerden biridir. Muskalar daha çok “üfürükçüler” tarafından yazılır. Bu muskalar üçgen şeklinde hazırlanıp dışı yedi kat muřamba¹¹ içine sarılır. Üfürükçüler muska yanında başka şeyler de yazarlar. Bunlar; Suyu içilecek, köklü taş dibine gömülecek, ulu ağaç köküne gömülecek, yağa batırılıp yağlanacak ya da tütürülecek olan kâğıtlardır (K.1, K.6, K.14).

4.6. Yatır ve Ziyaret Yerleriyle İlgili İnanışlar

Ziyaret kutsal olarak bilinen bir şeye, herhangi bir dileğin olması, yerine getirilmesi şartıyla yapılan gidip görme işidir (Köksal, 1986:153).

İnsanlar, istek ve ihtiyaçlarının gerçekleşmesi zorluğu ve imkânsızlığı karşısında ya büyüleyici ya da kutsal bildikleri varlıklara yaklaşarak ihtiyaçlarını gidermeye ve kaderlerini değiştirmeye çalışırlar. İşte insanların, kendisine yardım ve faydası dokunacağına inandıkları varlıklardan biri de yatırlardır. Bunlar Tanrı katında yüksek hatırlarının kırılmayacağına inanılan ve bir dilek kapısı olarak değerlendirilen, kült haline gelmiş velilerdir (Köksal, 1987:227).

İslamiyet’in kabulünden sonra atalar kültü Anadolu’da Türkler arasında veli kültünün oluşumunda etkili rol oynamıştır. Üştün ruhlarla donanmış insan tipi

¹¹ Muşamba: Bal mumuna batırılmış bez.

Müslümanlıkla da bağdaşmıştır. Velinin ait olduğu toplumun sosyal, dini ve ahlaki değerlerinin temsilcisi olduğuna inanılır (Ocak, 1984:3).

İnceleme alanımız olan Silifke yöresinde on dört tane yatır ve ziyaret yeri tespit edilmiştir. Bu ziyaret yerleri ve buralarda uygulanan pratikler şu şekildedir:

4.6.1. Mukaddem Dede Türbesi

Silifke'nin Mukaddem Mahallesi'ne çıkan yamaç yolun, sağa sapan köşesinde "Mukaddem Dede" adlı bir türbe bulunmaktadır. Türbe, kapalı bir binanın içindedir. Önünde yeşil parmaklıklarla çevrili bir bahçe yer almaktadır. Bu bahçenin sağ tarafında abdest alınan ve şifa niyetine suyu içilen bir çeşme vardır. Türbeye iki basamaklı bir merdivenle inilir. Mukaddem dedenin hemen yakınında başka bir mezar kalıntısı daha bulunmaktadır, yanında bir zeytin ağacı vardır ve ağacın bir kökü yeryüzüne çıkmış durumda, altından çocuk geçirilebilecek şekildedir. Bu zeytin ağacında çeşitli renklerde bez parçaları asılı bulunmaktadır. Buraya kısmetin açılması, eğitim hayatında başarılı olunması, sinirsel rahatsızların tedavisi, baş ya da kalp ağrısının iyileşmesi vb. herhangi bir dileğin kabul olması için gidilmektedir. Ziyaret için belirli ay, gün ya da saat bulunmamakla beraber üç çarşamba gitmek gerektiği yaygın bir inanıştır. Türbede Allah rızası için iki rekât namaz kılınır. Daha sonra bilinen dualar okunarak türbe çevresinde üç defa dönülür. Sonra yakındaki zeytin ağacına gidilerek buraya bez bağlanır. Ağaç kökünün yüzeye çıkararak tekrar toprağa gömülmesiyle oluşan oyuktan geçilir. Bu pratikler tamamlandıktan sonra Mukaddem Dede Türbesine bir miktar arılık atılır. Türbenin bakımı mahallede yaşayan genç bir bayan tarafından yapılmaktadır.

4.6.2. Sadık Dede Türbesi

Sadık Dede Türbesi, Silifke'nin Toros Mahallesi sınırları içindedir. Ahmet Necati Hancıoğlu İlköğretim Okulu'nun güneyinde kalır. Olduğu yer bir yamacın yüzüdür. Etrafı çitle çevrilidir ve yakınında bina vb. bulunmamaktadır. Türbenin tepesinde betondan bir şadırvan bulunmaktadır. Etrafında belediye tarafından dikilmiş süs bitkileri ve söğüt ağaçları vardır. Bu ağaçlara bol miktarda bez bağlanmıştır. Türbede iki büyük iki küçük toplam dört mezar bulunmaktadır. Bu mezarlardan birinin Sadık Dede'ye birinin eşine ve diğer ikisinin de çocuklarına ait olduğu düşünülmektedir. Sadık Dede'ye ait olan mezarın üzerindeki açıklıkta mum yakıldığı da görülmektedir. Çocuk sahibi olmak isteyenlerle mal, para, iş, ev vb. dilekleri olanlar için ziyaret yeri olarak kullanılır. Buraya da üç çarşamba gidildiği görülmektedir. Türbe etrafında üç kere dönülür. Namaz kılmak için hazır bir yeri yoktur ancak türbenin önünde iki rekât namaz kılınır. Sonra da türbeyi çevreleyen tel örgüye bir bez bağlanır. Dileği kabul olan kişiler daha sonra buraya tekrar gelerek lokum, şeker vb. şeyler dağıtır, adağı varsa burada kurban keser. Çocuk sahibi olanlar ise çocuklarına Sadık adını verirler. Türbenin bakımı Silifke Belediyesi tarafından yapılmaktadır.

4.6.3. Tevekkül Sultan Türbesi

Silifke'de "Tevekkül Sultan" ya da "Sultan Baba" olarak bilinen türbe, Camikebir Mahallesi'nde, Taşköprü'nün güney ucundan 50 metre kuzeyde bir kubbenin altındadır. Kubbenin altı açık ama topraktan itibaren 1 metre yüksekliğinde duvarla çevrilidir. Türbenin kenarında namaz kılınacak bir yer vardır. Tevekkül Sultan'a ait olduğu düşünülen mezarın baş tarafında betondan yapılmış yeşil renkli bir sarık bulunmaktadır. Bu sarığa kırmızı bir tülbent bağlanmıştır. Türbenin dört köşesinde mum

yakılan ocaklar bulunmaktadır. Bu türbenin Selçuklu sultanlarından birinin kızı veya annesi olduğuna inanılır. Yaşayanlardan kubbenin kim tarafından yapıldığını bilen yoktur. Yanındaki pasaja da adını vermiştir. Buraya çarşamba günleri gidilir. Burası, her türlü dilek için ziyaret edilebileceği gibi daha çok hasta ve zayıf çocukların iyileşmesi için gidilen bir yerdir. Bu çocuklar, mezarın üstüne oturtulur ve Sultan Baba yüzü suyu hürmetine Allah'tan yardım istenir. Türbenin bakımını ve onarımını Silifke Belediyesi yapmaktadır (K.19, K.20, K.43).

4.6.4. Ellez Dede Mezarı

“Ellez Dede” Silifke’ye 15 km. uzaklıktaki Bükdeğirmeni köyünün Şıhlar Mahallesi’ndedir. Ellez Dede’ye atfen buraya Şıhlar Mahallesi denilmiştir. Mezarı, Şıhlar Mahallesi’nden Seyranlık köyüne giden köy yolunun 500 metre doğusunda, köy mezarlığı içindedir. Büyük bir fundalık ve çalılık arasında olan mezarın başında bir hece taşı bulunmaktadır. Mezar, toprak seviyesinde ve eskidir. Ellez Dede’ye onun duasını almak ve Allah’ın rızasını kazanmak için ziyarete gidenler olur. Çeşitli hastalık ve dilekler için de Ellez Dede’ye gidenler vardır. Mezarın yanında bilinen duaları okumak, mezar toprağını yalamak ya da suya karıştırıp içmek, hece taşını öpmek isteğe bağlı olarak gerçekleştirilen pratiklerdir (K.1, K.14, K.20).

4.6.5. Kubat Dede Mezarı

“Kubat Dede” Atakent (Susanoğlu) beldesinin Kapızlı ve Sazbaşı Mahalleleri arasından kuzeye doğru giden kanyon içinde bulunmaktadır. Buradan geçen Silifke - Mersin karayolunun yaklaşık 6 km kuzeyindedir. Kubat Dede’nin mezarı vadinin içinden giden toprak yolla vadi arasında toprak seviyesinde ve açıktadır. Yanında birkaç ağaç ve maki vardır. Kubat Dede’nin yanındaki bu ağaçlara bez bağlayanlar olduğu görülmüştür.

Yakınında bir su vardır. Türbesi bulunmayan ve oldukça bakımsız olan Kubat Dede mezarı, bilinmeyen bir tarihte betonla çevrilmiştir. Kubat Dede'ye ait olduğu düşünülen fesin Silifke'nin Kavak köyünde olduğu rivayet edilir. Ama araştırmalara göre köyde bunu bilen kimse yoktur. Kubat Dede mezarı her türlü dilek için ziyaret edilebileceği gibi daha çok çocuk sahibi olamayan kadımlarla sara hastaları tarafından ziyaret edilmektedir. Ziyaret genellikle üç çarşamba üst üste gerçekleştirilir. Bilinen dualar okunduktan sonra dilek sahibinin elbiselerinden bir parça, mezar yanındaki ağacın dallarına bağlanır. Çocukların ya da ihtiyaç sahiplerinin alması için bu ağacın dibine bir miktar arılık bırakılır. Burayı ziyaret ettikten sonra çocuk sahibi olanlar çocuklarına Kubat adını verirler (K.22, K.23, K.24).

4.6.6. Yalman Dede Türbesi

Yalman Dede, çok eskiden Arabistan taraflarından geldiği (Arap veya Türk olduğu bilinmiyor) burada yaşadığı söylenen ermiş bir kişidir. Türbesi, Silifke'nin Arkum beldesinde eski ismi Tozara yeni ismi Altinkum Mahallesinde (daha önce köymüş) bulunmaktadır. Köy mezarlığının içindedir. Mezar üzerine türbe yapılmıştır. Yeşil renkli bu türbe iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm türbenin sağında bulunan ve abdest almak ve yıkanmak için kullanılan banyodur. İkinci bölüm ise mezarın bulunduğu tek girişli ve tek pencere bölümdür. Bu bölümde namaz kılmak ve Kuran okumak için ayrılmış bir yer vardır. Ayrıca gelenlerin okuması için mezarın hece taşının üzerine birkaç Yasin kitabı bırakılmıştır. Türbenin zemini kilim ve seccadelerle örtülüdür. Yalman Dede'ye çocuğu olmayanlar, zayıf, hasta, konuşamayan, yürüyemeyen, kırk karışan, huysuz, yaramaz çocuk sahipleri, bedensel bir engeli bulunanlar, kısmetini açmak isteyenler, sinir hastaları ve sıkıntılarında kurtulmak isteyenler ve kendisine büyü yapıldığını düşünenler gider. Burada bulunan banyoda abdest aldıktan ya da yıkandıktan sonra türbe içinde iki rekât

namaz kılınır. Ziyaret üç çarşamba tekrarlanır ve her seferinde hasta olan kişi Silifke deyimiyle suya çimdirilir (K.36, K.37, K.38).

4.6.7. Kırtıl Dede

Silifke'den Gülnar'a giderken Balandız yaylasını geçtikten sonra Gökbelen yaylasına varmadan Çaltı¹² denilen yaylanın güneyinde bulunan resmi adı Çeliktepe olan halk arasında Kırtıl Tepesi denilen yüksek bir tepenin üzerindedir. Tepenin başında orman kulesi ve bazı telefon vericileri vardır. Tepeye asfalttan ayrılan 4 km.lik bir toprak yolla çıkılır. Kırtıl Dede tepeye adını verdiği gibi tepenin güneyinde bulunan Kırtıl Köyüne de adını vermiştir. Yahut Kırtıl köyü bu Dede'ye ya da tepeye kendi adını vermiştir. Kırtıl Dede mezarı küçük taş topluluklarından yapılmış bir duvarın içindedir. Mezar, yakın bir zaman önce betonla yapılmıştır. Duvarın kuzey tarafında Dedenin mezarına girmek için bir delik vardır. Mezarı ziyarete gelenlerin bazıları bu delikten geçtiklerinde günahlarının azalacağına inanırlar. Kırtıl tepesi, keçisi kırılan Yörük'ün, çocuğu olmayan kadının, koca bulamayan kızın, kız bulamayan delikanlının uğrak yeridir. Daha çok Kırtıl¹³ köylülerinin ziyaret ettiği Kırtıl Dede'ye köylüler daha çok Sultan Nevruzda ve Hıdrellezde çıkar ve dilek dileyip mum yakarlar. Tepe çevresinde bulunan Sünni köyler de tepeye çıktıklarında mutlaka Kırtıl Dede'ye dua okurlar. Bir kaç yıldır tepe çevresindeki köylerde yaşayan halk, İmamuşaklı köylülerinin önderliğinde yaz aylarında burada piknik şeklinde, çeşitli sanatçı konserleriyle, halk oyunlarıyla ve değişik gösterilerle Kırtıl Şenlikleri düzenlemektedir. Kırtıl Dede mezarının bakımı gelen ziyaretçiler tarafından yapılmaktadır (K.53, K.54, K.55).

¹² Çaltı: Yeni adı Çamlıca olan köy.

¹³ Kırtıl: Silifke'nin tek alevi köyüdür.

4.6.8. Ali Baba Türbesi

Silifke'den Mut'a giden karayolunun üzerinde bulunan Keben köyünün sınırları içindedir. Keben köyünün Değirmendere Mahallesi'nden Gündüzler Köyüne giden yol takip edilir. Sabak Köyünün Musayd Mahallesi'ni geçtikten sonra Kaş mevkiindeki ormanlık alandan sola sapılır. Değirmenderesi'nden 8 km Kaş mevkiinden 3 km uzaklıktadır. Adını verdiği Ali Baba Tepesi'nin üzerindedir. Ali Baba Türbesinin etrafı ormanlarla kaplıdır, çok eski bir mezarlık içindedir. Çevrede bulunan tarım arazilerine yayla için çıkan kişilerden ölenlerin yeni mezarları da burada bulunmaktadır. Üzerinde ne zaman yapıldığı bilinmeyen bir beton bina ile örtülüdür. Bina iki bölümden oluşmaktadır. Bir tarafında mezar vardır diğer tarafı ise namaz kılmak için kullanılır. Namaz kılınan yer ile mezar arasındaki duvarda bir delik bulunmaktadır. Dileyenler bu delikten geçerek de mezara ulaşabilir. Duvarda tespihler asılıdır ve bir masanın üzerinde ziyaretçilerin kullanması için bırakılan battaniye ve yorganlar bulunmaktadır. Türbenin zemini kilim ve seccadelerle kaplıdır. Ali Baba'ya her türlü dilek ve yağmur duası için çıkılır. Dileği yerine gelenler için türbe yakınında kurban kesebilecekleri ve pişirebilecekleri yerler vardır. Ali Baba Tepesinin başında yazın devamlı bulut olduğu ve Ali babayı sıcaktan koruduğu söylenir (K.19).

4.6.9. Ali Semerkandi Ziyareti

Tarihte bildiğimiz büyük bilgin ve din adamı Şeyh Ali Semerkandi'nin mezarı Gülnar'ın Sütlüce (Zeyne) kasabasındadır. Buna rağmen Silifke'den Mut'a giderken Göksu üzerinde bulunan Ekşiler karayolu köprüsünün güney ayağından batıya doğru 200 metre gidildiğinde bir mezar vardır. Birkaç ağaç arasında bulunan bu mezara yöre halkı Ali Semerkandi mezarı demektedir. Mezar, duvar içindedir. Yanında asırlık çam ağaçları

vardır. Bu mezarın son zamanlarda önemi şu olaydan sonra artmıştır: Tarsus taraflarında bebeği olmayan bir bayan burayı rüyasında görmüş ve ziyaret ettikten sonra çocukları olmuş. Bunun üzerine bu bayan her yıl akrabalarını da alarak buraya gelip kurban kesip dualar okurmuş. Böylece bu mezar, çevrede tanınan bir yer olmuş. Burada bir Türk bayrağı asılı durmaktadır. Yöre halkı tarafından çok ziyaret edilmez. (K.1).

4.6.10. Durhasan Dede Mezarı

Silifke'den Kırobası Köyüne giderken Topbaşı denilen mevkideki Bozağaç kahvesinden sola bir orman yoluna sapılır. Mezar, asfalttan 7km ilerde ardıçlı bir tepenin üzerindedir. Yanında başka mezarlar da vardır. Mezarın sınırları yığma taşlarla çevrilidir. Mezar çevresindeki ardıçlarda bez parçaları ve çamaşırlar asılıdır. Yerde saç parçaları ve değişik ipler bulunmaktadır. Buraya çocuğu olmayan veya hamile kalıp da düşük yapanlar gelirler. Mezarın çevresinde üç ya da yedi kere dönerek dua ederler. Genellikle üç Çarşamba üst üste ziyaret edilir. Dileği yerine gelip de bebeği olanlar çocuğunun adını çocuk erkekse Durhasan koyar ya da çocuklarına bazı isimlerin başına dur ekleyerek Durali, Durmuş, Durdu, Dursun, Duradiye gibi isimler verirler. Mezarın bakımı ziyaretçiler tarafından yapılmaktadır (K.6, K.7, K.14, K.30).

4.6.11. Hürüler (Huriler) Tepesi

Hürüler Tepesi Silifke Kalesi'nin batı kısmındaki şehir mezarlığının arka tarafındaki tepenin adıdır. Burada herhangi bir mezar, ev, cami, kümbet, tekke ya da türbe yoktur sadece tepe kutsal sayılır. Hürüler Tepesine bilhassa Silifke'nin Say Mahallesi halkı ziyaret eder. Hürüler tepesine çıkıp dilek diler ve mum yakarlar. Her türlü dilek için ziyaret edilebilir. Ziyarete gelenler, diledikleri şeylerin resmini taşlarla bu tepeye yaparlar. Bunun için tepenin başı çakıl taşlarıyla doludur. Taşları üst üste dizerek diledikleri şeye

benzetmeye çalışırlar, bebek isteyenler çevredeki çam ağaçlarına kumaşlardan beşik yapıp asarlar. Burada dileklerini dileyenler akşam da Göksu ırmağına gelip üç veya kırk tane küçük taşı ırmağa atıp dileklerini tekrarlarlar (K.19, K.20, K.21).

4.6.12. Garip Dede Türbesi

Silifke'nin Say Mahallesi'nde, küçük bir beton binanın içindedir. Önünde küçük bir bahçe bulunan türbe yeşil renktedir. Bahçenin sağında iki metre yüksekliğinde iki parçadan oluşan taştan bir ocak bulunmaktadır. Bu ocağın üst kısmı mum yakmak, alt kısmı ise yemek pişirmek için kullanılmaktadır. Türbenin içinde duvarlarda Hacı Bektaş-i Veli'nin sözleri ve resimlerinin yanı sıra bir heybe içinde tespihler asılıdır. Özellikle Say Mahalleliler her türlü dilek dilemek için burayı ziyaret edip mum yakarlar. Silifke yöresinde çok bilinen bir yer değildir (K.1).

4.6.13. Topuz Dede Türbesi

Silifke'nin Atakent Beldesi Kapızlı Mahallesi'nin Mezarlığı içindedir. Küçük bir beton binanın içinde türbesi vardır. Bu türbe 20 yıl kadar önce bir hayırsever tarafından yaptırılmıştır. Türbenin duvarında soğan ve yanmış soğan kabukları bulunmaktadır. Bu durum buranın genellikle nazarla ilgili olarak ziyaret edildiğini düşündürmektedir. Ne zaman yaşadığı veya hakkında başka bir şey bilinmemektedir. Halk tarafından ermiş kabul edilip bazı dilek ve hastalıklar için ziyaret edilir. Silifke çevresinde türbeye yoğun bir ilgi gösterilmemektedir. Yanından geçerken Topuz Dede'nin ruhuna Fatiha okunup geçilir (K.1).

4.6.14. Azı Tepe

Silifke'nin kuzeyinde barajın üstündeki tepeye Azı tepe denir. Eskiden civarda yaşayan halk yağmur duası için bu tepeye gidermiş. Bereket için tepenin en yüksek yerinde kurban kesilir, yemek yenir, küs olanlar barıştırılır ve dua edilirmiş. Zamanla yağmur duası için gidilmekten vazgeçilmiştir (Kulakçı, 1975:10-11).

4.7. Rüya-Fal

Rüya

Halk arasında rüyalarında gördüklerinin etrafında da çeşitli inanışlar oluşmuştur. Halk rüyalarında gördüklerine çeşitli anlamlar yükleyerek geleceğe dair yorumlar yapmaktadırlar. İnsanlar rüyada yeşil ve beyaz renkler görünce sevinilirken, siyah ve kırmızı renk üzüntü yaratır. Rüyasında yılan gören kişinin düşmanından kötülük göreceğine inanılır. Rüyasında iplik gören kimse yola gider. Rüyada kız çocuğu görmek kötü habere, erkek çocuk görmek iyi habere işarettir. Yine rüyasında ağlayan kimsenin sevineceğine inanılır (Artun, 2005:259).

Silifke'de rüya ile ilgili inanışlar şunlardır:

- Rüyalara inanılır (K.1, K.6, K.14, 20, K.21, K.29, K.30, K.32, K.40, K.41, K.42, K.45, K.61, K.70).
- Rüyada görülen su berraksa iyiye, bulanıksa kötüye yorumlanır (K.21, K.29, K.30, K.32, K.40).
- Rüyada at görmek kişinin isteğine kavuşacağına işaret eder (K.1, K.6, K.14, 20, K.21, K.29, K.30, K.32, K.40, K.43).
- Rüyada yeşil görmek iyiliğe, hayra yorumlanır (K.20, K.21, K.22, K.23).

- Rüyada yeşil görmek o yıl mahsulün bereketli olacağına yorumlanır (K.21, K.29, K.30, K.32, K.40).
- Ölüm olayını gören kişinin ömrü uzar (K.1, K.6, K.14, 20, K.21, K.29, K.30, K.32, K.40, K.41, K.42, K.45, K.61, K.70).
- Bazı rüyalar şeytanidir, gerçek olmaz (K.9, K.30, K.31, K.32).
- Rüyasında korkutucu bir olay gören kimse sabah uyandığında bir fakire sadaka vererek başına gelebilecek belalardan kurtulmak ister (K.1, K.7, K.29).
- Rüyasında çığ et gören kişinin bir yakınının öleceğine inanılır (K.3, K.4, K.5).
- Rüyasında bozuk para gören bir kişinin sevdiği ile arasının açılacağına inanılır (K.14, K.21, K.30, K.32, K.40, K.41, K.42).
- Rüyasında köpek gören kişinin gizli bir düşmanı olduğu düşünülür (K.1, K.6, K.14, 20, K.21, K.29, K.30, K.32, K.40, K.41, K.42, K.45, K.61, K.70).
- Rüyasında ağlayan kişinin mutlu bir haber alacağına ve sevineceğine inanılır (K.1, K.6, K.14, 20, K.21, K.29, K.30, K.32, K.40, K.41, K.42, K.45, K.61, K.70).
- Rüyada deniz görmek iyiye yorumlanır (K.1, K.6, K.14, 20, K.21, K.29, K.30, K.32, K.40, K.41, K.42, K.45, K.61, K.70).
- Rüyasında halı, çarşaf, yorgan gibi eşyalar gören bir kişinin yolculuğa çıkacağı düşünülür (K.14).
- Rüyada balık görmek kismete yorumlanır, balığı tutarsa kismet alacağına, balığı yakalayamazsa ya da denize atarsa da kismetini kaybedeceğine inanılır (K.3, K.6, K.29, K.30, K.32, K.40).

Fal

- Silifke ve çevresinde “falcılık” yaygındır. Halk arasında fala baktırmaya “bahta baktırma” denir. Falcılık daha çok kadınlar arasında geçerlidir. Herhangi bir konuda başı dertte olan kişilerin başvuracağı çarelerden biridir. Fala baktıran kimse bir şey söylemeden bir aralık (bir miktar para) atar. Falcı da gelecek hakkında, kayıp mal, yolculuk, birine kavuşma gibi konularla ilgili iddialarda bulunur. Falcılar fala bakarken su ya da fincana bakarlar (K.14, K.20).
- Genç kızlar, bahtabakan¹⁴ olarak bilinen hayvanın üzerine beyaz bir tülbent atarlar, tülbentin altındaki hayvan kırmızı olursa tülbent atanın bahtının iyi olacağına, kara olursa bahtının da kararacağına inanılır (K.6).
- Kurşun suyundan da fala bakılır. Buna “iğne falı” denir. İplik takılmadık bir veya üç, beş, yedi iğne, içi kurşunlu suya atılır. Atılan iğnelerin birinin ucu muskacıya ortası dedeye ve yurdusu (delikli tarafı) başka bir muskacıya niyetlenir. Su içinde bu iğneler akşamdan sabaha kadar kalır. Sabaha kadar hasta iyi olmazsa iğnenin hangi tarafı paslanmışsa hasta oradaki muskacıya götürülür (K.6).
- Falın yanı sıra “yıldızname”lere bakılır. Bu tür falcılığa halk arasında “kitap açtırma” denir. Çünkü falcılar “yıldızname” adlı bir kitaba bakarak kehanette bulunurlar (K.1, K.14, K.30).

4.8. Büyü

Büyü, “Birtakım doğaüstü güçler, gizemsel sözler, kutsal sayılan nesnelere aracılığıyla insanları, doğayı, doğa yasalarını etkilemek, istenilen şeyleri elde etmek için büyücülerle, belirli kurallara ve tekniklere uygun biçimde uygulanan verimsiz, boş eylem

---

¹⁴ Bahtabakan: Bukalemun.

ve işlemler” şeklinde tanımlanmaktadır (Karadağ, Kaya, 1995:104). Bunun gibi büyü, din dışı dua ve hareketlerle ruh üzerinde etki yapmaya çalışmaktır da denebilir (Anadol, 2006:11).

Silifke’de büyü ile ilgili uygulamalar şu şekildedir:

- Büyü vardır ama büyü yaptırmak günahdır (K.1, K.6, K.14, K.20, K.21, K.29, K.30, K.32, K.40, K.41, K.42, K.45, K.61, K.70).
- Genellikle eşleri birbirinden ayırmak isteyen, işlerinin ters dönmesini sağlamaya çalışan ya da hasta olmaları için uğraşan kötü niyetli kişiler tarafından yaptırılır (K.20, K.21, K.29, K.30).
- Kadınlar kocalarını eve bağlamak için büyü yaptırabilirler (K.20, K.21, K.29, K.30, K.42, K.45).
- Büyünün etkisi kırk gündür, kırk gün sonra büyü tersine döner (K.20, K.21).
- Büyüye inanmayan kişiye büyü tutmaz (K.20, K.21, K.29, K.30, K.42, K.45).

4.9. Kurban, Adak

Kurban, sözlükte “Dinin bir buyruğunu veya bir adağı yerine getirmek için kesilen hayvan” olarak tanımlanmaktadır (TS, 1998:1409). Adak ise “sayrılıktan sağalma, çocuk sahibi olma, evlenme, zor bir durumdan kurtulma vb. amaçlara yönelik isteklerin yerine getirilmesi için yüce varlıklara, ermişlere, tapınaklara, yatırlara, ziyaretlere adanan oruç, kurban, yiyecek, eşya vb.” olarak tanımlanmaktadır (Karadağ, Kaya, 1995:103).

Dini bayramda kesilen kurban; İslam dinine göre maddi durumu iyi olan kimselerin kesmesi farz olan kurbandır. Kesilen bu kurban insan hayatının zekâtı olarak düşünülmektedir.

Adak kurbanı; herhangi bir iş, bir dilek ya da gerçekleşmesi istenen bir olay için kişi önceden “işim şöyle olduğunda bir kurban kesip dağıtacağım” der ve iş olunca bu kurbanı keser.

- Adak kurbanından adayan kişi yemez diye bir inanış vardır. Yerse yediğinin değeri kadar parayı bir fakire sadaka olarak verir. Bazı kişiler adarken ben yemeyeceğim diye belirtmediği için bu etten yerler (K.7, K.8, K.9, K.25, K.53, K.56, K.57, K.58, K.60, K.61, K.64, K.65, K.66, K.68, K.69, K.71, K.82).
- Asker dönüşünde Silifke’de genellikle kurban olarak küçükbaş hayvan kesilir (K.1, K.6, K.14, K.20, K.21, K.29, K.30, K.32, K.40, K.41, K.42, K.45, K.61, K.70, K.82).
- Düğün sonrası yeni evine getirilen gelinin ayağına kesilen kurban genellikle küçükbaş hayvanlardır (K.1, K.6, K.14, K.20, K.21, K.29, K.30, K.32, K.40, K.41, K.42, K.45, K.61, K.70, K.82).
- Kişi herhangi bir kötülükten ve beladan kurtulduğu zaman Allah’a teşekkürü bir borç bilir. Ani bir kaza geçirip veya ani bir beladan kurtulan kişi hiç vakit kaybetmeden bir kurban keser ve etini dağıtır. Kesilen bu kurbanın etinden kendisi ister yer ister yemez. Ama çoğunlukla etin tamamı fakirlere dağıtılır (K.1, K.6, K.14, K.20, K.21, K.29, K.30, K.32, K.40, K.41, K.42, K.45, K.61, K.70, K.82).
- Adak kurbanları, yatırlarda kesilip orada da dağıtılabilir. Kurban olarak genellikle büyükbaş hayvan, altı aylığı geçmiş kuzu, erkek - dişi (hamile olmayan) koyun, bir yaşını doldurmuş tavuk olabilir (K.1, K.6, K.14, K.20, K.21, K.29, K.30, K.32, K.40, K.82).

4.10. Bereket / Uğur ve Uğursuzlukla İlgili İnanışlar

Her yerde olduğu gibi Silifke’de de bazı hareketlerin, hayvanların, bitkilerin, günlerin, sayıların uğurlu ya da uğursuz olacağına inanılır. Uğurlu olanlar yaşatılmaya çalışılırken, uğursuz olanlardan da kaçınılır.

Bereketle İlgili İnanışlar

- Artan yemeğin çöpe dökülmesi evdeki bereketi azaltır (K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).
- Sabahları evin kapısı ne kadar erken açılırsa, o gün, o ev, o kadar çok bereketli olur (K.53, K.54, K.55).

Uğurla İlgili İnanışlar

- Kırmızı ve yeşil renk giysiler uğur getirirler (K.14, K.21, K.30, K.32, K.40, K.41, K.42).
- Eve at nalı asmak uğur getirir (K.14, K.21, K.30, K.32, K.40, K.41, K.42).

Uğursuzlukla İlgili İnanışlar

- Baykuş; baykuşun uğursuzluk getireceğine inanılır. Baykuş öterse ya bir ölü olacak ya da bir felakete uğrayacaklarından korkarlar (K.14, K.21, K.30, K.32, K.40, K.41, K.42). Halk arasında kişinin ölümünü, felaketini istemek için kullanılan bir beddua ise “damında baykuş ötsün” şeklinde karşımıza çıkmaktadır.
- Gelin geldiğinde düğün bayrağının rüzgârdan düşmesi uğursuzluk sayılır (K.14, K.21, K.30, K.32, K.40, K.41, K.42).
- Sabah yüz yıkanmadan iş yapılırsa uğursuzluk geleceğine inanılır (K.1, K.8, K.21, K.30, K.32, K.38, K.41, K.42).

- Kara kedi, kara köpek, gök keçi, oğlak, civcivli tavuk görülürse bir uğursuzluk olacağına inanılır. Bu hayvanlara yaklaşan insana kötülük geleceği düşünülür. Cinlerin bu gibi hayvanların şekline bürünerek görüldüğü inancı da vardır (K.1, K.14).
- Ocağın içinden bir komşuya kül verilmesi uğursuzluk getirir (K.14, K.21, K.30, K.32, K.40, K.41, K.42, K.52, K.53, K.54, K.60, K.61, K.70, K.82).
- Sağılır hayvanı olanların evlerinin önünden boş kapla geçilmesi uğursuzluktur (K.1, K.6, K.9, K.56, K.57, K.62, K.63, K.64).
- Tavuğun horoz gibi ötmesi uğursuzluktur (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).
- Yolcunun yolda giderken önünden tavşan geçmesi uğursuzluktur (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).
- Yumurta kabuğu ve soğan kabuğu şeytanın parası sayıldığı için ateşe atılmaz. Atılırsa uğursuzluk olur (K.1, K.6, K.9).
- Akşam komşudan hiç bir şey ödünç alınmaz, alınırsa uğursuzluk geleceğine inanılır (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).
- Ayna yere düşer de kırılmazsa tekrar atılıp kırarlar ki büyük bir uğursuzluk olmasın (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61).
- Merdiven altından geçmek uğursuzluk getirir (K.6, K.13, K.14, K.20, K.29, K.30, K.31).
- Ayakkabı ya da terliğin ters dönmesi eve uğursuzluk getirir (K.14, K.21, K.30, K.32, K.40, K.41, K.42).
- Gece tırnak kesilmesi uğursuzluk getirir (K.14, K.21, K.30, K.32, K.40, K.41, K.42).

4.11. Diğer İnanışlar

- Akşamları tırnak kesmek, sakız çiğnemek, yatarken elleri göğüs üstünde kenetlemek insanın kısmetini keser (K.6, K.9, K.20).
- Akşam sakız çiğneyen için “ölülerin kemiğini kemiriyorlar” denir (K.6, K.9, K.20).
- At ve eşek; bu hayvanlar sebepsiz yere tepinirse sahibine Azrail’in ya da Cebrail’in geleceğini haber verirmiş. Azrail gelirse sahibi ölür Cebrail gelirse sevinçli bir olay olurmuş (K.52, K.53, K.54).
- Ayak başparmağının yanındaki parmağı, başparmağından kısa olan kişinin ömrünün kısa olacağına, uzun olan kişinin ömrünün de uzun olacağına inanılır (K.20).
- Akşam yatarken çıkarılan çoraplar yatağın baş tarafına konursa, koyan kişinin ömrünün kısılacığına inanılır (K.6, K.9, K.20).
- Sağ avuç içi kaşınırsa para geleceğine, sol avuç içi kaşınırsa para gideceğine inanılır (K.21, K.22, K.23, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61, K.70).
- Salı günü tırnak kesenin kabir azabı görmeyeceğine inanılır (K.6, K.9).
- Yürüyebilen bir çocuk evin içinde emeklerse misafir geleceğine inanılır (K.8, K.9, K.20, K.30, K.31, K.32).
- Ceviz kabuğu yakılırsa, anne babanın kavga edeceğine inanılır (K.54, K.55, K.56, K.57, K.61).
- Karpuz kabuğu yiyen çocukların öksüz kalacağından korkulur (K.7, K.8, K.9).
- Bayanlar erkeklerin önünü keserek geçmezler. Bu yapılırsa erkeğin işinin rast gitmeyeceğine inanılır (K.21, K.22, K.23, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61, K.70).
- Bir kızın saçının bir teli ayrılırsa misafirin geleceğine inanılır (K.29, K.30).

- Kapı eşiğine oturan kızın evde kalacağına inanılır (K.21, K.22, K.23, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61, K.70).
- Yemek yerken ağızdan lokma düşerse misafir geleceğine ya da uzaktaki birinin geleceğine inanılır (K.3, K.4, K.5, K.6, K.20, K.21, K.22, K.23, K.29, K.30, K.31, K.54, K.61, K.70).
- Yürüyen çocuk emeklerse misafir geleceğine inanılır (K.6).
- Küçük bir çocuk eğilip kendi bacakları arasından bakarsa misafir gelir (K.20).
- İçilen çayın içinde çay çöprü olursa misafirin geleceğine işaret sayılır (K.14).

Konuyla ilgili olarak yazılı kaynaklarda, Silifke ve yöresi inançları arasında şunlara da rastlanmıştır:

- Akşamları evde ölü, yılan, çıyan, kurt, düşman konuları konuşulmuşsa yatmadan önce ocağa bir avuç kıl veya kıldan paçavra atılarak yakılır. Bu kıl yakmaya “konursu kokutma” adı verilir. Bu şekilde konuşulan şeylerin şerrinden korunulmuş (Kulakçı, 1975:26).
- Saç ayağı yemek pişirildikten hemen sonra indirilmezse şeytanın o ocakta yemek pişireceğine inanılır. Ayrıca kedi köpek yavruları bu sac ayağından geçerse büyüyünce yavruları olmayacağı düşünülür (Kulakçı, 1975:27).

Değerlendirme

Halk inanışları, yaşatılan toplumun kültür özelliklerini yansıtır. Silifke yöresinde de hâkim olan yaşayış Yörük kültürünün ürünüdür. Burada tabiat, bolluk-bereket, hayvanlar, yatır ve ziyaretler, ocaklar, nazar, kurban-adak, uğur, büyü gibi konularda çok çeşitli inanma ve uygulamalara rastlanmıştır. İslamiyet’in yadsınamaz etkisiyle beraber eski Türk inanç sistemlerinin pek çok kalıntısı hâlâ yaşatılmaktadır.

Dinsel ve geleneksel uygulamaların birbiriyle iç içe geçtiği nazar inancı, oldukça geniş bir uygulamalar zinciri oluşturmaktadır. Pek çok noktada dinsel ve büyüsel işlemler iç içe geçmiş durumdadır. Yatır ve ziyaret yerlerindeki uygulamalar dinsel ve büyüsel işlemlerle örülü olarak genellikle sağaltma işleviyle ön plana çıkmaktadır.

V. BÖLÜM

5. HALK MUTFAĞI

Anadolu halkının gelenek ve görenekleriyle bütünleşen bir takım toplumsal töre ve törenlere bağlı beslenme, yemek anlayışı ve kültürü Türk halk mutfağını oluşturmaktadır (Koz, 2003:285).

Türkler, dünya coğrafyası üzerinde sık sık yurt değiştirerek çok geniş bir alana yayılmışlar, birçok kültür ve dinin etkisi altında kalarak farklı uğraşlar edinmişlerdir. Bunun sonucunda Orta Asya'dan günümüze değişen, gelişen geleneğe bağlı bir halk kültürü oluşmuştur. Halk kültürü ürünleri, Türk kültürünün tarih içindeki görünümü, değişmesi ve gelişmesine paralel olarak bir gelişim içinde olmuştur. Aynı uygarlığa bağlı kültürler, aynı dünya görüşünde birleşirler. Bir uygarlığın dünya görüşü de o uygarlığa özgü halk kültürünü doğurur. Halk kültürü ürünleri yaşayan kültür topluluğunun değerler sistemine göre şekillenir. Şekillenen her türlü birikim doğal olarak o kültürün bir parçasıdır (Artun, 1998:10). Halk mutfağı da şüphesiz halk kültürünün önemli unsurlarından biridir.

İnceleme alanımız olan Silifke'de mutfak kültürünün şekillenmesinde, Silifke'nin tarihi ve kültürel mirasının önemli bir rolü vardır. Toroslar ve çevresi dağlık bir coğrafyaya sahiptir. Silifke'de dağ, yayla ve deniz kültürü iç içedir. Bu nedenle de Silifke'de şehir mutfak kültürüyle köy mutfak kültürünün iç içe yaşaması yörenin mutfağına da çeşitlilik kazandırmıştır. Bu çalışmada özellikle yöreye has olan yiyecek ve içecekler ve bunların yapıları yanısıra mutfak kültürü etrafında şekillenen gelenek ve görenekler de saptanmaya çalışılmıştır.

5.1. Yiyecek Türleri ve Yapılışları

5.1.1. Çorbalar

Yoğurtlu Çorba

Malzemeler: 1 çay bardağı pirinç, 2 su bardağı yoğurt, 1 adet yumurta, 1,5 yemek kaşığı margarin, 5 su bardağı su, 1 tatlı kaşığı tuz, 1 tatlı kaşığı toz biber, 1 tatlı kaşığı kuru nane, 1 tatlı kaşığı kekik.

Yapılışı: Pirinç, bir su bardağı suda haşlanır, süzülür ve soğutulur. Yoğurt ile yumurta çırpılır ve pirinç eklenir. Dört su bardağı su eklenir ve karıştırılır. Tencerenin kapağı yarım kapatılır ve pişmeye bırakılır. Pişince tuz eklenir ve ocak kapatılır. Bir tavada margarin eritilir ve içine kuru nane, kekik ve kırmızıbiber eklenir ve kavrulur. Bu sos çorbanın üzerine dökülür (K.2).

Ayran Çorbası

Malzemeler: 1 su bardağı dövme, 2 su bardağı yoğurt, 1 adet yumurta, 1,5 yemek kaşığı margarin, 5 su bardağı su, 1 tatlı kaşığı tuz, 1 tatlı kaşığı toz biber, 1 tatlı kaşığı kuru nane, 1 tatlı kaşığı kekik.

Yapılışı: Dövme 1 su bardağı suda haşlanır, süzülür ve soğutulur. Yoğurt ile yumurta çırpılır ve dövme eklenir. Dört su bardağı su eklenir ve karıştırılarak kaynatılır. Pişince tuz eklenir. Ayrı bir tavada margarin eritilir, içine kuru nane, kekik ve kırmızıbiber eklenir, hafif kavrulur. Hazırlanan sos tenceredeki çorbaya eklenip karıştırılabileceği gibi kâselere servis yapılan çorbanın üzerine de gezdirilebilir (K.2).

Karışık orba

Malzemeler: Yarma, nohut, yeşil mercimek, lb, 1 lt su, tereyağı, salça, kuru nane, kimyon

Yapılışı: Suyun içine 1 su bardağı yarma, nohut, yeşil mercimek ve lb karışımından konulur. Pişene kadar kaynatılır. Bir tavada tereyağı, biber salçası, nane ve kimyon kavrularak pişen çorbanın üzerine dökülerek servis yapılır (K.2).

Kulak orbası

Malzemeler: Un, tuz, 1 yumurta, kıyma, karabiber, kırmızıbiber, salça, soğan, maydanoz, kemikli et, nohut, tereyağı, nane, limon.

Yapılışı: Un, su, tuz ve bir yumurta ile hamur yoğrulur. Kulak memesi yumuşaklığına gelen bu hamur yufka şeklinde açılarak, kare şeklinde kesilir. Bir tencerede çekilmiş kıyma, karabiber, kimyon, salça, kırmızıbiber ve ince ince kıyılmış olan soğanlar yağ ile kavrulup, soğutulur. Kesilmiş hamurun içine bu karışımdan azar azar konarak hamur kulak şeklinde katlanır. Kemikli et ile nohut haşlanır, etler kemikten ayrılır, başka bir tencereye yağ ve salça konur, su eklenerek kaynatılır. Kaynayan suyun içine kulaklar atılır. Kulaklar pişince üzerine karabiber ve nane serpilir. Limon ile servis yapılır (K.3).

Topalak orbası

Malzemeler: Dğrck (ince bulgur), irmik, 1 yumurta, baharat, salça, un, kemikli et, nohut (brlce de olabilir)

Yapılışı: Dğrcğn içine biraz irmik, 1 yumurta, çok az un, biraz salça, baharat eklenerek, su serpe serpe iyice yoğrulur. Hamur kk parçalara bölünerek tek tek

avuç içinde yuvarlanır. Kemikli et ile nohut haşlanır, etler kemikten ayrılır, başka bir tencereye yağ ve salça konur, su eklenerek kaynatılır. Kaynayan suyun içine yuvarlanan hamurlar atılır. Pişince üzerine karabiber ve nane serpilir (K.3).

Sütlü Bulamaç

Malzemeler: 2 kg süt, 1 çay bardağı un ve biraz tuz.

Yapılışı: Süt tencereye boşaltılır, içine un koyulur ve koyulaşmaya kadar kaynatılır. Ocak söndürülmeden hemen önce içine bir miktar tuz eklenerek karıştırılır. Soğuduktan sonra servis yapılır (K.2).

5.1.2. Hamur İşleri

Dolaz

Göçebe Yörüklerin bir yemeği olan dolaz neredeyse unutulmaya yüz tutmuştur. Ancak birkaç köyde yaşatılmaktadır.

Yapılışı: Yufka ekmeğinin üzerine su dökülerek ekmeğin ıslatılır. Tereyağı ile kırmızıbiber kavrulup bu ekmeğin üzerine dökülüp pişirilir. Bu yemeğe ekmeğin aşı da denilmektedir (K.1).

Çörek

Malzemeler: Değirmen unu, mısır unu, su, tuz, maya, zeytinyağı, susam

Yapılışı: 2 su bardağı değirmen unu, 1 su bardağı mısır unu, su, tuz ve maya iyice yoğrulur. Hamur kulak memesi yumuşaklığına gelince birkaç saat mayalanmaya bırakılır. Bir tepsiye zeytinyağı dökülür, mayalanmış hamur bu tepsiye yayılır, üzerine

susam serpiştirilerek önceden ısıtılmış fırında pişirilir. Çörek genellikle çayla beraber ikram edilir (K.4).

Sıkma

Un, su ve tuz çok yumuşak olmayan bir hamur haline getirilir. Hamur bezeler halinde bölünür. Senit adı verilen ekmek tahtasında yuvarlak şekilde açılır. Sacda pişirilir. Malzemesi içine konarak sarılır ve iki elin arasında iyice sıkılır.

Malzemeler: Çökelek sıkması için; çökelek, kuru soğan, nane ya da maydanoz. Lahanalı börek için; lahanalar kıyılır yağda soğanla kavrulur (K.4).

Maş Pilavı

Malzemeler: 1,5 su bardağı maş, 5 bardak su, 1 bardak zeytinyağı, 2 su bardağı bulgur, yeterince tuz ve biber.

Yapılışı: Tencereye 5 bardak su konulur ve kaynatılır. Kaynayan suya maş eklenir. Maşlar haşlanmaya başlayınca suyun üzerinde oluşan kefi alınır. Üzerine 2 su bardağı bulgur eklenip karıştırılır. Pilav pişince ocaktan alınıp dinlenmeye bırakılır. Başka bir tencerede zeytinyağı iyice ısıtılır ve içine toz kırmızıbiber atılır. Bu karışım pilava dökülerek karıştırılır ve servis yapılır (K.62).

Sürtme Makarna

Malzemeler: Un, tuz, süt, 1 yumurta.

Yapılışı: Un elenir, ortası açılarak tuz ve biraz süt konur. 1 yumurta kırılır ve su ile bu hamur yoğrulur. Senit adı verilen ekmek tahtalarında altı unlanarak el yardımıyla hamur senite sürtülerek küçük parçalara ayrılır, büyük kalan parçalar bıçakla kesilerek

küçültülür. Bu parçalar birkaç saat kurutulur. Sonra tavukla nohut haşlanır, soğanlar biber salçasıyla yağda kavrulur. Üzerine su eklenir, su kaynayınca içine makarnalar atılır. Piştikten sonra üzerine karabiber serpilerek yenir (K.5).

5.1.3. Et Yemekleri

Keşkek

Malzemeler: Dövme, tereyağı, tuz ve su.

Yapılışı: Dövme beyazlaşınca kadar yıkanır ve suda bekletilir. Tencerenin içine çok az yağ konur, üzerine su eklenir, su kaynayınca dövmeler eklenerek yarılana kadar pişirilir. Biraz dinlendirildikten sonra üzerine ısıtılmış tereyağı dökülür ve karıştırılır. Keşkek ile yahni aynı tabağa konulur. Bazı köylerde bu yemeğe dörtköşe adı verilir (K.3).

Yahni

Malzemeler: 500 gr. orta yağlı keçi eti, nohut, kuru soğan, tereyağı, toz kırmızıbiber, tuz ve biber salçası.

Yapılışı: Bir gün önceden ıslanmış olan nohut haşlanır ve kabukları soyulur. Parça etler bir tencerede üzerine su konularak yaklaşık bir saat pişirilir. Soğanlar ince ince doğandıktan sonra tuzla ovulur ve tereyağında kavrulur. Bu soğanlar, nohut, kırmızıbiber ve salça ete eklenerek beraber pişirilir. Genellikle dövme ile beraber servis edilir. Dövmenin ortası açılarak içine yahni konulur, bu servis şekliyle bu yemeğe orta adı da verilmektedir (K.32).

İçli Köfte

Malzemeler: Kıyma, ince bulgur, soğan, maydanoz, ceviz içi, kuru nane, tuz, baharat, 1 yumurta, irmik, patates.

Yapılışı: Kıyma, bol soğan, ceviz içi, maydanoz, nane, tuz ve baharat yağda kavrulur, donması için dolapta bekletilir. Derin bir kaptan ince bulgur, irmik, salça ve baharatla beraber yoğrulur. Bu hamur ceviz büyüklüğünde bezelere bölünür. Bu bezeler avuç içinde başparmak yardımıyla oyulur ve içine donan harç doldurularak, kapatılır. Bu köfteler bir tepsiye dizilir. Bir tencerede su kaynatılır, kaynayan suya tuz ilave edildikten sonra köfteler haşlanır. İstenirse bu köfteler yağda da kızartılabilir (K.5).

Boş Dolması

Malzemeler: Parçalanmamış kaburga, pirinç, soğan, maydanoz, baharat, ceviz, badem, salça, sıvıyağ.

Yapılışı: Parçalanmamış kaburga bıçak yardımıyla cep şeklinde açılır yani kemikli tarafınla üzerinin arası açılır. Bir tencerede soğanlar kavrulur, üzerine pirinç, maydanoz, baharat, ceviz içi, badem, salça eklenip harç hazırlanır. Bu harç kaburganın içine doldurulur. Dışarı taşmasın diye kaburganın iki ağzı iğne iplik yardımıyla dikilir. Bir tepsiye yerleştirilen bu kaburganın üzerine su, salça ve yağdan elde edilen bir sos dökülüp fırında pişirilir. Pişen kaburganın ipliği sökülür, etleri didilir ve pilavla ikram edilir (K.5).

Tutmaç

Malzemeler: 250 gr. kıyma, 1 soğan, 1 çay kaşığı karabiber, yarım demet maydanoz, 1 yufka, 2 diş sarımsak, 250 gr. yoğurt, 1 çay kaşığı tereyağı, 1 çay kaşığı tuz, 1 su bardağı sıvı yağ.

Yapılışı: Kıyma bir kaba konur. Üzerine soğanı rendelenir. Tuz ve karabiberi eklenir. İnce kıyılmış maydanozu ilave edilir. Tüm malzemeler özleşene kadar yoğrulur. Yufka iki parmak eninde kesilir. İçine, hazırlanan kıymalı harçtan konulur, her yufka şeridi muska şeklinde sarılır. Sıvı yağı tavaya alınır. Yağ kızardıktan sonra muska şeklinde sarılan yufkalar kızartılır. Dövülmüş sarımsaklar yoğurtla karıştırılır. Kızartılan tutamaçların üzerine dökülür. Yoğurdun üzerine ise eritilmiş tereyağı dökülerek yenilir (K.5).

5.1.4. Sebze Yemekleri

Soğan Basalası

Malzemeler: 3 kg. arpacık soğan, 250 gr. bürölce, 1 su bardağı zeytinyağı, 3 lt. su, 1 yemek kaşığı salça, 1 tatlı kaşığı şeker, yeterince tuz, karabiber, kimyon ve kırmızıbiber.

Yapılışı: Tencereye 1 bardak yağ konulur, 1 kaşık salça eklenir ve kavrulur. Soğanlar bütün halinde bu yağa atılır. Bürölceler eklenerek bir müddet pişirilir. Üzerine su ilave edilir ve kaynaması beklenir. Su kaynayıncaya içine 1 tatlı kaşığı şeker atılır. Soğanlar suyu çekince ateşten alınır ve üzerine tuz, karabiber, kırmızıbiber ve kimyon ilave edilerek servis edilir (K.20).

Batırık

Malzemeler: 4 su bardağı düğürçük, 1 kg. yer fıstığı, 1 su bardağı susam, 1,5-2 kg domates, yeşil nane, maydanoz, salatalık, lahanaya, ıspanak, marul, limon, nar ekşisi, süs biberi turşusu.

Yapılışı: Düğürük, yer fıstığı ve susam bir tavada kavrulur. Mikserle yağı çıkana kadar çekilir. İçine kuru nane, kimyon, biber salçası konur. Domatesler rendelenip suyu ile bu karışım yoğrulur. İçine su konarak karıştırılır. Tuz, nar ekşisi, limon eklenip karıştırılır. Üzeri lahana, marul, vb. şeylerle süslenecek yanında turşu ile servis yapılır (K.2).

Yaprak Sarması

Malzemeler: Yaprak, pirinç, baharat, soğan, kıyma, domates, salça.

Yapılışı: Önce yapraklar haşlanır. İçinin malzemesi için soğanlar yağda kavrulur, üzerine pirinç, salça, baharat, maydanoz ve su eklenir. Haşlanan yapraklar tek tek açılır, hazırlanan harçtan bir miktar yaprağın içine konarak, yaprakların kenarları kıvrılıp sarılır (K.4).

5.1.5. Tathlar

Un Helvası

Malzemeler: 3 su bardağı un, 4 su bardağı şeker, 6 su bardağı su, 3 yemek kaşığı tereyağı.

Yapılışı: Isıtılan yağa un eklenir. Rengi kahverengiye dönüncye kadar kavrulur. Başka bir tencerede su ve şeker kaynatılarak şerbet haline getirilir. Bu şerbet kavrulmuş unun üzerine dökülür ve suyu çekilinceye kadar pişirilir. Soğuyunca servis edilir (K.30).

İrmik Helvası

Malzemeler: 3 su bardağı irmik, 4,5 su bardağı şeker, 6 su bardağı su, sıvı yağ ya da tereyağı.

Yapılışı: İrmik hızlı bir biçimde pembeleşinceye kadar yağda kavrulur. Başka bir tencerede su ve şekerle hazırlanan şerbet, irmiğin üzerine dökülür. İrmik şerbetin tamamını çektikten sonra tabaklara konularak servis edilir (K.6).

Oklava Çekmesi

Malzemeler: 6 adet ince yufka, 3 su bardağı tereyağı, 1,5 su bardağı ceviz içi

Şurubu için malzemeler: 3 su bardağı toz şeker, 2 su bardağı su, yarım limon

Yapılışı: Yufkalar dört eşit parçaya bölünür, parçalardan birinin ortasına oklava yatırılır. Yufkanın ucuyla oklava örtülür ve üzerine iki kaşık ceviz içi serpilir. Yufka oklavanın etrafına sarılır. İki ucundan büzülerek ortasındaki oklava çıkarılır. Büzülmüş haldeki yufkalar yağlanmış bir tepsiye iç içe dizilir. Isıtılan tereyağı yavaşça tepsideki yufkaların üzerine dökülür ve yaklaşık 30 dakika üzeri tam kızarmadan önceden ısıtılmış fırında pişirilir. Ilıdıktan sonra şurubu da ılıkken dökülür ve soğuduktan sonra tabaklara alınarak, üzerine ceviz serpilip servis edilir (K.4).

Şurubun Yapılışı: Bir tencereye konulan şeker su ve limon suyu yaklaşık 15 dakika, tahta bir kaşıkla karıştırılarak, yüksek ateşte kaynatılır. Ilımaya bırakılır (K.4).

5.1.6. Süt Ürünleri

Yoğurt

Silifke'nin yoğurdunun ünü hemen yerde bilinmektedir. Bu yoğurdun yapılışındaki detaylar oldukça önemlidir. Keçi sütünden yapılan bu yoğurt bakır kaplarda saklanır. Yoğurdun yapılışı şöyledir:

Toros dağlarının kirlenmemiş doğasında yetişen bitki, çiçek, filiz ve otlar beslenen keçilerin sütü sağılır. Sağılan bu süt kaynatılırken süt köpükleri sürekli olarak savrulur. Kaynatılan bu süt serçe parmağını yakmayacak kadar ılıdığında içine mayası konulur ve üzeri örtülerek mayalanmaya bırakılır. Tüm bu işlemler yapılırken özellikle bakır kaplar kullanılır. Mayalanan yoğurt bir gece boyunca soğuk bir ortamda dinlendirilir. Ertesi gün kullanılacak olan yoğurt kaptan alınırken sulanmaması için tahta kaşıklar kullanılır (K.2, K.3, K.4, K.5, K.14, K.30, K.64).

Peynir

Silifke'de üç farklı şekilde peynir yapıldığı görülmüştür.

Birincisi:

Koyundan sağılan süte maya konulur. Pıhtı oluşana kadar beklenir. Oluşan pıhtı kazanda 10 – 15 dk. süreyle pişirilir. Pişen pıhtı keseye konup, suyu süzülür. Peynir ufalanıp tuz eklenir ve deriye basılır. Deri dolana kadar bu işlem birkaç gün devam eder. Peynir içindeki suyun akması için deri iğneyle her tarafından delinir. Serin bir yere yerleştirilen derinin dışı tuzla sıvanır. Derinin dışı ıslandıkça işlem tekrarlanır. Deri, yapışan tuzdan dolayı beyaz görünür. Dışına sıvanmış olan tuzu içine aldıktan sonra tuz zamanla kurur ve dökülür (K.3).

İkincisi:

Peynir, deriye baskıçla (piynar, ardiç ve meşeden yapılmış bir tür sopa) iyice sıkıştırılarak basılır. Deri, mümkün olduğu kadar bir defada doldurulur. Açık yerleri tığlanır. Peynirin acı suyu tığlanan yerlerden çıkar. Peynir delikleri kapadığı için bu kısımlarda küflenme olmaz. Geçmiş yıllarda peynir mayası hayvanların ilk sütünden yapılmış. Şimdi hazır maya kullanılmaktadır (K.30).

Üçüncüsü:

Peynir yapılacak süt sağıldığı sıcaklıkta mayalanır. Oluşan pıhtı kepçe ile parçalanır. Telis çuvalına¹⁵ katılır, ağzı bağlanır ve üzerine taş koyularak pıhtı içindeki suyun süzülmesi sağlanır. Süzme işlemi bittikten sonra kalıplar, tuzla sıvanarak deriye basılır. Deri peynir kalıplarıyla dolduktan sonra üzerlerine tuz serpilir. Bu şekilde 10 gün beklenilir. Köylüler, peynir kalıbının yapısı bozulursa veya kalıp ovalanırsa peynirin hemen kokacağı ve bozulacağı kanısında olduklarından, kadınlar peynir kalıbını bozmadan deriye basarlar. Peynir deride daha iyi kurur, bidonda ise suyunu atamadığı için kuruyamaz bu sebeple bidonun ağzı ters çevrilip yaklaşık bir hafta kadar bu şekilde bırakılarak peynirin suyu dökülür. Bidondaki peynirin suyu döküldükten sonra peynir, buzhaneye koyulup muhafaza edilir (K.14).

Çökelek

Çökelek iki şekilde yapılabilir.

Birincisi:

Yoğurt yayılarak ayran haline getirilir. Yayık sonrası ayranın yağı alındıktan sonra, geriye kalan kısım kaynatılır. Kaynatma sonunda çökelek denilen koyu kısmı dibe çöker. Dipteki çökelek bir keseye boşaltılır, kesenin ağzı bağlanır ve üzerine taş koyularak

¹⁵ Telis Çuvalı: Bitkisel tellerden yapılmış kaba örgülü büyük çuval.

süzülmesi için beklenir. Süzülme bittikten sonra çökelek tuzla yoğrularak keçi derisine basılır (K.64).

İkincisi:

İstenilen miktardaki ayran (bu ayran ekşimiş ayran da olabilir) tencereye koyulur. Bu ayran kaynatılır. Kaynayan ayran kesilir. Kesildikten sonra soğuması için bekletilir. Daha sonra ince tülbent gibi, suyunun süzülebileceği bir keseye katılıp, yüksek bir yere asılır. Bu işlemin ardından suyunu tamamen çekmesi için bir taşın altına bastırılır. Suyu çekildikten sonra tuzla yoğrulur. Çökelek hazırdır. İster taze olarak tüketilir, istenirse deriye basılarak kış mevsiminde deri çökeleği olarak da tüketilebilir (K.36).

Lor

Lor, peynir suyundan yapılır. Yapılır yapılmaz tüketilen bir süt ürünüdür. Uzun süre saklanmaz. Peynir suyundan elde edildiği için lor biraz ekşimsi ve çökeleğe göre esmer olur. Lor peyniri yapmak için, bir kazana koyulan peynir suyu durmadan karıştırılarak kaynatılır. Peynir suyu kaynadıkça üzerinde beyaz kümecikler halinde parçacıklar toplanır. Peynir suyunun üzerinde toplanan bu parçacıklar alınarak bir keseye koyulur. Bu işlem suyun yüzünde parçacık toplanmaz oluncaya kadar devam eder. Ortalama 10 kilo peynir suyundan 1 kilo lor peyniri elde edilir. Çok çabuk bozulacağından hemen tüketilmelidir. Peynir suyundan yapıldığı için çökeleğe göre yağlı bir süt ürünüdür (K.64).

Kaymak

Kaynatılan süt soğumaya bırakılır. Bu sırada üzerine biriken kaymaklar alınarak ayrı bir kaba konulur. Kısa sürede tüketilmesi gerekir. Aksi halde kaymak ekşiyebilir (K.14).

Tereyağı

Yoğurt yaygın içine konularak yayılmaya başlanır. İyice özleştiği zaman biriken yağ alınarak hafif tuzlu ve soğuk bir suyun içinde iyice yuvarlanarak ayranı alınır. Eğer kış için saklanacaksa eritilip tekrar dondurulur (K.14).

5.1.7. Belirli Gün ve Törenlerde Yenilip İçilenler

Belirli gün ve törenlerde kurulan sofralara önce erkekler oturur. Onlar doyduktan sonra sofraya tekrar kadınlar için kurulur. Asker uğurlamalarda, mevlitli ya da müzikli düğünlerde, cenazelerde yapılan temel yemekler; dövme, yahni, kulak çorbası'dır. Tatlı olarak da helva ya da oklava çekmesi yapılır. Bunların yapıları yukarıda ayrıntılı olarak verilmiştir (K.2, K.3, K.4, K.5, K.6, K.14, K.29, K.30, K.62).

5.2. İçecek Türleri ve Yapılışları

Kenger Kahvesi

Malzemeler: Kenger tohumu¹⁶, nohut, çıtlık (menengiç), arpa, şeker, su.

Yapılışı: Kenger tohumu, nohut, çıtlık ve arpa saçta ayrı ayrı kavrulur. Daha sonra hepsi karıştırılarak iyice dövülür. Elenerek toz haline getirilir.

---

¹⁶ Kenger Tohumu: Nisan-Mayıs aylarında [çiçek](#) açan, 40-50 cm yüksekliğinde, tüylü, sütlü, dikenli ve otsu bir bitkidir, çiçekleri mor ve kırmızı renklidir.

Yapılışı: Cezveye soğuk su konulur. Bir çay bardağı için bir tatlı kaşığı kenger kahvesi ilave edilir. İstenilen miktarda şeker eklenip kısık ateşte sürekli karıştırılarak pişirilir. Türk kahvesinden biraz daha koyu kıvamlıdır (K.14, K.30).

Ayran

Malzemeler: Yoğurt, su ve yeteri kadar tuz.

Yapılışı: Ayran yapılacak olan kabın içine yaklaşık kabın yarısını dolduracak kadar yoğurt konulur. Bu yoğurt iyice çırpılır. Üzerine yavaşça su ilave edilirken çırpma işlemi devam eder. Yeteri kadar su katılan karışıma bir miktar tuz eklenir ve köpürünceye kadar çırpılır. Hazırlanan ayran bardaklarda ya da çanaklarda içilir (K.4).

Kaynar

Malzemeler: 5 lt. su, 2 kg. şeker, 1 paket kaynar baharatı karışımı, biraz tarçın ve ceviz içi.

Yapılışı: 5 litre su geniş bir kaptan kaynatılırken içine tülbentle sarılmış baharat karışımı atılır. Rengi koyulaşıp kıvama gelinceye kadar kaynatılır. Daha sonra içine 2 kg. şeker eklenir. Şeker iyice eridikten sonra kaynar, ocaktan alınır. Sıcak olarak bardaklara konan kaynar üzerine tarçın ve ceviz içi karışımı serpidikten sonra servis edilir (K.6).

5.3. Yiyecek ve İçeceklerin Korunması

Günümüzde hemen her evde bir buzdolabı bulunmaktadır. Yiyecek ve içecekler bu buzdolabında korunmaktadır. Ancak buzdolabına sığmayacak bazı erzakların saklanması ya da buzdolabı olmadığı zaman yiyecek ve içeceklerin bozulmalarını önlemek

için bazı uygulamalar bulunmaktadır. Silifke ve çevresinde konuyla ilgili uygulamalar şu şekildedir:

- Yiyecekler kavanoz ya da çuvallara konularak rutubetsiz bir yerde saklanır (K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.45).
- Peynir, zeytin ve salamura yiyecekler tuzlu su içine konularak serin bir yerde saklanır (K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.45).
- Kış için ayrılan buğday, bulgur, dövme, mercimek, nohut vb tahıllarla kuru soğan ve patates kiler ya da erzak odalarında saklanırlar (K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.45).

5.4. Kışlık Hazırlanan Yiyecekler

Silifke ve çevresinde, kış mevsiminde yenilip içilmek üzere bazı yiyecek ve içecekler, yaz ya da bahar aylarında, belirli işlemlerden geçirilerek, uygun bir ortamda korunmaktadır. Tüm bu hazırlıklar yapılırken akrabalar ve komşular birbirlerine yardım ederler.

- Yaz aylarının başında toplanan asma yaprakları kış ayında yenmek üzere salamura yapılır (K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.45).
- Buğdaylar kaynatılarak bulgur haline getirilir (K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.20, K.21, K.32, K.35).
- Buğday değirmende öğütülerek un haline getirilir (K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.45).

- Kışın yenmek üzere yaz meyvelerinden reçel yapılır (K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.20, K.21, K.32, K.35).
- Banya, biber, içi oyulmuş patlıcan ve kabak iplere asılarak kurutulur (K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.20, K.21, K.32, K.35).
- Yaz mevsiminde yetişen incir, kayısı ve üzüm kurutularak kışa saklanır (K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.20, K.21, K.32, K.35).
- Sebze ve meyvelerden konserve yapılır (K.2, K.3, K.4, K.5).
- Sonbaharda cevizler kurutularak kışa saklanır (K.35).
- Sonbaharda çeşitli sebzelerin turşuları yapılır (K.20, K.32).
- Nar ekşisi çıkarılır (K.2, K.3, K.4, K.5).
- Sonbaharda makarna ve kuskus kesilir (K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.20, K.21, K.32, K.35).
- Kış mevsiminde çorba ya da pilav yapımında kullanılacak olan şehriyeler buğday unundan yapılarak küçük şeritler halinde kurutulurlar (K.2, K.3, K.4, K.5).
- Tarhana yapılarak kurutulur ve un haline getirildikten sonra çuvallarda kış için saklanır (K.8, K.20, K.21, K.32, K.35).
- Domates ve biberden salça yapılarak üzerine yağ dökülüp kavanozlarda saklanır (K.8, K.20, K.21, K.32, K.35).
- Kış için zeytin, peynir ve çökelek yapılır (K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.20, K.21, K.32, K.35).
- Yufka ekmekleri yapılarak kışa saklanır (K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.20, K.21, K.32, K.35).
- Mısırlar yaz sonunda koçanlarından ayrılarak kışın patlatılmaya hazır hale getirilir (K.20, K.21, K.32, K.35).

- Bakliyatlar önce güneşte bekletilir sonra çuvallara konularak rutubetsiz bir yerde saklanır (K.20, K.21, K.32, K.35).
- Bazı sebze ve meyveler kurutularak ya da konserve yapılarak saklanırken derin dondurucu bulunan evlerde bu sebze ve meyveler taze şekilleriyle saklanır (K.35).
- Yazın buğdaylar dövme olacak şekilde kırılır (K.35).

5.5. Mutfak Araç ve Gereçleri

Silifke yöresinde mutfakta kullanılan araç ve gereçler şunlardır:

- Leğen: Bakırdan veya alüminyumdan yapılmış 50 cm çapında 15 cm derinliğinde yayvan kap.
- Leğençe, ileğençe: Küçük leğen.
- Sini: Büyük tepsi.
- Çingil: 10-15cm çapında 25cm derinliğinde silindir şeklinde bakırdan saplı kap. Yoğurt kabı.
- Haranı, harana: Kazanın küçüğü.
- Helke: 25cm çapında, 35cm derinliğinde silindir biçiminde saplı bakır kova.
- Çomça: Büyük saplı ve büyük ağızlı kaşık.
- Kaşıklık: Kaşıkların konması için bezden dikilmiş ön tarafında küçük gözleri olan kap.
- Sahan: Yemek konan çukurla yayvan arasında bir kap, bakırdan olabilir.
- İteğe (iteği): Kalın dokunmuş sofrta.
- Tahta kaşık: Yemek pişirilirken ve tabaklara koyulurken kullanılan kaşık.

- Yayık: Tereyağı yapımında kullanılan derin bir kap ve çubuktan oluşan düzenek.
- Oklava: Hamur açmak için kullanılan ince, uzun, işlenmiş sopa.
- Sacayak: Üç ayaklı, yemek pişirilirken tencere ya da kazanın ateş üzerinde dengesini sağlamaya yarayan düzenek.
- Elek: Un ve benzeri şeylerin içindeki yabancı maddeleri ayıklamak için kullanılan telli, yuvarlak, tahtadan yapılan kasnak.
- Kütük: Üstünde et parçalanan ya da kırılan genellikle ağacın gövde kısmından yapılan gereç.

5.6. Sofra Gelenek ve Göreneklere

Halk kültüründe sofrta düzenleri genellikle benzerlik göstermektedir. Sofra yere kurulmaktadır. Önce bir sofrta bezi yayılmakta, üzerine bir tabla ya da bir sini konularak, yemek bunun üzerinde yenilmektedir. Kaşıklar tabla veya siniye daire şeklinde dizilmektedir. Peçeteler ise ya sofrta bezinin üzerine ya da sininin kenarına sıralanmaktadır (Koz, 2003:285-286). Sofraya hanımlar ve gençler genellikle diz çökerek, büyükler bağdaş kurarak otururlar. Sofraya oturmadan ve sofradan kaktıktan sonra ellerini yıkarlar. Çorba, pilav, sulu et ve sebze yemekleri kaşıkla yenirken, sac kavurması gibi yemekler yufka ekmekle alınır. Ellerin yemekle doğrudan teması uygun görülmez. İster kaşıkla ister yufkayla yensin yemekler sağ elle yenir. Yemeğe besmele ile başlanır ve elhamdülillah ile sofradan kalkılır. Sofrada artık yemek bırakmak ve ekmek israfı yapmak hoş görülmez (Baysal, 1993:40-41).

Silifke'deki uygulamalar şu şekildedir:

- Baba veya dede eve gelmeden sofraya hazırlanmaz (K1, K.2, K.3, K.4, K.5).
- Sofraya oturulmadan önce herkes elini yıkar, çocuklardan birisi babanın eline ırbık (su kabı)'tan su döker ve eller peşkir (havlu)'e silinir (K1, K.2, K.3, K.4, K.5).
- Çadırın ya da odanın tam ortasına iteği (sofra örtüsü) serilir. Yünden dokunan iteğinin ortasına yıkamak kolay olsun ve yıkanınca özelliği bozulmasın diye dokuma kumaş dikilir. Sofraya oturanlar iteği üzerine doğru çekerler. (K1, K.2, K.3, K.4, K.5).
- Bakır tencere, ateş ocağının kenarına konular. Çomça ile çorba sahana katılır (K1, K.2, K.3, K.4, K.5).
- Sofraya sahanları taşıyana, oturanlar sahan ver derse sulu yemek, tabak ver derse pilav, tas ver derse de hoşaf istediğini belirtir (K1, K.2, K.14).
- Daha önceleri, sofraya sahanlar, tahta kaşıklar, su tası konulmuş ve su tuluktan katılarak içilirmiş. Günümüzde ise bunların yerini porselen tabaklar, metal kaşık ve çatallar, cam sürahiler almış durumdadır (K1, K.2, K.3, K.4, K.5).
- Yemeğe otururken besmele çekilir (K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.20, K.21, K.32, K.35).
- Yemeğe önce büyükler başlar (K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.20, K.21, K.32, K.35).
- Yemek sağ el ile yenir (K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.20, K.21, K.32, K.35).
- Yemekte konuşulmaz ancak büyükler sorarsa cevap verilir (K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.20, K.21, K.32, K.35).
- Beğenilmeyen yemek misafire ya da komşuya da verilmez (K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.20, K.21, K.32, K.35).

- Misafirden önce sofradan kalkılmaz (K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.20, K.21, K.32, K.35).
- Yemek aynı kaptan yeniyorsa herkes kendi önünden yer (K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.20, K.21, K.32, K.35).
- Su önce büyüklere ikram edilir sonra içilir (K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.20, K.21, K.32, K.35).
- Kimsenin yediği lokmaya bakılmaz (K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.20, K.21, K.32, K.35).
- Yemek oturarak yenir, eğilerek ya da çömelerek yenmez, su ayakta içilmez (K.2, K.3, K.4, K.5, K.7, K.8, K.20, K.21, K.32, K.35).

Değerlendirme

Silifke yöresi mutfağında hamur işleri, süt, yoğurt ve et ile sebze yemekleri hâkimdir. Bu yöre mutfağında tat verici baharat ve otların önemi büyüktür. Nane, kırmızı pul biber, karabiber, sumak, kimyon, kekik, nar ekşisi ve sarımsak sık kullanılanlardır. Göçebe kültürünün büyük ölçüde hissedildiği Silifke yöresinde Türk mutfağının güzel örnekleri yer alır.

Silifke mutfağına genel olarak bakıldığında; Süt, yoğurt ve türevlerinin kullanımının çok yaygın olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra et, özellikle keçi eti çok tüketilmektedir. Yörede her türlü sebze ve meyve tüketilmekteyken, kurubaklagil olarak en çok da mercimek tüketilmektedir. Yağ olarak zeytinyağı ile tereyağı kullanımı yoğunluktadır.

Silifke yöresinde, kış yiyecekleri olan peynir, pekmez, turşu, salça, nar ekşisi, tarhana, un ve bulgur için yaz aylarında yoğun hazırlıklar yapılmaktadır.

Silifke mutfağında dikkat çeken bir özellik de kapari (gevil), kenger, andız gibi bitkilerin ve yabancı otların da beslenmede yer almasıdır.

Yöreye ait çorbalar; kulak çorbası, ayran çorbası, yoğurtlu çorba, arabaşı, topalak çorba, sütlü bulamaç ve karışık çorbadır. Hamur işlerinde; dolaz, çörek, maş pilavı ve sürtme makarna yer almaktadır. Et yemekleri arasında; keşkek, yahni, içli köfte, boş dolması ve tutmaç ilk sıradadır. Sebze yemekleri olarak ise; soğan basalası, batırık, yaprak sarması sıralanabilir. Yörede en çok yapılan tatlılar ise; un helvası, irmik helvası ve oklava çekmesidir.

Yörede özellikle özel günlerde ve toplu yemeklerde geleneksel olarak keşkek ile yahni tüketildiği saptanmıştır. Bununla beraber Silifke'nin denize olan yakınlığına rağmen mutfağında deniz ürünleri kullanılmamaktadır. Bunun sebebi göçebe yaşamın getirdiği alışkanlıklar olarak düşünülebilir.

VI. BÖLÜM

6. HALK BİLGİSİ

6.1. Halk Sağaltmacılığı

6.1.1. Halk Hekimliği

Halkın olanakları bulunmadığı için ya da başka sebeplerle doktora gitmek istemediği için hastalıklarını tanılama ve sağaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümüne “halk hekimliği” diyoruz (Boratav, 1997:122).

Halk hekimliği ya da geleneksel tıp, ilk insanın tabiat olayları karşısında takındıkları tavırlar ve münasebet şekillerinden doğmuştur. Sağlığı koruma, hastalıkları tanılama ve sağaltma yöntemlerinin bir kısmı büyüklük niteliktedir; ikinci kısımda ise büyüklük ve akli işlemler birbirini tamamlar (Artun, 2005:181-182).

Halk hekimliği halkın yaşadığı rahatsızlıkları, doğada var olan bitki, toprak, hayvan, su gibi materyalleri kullanarak veya dua gibi mistik yöntemlerle tedavi etmeye çalışmasıdır. Halk ilaçları ve tedavi yöntemlerinin çoğu geleneksel hale geldiklerinden nesilden nesile aktarılma sürecinde denenmiş ve güvenilirliği kanıtlanmıştır. Söz konusu ilaçların, doğada bulunana bitkilerden yararlanılarak, doğal yöntemlerle oluşturulan ilaçlar olduğundan kimyasal ilaçlardan farklı olarak yan etkileri bulunmamaktadır (Vaiz, 2001:101).

Mersin ili halk hekimliğinde hastalıkların teşhis ve tedavisinde uygulanan yöntemleri üç başlık halinde sınıflandırmak mümkündür (Çıblak, 2005:203).

- 1) Çeşitli otlar ve köklerle, kocakarı ilaçlarıyla yapılan tedaviler

- 2) Dini ve büyüsel nitelikli tedaviler
- 3) Gerçekçi nitelik taşıyan tedaviler

Silifke yöresi halk hekimliğinde tespit ettiğimiz teşhis ve tedavi yöntemleri de bu başlıklarda ele alınıp incelenmiştir.

1.Çeşitli Otlar ve Köklerle, Kocakarı İlaçlarıyla Yapılan Tedaviler:

Silifke’de görülen halk hekimliği uygulamalarında en yaygın kullanılan sağaltma yöntemidir. Özellikle ağrıları dindirmede çeşitli otlar kaynatılarak içilmekte ya da ağrıyan bölgeye sürülmektedir. Hazırlanan ilaçlarda söz konusu bitkilerin yaprakları, kökleri, tohumları ve çiçekleri kullanılmaktadır. Bu halk ilaçlarının hazırlanmasında ise genellikle Silifke ve çevresinde yetişen bitkilerden yararlanılmaktadır. "Şifalı bitkiler" olarak adlandırılan bu bitkilerin Silifke ve köylerinde yaygın bir kullanımı vardır. Bu bitkilerin bir kısmı halk arasında tanınmakta ve bazı hastalıkların tedavisinde sıkça kullanılmakta iken, bir kısmının da sadece halk arasında “kocakarı” denilen sağaltmacılar tarafından tanınıp kullanıldığı görülmektedir.

Ağrılar

- **Böbrek Ağrısı**
- Böbrek ağrılarında, mısır püskülü, avokado yaprağı, dikenli bir bitki olan kandak otu karıştırılıp kaynatılır, her sabah aç karnına içilir (K.1, K.4, K.5, K.17).
- Böbreklerdeki taş ve kumdan kaynaklanan ağrılar için yoğurdun sarı suyu içilir (K.17, K.19).
- Isırgan otu ve ebegümece yenilir (K.17, K.19).
- Greyfurt suyu sıkılır aç karnına sabahları içilir (K.1, K.4, K.11, K.17, K.21).

- Kiraz çözü kaynatılarak içilir (K.12, K13, K.14).
- Çobankalkıdan da denilen dikenli bir bitki olan demirbuturak otu yenir (K.10, K.14).
- Kandak dikenli; suyu kaynatılıp her gün içilirse böbrek taşı parçalanıp düşürür (K.14).

- **Romatizmal Ağrılar**

- Romatizmal ağrılarda, balık yağı veya karabalık eti köfte şekline getirilip, dört gün süreyle ağırlı eklem yerlerine sarılmalı ve devamında egzersiz yapılmalıdır (K.9, K.11).
- Kızılımsı kahverengi dallar üzerindeki yaprakları tüysüz, üst yüzü parlak yeşil, alt yüzü daha açık yeşil, kenarları testere dişli, uçları sivri ve derimsi bir yapısı ve kırmızı renkli meyveleri olan kocayemiş adındaki bitki, külde pişirilip, romatizmalı bölgeye sarılır (K.11, K.12, K.17).

- **Diş Ağrısı**

- Diş ağrılarında, ağrıyan dişe ispirto dökülür (K.1, K.4).
- Ağrıyan dişe nane bastırılır (K.4, K.5, K.10, K.11).
- Durgun su ve dere kenarlarında yetişen, otsu bir yapısı olan ve “eğir” adı verilen bir bitki çiğnenir (K.11).
- Acı yavşan kaynatılır, gargara yapılarak içilir (K.11, K.21).
- Ağrıyan dişin üzerine karanfil koyulur (K.4, K7, K.11, K.13).

- **Kulak Ağrısı**

- Kulak ağrısında, zeytinyağı ısıtılarak, bir pamukla ağrıyan kulağa yerleştirilir (K.11, K.12, K.17).

- Dere ve durgun su kenarlarında yetişen 50-125 cm yüksekliğinde çok yıllık ve otsu bir bitki olan eğir bitkisi çiğnenerek bir beze koyulur ve suyu kulağa damlatılır (K.10, K.11).

- **Göz Ağrısı**

- Göz ağrısında, limon suyu damlatılır (K.20).
- Patates haşlanır ve suyunun buharına gözler kapatılarak tutulur. Göz kapakları dinlendirilir (K.21).
- Ağrıyan göz ılık bir su ve temiz bir bezle pansuman yapıldıktan sonra çay buharına tutulur (K.11, K.17, K.18, K.19).
- Göz kapaklarında sivilce biçiminde çıkan ve “itdirseği” adı verilen rahatsızlık için sarımsak kesilir ve suyu o bölgeye birkaç kez sürülür (K.11).
- Ağrıyan göze çocuk emziren bir annenin sütü damlatılır (K.21).
- Baş ağrısında, acı yavşan otu toplanır, başa bir örtüyle sarılır (K.17).
- Limon dilim dilim yapıp üzerine çekilmiş kahve serpilip başa sarılır (K.18).

- **Baş Ağrısı**

- Cırtatan çekme; cırtatan tarlalarda bulunan başparmaktan biraz daha büyük kavun şeklinde bir ot meyvesidir. Sapını koparıp hızla sıktığında içinden su fışkırır. Baş ağrıyanlara, sinüzit olanlara burundan cırtatanın suyu çekilir. Cırtatan çeken birinin burnundan bir müddet su akar. Fazla çekilirse nefes borusunda tahribata yol açar, ölüme bile neden olabilir (K.1, K.6, K.9, K.14, K.30).

- **Mide Ağrısı**

- Mide ağrısında, kekik kaynatılır, suyu ılık ılık içilir (K.2, K.3, K.12, K.20).
- Yeşil veya kuru nane kaynatılarak suyu içilir (K.2, K.3, K.12).
- Acı yavşan otu kaynatılarak içilir (K.11, K.12).

- Çam sakızı suya ıslanır, bir süre bekletilir ve bu su içilir (K.12, K.13, K.14).
- Ladin ağacının sakızı çiğnenir, bu sakız midedeki zehri alır ve ağrıyı keser (K.7, K.21).
- Halk arasında “ıldırangıç” denilen çam sakızının donmuş sarı kısmı, çam ağacından alınıp çiğnenirse ülser, mide ve bağırsak hastalıklarına iyi gelir (K.9).
- **Karın Ağrısı**
- Karın ağrılarında, kök boya, nane ya da adaçayı içirilerek hasta yatağa yatırılır ve üzeri örtülür (K.46).

Cilt Hastalıkları

- **Termeğe**
- Genellikle el ve ayaklarda görülen, cilt üzerinde kırmızı benekler halinde ortaya çıkan kaşıntılı bir cilt hastalığı olan ve halk arasında “termeğe” adı verilen rahatsızlık için, et kaynatılır ve kaynama esnasında suyun yüzüne çıkan keş alınarak termeğenin üzerine sürülür (K.4, K.7, K.9).
- **Sivilce**
- Sivilce için, yoğurt sıcak küle gömülür ve biraz pişirilir, ılıyınca yüze sürülür (K.11).
- İçinde beyaz renkli ve zehirli bir özsu bulunduran, otsu ya da odunsu bir bitki olan “sütleşen”in sütü sivilce üzerine sürülür (K.3, K.21).
- İncir sütü sürülür (K.21).
- **Siğil**
- Siğil için, taze incir sütü siğilin üzerine sürülür (K.1, K.13, K.17).

- Salyangoz salyası sürülerek bir poşetle kaplanır, 5-6 saat bekletilir (K.3, K.5, K.6, K.9).
- Patlıcan pişirilip sarılır (K.10).
- Boyu bir metreye kadar uzayan, sarı çiçek açan geniş yapraklı bir bitki olan sığırkuyruğu otu çiğ olarak siğilin üzerine sarılır (K.2, K.12, K.17).
- Sütleşen otunun sütü siğilin üzerine sürülür (K.5, K.21).
- Yılan kabuğu yenir (K.54).
- Siğil kav ile yakılır (K.54).

Yaralar

- Dolama

- Tırnak çevresinde herhangi bir yaralanma veya doku zedelenmesi nedeniyle oluşan iltihaplanmaya halk arasında “dolama” adı verilmektedir. Tedavisi için, şekerli bir hamur yapılarak dolamalı parmağın üzerine sarılır (K.4, K.6, K.21).
- Dolamalı parmak sıcak suya batırılarak üzerine soğan ya da tahin helvası sarılır (K.11).

- Uçuk

- Uçuk için, çıra veya harnup ısıtılarak uçuklu bölgeye tutulur (K.11).

- İltihaplı Yaralar

- İltihaplı yaralarda; soğan kabuklu olarak kömüre veya sıcak küle gömülür, biraz piştikten sonra çıkarılır. Sıcak halde bir tabakası iltihaplı yaranın üzerine kapatılarak sarılır. 8-10 saat sonra açılır. Bu uygulama iltihabın bir noktaya toplanmasını ve yüzeye çıkmasını sağlar (K.6).

Yanıklar

- Yanıklarda, bağ (asma) yaprağı yanan bölgenin üzerine koyulur, böylece iltihaplanma önlenmiş olur (K.11, K.12, K.17).
- Zeytinyağında kireç bekletilir. Bu bekleme sonucu kireç dibe çöker ve yanık olan bölgeye el değdirilmeden tavuk tüyü ile yanık bölgenin üzerine sürülür (K.9, K.13, K.17, K.18, K.19).
- Ekşi narın suyu yanığın üzerine damlatılır (K.10).

Böcek, Arı, Akrep, Yılan Sokmaları

- Akrep Sokması

- Akrep sokmalarında domates sürülür (K.1, K.9, K.13).
- Eşek pisliği kaynatılarak akrebin soktuğu bölgeye sürülür (K.9).
- Teğnel (defne) yaprağı sarılır (K.10, K.11).
- Sokan akrep ezilerek o bölgeye sarılır (K.1, K.4, K.8, K.9, K.10, K.11).
- Beyaz çamur ve yoğurt karıştırılarak o bölgeye sürülür (K.10).

- Arı Sokması

- Arı sokmalarında, soğan dövülür ve o bölgeye sarılır (K.7, K.10).
- Toprağın üzerine üzüm suyu sıkılıp, elde edilen çamur arının soktuğu yerin üzerine sarılır (K.4, K.11, K.15).
- Ekşi narın suyu damlatılır (K.1, K.4, K.9).

Saçkıran Hastalığı

- Saçkıran hastalığında, sarımsak ezilip saça sürülür (K.4, K.5, K.10, K.11).

- Buğday yağı, sarımsak yağı, zeytinyağı ve çiğ soğan dövülür karıştırılıp saç diplerine sürülür (K.1, K.4, K.11, K.21).

Sarılık

- Sarılık için, hastanın yüzüne sarı tülbent örtülür (K.7, K.13, K.21).
- Hastanın alını ustura ile çizilerek biraz kan çıkarılır (K.21).

Kızamık

- Kızamık için hasta sıcak odada tutulur (K.10).
- Şekerli yiyecekler yedirilir (K.11, K.13).
- Hastanın karnına sirkeli hamur sarılır (K.8, K.9, K.11).

Kabakulak

- Kabakulak hastalığı için kirli davar yünü ısıtılır, şişliklere sarılır (K.13, K.14, K.18).
- Pamuk kızgın zeytinyağına sürülür, şişliklere sarılır (K.11)

Sıtma

- Sıtma hastalığı için ocağa gidilir. Bunun için genellikle Çarşamba günü tercih edilir. Ocaklı kişi, hastanın üzerine bir bez örter, karnının üzerine aslında ekmek açmak için kullanılan bir tahta parçası olan senit yerleştirir ve bu senidin üzerine bir keçi dalağı koyarak bu dalağı balta ile ortadan ikiye keser yahut bıçağın tersi ile üç defa bu dalağı parçalar. Bu dalak kuruması için uydun bir yere asılır. Dalak kurduğunda sıtma hastalığının geçeceği düşünülür. Dalak kesen bu kişiye aralık adı altında bir miktar para verilir (K.21).

Astım

- Astım hastalığı için, yenedünya ağacının yaprağı kaynatılıp içilir (K.1,K.12).
- Isırgan otu yenilir (K.9, K.13, K.17, K.18, K.19).
- Kozalaklar dövülüp kaynatılır, suyu içilir (K.11).
- Yarpuzun suyu burundan damlatılır (K.4, K.13, K.17, K.18, K.19).
- Bamya tohumu kaynatılır, kahve gibi dövülür, pişirilip içilir (K.21).

Şeker Hastalığı

- Şeker hastalığı için, nar ekşisi içilir (K.10).
- Ceviz ve selvi ağaçlarının yaprağı kaynatılıp içilir (K.11).
- Zeytin yaprağı kaynatılıp içilir (K.9, K.13, K.17, K.18, K.19).
- Boş tarlalarda ve yol kenarlarında yetişen, açık mavi ya da beyaz çiçekli, yaprakları tüylü olan “hindibağ” adındaki bitki tarlalardan toplanır, kıyılıp kavrularak börek yapılır ya da yoğurtla yenir. Bu bitki, kolesterol ve şekere iyi gelir (K.6).
- Yaz sonlarında açan, beyaz-mor çiçekli, çalimsı küçük ağaççık olan “hayıt kökü” adlı bitkinin kökü kaynatılıp içilirse şekeri düşürür (K.5, K.6).
- Nar ekşisi, her gün bir kaşık içilirse şeker hastalığına iyi gelir (K.1, K.4, K.14, K.30).

Tansiyon Hastalığı

- Tansiyonu dengelemek için bir sarımsak yutulur (K.24).
- Tansiyonu düşenlere tuzlu ayran içirilir (K.15, K.16, K.17).
- Bir bardak suya limon sıkılarak içilir (K.15, K.16, K.17).

İshal

- İshal için nar ekşisine, kahve, sumak ve böğürtlen atılıp içilir (K.2, K.5).
- Meşenin mazısı ezilip suya atılır ve bir müddet sonra bu su içilir (K.15, K.16, K.17, K.18).
- Kekik suyu içilir (K.5, K.8, K.10, K.11).
- Çay ıslatılarak yutulur (K.11).
- Demli çay veya kola içilir (K.7, K.8, K.9, K.11).
- Nar, nane, ekşi nar kabuğu, ayva yaprağı kaynatılarak şurup yapılır, sabahları 1 kaşık içilir (K.1, K.4, K.6, K.7, K.11).
- Kahveye limon sıkılarak içilir (K.3, K.8, K.21).

Kabızlık

- Kabızlık için, sıcak su ile bal karıştırılıp içilir (K.1, K.2, K.4, K.17).
- Ebegümece kavrularak veya salatası yapılarak yenir (K.11, K.12, K.17).
- İncir, kayısı ya da kuru kayısı yenir (K.9, K.13, K.17, K.18, K.19).
- Aç karnına zeytinyağı içilir (K.1, K.4).

Kırık / Çıkık

- Kırılan veya çıkan yer doğrultularak, düzeltilen kemik, kamış veya tahta çıtayla bağlanıp üzerine sabun ve yumurtanın beyazı ile hazırlanmış bir tür macun alçı gibi sürülüp bir bezle sarılır. Bu sargı yaklaşık on gün kadar bekletilir (K.17, K.43)
- Karabalık sarma; herhangi bir kişinin kırılan veya çıkan yeri eğri kaynamışsa bunu düzeltmek için halk arasında bulunan kırık ve çıkıkçılar karabalığı döverek hamur halinde buranın üzerine sarıp bir bezle bağlar. Bu sargı, akşamdan sabaha kadar

kırık olan bölgenin üzerinde beklediğinde kaynamış olan kırığı yumuşatır ve açar.
Kırık veya çıkıkçı burayı eliyle düzelterek yeniden sarar (K.1).

Grip / Nezle / Soğuk algınlığı

- Grip ve nezle için, kök boya ve kuşburnu kaynatılarak içilir (K.11, K.13, K.21).
- Yarpuz adında bir bitkinin yaprakları kaynatılarak içilir (K.11, K.12, K.17, K.21).
- Isırgan otu kaynatılarak içilir (K.10, K.16).

Öksürük

- Öksürük için, kuşburnu kaynatılarak içilir (K.11, K.12, K.19).
- Elma dilimlenir ve kaynatılarak suyu içilir (K.13, K.16, K.17).
- Fesleğen otu kaynatılarak suyu içilir (K.1, K.2).
- Mısır püskülü kaynatılarak içilir (K.3, K.4, K.11).

Zehirlenme

- Zehirlenmelerde çiğ yumurta içilerek hastanın kusması sağlanır (K.11).
- Zehirlenen kişiye süt içirilir, yoğurt ve bal yedirilir (K.10, K.11).

Pişik

- Pişiklere zeytinyağı sürülür (K.10, K.11, K.17, K.18, K.20).

Mayasıl / Basur

- Mayasıl/basur tedavisinde geven otu dövülerek kaynatılır, içine şeker atılıp içilir (K.10, K.13, K.17, K.18, K.19).
- Her sabah mayasıl/basur üzerine sarımsak sürülür (K.10, K.13, K.17, K.18, K.19).

- Şeftali yaprağı kaynatılarak her gün içilir (K.74).

Ses kısılması

- Ses kısılmalarında siyah turpun içi akşamdan oyulur ve içine bal konulur. Sabah aç karnına yenir (K.2, K.4, K.9, K19).

Diğer Uygulamalar

- Gökbeze çekme; mavi, orta kalınlıkta bir kumaşın içine un ve pekmez tavada pişirilerek biraz zeytinyağıyla, sıcak halde bezin içine yayılır, sırtta veya karın bölgesine dolandır. Üşümeye, karın ağrısına ve öksürüğe iyi gelir (K.1, K.4, K.5, K.6, K.14, K.30, K.31, K.62).
- Mısır püskülü ve maydanoz idrar söktürücü olarak içilmektedir (K.29).
- Daha çok geçimini hayvancılıkla sağlayan insanların yakalandığı, dişi sinek yumurtalarının solunum yoluyla insanların genizlerine yerleşip burada kurtçuklar haline gelmesiyle ortaya çıkan ve halk arasında “sinek s..miş” adı verilen hastalığın tedavisi için, yaprakları karşılıklı oval şekilde ve kenarları dişli, kısa saplı, uç kısmı sivri olan açık yeşil renkli ve “kurt otu” denilen bir bitki yanan kömürün üzerine atılarak yakılır ve hastanın üzeri bir battaniyeyle kapatılarak bu dumanı iyice içine çekmesi sağlanır. Bunun üzerine, genizde oluşan kurtçuklar ölür, hastanın burnundan geri çıkar ve hasta iyileşir (K.1, K.6, K.9).

2.Dini ve Büyüsel Nitelikli Tedaviler: Silifke ve köylerinde özellikle çarşamba günlerinde gidilen yatır ve ziyaretlerde uygulanan pratiklerin çoğu İslami renge bürünmüş görünmekle beraber eski Türk inanç sistemlerinin izlerini taşımaktadır.

- Kutsal kabul edilerek gidilen yatır ve ziyaret yerlerindeki pratikler; şeker, bisküvi vb. dağıtma, dua etme, uygun bir yere bez bağlama, duvar ya da bir taş deliğinden geçme, yatır yanında uyuma, çevresinde üç defa dönerek şifa dileme, aynı yatıra üç çarşamba gitme, burada temsili ya da gerçekten banyo yapma, yatır ve ziyaret yerindeki toprakla karıştırılan suyu içme şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Tüm bunlar iyileşmeye yönelik psikolojik telkin sağlamaktadır.
- Nazardan kurtulma ve çok ağlayan çocukların tedavisi için “tuz çevirme” adı verilen bir pratik uygulanır. Tuz, önce çocuğun başında üç defa dolandırılır. “uç, uç, uç” denilerek yanan ocak içine atılır. Bu, üç defa tekrarlanır. Böylece çocuğun ağlamasının gideceğine ve musallat olan kötü ruhların kovulacağına inanılır (K.6, K.30).
- Siğil tedavisi için kanı karışmadık bir kişinin mezarının hece taşına siğilli yer sürülür ve arkaya bakmadan eve dönülür. Siğilin üzeri mürekkepli kalemle ocaklarda yazdırılır. Kullanılmamış sabun üzerine çivi ile yazılıp siğil üzerine kızılıcak çubuğu ile beraber sürülür (K.6, K.9, K.30).
- Uçuk tedavisi için uçuk üzerine kedinin kuyruğu ile veya parmakla kül sürülür. Sürülürken “uçuk uladı, uçuk beni gemledi, ben de uçuğu külledim” denir. Bu şekilde uçuğun geçeceğine inanılır (K.9).
- Sarılık tedavisi için yeni doğan bebeklerin yüzüne sarı bir tülbent kapatılır (K.53).
- Büyü bozma vb. durumlar için Silifke’de bulunan Yalman Dede ziyaretine gidilir. Buraya halk arasında kendine büyü yapıldığına inananlar, sıkıntısı olanlar karasevdadan dolayı değişik davranış gösterenler, marazlı çocuklar götürülmektedir. Yalman dedeye gidenler daha çok yıkanır ya da yıkandırılır. Silifke deyimiyle suya çimdilir. Türbe içinde namaz kılmak için ayrılmış bir

bölüm de vardır. Suya yıkananlardan akıl baliğ olanlar namaz kılarak dua ederler. Ziyaret yerine üç çarşamba gidilir. (K.22).

- Ruhen huzursuz olduğunda Ayet-el-Kürsî suresi okunur ve göğse üflenir. Biliyorsa hastanın kendisi, bilmiyorsa bilen birisi okur (K.7, K.13, K.22).

3.Gerçekçi Nitelik Taşıyan Tedaviler: Silifke yöresinde bazı sağaltma yöntemleri de bir takım araç ve gereçler kullanılarak yapılmaktadır. Bu tedavi yöntemleri büyüsel ya da dinsel bir nitelik taşımamaktadır. Bu sağaltma yönteminde tıbbın ortaya koyduğu verilerden de yararlanılmaktadır. Ateşli hastalıklarda sirkeli bez kullanılması hastaya ılık duş aldırılması, soğuk algınlıklarında viks katılan suyun buharından yararlanılması gibi.

Yaralar

- Bir miktar unun içine biraz pekmez veya şeker ile zeytinyağı konularak tatlı hamur hazırlanır. Bu hamur açılmayan bir yaranın üzerine konulduğunda yara açılır ve iltihap dışarı çıkartılır (K.57).

Ateşli Hastalıklar

- Ateşi çıkan hastanın giysileri çıkarılır, soğuk su ile ıslatılmış çarşaf veya tülbentle vücudu sarılır (K.11, K.13, K.18).
- Ateşi düşürmek için sirkeli suda ıslatılan bez hastanın alınına, koltuk altına ve diz altına koyulur (K.8, K.16).

Arı / Akrep / Yılan Sokmaları

- Yılanın soktuğu yer bıçakla çizilir ve kanı emilerek zehir vücuda yayılmadan dışarı atılır (K.11, K.12, K.17).

- Arının iğnesinin geldiği yere buz koyulur ve böylece zehrin olduğu yerde donması sağlanır, zehir vücuda dağılmaz (K.4).

Ağrılar

- Bir bez sirkeye batırılır. Baş ağrıyan kişinin alınına koyulur. On beş yirmi dakika bekletilir. Ağrı hafifler (K.11).
- Çiğ patatesler dilimlenir ve bir bezle başa sarılıp birkaç saat bekletilir (K.21).
- Sırt ağrılarında, oklava sırt bölgesinde yuvarlanır (K.4, K.17, K.19).
- Sırt ağrısı için zeytinyağı ve defne yağıyla ağrıyan bölge ovulur (K.9).

Yanıklar

- Yanıklarda anında soğuk su ile yanık bölge yıkanarak, yanığın üzerindeki ölü deri alınır. Böylece yanan yerde iz kalmaz (K.11).

Grip / Nezle / Soğuk Algınlığı

- Grip, nezle ve soğuk algınlıklarında bir bardak suya bir kaşık tuz atılıp karıştırılır ve buruna “tuzlu çorak” adı verilen bu karışım çekilir (K.1).

Diğer Uygulamalar

- Sıkıntıdan ve baş ağrısından kurtulmak için “kan alma” adı verilen bir yöntem uygulanır. Bir jilet yarılmış bir ağacın içine sıkıştırılır. Kaymayacak şekilde lastikle boğulur. Bacağın diz arkasındaki sinirin içinde bulunan toplardamarın üzerine gelecek şekilde bacak bu jilete yaklaştırılır. Diz kapağına kaşıkla veya başka bir aletle hafifçe vurulur ve jiletin bu damarı hafifçe kesmesi sağlanır. Bu uygulamayla birkaç damla kan dışarı çıkar (K.1).

- Sırt ağrısının ve soğuk algınlığının tedavisi için “kupa çekme” ya da “kupa vurma” denilen bir yöntem uygulanır. Su bardağından küçük, çay bardağından kalın bir cam bardak, bir ele alınır. Öbür elde ispirotoyan bir kandil bulunur. Kandil, bardağın içine tutularak bardak içindeki havanın genişmesi sağlanır, hemen insanın sırtında ağrıyan yere bardak konur. Bardak içindeki hava soğuyunca genişleme azalır, havanın yerine konulan bölge bardağın içine doğru çekilir. Bardak, ağrıyan yeri somurmuş olur. Bu uygulama birkaç bardakla hızlı hızlı yapılabilir. Bu işlem sırasında kullanılan özel bardağa kupa denir. Kupa vurma işi büyük bardak veya çömlekle de yapılabilir. İşlem bittikten sonra kupa vurulan sırt zeytinyağı ve ispirotoyla silinir, üzeri bezle kapatılır (K.14, K.30).
- Sakız sıvama; ince çam sakızı ateşte ısıtılıp eritilerek bir bezin içine yayılır, sırtta sarılırsa ağrıya ve soğuk algınlığına iyi geldiği söylenir (K.13, K.18).
- Kulak otu da denilen kalın yapraklı odunsu bir bitki olan “kayakoruğu” suda kaynatılarak peltesi çıkarılır. Bu pelte, tabandaki nasırın üzerine konur, nasırla deriyi birbirinden ayırır (K.1).
- Dalak, her gün yenirse zayıflara kan yapar (K.19).

Değerlendirme

Silifke’de yapılan araştırmalar göstermektedir ki hastalıkların tedavisinde kullanılan en yaygın yöntem, çeşitli otlar ve bitkilerle, kocakarı ilaçlarıyla yapılan tedavilerdir. Bunun başlıca sebeplerinden bir tanesi söz konusu bölgenin ikliminin ve coğrafi yapısının çok çeşitli bitkilerin yetişmesine elverişli olmasıdır. Yöre halkı bu bitkilerin bazıları için farklı adlar da kullanmaktadırlar. Otlar, bitkiler, kocakarı ilaçlarıyla yapılan bu tedavilerin yanı sıra bölgede dinî ve büyüsel nitelikli tedavilere de sıkça

rastlanmaktadır. Özellikle bazı hastalıkların tedavisi için çeşitli yatır ve ziyaret yerlerine gidilerek dualar edilmekte ve buralarda adaklar adanmaktadır. Bu yatır ve ziyaret yerlerinde bir takım pratikler yapılmaktadır (yatırın çevresinde üç defa dolanmak, delik taş ve oyuklardan geçmek, uygun yerlere bez bağlamak vs). Halk arasında “yer gök duayla yaratılmıştır” inancından yola çıkılarak, dua yoluyla hastalıklara şifa bulacakları konusunda yaygın bir inanış göze çarpmaktadır. Gerek bu uygulamalarla beraber, gerekse bunlardan ayrı olarak uygulanan gerçekçi nitelik taşıyan yöntemler de hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır.

6.1.2. Halk Veterinerliği

Anadolu halkının, veteriner olmadığı, veterinere ulaşamadığı ya da maddi imkânlarının yetersiz olduğu zamanlarda ya da veterinere gitmek istemediği durumlarda hayvanlarını hastalıklardan korumak veya hasta hayvanlarını tedavi etmek için başvurdukları uygulama ve pratiklerin tümüne halk veterinerliği (baytarlık) denilmektedir (Artun, 2005:185).

Anadolu'nun pek çok yerinde ekonomik yaşam büyük ölçüde tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Bu sebeple, geçimini ahırdaki hayvandan sağlayan, karnını hayvan ürünleriyle doyuran kırsal kesimdeki Anadolu halkı, hayvanına evindeki insan kadar değer vermektedir. Anadolu'ya gelmeden önce yaşadıkları yerlerde de başlıca geçimlerini hayvancılıkla sağlayan, göçebe ve yerleşik Türklerin, hayvan sağlığına ilişkin zengin bir gelenekleri vardır (Artun, 2005:185).

Anadolu'da hayvan veterinerliği uygulama ve pratiklerine örnek olarak şunlar verilebilir; hayvanın bileği kırıldığı zaman, kırığın olduğu yer makasla kırılır, un ve

yumurta ile hamur haline getirilen karışım bir bezin üzerine yayılır ve bileğin kırılan kısmına sarılır. Hayvanın bileği yere değmesin diye bacağın birkaç cm. daha uzun çita bacağın iki yanına bağlanır. Hayvan, kalem uyuzu (gidişken yarası) olursa katran, yağ ile karıştırılıp kaynatılır, biraz ılıyınca bez veya keçe ile yaranın üzerine bastırılır. Hayvan zehirlendiğinde, nar ekşisi, şap, toprak, sarımsaklı yoğurt karıştırılır, hayvanın ağzından verilir ya da karnına katran sürülür. Keçi veya koyunları kan tuttuğunda kulakları kesilir (Boratav, 1994:129).

Bu çalışmada Silifke'deki halk veterinerliği uygulamaları, kırık-çıkık, soğuk algınlığı ve ateşli hastalıklar, ishal – kabızlık ve hazımsızlık, uyuz - mantar - bit ve diğer hastalıkların tedavileri olarak beş başlıkta incelenmiştir. Bunun yanı sıra bölgede görülen hayvan hastalıkları tanıtılmıştır.

6.1.2.1. Kırık – Çıkık Tedavileri

- Koyun, keçi vb. hayvanların ayakları kırıldığında “seyikleme” adı verilen bir yöntemle kırık olan ayak sarılır. Bunun için ince tahta parçaları kullanılabileceği gibi genellikle parmak kalınlığındaki 5-6 kargı da kullanılabilir. Hayvanın kırılan ayağına püse sürülür. Bu püse bir bakıma alçı görevi görmektedir. Kargılar ayağın etrafındaki püseye yapışacak şekilde ayak sabitlenerek normal bir bez ya da kestel ile sıkıca sarılır. Yaklaşık on günlük bir sürede kırık olan ayak tedavi edilmiş olur. Tüm kırık – çıkık tedavileri için aynı işlem uygulanmaktadır (K.62, K.63, K.64, K.65, K.66, K.67, K.68, K.69, K.70, K.71, K.72, K.73, K.74, K.75, K.76).
- At ya da eşekler, ayakları kırıldığında tam olarak iyileşemeyeceğine ve bu hayvanın artık yarar sağlayamayacağına, acı çekeceğine inanıldığından öldürülürler (K.62,

K.63, K.64, K.65, K.66, K.67, K.68, K.69, K.70, K.71, K.72, K.73, K.74, K.75, K.76).

6.1.2.2. Soğuk Algınlıkları ve Ateşli Hastalıkların Tedavileri

Büyükbaş Hayvanlarda

- İnek, sığır gibi büyükbaş hayvanlar soğuk aldığıında bir ateş yakılır. Yassı bir demir bu ateşte ısıtılarak hayvanın kuyruğunun üzeri yakılır (K.62, K.64, K.65, K.66, K.67, K.68, K.69).
- Yağ ile pekmez ısıtılarak bu hayvana içirilir (K.62, K.63, K.64, K.65, K.66, K.67, K.68, K.69, K.70, K.71, K.72, K.73, K.74, K.75, K.76).
- Acı biberli bir börek yapılarak bu hayvana yedirilir (K.62, K.63, K.64, K.65, K.66, K.67, K.68, K.69, K.70, K.71, K.72, K.73, K.74, K.75, K.76).
- Hayvanın burnuna, kulağına ve ağzına acı biber sürülerek ısınması sağlanır (K.62, K.63, K.64, K.65, K.66, K.67, K.68, K.69, K.70, K.71, K.72, K.73, K.74, K.75, K.76).
- At soğuk aldığıında, bir kimsenin idrarı bu ata içirilir (K.72, K.73, K.74).
- İnekler soğuk aldıklarında ballı, biberli ekme yedirilir (K.62, K.63, K.64, K.65, K.66, K.67, K.68, K.69, K.70, K.71, K.72, K.73, K.74, K.75, K.76).

Küçükbaş Hayvanlarda

- Koyun ve keçi gibi küçükbaş hayvanlar soğuk aldıklarında bir suyun içine toprak atılarak hayvana içirilir (K.62, K.63, K.64, K.65, K.66, K.67, K.68, K.69, K.70, K.71, K.72, K.73, K.74, K.75, K.76).

- Acı biberli bir börek yapılarak bu hayvana yedirilir (K.62, K.63, K.64, K.65, K.66, K.67, K.68, K.69, K.70, K.71, K.72, K.73, K.74, K.75, K.76).
- Hayvanın burnuna, kulağına ve ağzına acı biber sürülerek ısınması sağlanır (K.62, K.63, K.64, K.65, K.66, K.67, K.68, K.69, K.70, K.71, K.72, K.73, K.74, K.75, K.76).

6.1.2.3. Yaraların Tedavileri

- Hayvanların ağızlarının etrafında çıkan yaralar, kızgın bir demirle yaranın etrafı dağlanarak tedavi edilmeye çalışılır. Bu şekilde yaranın hayvanın vücudunda yayılması önlenmiş olur (K.62, K.63, K.64, K.65, K.66, K.67, K.68, K.69, K.70, K.71, K.72, K.73, K.74, K.75, K.76).
- İneklerin göğüslerinde çıkan yaralar için gök sumağın yaprakları kaynatılarak, inek iyileşinceye kadar göğsüne sürülür (K.62, K.63, K.65, K.66, K.67, K.68, K.69, K.70, K.71).
- Hayvanların tırnaklarının arasında çıkan yaralara dabak adı verilir. Bu durumdaki hayvan ayağının üzerine basamaz. İyileşmesi için yaranın üzerine limon sıkılır, yağ ya da çam püsesi sürülür (K.64, K.65, K.66, K.70, K.71, K.72, K.73, K.74, K.75, K.76).

6.1.2.4. İshal – Kabızlık ve Hazımsızlık Tedavileri

İshal – Kabızlık Tedavileri

- İsal olan hayvana kırmızı toprak suyla karıştırılarak içirilir (K.64, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70, K.71, K.72, K.73, K.74, K.75, K.76).

- İsale yakalanan hayvan genellikle ölür, bu hayvanı ötürük tutmuş denir (K.62, K.63, K.66).

Hazımsızlık Tedavileri

- Hazımsızlık çeken hayvanın ağzı burnu sulanır, bu hayvana keçiboynuzu, limon ve soğan yedirilir (K.68, K.69, K.70, K.73, K.74, K.75).
- İki yıl üst üste aynı tarladan ot yiyen hayvan hazımsızlık çeker, bu durumda hayvan bir derede suya atılır, bu şekilde çırpınması ve hazımının kolaylaşması beklenir (K.62, K.63, K.64, K.65, K.71, K.72, K.73, K.74, K.75, K.76).

6.1.2.5. Uyuz / Mantar / Bit Tedavileri

Uyuz Tedavisi

- Serkile adı verilen bir otun kökü yakılarak uyuzla sürülür (K.62, K.63, K.64, K.65, K.66, K.67).
- Hayvanın her tarafına kükürt sürülür (K.62, K.63, K.64, K.65, K.66, K.67, K.68, K.69, K.70, K.71, K.72, K.73, K.74, K.75, K.76).
- Uyuz olan hayvana is ile zeytinyağı karıştırılarak sürülür (K.62, K.64, K.65, K.66, K.67, K.69, K.70, K.71, K.72, K.73, K.74).
- Uyuz olan hayvanın vücuduna gres yağı sürülür (K.62, K.65, K.66, K.67, K.68, K.69, K.70, K.71, K.73, K.74, K.75, K.76).

Mantar Tedavisi

- Mantar olan hayvanın tüyleri dökülür, bu hayvana gaz yağı ile is karıştırılarak sürülür (K.70, K.71, K.72, K.73, K.74, K.75, K.76).

Bit Tedavisi

- Hayvan bitlenirse dedete adı verilen toz halindeki bir ilaç sürülür (K.62, K.63, K.64, K.65, K.66, K.67, K.68, K.69, K.70, K.71, K.72, K.73, K.74, K.75, K.76).

6.1.2.6. Diğer Uygulamalar

- Yumurtlayamayan tavuğun makatına acı biber sürülür (K.63, K.64, K.65, K.66, K.67).
- Sütü gidik (sütü gelmeyen) keçilere boz çamur suyu kaynatılıp içirilir ya da halk arasında “bahtabakan” adı verilen bukalemun kurutulduktan sonra dövülür ve sütlenmesi için hayvana yedirilir (K.62, K.63, K.75, K.76).
- Yeni doğum yapmış olan ineğe, sıcak su içirilir ve pekmez, incir, üzüm kurusu yedirilir (K.62, K.63, K.64, K.65, K.66, K.74, K.75, K.76).

Silifke’de hayvan hastalıklarına verilen adlar:

Çelemek: Koyun veya keçi cinsinden hayvanın aniden sancılanıp ölmesi durumudur (K.62, K.63, K.64, K.65, K.66, K.67, K.69, K.70, K.71, K.73, K.74, K.75, K.76).

Dabaklama: Bu hastalık, hayvanın tırnak aralarının sıcaktan yara olması şeklinde ortaya çıkar ve bu durumda hayvan yere basamaz (K.62, K.63, K.64, K.65, K.66, K.67, K.68, K.69, K.70, K.71, K.72, K.73, K.74, K.75, K.76).

Dalak Hastalığı: Genellikle koyun ve keçilerde görülen bu hastalığın nedeni aşırı sıcak havalardır. Dalak hastalığına yakalanan hayvan sabah güneş doğmadan suya atılır ve yaklaşık bir hafta güneşe çıkarılmaz (K.1, K.62, K.75, K.76).

Dorumlama: Hayvana doğumundan itibaren yaşadığı ilk haftalarda iyi bakılmazsa dorumlama hastalığına yakalanır. Bu hastalık hayvanın büyümesini engeller (K.62, K.64, K.65, K.66, K.67, K.68, K.69, K.76).

Erez Tutmak: Hayvanın sersemleşmesi, uykusunun gelmesi, yürüyememesi halinde bu hastalığa yakalandığı düşünülür. Hastalığın sebebi ise hayvanın yememesi gereken, buğdayın içinde yetişen “erez” adındaki bir bitkiden çok fazla yemesidir (K.62, K.63, K.64, K.65, K.66, K.68, K.69, K.74, K.75, K.76).

Eskilemek: Nadasa bırakılmadan üst üste ekilen tarladaki otları yiyen hayvan hazımsızlık yaşar ve ağzı burnu sulanır. Bu hastalığa eskilemek adı verilir (K.62, K.63, K.64, K.65, K.66, K.67, K.68, K.69, K.70, K.71, K.72, K.73, K.74, K.75, K.76).

Eskiyik: Uzun süre ahırdan çıkmayan hayvanın ağzının etrafında oluşan yaralara verilen addır (K.62, K.63, K.64, K.65, K.66, K.67, K.68, K.69, K.70, K.71, K.72, K.73, K.74, K.75, K.76).

Kireçlemek: Hayvanın soğuktan ölmesi durumudur. Bu sebepten ölen hayvana kireçlemiş ölmüş denir (K.62, K.63, K.64, K.65, K.66, K.67, K.68, K.69, K.70, K.71, K.72, K.73, K.74, K.75, K.76).

Mantar: Bu hastalık hayvanın tüylerini dökmesi şeklinde ortaya çıkar, bu durumda hayvanın derisinde çıkan yaralara mantar denir (K.62, K.63, K.64, K.65, K.66, K.69, K.70, K.71, K.72, K.73, K.74, K.75).

Ötürük Tutmak: İlkbaharda yeni çıkmış taze filiz ve otları çok yiyen hayvanın ishale yakalanması durumudur, genellikle ölümle sonuçlanır (K.1, K.62, K.63, K.64, K.65, K.67, K.68, K.69, K.70, K.71, K.72, K.73, K.74, K.75, K.76).

Tenelemek: Hayvanın evdeki, harmandaki herhangi bir tahılı çok miktarda yemesinin ardından yaşadığı şişkinlik ve hazımsızlık durumudur, ölümlerle sonuçlanabilir (K.63, K.64, K.65, K.67, K.68, K.69, K.71, K.72, K.73, K.74, K.75, K.76).

Uyuz: Şiddetli kaşıntı ve kıl dökülmesi durumudur (K.67, K.68, K.69, K.70, K.71, K.72, K.73, K.75, K.76).

Yavaşık: İlkbaharda açan bitkilerin, çiçek tozlarının neden olduğu; keçi, koyun ve büyükbaş hayvanlarda görülen, hayvanların tüylerinin diken diken olup, başlarını yere dikmeleriyle anlaşılan, bir tür karaciğer hastalığıdır (K.63, K.64, K.65, K.66, K.67, K.68, K.69, K.70, K.75, K.76).

Değerlendirme

Geçimini hayvancılıkla sağlayan toplumlarda hayvana verilen değer yer yer insana verilen değerle eş durumdadır. Yörükler de çoğunlukla geçimlerini hayvancılıkla sağlamaktadırlar. Silifke ekonomisi için de hayvancılık önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle de hayvanların bakımına oldukça dikkat edildiği görülür. Şimdilerde çoğunlukla veterinerlerden yardım alınsa da bazı durumlarda halkın kendi yöntemlerine başvurdukları görülmektedir. Hayatının büyük bölümünü hayvanlarıyla geçiren insanlar, onların hangi durumlara nasıl tepkiler vereceklerini önceden tahmin edebilmektedirler.

Zaman içerisinde edindikleri tecrübeler sayesinde, hastalanan hayvanların bakım ve tedavilerini bir veterinere gerek duymadan kendileri yapabilmektedirler. Ancak bazı durumlarda, halkın kullandıkları yöntemler yeterli olmazsa bir veterinerden yardım alınmaktadır. Eski dönemlerde ise bu işlere yatkın insanların, hem kendi hayvanlarının hem de yakın çevrede yaşayan diğer hayvanların tedavilerini bazı yöntemlerle yapmaya

çalıştıkları bilinmektedir. Bu yöntemlerden bazıları, bugün kullanılmaya devam edilmekte, bazıları ise unutulmuş bulunmaktadır.

Silifke ve çevresinde de karşılaşılan hayvan hastalıklarında, yukarıda belirtilen tedavi yöntemleri uygulanmaya devam etmektedir. Bu yöntemlerin, çoğu zaman hasatlıkların tedavisinde olumlu sonuçlar verdiği tespit edilmiştir.

6.2. Halk Meteorolojisi

İnsanların hayatlarını düzenlemede hava şartlarının çok büyük bir önemi vardır. Yola, bağa, bahçeye, tarlaya, çeşitli ziyaretlere gidecek olan veya çeşitli işleri yapma durumunda bulunan insanlar, yapacakları işlerle ilgili planlamalarını yaparken mutlaka hava şartlarını göz önünde bulundururlar.

Hava şartları veya hava durumlarının gazete, radyo, televizyon ve internet gibi haber alma kaynaklarından öğrenildiği günümüzde, bütün bu kaynakların yanında tecrübe ile sabitlenmiş, atalarımızın bizlere bıraktıkları kültür miraslarından olan hava olaylarını, hava durumlarını veya hava şartlarını bilip, tanıma ve hayatımıza yön vererek planlarımızı yapma geleneğimiz vardır. Bu gelenekteki bilgi unsurları bizlere belki bilerek, belki de bilmeyerek annelerimizden, babalarımızdan veya diğer büyüklerimizden tam olmasa bile aktararak öğretilmiştir.

Değişik yörelerden değişik zaman dilimlerinde görünüp izlenebilen Güneş, Ay ve diğer yıldızlar uzun süreli gözlemlerde, hareketleri ile bir şaşmazlığın-periyodikliğin sembolü olmuşlardır. İşte bu nedendir ki, gökyüzü bilinen tüm tahminlerin temelini oluşturan öğelerin merkezi durumuna gelmiştir. Değişik yörelerde, halk, gökcisimlerine değişik adlar vermiş, onlarda hayata etkin gizler aramıştır. Ülker adı verilen yıldız bunun

en güzel örneğidir. Bazı yörelerde özellikle yaz aylarında ülker adı verilen yıldızın etkisiyle bitkilerin ve hayvanların zarar göreceğine inanılır. Bu etkiden korunmak için çeşitli tedbirler alınır (takvim, 2009).

Tarım toplumunda ayın durumuyla ilgili bilgiler de son derece önem kazanmaktadır. Örneğin, ay hilal biçimindeyse ve açık kısmı yukarı doğru bakıyorsa bu durum kısa süre içinde yağmur yağacağı şeklinde yorumlanır.

Tarlaya tohum ekme zamanı da ayın durumuna bağlı olarak belirlenir. Ayın yeni doğmuş ilk haline “ayın aydını”, bir süre sonraki haline de “ayın garangısı” adı verilir. Tohum ekerken ayın yeni çıktığı ilk günlerde ekim yapılmaz, bir süre beklenir. Kırsal kesim insanı için yaşamsal bir önem taşıyan hava tahmininde insanlar, hayvanlar ve bitkilerin gözlenmesi etkili olmaktadır. Örneğin, kavak ağaçlarının yapraklarını tepeden dökmeye başlaması kışın sert geçeceği anlamına gelir (takvim, 2009).

Aynı şekilde çam kozalakları fazla olursa kış zor ve uzun geçecek demektir. Hayvanların davranışları da havanın nasıl olacağı konusunda ipuçları vermektedir. Örneğin, koyunlar yüzünü kibleye karşı dönerek yatarsa bu kısa süre içinde yağmurun yağacağı anlamına gelir (takvim, 2009).

Halk meteorolojisi alanında halkın bilgi ve tecrübesine örnek oluşturan başka bir olayda eyyam-ı bahur günleridir. Eyyam-ı bahur halk arasında ağustosun ilk haftası olarak kabul edilen yılın en sıcak günlerinin adıdır (Boratav, 1994:132).

Silifke’de rüzgâr esiş yönüne göre farklı adlarla anılırlar. Kuzeyden esen rüzgâr poyraz, güneyden esen soğuk rüzgâr gök yel, batıdan esen sıcak rüzgâr kızıl yel, doğudan esen soğuk rüzgâr ise boğaz yel’dir (K.1).

Silifke'de halk meteorolojisiyle ilgili yapılan tahminler iki başlıkta sınıflandırılabilir:

1. Gök cisimleri ve doğa olayları ile ilgili yapılan hava tahminleri
2. Hayvanlar ve bitkilerle ilgili yapılan hava tahminleri

Gök cisimleri ve doğa olayları ile ilgili yapılan tahminler şunlardır:

- Sabahları kara bulutlar görülürse yağmur yağacağı düşünülür (K.30, K.31, K.32, K.33, K.65, K.66).
- Geceleri gökyüzünde çok fazla yıldız varsa ertesi gün yağmur yağar (K.30, K.31, K.32, K.33, K.65, K.66).
- Ayın etrafında büyük daireler görülürse yağmur yağar (K.30, K.31).
- Yaz mevsiminde gök gürlerse dolu yağar (K.29).
- Kış mevsiminde yıldızlar çok parlak olursa poyraz eser (K.30, K.31, K.32, K.33, K.65, K.66, K.67, K.68).
- Güz mevsimi erken gelir, rüzgâr çok eserse o yıl kış uzun sürer (K.1, K.19).
- Güzün yağmur çok yağarsa kış uzun geçer (K.14, K.29, K.30).
- Irmak ve dere kenarları çok yosun bağlarsa kış erken gelir (K.14, K.15, K.30).
- Yüksek dağların tepesine koyu bulutlar çöktüğü zaman yağış beklenir (K.14, K.30).
- Birinci cemre, tahminen 20 Şubat günü havaya düşer. Havaya düşen cemre, havayı ısıtır. İkinci cemre, birinci cemreden bir hafta sonra suya düşer. Suya düşen cemre, suyu ısıtarak, suların gözlenmesini yani çoğalmasını sağlar. Üçüncü cemre ikinci cemreden bir hafta sonra toprağa düşer. Toprağa düşen cemre de toprağın ısınmasını sağlar (K.1).
- Üçüncü cemrenin düştüğü gün hava soğuk olursa, kış uzun sürer (K.63).

Hayvanlar ve bitkilerle ilgili yapılan tahminler ise şunlardır:

- Sığırcık kuşları sürü halinde uçarsa o kış karlı geçer (K.65, K.66).
- Kırlangıç kuşları sürü halinde uçarsa o kış bol yağmurlu geçer (K.41).
- Yaz mevsiminde cırcır böceği ve arı çok olursa o yıl kış mevsimi çok uzun ve çok soğuk geçer (K.31).
- Romatizma hastalarının dizleri sızlarsa ya yağmur yağar ya da poyraz eser (K.17).
- Ördek ve kaz çok olursa o yıl kış uzun geçer (K.17).
- Ağaçlar yapraklarını erken dökerse kış çok olur (K.30, K.31, K.32, K.33, K.65, K.66).
- Kavakların yapraklarını tepeden dökmeye başlaması o yıl kışın uzun ve sert geçeceğine işarettir (K.1, K.19, K.30, K.31).
- Kavaklar yapraklarını etekten dökmeye başlarsa o yıl kış kısa geçecek demektir (K.1, K.19, K.30, K.31).
- İnekler burnunu havaya dikerse, koyunlar toplu yayılırsa yağmurun yağacağına işaret kabul edilir (K.63, K.64).
- Serçeler toplu durursa kar yağacak demektir (K.63, K.64).
- Koç katımında, koç ilk olarak sürüdeki siyah koyunla çiftleşirse yağış az olacak demektir (K.1).
- Develer çökmek istemezse kar yağar (K.63).
- Hayvanlar dağdan inip gelirlerse o gün kar yağar (K.16).

Değerlendirme

Yaşamın tamamen doğal etkenlere bağlı olduğu geleneksel toplumlarda hava tahminleriyle ilgili bilgiler, yaşam içerisinde önemli bir yere sahiptir. Balığa çıkmadan önce, göçe başlamadan önce havanın nasıl olacağını bilmek, işin gereği gibi yapılabilmesi için ilk şart olmaktadır.

Silifke yöresinde hem hayvancılık hem tarım hem de balıkçılık yapıldığı görülmektedir. Bu sebeple hava şartları her zaman çok önemlidir. Yöre halkı zamanla kazandıkları tecrübeler ve büyüklerinden öğrendikleri bilgilerle gelecek günlerdeki hava durumunu tahmin etmeye ve buna göre çeşitli önlemler almaya çalışmaktadırlar. Bunu yaparken, gök cisimlerinin hareketlerini, hayvanların tepkilerini izlemektedirler.

6.3. Halk Hukuku

Bir bölgede, bir yörede yaşayan halkın, mahkeme edilmesi gereken bir sorunla karşılaştığında, mahkemeye ulaşamadığı ya da ulaşmak istemediği durumlarda, sorunun yörede, bölgede, köyde halk tarafından oluşturulan bir mahkemece çözümlenmesine “halk hukuku” denmektedir. Halk hukukunda cezalandırma biçimi; kınama, ayıplama, toplumsal baskı, toplum dışına itilme, para cezası vb. şekillerde olmaktadır (Artun, 2005:195).

6.3.1. Miras

Ülkemizde medeni kanunun yürürlüğe girmesinden önce miras, şariat hükümlerine göre dağıtılmaktaydı. Bu dağıtımda kız ve erkek kardeşler arasında eşitlik söz konusu değildi. Bununla birlikte bazı köylerde geleneksel olarak muhtar, imam ya da köyün ileri gelenleri toplanarak mülkü erkek çocuklar arasında eşit olarak bölerler. Kızlara

uygun bir miktar verilse de daima erkeklerinkinden daha azdır. Ancak kızlar itiraz edip mahkemeye başvurarak eşit haklarını alabilirler. Bazı köylerde ise mal sahibi hayatta iken, malının bir kısmını varislere bölmektedir (Artun, 2005:199).

Konuyla ilgili olarak Silifke'deki uygulamalar ise şu şekildedir:

- Miras konusunda Silifke'de kadın ve erkek arasında eşitlik söz konusudur. Anadolu'nun pek çok yerinde görülen malın üçe bölünüp ikisinin erkeğe birinin kadına verilmesi burada ne geçmişte ne de şu anda uygulanan bir şeydir (K.10).
- Yalnızca baba evi erkek çocuğa kalır ya da erkek çocuk için evlenmeden önce ev yaptırılır (K.6, K.14).

6.3.2. Kan Davası

Geleneksel halk hukukunun en belirgin örneği kan davalarıdır. Kan davası, bir aile, kabile ya da aşiretin üyelerinin çeşitli sebeplerle duydukları kin dolayısıyla birbirlerinin hayatlarına son vermeleri olarak tanımlanabilir. Genellikle toprak ya da kadın konusunda ortaya çıkan bir uygulamadır (Tezcan, 1985:94-95).

- Silifke'de geçmişten bugüne kadar herhangi bir kan davası sürdürüldüğü görülmemiştir (K.1, K.10, K.14, K.19, K.20, K.22, K.43, K.52, K.53, K.54, K.55).

6.3.3. Boşanma

Geleneksel hukukumuzda boşanma, İslam hukuku ve medeni hukuk ayrımına göre farklılaşır. Köylerimizde İslam hukukunun uygulandığı yörelerde boşanma esas olarak kocaya tanınmış bir haktır. Koca bu hakkını keyfi bir biçimde kullanabilir. Oysa modern hukuk sistemlerinde boşanma, belli sebeplere dayanarak mahkemece verilecek bir karar gereğince gerçekleşir (Tezcan, 1985:100).

- Silifke’de boşanmalar medeni hukuka göre gerçekleşmektedir (K.10).
- Silifke’de eşlerin boşanmaları durumunda mallar eşit olarak paylaşılmaktadır. Genellikle ziynet eşyalarının tümü ve evlenirken çeyiz olarak getirilen eşyalar kadına, erkeğin ailesinin aldığı eşyalar da erkeğe verilmektedir. Ancak, kadın evden kaçmak suretiyle ayrılmışsa evden hiçbir şey alamaz ya da erkek evi terk edip gitmişse ev ve eşyalar kadına kalmıştır (K.1, K.10).
- Türk geleneğinde de olduğu gibi Silifke’de de kadın evden tek başına gönderilmez. Ya erkek evden gider ve kadınla çocuklar evde kalır. Ya da kadının ailesi tarafından alınması beklenir (K.1, K.10).
- Çocuklar genellikle annesiyle beraber yaşamaya devam ederler. Boşanma süreci bitince her iki taraf da başkaları ile evlenebilirler (K.1, K.10, K.19, K.30, K.31).

6.4. Halk Matematiği

Anadolu halkının günlük işlerinde, alışverişlerinde, her türlü değişirme işlemlerinde vb hesaplamayı gerektiren durumlarda kendi geliştirdikleri ölçü birimlerini kullanmalarına “halk matematiği” denilmektedir (Artun, 2005:199).

Halk matematiğinde esas; halkın elinde bulunan kap kacak türünden objeleri ölçü birimi olarak kullanmasıdır (Artun, 2005:199).

Silifke yöresinde tespit edilen bu uygulamaları uzunluk ölçmede kullanılanlar ve ağırlık ölçmede kullanılanlar olarak iki şekilde değerlendirmek mümkündür:

Uzunluk Ölçüleri

- Kumaşlar kulaçla ölçülür. Her insanın kulacı yaklaşık kendi boyu kadardır (kolların vücutla dik açı oluşturacak şekilde iki yana uzatılması arasındaki mesafeye 1 kulaç denilmektedir) (K.1, K.20, K.29, K.30, K.50, K.51, K.52, K.53, K.66, K.67).
- Uzunluk belirlemede kullanılan bir hesap şekli ise karış hesabıdır. Her insanın karışı elinin büyüklüğüne göre değişiklik gösterir. Önce ölçecek olan kişi, karışının kaç cm.ye karşılık geldiğini öğrenir, daha sonra da söz konusu uzunluk karış hesabıyla ölçülür (K.1, K.20, K.29, K.30, K.50, K.51, K.52, K.53, K.66, K.67).
- Bir el göğüs kemiğinde durmak koşuluyla diğer el tam olarak uzatıldığında arada kalan mesafe 1 arşındır, yaklaşık 1 metre karşılığı kullanılmaktadır (K.20, K.29, K.30, K.50, K.51, K.52, K.53, K.66, K.67).

Ağırlık Ölçüleri

- Ağırlık ölçme için genellikle okka adı verilen el terazileri kullanılmaktadır. Bir tarafına tartılmak istenen tahıl vb. konulurken diğer tarafa ağırlığı daha önce belirlenmiş taşlar yerleştirilir.
- 1 kile, 16 tasa eşittir. Bu yöntem tahılları ölçmek için kullanılır (K.50, K.51, K.52, K.53, K.66, K.67).
- 4 tas 1 havayıya¹⁷ eşittir (K.14, K.30).
- 4 havayı 70 kg. karşılığı kullanılmaktadır (K.30).
- Bir urup 4 kg. için kullanılır
- Yaklaşık 8 kg. denk gelen yarım teneke için 1 şinik denir.

---

¹⁷ Havayı: Bir tenekeye denk gelen ölçüye verilen ad.

- 16 tas buğday yaklaşık 70 kg. eder yani 1 tasın karşılığı olan ölçü birimi 4,5 kg değerindedir (K.19, K.20, K.50, K.51, K.52, K.53, K.66, K.67).
- Bir kalbur tahıl yaklaşık 5-6 kg gelmektedir (K.1, K.20, K.29, K.30, K.50, K.51, K.52, K.53, K.66, K.67).
- Bir okka 1 kg için kullanılmaktadır (K.1, K.20, K.29, K.30, K.50, K.51, K.52, K.53, K.66, K.67).

Bunların dışında halk kullandığı kap kaçağı ölçü olarak kullanmaktadır. 1 tas süt, 1 helke yoğurt, 2 bardak un, 3 kaşık tuz vb.

6.5. Halk Takvimi

Halk takvimi, herhangi bir yöre insanının temelde kültürel miras olarak edindiği doğal olgularla, toplumsal kurumlar ve olgular arasındaki uzun süreli deneyimlere dayalı ilişkilerin kurulduğu dinsel, tarihsel, töresel, eğitsel, inançsal, hukuksal, tarımsal, siyasal, ekonomik bağın anımsama ve anımsatma görevini üstlenmiş olan zaman-hayat ikilisinin bir dizgesi olarak tanımlanabilir.

Halk takvimi dediğimiz yerel takvim bilinen, yaygınlık kazanmış takvimlerden daha farklı olarak yılı bölümler; ayları ve günleri başka bir biçimde adlandırır. Kimi zaman birimlerine, kimi doğal olaylara iyi ya da kötü özellikler yükler. Yaygın bir inanca göre uzun süreli deneyim ve bilgi birikiminin ürünü olan halk takvimlerine uymamak, onun gösterdiği doğrultuda hareket etmemek bireyin büyük zararlara uğramasına neden olur (Artun, 2005:193).

Çünkü halk takvimleri oluştukları doğal ve kültürel ortamın ürünüdürler. Yerel takvimlerdeki zamanı noktalama ya da bölümlenmeler, bazen düzenli bir biçimde yinelenen doğa olaylarına bağlı olurken, bazen de dinsel törenler, toplumsal ortamı etkileyen diğer toplumlarla ilişkiler, topluma getirilen bir yenilik, saygın bir kişinin ölümü gibi bir olaya bağlı olarak da belirmektedir. Halk takvimlerinin oluşumunda yer alan temel öğelerden pek çoğunu üretim türü ve buna bağlı olan toplumsal yapının kimi unsurları, kimi kurumları olarak sayabiliriz.

Bugün çoğunluğu Müslüman olan ülkemizde iki takvim kullanılır (Boratav, 1994:131):

1. Bir yılı ayın 29-30 günlük dönem içindeki değişmelere göre 12 bölüme ayıran yani 354 / 355 gün sayan ay takvimi ya da kameri takvim.

2. Dünyanın güneş etrafında 365 / 366 günlük hareketi esasına dayanan batı ülkelerinin de kullandığı güneş takvimi ya da şemsi takvim.

Halkın gelenekleriyle ilgili belli günler için bu iki takvimden de yararlanır. Dini bayramlar için ay takvimi, başka türden tören ve işler için güneş takvimi kullanılır. Ayların da resmi adlarının yanında daha farklı adlandırıldığı olmaktadır.

Bazı yerlerde şubat ayı diğer aylardan kısalığı bakımından “Gücük (küçük)” olarak adlandırılmaktadır. Tarım, hayvancılık, meyvecilik işleri de kimi takvimlerde ayları daha uzun, daha kısa dönemleri belirten isimler almaktadır. Koç ayı, koç katımının yapıldığı ay; orak ayı, ekinlerin biçme işinin yapıldığı ay; kiraz ayı, kirazların yetiştiği ay gibi (Boratav, 1997:133-135).

Halk takvimlerinin büyük çoğunluğunda yıl, kasım ve hıdrellez olmak üzere iki bölümdür. Kasım, kasım Ayı'nın başında başlar ve Hıdrelleze kadar yani mayıs ayı'na kadar sürer; bu süre kış mevsimidir. Hıdrellez ise 6 Mayıs'ta başlar, kasım'a kadar olan süredir ve yaz mevsimidir. Kış devresi 45'er günlük kasım, zemheri, hamsin adlı üç ana bölüme ayrılır. Tamamı 180 gün olarak kabul edilen kış devresinin ilk 135 günü yani kasım-zemheri-hamsin aylarına "sayılı" ya da "hesaplı" adları verilmektedir. Bu devre kışın en şiddetli olduğu süredir ve insanlar tarafından uygun tedbirler almak üzere hesaplanır. Kışı tamamlayan 45 günlük bir devre daha vardır ki, bu da 21 Mart'ta başlayıp, 6 Mayıs'a kadar geçen süredir (Boratav, 1997:133-135).

Anadolu'da bu süreye "dokuzun dokuzu", "april beşi", "leylek kışı", "oğlak kışı" gibi isimler verilir. Tarım ve hayvancılıkla uğraşan kesim için bu takvim yaşamsal önem taşır. Hayvan ve bitkileri sert soğuklardan korumak için "sayılı"yı bilmek zorunludur.

Halk gelenekleriyle geçmişte belli bir olayın zamanını göstermek için halk dilinde örneklerine sık sık rastlanan yöntem toplumun yaşamında iz bırakmış önemli bir olayın bellek - taşı olarak alınmasıdır. Seferberlik (1914 - 1918 savaşı), 93 harbi (1876), Balkan harbi (1912), Erzincan Depremi (1939) gibi (Boratav, 1994:132).

Gece ve gündüz, güneşin batması ile doğması arasındaki zaman bölümleridir. Ancak batıdakinden farklı olarak bizde gün, akşam güneşin batmasından başlar. Örneğin; Perşembe günü güneş battıktan sonrası ertesi gün güneş batmasına kadar cuma sayılır. Haftanın günleri herkesçe "resmi" adları ile bilinmekle birlikte, bölgelere, kasabalara göre özel adlar taşıyan günler vardır. Örneğin, Denizli'nin Çal İlçesinde perşembe günü cuma akşamı, pazar günü gireği, çarşamba günü, ışıklı olarak adlandırılmaktadır. Günlerin bu

şekilde değişik isimler alması bölgede ticaret merkezi olarak Pazar kurulan yerlere göre olmaktadır (Boratav, 1994:132).

Yaşamlarını çiftçilik ve hayvancılık ile sürdüren toplulukların takvimleri mevsimlerin ve her mevsimin içindeki bölümlenmelerin yıl içinde, her defasında aynı hava şartlarına rastladığı bir düzende olacaktır; nitekim bu çevrelerin halk takvimleri güneş takviminden pek farklı değildir; aynı ilkeye dayanır. Ancak ayların adlarında ve bölümlerinde, türlü etkenlerden gelme çeşitlenmeler görülür. Örneğin Denizli'nin Çal İlçesi'nde her mevsim iki aydan oluşmak koşuluyla yıl sekiz aya bölünmektedir (Boratav, 1994:133).

Bahar: Mart (22 Mart - 5 Mayıs)

Yaz: Gündönümü (22 Haziran - 13 Ağustos) / Ağustos (14 Ağustos - 21 Eylül)

Güz: Güz (22 Eylül - 5 Kasım) / Kasım (6 Kasım - 21 Aralık)

Kış: Zemheri (22 Aralık - 31 Ocak) / Karakış (1 Şubat - 21 Mart)

Giresun'da ayların daha farklı adlandırıldığını görüyoruz: zemheri (ocak), gücük (şubat), mart (mart), abrul (nisan), mayıs (mayıs), kiraz (haziran), orak (temmuz), ağustos (ağustos), hac ayı (eylül), avara (ekim), koç ayı (kasım), karakış (aralık) (Boratav, 1994:134).

Halk takvimlerinin çoğunda kış aylarından birini ya da birinin bir bölümünü gösteren “karakış” deyimindeki kara sıfatı olumsuzluk anlamı yüklemiştir. Bu dönem köylünün iş göremediği ve en çok sıkıntılı günlerini anlatan dönemdir. Avara olarak anlatılan dönem ekim işlerinin bitip çiftçinin boş kaldığı zamandır. Birçok yöre takviminde şubat öteki aylara oranla kısalığı bakımından “gücük” olarak adlandırılmıştır. Ekim,

hayvancılık, meyvecilik işlerinin yapıldığı zamanlara göre takvimlerin deyimleri oluşmuştur: Koç ayı (koç katımının yapıldığı ay), orak ayı, kiraz ayı gibi (Boratav, 1994:133-136).

Anadolu takvimlerinde koç katımını gösteren dönemlerden başka döl dökümü, kuzu ayı (Kars'ta mart için) döl başı deyimleriyle de belirli mevsim bölünmeleri gösterilmiştir. Bu dönemlerin resmi takvimde aynı aylara veya dönemlere rastlaması düşünülemez.

Doğu Anadolu geleneklerinde nevruzu, Nuh Peygamberin gemisinden çıkıp Ağrı'nın tepesinden yanındakilerle Sürmeli Çukuru'na indiği gün sayma inanışına rastlanmaktadır. Narlidere Tahtacılarının inanışlarına göre ise Nevruz, Hazreti Ali'nin dünyaya geldiği gündür; Nevruzla yaz günleri başlar. Tanrı yaz günlerini uzun yaratmış "bitmeyen işler" bitsin diye, kış günlerini kısa yaratmış "yetmeyen yemekler" yetsin diye. Ayrıca Tahtacılar, cuma gününü Hz. Ali'nin doğum günü olarak kabul ederler. Anadolu'nun birçok yerinde kıştan yaza doğru gelirken birer ay aralıkla dokuza, yediye, beşe, üçe, bire diye gösterilen günler vardır. Bu günler dokuzdan başlayarak sırasıyla Gaziantep'te; yediye ocağın sonu ile şubatın üç haftası; beşe şubatın sonu ile martın üç haftası; üçe, martın sonu ile nisanın ilk haftası, bire ile nisanın sonu ile mayısın ilk haftalarını gösterir (Boratav, 1994:137-138).

Silifke'deki halk takvimi ile ilgili uygulamalar ise şu şekildedir:

- Şubat ayı çok sert, soğuk, rüzgârlı geçtiği için bu aya halk arasında "Deli Şubat" denir (K.14, K.30).
- Temmuz ayı için "Eyyampuf" denir, çünkü bu ayda hiç rüzgâr esmez (K.9, K.14, K.30, K.53, K.54).

- Aralık-ocak ayları “Karakış” olarak bilinir (K.1, K.6, K.19, K.20, K.30, K.31, K.53, K.54, K.73, K.74, K.75, K.76).
- Mayıs ayında sabah ile öğle arasında sıcaklık farkı çok olduğu için “sabah dondurur öldürür, öğlen sonu öleni yakar kokutur” denir (K.30).
- Mart ayında cemreler düşmeye başlar, ilk cemre toprağa daha sonra birer hafta aralıklarla havaya ve suya düşer. Cemreler düştükten sonra havalar ısınır (K.1, K.6, K.19, K.20, K.30, K.31, K.53, K.54, K.73, K.74, K.75, K.76).
- Gökyüzündeki ayın durumuna bakılarak içinde bulunulan zamanın ayın başı, ortası ya da sonu olduğu tahmin edilir (K.1, K.6, K.19, K.20, K.30, K.31, K.53, K.54, K.73, K.74, K.75, K.76).
- Develer çökmek istemezlerse bu durum, toprağın soğuduğunu yani kışın ve karın yaklaştığını belirtir (K.73, K.74, K.75, K.76).
- Geceleri hayvanlar toplanıp yatmaya başlamışlarsa bu kışın yaklaştığını gösterir (K.73, K.74, K.75, K.76).

Değerlendirme

Toplumsal yapıyı belirleyen ekonomik uğraş, toplumda ağırlıklı üretim ögesi çevresinde kümelenen uygulamalar, bunlarla ilgili olgular ve inanç sistemi halk takvimlerinin iskeletini kurarlar. Temelde halk takvimlerinin oluşumunda toplumun ekonomik yapısı ve ekonomiyi belirleyen uğraş biçimi etkili görünmektedir. Bu nedenledir ki Silifke yöresinde göç zamanlarında ve gerek hayvanlarla ilgili uygulamalarda gerekse tarımla ilgili uygulamalarda halk kendi takvimine göre hareket etmektedir.

VII. BÖLÜM

7. OYUN, EĞLENCE VE SPOR

Oyun, zaman geçirmeye yarayan, belli kuralları olan bir eğlence aracı olarak tanımlanabilir (TS, 1988:1711). Tarihin ilk dönemlerinden bugüne kadar insanlar benzer şekillerde oyunlar oynamaktadırlar. Oyun, toplumun bütün üyeleri tarafından güzel vakit geçirmek amacıyla gerçekleştirilen gönüllü bir etkinliktir. Türk dünyasında oyunu ifade etmek için eskiden beri “oyun” kavramı kullanılmaktadır. Oğuz Kağan Destanı’nda, Manas Destanı’nda, Divan ü Lügat-it Türk’te, Kutadgu Bilig’de, Dede Korkut Kitabı’nda, Evliya Çelebi Seyehatnamesi’nde “oyun” kelimesinin varlığı, oyun kavramının Türk kültür tarihi açısından köklü olduğunu ortaya koymaktadır. Temelinde oyun olan ya da oyun özellikleri taşıyan insan eylemleri de kültürel bir olgu, inanç ve gelenekler haline gelir (Artun, 2005:316-317).

Çalışmamızın bu bölümünde Silifke’deki çocuk oyunlarının yanı sıra büyüklerin oyunları ve eğlenceleri başlığı altında Silifke halk oyunlarına, orta oyunlarına ve diğer büyük oyunlarına yer verilmiştir.

7.1. Çocuk Oyunları

Bu bölümde incelediğimiz oyunlar bebeklikten ergenliğe doğru zaman ve mekân belirtilerek düzenlenmiştir. Oyunlar oynandıkları zaman ve mekâna göre şöyle tasnif edilebilir:

Zamana göre; gündüz oynanan oyunlar, gece oynanan oyunlar ve hem gündüz hem gece oynanan oyunlar. Mekâna göre; evde oynanan oyunlar, dışarıda oynanan oyunlar ve hem evde hem dışarıda oynanan oyunlar.

Silifke'den derlenen oyunlar şunlardır: Bu Çocuk Kimin, Karınca Isırdı, Dedenin Bıyığı, Uçtuuçu, Birim Bilme, Hucup, Kazan Kulpu, Huyunu Huyunu, Evcilik, Sinek Konmaca, Köşe Kapmaca, Bebek Oynatma, Bezirgânbaşı, Seke Seke, Sakız Satarım, Zakkum Tüfeği, Elbiç.

Oyunların özellikleri ve nasıl oynandıkları ile ilgili detaylar aşağıda verilmiştir.

SÇO-1

Bu Çocuk Kimin

Bu oyun içeride ya da dışarıda, gece ya da gündüz oynanabilir. En az üç kişiyle oynanan bu oyun için oyuncu sayısında bir sınır yoktur. Orada kaç çocuk varsa hepsi oyuna dâhil olabilir.

Karışık oturan çocukları düzene sokmak için, büyük çocuk yüksek sesle sorar:

- Bu çocuk kimin?

Diğer çocuklar da hem kendilerini kenara atar hem de cevap verir:

- Bocudun

Büyük çocuk hemen buyurur:

- Vurun kıl..na ocudun!

Diğer çocuklar ortada kalan çocuğa vurarak çocuğun kalkmasını sağlarlar.

Büyük çocuk sorar:

- Çuvalın büyüğüne ne derler?
- Harar
- Bu, ortada ne arar?

Ortada kalan çocuk dayağı yer. Bunun üzerine odanın ortası açılır ve çocuklar şu tekerlemelerle ebeyi belirlerler (K.33):

I.

Zübük zübük zübüklü

Burnu uzun ibikli

İbiğini yolalım

Buna isim koyalım

Zübük zübük zübilik

Sende kalsın ebelik

II.

Portakalı soydurdum

Başucuma koydurdum

Ben bir yalan uydurdum

Dum dum dum...

SÇO-2

Karınca İsrırdı

Gece ve gündüz hem içerde hem dışarıda oynanan bir oyundur. Üç ya da dört kişi ile oynanır. Herkes işaret ve başparmağının ucuyla birinin elinin üst derisini çimdikler. Hepsi ellerini böyle koyarak bir kule oluştururlar. Eli en altta olan çocuk oyunu başlatır:

- Oof...

Onun elini tutan sorar:

- Ne oldu?

- Karınca ısırđı
- Uç da tepesine kon

diyerek en alttaki elini kurtarıp en üsttekinin elini tutar. O da bir önceki gibi söyleşir. Çocuklar usanana kadar oyun böyle devam eder (K.87, K.88, K.89).

SÇO-3

Dedenin Bıyığı

Bu oyun gece ya da gündüz içerde oynanır. Oyuncu sayısı için belli bir sınır yoktur. Oyuncu çocuklar halka biçiminde oturur. Bir ebe seçilir. Ebe eline aldığı peşkirin bir yanını düğümler. Düğümün az gerisinden tutar, hafifçe sallayarak yanındaki çocuğun burnunun önünden geçirerek “dedenin bıyığı pekmeze batmış” der. Bu oyunun kuralı hiç gülmemektir, gülen cezalandırılır. Ebe burnunun önünde peşkir salladığı çocuğu güldürmek için elinden geleni yapar. Gülene peşkirle vurulur. Kaç çocuk varsa ebe hepsine “Dedenin bıyığı pekmeze batmış” der ve oyun sürüp gider (K.87, K.88, K.89).

SÇO-4

Uçtuuçu

Bu oyun gündüz ve içerde oynanır. Orada bulunan tüm çocuklar bu oyuna katılabilirler. Halka şeklinde oturan çocuklara ebe yol gösterir. Ebenin elinde bir peşkir vardır. Peşkirin ucu düğümlenmiştir. Ebe ortaya salladığı peşkirle “Uçtuuçu kaz uçtu” diyerek oyunu başlatır. Bu bir aldatmaca oyunudur. Ebe elindeki düğümlü peşkiri sallayarak, bir cismin adını söyler ve elini havaya kaldırır. Oyuncular da söylenen cismin özelliğine göre el kaldırırılar. Eğer kaldırmayan olursa cezalandırılır ve dayak yer. Ebe, çocuklar ellerini kaldırsınlar diye önce “Uçtuuçu kuş uçtu... Kâğıt uçtu... Uçak uçtu...

Kartal uçuşu” gibi uçan şeyleri söyler. Çocuklar hemen el kaldırırlar. Ebe oyunu kıvama getirdikten sonra uçmayan bir şey söyler; “Uçtuuçtu taş uçtu” gibi. El kaldıran dikkatsiz çocuklar cezalı duruma düşer. Ebe, “Taş uçar mı?” der ve elindeki peşkirle el kaldıranların elinin içine vurur (K.14, K.89).

SÇO-5

Birim Bilme

Gece, gündüz, evde ve dışarıda oynanabilen bir oyundur. Oyuncu sayısı 5 ile 10 kişi arasında değişebilir. Oynayan çocuklar yan yana oturup ayaklarını bir araya getirirler. Ebe, ya ortaya oturur ya da karşılarına geçerek tekerlemeyle saymaya başlar:

Birim bilme

İkilim ilme

Üçlüm ülme

Dörtlüm bölme

Beşlim belme

Altılım alma

Yedilim yelme

Sekizim semle

Dokuzum durak

Onlum orak

Çelme çelik

Çek bir a-yak...

“yak” hecesinin söylendiği ayak çekilir. Diz bükülerek beklenir. Bu tekerleme tek bir ayak kalıncaya kadar söylenir. Bir ayak kaldığında ikinci tekerleme söylenir. Kösülü ayağın parmakları tutularak, ebe ayağın sahibine değil diğer oyunculara sorar:

- Benim bir keserim var, kaç?
- Beşe...
- “Vururum taşa vermem beşe” diyerek ayağı kaldırıp yere vurur, bunu her sorudan sonra tekrarlar.
- Benim bir keserim var, kaç?
- Altıya...
- Vururum çaltıya vermem altıya.
- Benim bir keserim var, kaç?
- Yediye...
- Vururum kediye vermem yediye.
- Benim bir keserim var, kaç?
- Sekize...
- Vururum sakıza vermem sekize.
- Benim bir keserim var, kaç?
- Dokuzaya...
- Vururum topuza vermem dokuzaya.
- Benim bir keserim var, kaç?
- Ona...
- “Vururum dona vermem ona” der ve ayaklar yeniden bir araya getirilir. Oyun birinci tekerlemeyle yeniden başlar (K.88, K.90).

SÇO-6

Hucup

Gece ya da gündüz içeride oynanan bir oyundur. Oyun 7-8 çocuk arasında oynanır. Oyunun malzemesi kibrit kutusudur. Dolu bir kibrit kutusunun yüzeyleri isimlendirilerek oyuna hazırlanır. Bu oyunda da ucu düğümlü peşkir vardır. Kibrit kutusunun ezvalı yanlarından birinin kenarı yırtılır. Bu işaretli tarafa “hucup” denir. Diğer ezvalı yanı da “bey”dir. Yazılı ve geniş olan yanı “hırsız”, diğer arka yüzü “çiftçi”dir. Yüksek kenarlar ise “tepe” olarak adlandırılır.

Bu şekilde düzenlenen kibrit kutusu, halka şeklinde dizilen oyuncuların ortasındaki oyun alanına konulur. Oyunculardan biri, ucu düğümlü peşkiri eline alarak “hucup” olur. “bey” olmadığı için hucup’un bir yetkisi yoktur. Hucup olan oyuncu, kibriti dar cephe yönünden ortaya yuvarlar. Kibrit birkaç yuvarlanmadan sonra durur. Kibritin duruşuna göre oyun şekil alır. Çiftçi gelirse es geçilir, sağdaki oyuncu yuvarlar. Tepe durur bir sonraki oyuncu yuvarlar. Bey durduğunda artık oyunun bir “bey”i vardır. Kibriti bey ve hucup dışındakiler yuvarlar. Tekrar bey ya da hucup gelirse her ikisi de el değiştirir. Oyun oynanırken hırsız durursa mahkeme başlar. Hucup, bey’e dönüp sorar:

- Köye bir hırsız gelmiş. Bey:
- Sor bakalım neciye gelmiş?

Hucup dönüp hırsıza sorar:

- Köye neciye geldin? Hırsız:
- Senin ceketini çalmaya geldim.

Hucup, Bey’e döner ve der ki:

- Benim ceketimi çalmaya gelmiş. Bey:
- Öyleyse ona bir ceza verelim. Beş yağlı, beş yavan...

Hucup, elini açan hırsıza beş yağlı, beş yavan tokat vurur ve oyun yeniden başlar (K.1, K.33).

SÇO-7

Kazan Kulpu

Bu oyun bir ekip oyunudur. Oyun evde, 4 ya da 5 kişi ile oynanır. Oyunculardan biri yere yüzükoyun yatıp, dizlerini karnına çeker. Kollarıyla sağı solu görmeyecek kadar yüzünü örter. Diğer çocuklar ellerini onun arkasına (karışık olarak) üst üste koyup değirmen taşı döndürür gibi hareket ettirirler. Bu sırada şu tekerleme söylenir:

Kazan kulpu

Yedin mi turpu

Değirmene varasın

El taşını alasın

El el üstünde kimin eli var?

Yatan oyuncu bir tahminde bulunur. Tutarsa bildiği kişi yere yatar, bilemezse el el üstüne koyan çocuklar hep beraber ellerini kaldırır “Kaldır, kaldır, güm!” diyerek yatan çocuğun arkasına vururlar ve yatan oyuncu değiştirilerek oyun devam eder (K.90).

SÇO-8

Huyunu Huyunu

Bu oyun sulu bir oyundur. Oyun dışarıda ve gündüz oynanır. 4-5 çocuk birleşip oyunu bilmeyen bir çocuğu ıslatmak için aralarında anlaşılır. Biri, işaretle ekip başı olur.

Ekip başı:

- “Helini helini... Tut babanın elini” der. Hemen iki çocuk oyunu bilmeyen çocuğun ellerini tutar.
- “Hıçını hıçını... Tut babanın kılını” der.

Diğer çocuklar elleri tutulan çocuğun ayaklarını da tutarlar. Ekip başı önceden hazırlanan bir tas suyu eline alır, ayaklarından tutulan çocuk baş aşağı çevrilir ve paçasından aşağı su dökülür. Ekip başı suyu dökerken de “Huyunu huyunu... Dök babanın suyunu” der (K.33).

SÇO-9

Evcilik

Bu oyunu kız çocukları evde oynar. Oyuncu sayısı 3 ile 8 arasında değişebilir. Duvar yastıklarından evler ve odalar yapılır. Anne, baba ve komşu kadınlar rolleri üstlenilir ve aile hayatı canlandırılır. Bez bebekler çocuk kabul edilir. Anne evi temizler, baba kendine has işlerle uğraşır, bebek uyur. Hemen yanda ikinci bir aile vardır. İki komşu sabah sohbeti ve dedikodu yaparlar. Sonra bir tekerleme ile oyun sürdürülür (K.91).

- Komşu komşu
- Hu huu...

- Kocan geldi mi?
- Geldi
- Ne getirdi?
- İncili boncuk
- Kime kime?
- Sana bana
- Başka kime?
- Kara kediye
- Kara kedi nerde?
- Ağaca çıktı
- Ağaç nerede?
- Balta kesti
- Balta nerede?
- Suya düştü
- Su nerede?
- İnek içti
- İnek nerede?
- Dağa kaçtı
- Dağ nerede?
- Yandı, bitti, kül oldu...

SÇO-10

Sinek Konmaca

Çoğunlukla Ramazan ve Kurban Bayramlarında oynanır. Akdeniz sıcak iklim bölgesidir. Silifke de bu iklim bölgesinde yer aldığı için sineği hiç eksik olmaz. Oyun evde ya da dışarıda oynanır. Oyuncu sayısının sınırı yoktur. Çocuklar el öperek topladıkları şekerlerle aydınlık bir yere halka biçiminde otururlar. Ortaya birer akide şekeri koyarak beklemeye başlarlar. Kimin şekerine ilk sinek konarsa diğer şekerleri de o kazanır. Sinekler yaklaştığı zaman çocuklar heyecanla “Öte yanda fak var, beri yanda hak var” diye tekerleme söylerler (K.14).

SÇO-11

Köşe Kapmaca

Bu oyun içerde ya da dışarıda 5 kişi ile oynanır. Biri, ebe olur diğer dördü ise belirlenen dört köşeyi tutarlar. Dört köşenin belli sınırları vardır. Oyuncular köşelerini ebeye kaptırmadan birbirleriyle yer değiştirmek zorundadırlar. Bu yer değiştirme esnasında geç davranıp köşesini ebeye kaptırırsa o köşe artık ebenin olur ve köşesini kaptıran çocuk da ebe olur. Oyun böylece sürüp gider (K.87, K.88, K.89, K.90).

SÇO-12

Bebek Oynatma

Eskiden evlerin damları mertekli ya da çapalı olurmuş. Bebek oynatma böyle eski evlerde oynanan bir tür kukla oyunudur.

Tavandaki mertek ya da çapaya makaralı bir çivi çakılır. Uzun bir ip makaradan geçirilir. İpin iki ucu da yere degecek kadar uzatılır. Bu ipin ucuna önceden tahta bebek ya da tahta kaşığa sarılmış bir bez bebek bağlanır. Bebek süslenir ve tepesinden asılır.

Bebek oynatacak kişi, ipin ucunu işaret ya da orta parmağına bağlar. Diğer eline leğen, tepsi benzeri bir şey alır. Bebek oynatıcı istediği bir oyun havasını çalar. İpi gerip bırakarak çaldığı oyun havasına göre bebeği oynatır (K.1).

SÇO-13

Bezîrgânbaşı

Toplu halde oynanan bir oyundur. Dışarıda oynanır. Oyuncu sayısı 4'ten az olmamalıdır. Kendilerine gizlice Ayşe, Fatma, Ahmet, Mehmet gibi isimler seçen iki çocuk karşılıklı durarak ellerini kenetlerler. Birinin sağ eli öbürünün sol eliyle kenetlenir. Diğer çocuklar arka arkaya sıralanır. Elleri kenetli çocuklar kollarını yukarı kaldırarak bir kapı oluşturur. Sıra başındaki çocuk ebe'dir. Kapıya gelince "Aç kapıyı bezîrgânbaşı. Sondan gelen yadigâr olsun" der. Çocuklar sıra halinde kapıdan geçerken, sondaki çocuğa gelince kollarını indirerek kapının içinde kalmasını sağlarlar. İki kolun arasında kalan çocuğu sarıp, esir alırlar. Esir olan çocuğa, diğer çocuklar duymasın diye yavaşça "Fatma'yı mı istersin, Ahmet'i mi istersin?" diye sorarlar. Esir çocuk hangi adı söylese, o bezîrgânın arkasına geçer. Bu sıra ebeye gelinceye kadar devam eder. Son ebe kalınca, bezîrgânlar çocuklara sorar:

- Ananıza kaç yumruk vuralım?
- Beş yağlı, beş yavan.

diye cevap verirler. Ana, kapıdan geçerken bir yandan yağlı bir yandan yavan yumruk vurulur. Sonra o da kapının içine alınır. “Fatma’yı mı istersin, Ahmet’i mi?” diye sorarlar. O da söylediği kişinin arkasına geçer. Kenetlenen eller bırakılır. İki gurubun arasına çizgi çekilir, burası sınırdır. Birbirlerinin kollarından tutarak birbirlerini çekerler. Güçlü olan taraf, diğerlerini çizginin beri tarafına çekince oyunu kazanır ve oyun biter (K.88, K.89, K.90).

SÇO-14

Seke Seke

İki grup halinde oynanan bu oyun dışarıda ve çok sayıda çocukla oynanır. İkiye ayrılan oyuncular, birer ebe seçerler. Ebeler, çocuklarına gizli olarak bir ad verirler. Sonra ebe önde çocuklar arkada sıralanırlar. Ebenin biri çocuklarını koyarak sekerek öbür tarafa gider.

- Seke seke ben geldim
- Neciye geldin?
- Kavunla, karpuzla.
- Dolanıver pınar başına...

Sekerek gelen ebe, diğer ebenin arkasında sıralanmış oyunculardan en arkadakinin gözünü kapatır. Kendi grubundaki çocuğun birini kendi verdiği adla çağırır. Gelince gözü kapalı olan çocuğun sırtına parmağıyla vurur, başını sağa sola çevirerek “Sağa bak, sola bak, karşıdaki yıldız bak” der ve gözünü açar. Çocuk kendisine vuran çocuğu bulmaya çalışır. Bulabilirse, vuran çocuk diğer ebenin arkasına geçer ve diğer ebe sekerek diğer tarafa gider. Oyun bu şekilde ebelerden birinin arkasında çocuk bitene kadar devam eder (K.88, K.89).

SÇO-15

Sakız Satarım

Bu bir ekip oyunudur. İki ekipten oluşur. Birinci ekip, biri ebe biri çocuk olmak üzere iki kişiden oluşur. İkinci ekip beş-altı kişi kadar olur, bunlardan biri ebedir. İkinci grup ebenin arkasına sıralanır. Her biri önündeki çocuğun elbisesinden tutar. Birbirlerinden ayrılmamak için sıkı sıkı tutunurlar. Birini grup çocuğun eteğinden tutar, eteğin içinde bir şey varmış gibi kalabalık ekibin yanına gelir:

- “Sakız satarım, sakız satarım” diye bağırır. Öbür ekibin çocukları anaya yalvarırlar:
- “Ana bana sakız al. Ana bana sakız al.”

Çocuklarının yalvarmasına dayanamayan ana, sakız satan çocuğun eteğinde sakız varmış gibi alıp çocuklarına dağıtır. Daha sonra sakız satan çocuğa döner:

- “Parasını sonra veririz.” der.

Sakız satan çocuk anasına varır:

- Anne sakızları sattım.
- Hani parası?
- Sonra alacağım.
- Olmaz, git çabuk getir der.

Sakızcı çocuk geri döner. Sakız sattığı anaya gider ve sakızların parasını ister.

- Sakızımın parasını ver.
- Cüzdanım suya düştü.

Annenin arkasındaki çocuğun yanına gider.

- Sakızımın parasını ver.
- Cüzdanım yitti.

İkinci çocuğun yanına gider.

- Sakızımın parasını ver.
- Cüzdanım yandı.

Üçüncü çocuğa gelir.

- Sakızımın parasını ver.
- Cüzdanım çalındı.

Dördüncü çocuğa gelir.

- Sakızımın parasını ver.
- Cüzdanım kayboldu.

Sakız satan çocuk tekrar kendi anasına gider ve “cüzdanları kaybolmuş” der. Anası:

- Git çabuk parayı versinler. Vermezlerse, ak kuzunun birini al gel.

Çocuk öbür ananın yanına gider.

- Sakızımın parasını ver.
- Yazın gel, güzün gel, kel eşeğimin tozunu al, (sonra yanındakilere dönerek) “Asıl kara dөşeğimin tozunu al” der.
- O zaman ak kuzunun birini alırım.
- Alamazsın.
- Alırım...

“Ak kuzu” oyundaki çocuklardan biridir. Ana arkasındaki çocukları vermemek için uğraşır. Sakız satan çocuk ta almak için uğraşır. Sakızcı çocuk birisini alınca anasına götürür, teslim eder ve tekrar sakız parasını istemeye gider. Çocukların hepsini alıncaya kadar oyun devam eder (K.33).

SÇO-16

Zakkum Tüfeği

Bu oyunun diğer adı da ağı tüfeğidir. Zakkum bitkisinin genç sürgünlerinden biri yaz aylarında kesilir. Kalın tarafından 15 cm. kadar bırakılır. Oradan yüzük gibi çepeçevre bir bölüm çıkarılır. Çok sulu bir bitki olduğu için, bu parça kolayca çıkarılır. Bir metre kadar boyu olan bu dalın uzun tarafından kabuğunu kavlatmak için bir başka sopayla hafif hafif vurulur. Vururken şöyle bir tekerleme söylenir:

- Dereye koydum bir yumurta
- Tepeye koydum bir yumurta

Deredekini sel aldı

- Tepedekini yel aldı
- Tosbağa kavlar sen niye kavlanan?
- Yılanlar kavlar sen niye kavlanan?

Sopayla bir müddet vurulduktan sonra, kabuk avuç içiyle sağa sola çevrilir. Kabuk kavlar. İçinden çıkan ağaç kısmından 2 cm. uzunluğunda iki üç parça kesilir. Uzun kalan ağaç kısmın ucu yere vurularak mantar haline getirilir. Böylece zakkum tüfeği elde edilmiş olur.

Kullanmasına gelince; önceden kesilen 2 cm.lik parçalardan biri, boruyu andıran zakkum kabuğunun içine konur ve mantarlı kısmıyla borunun ucuna kadar itilir. Bu bir mermidir. Uçtaki mantarla geri çekilmiş sopa arasında hava sıkışır. Ucu mantar gibi olan sopa ileriye doğru itilince, sıkışan hava içerdeki mermiyi iter ve tüfek patlatılmış olur. Zakkum tüfeği sadece yapıldığı gün kullanılır. Çünkü ikinci güne kadar kurur ve özelliğini yitirir. Bu nedenle her oyun için yeni bir tüfek yapılır (K.1, K.33).

SÇO-17

Elbiç (Elim Sende)

Bu oyun dışarıda ve 7-8 çocukla oynanır. Öncelikle ebenin belirlenmesi için bir sayma tekerlemesi söylenir. Ebe belirlendikten sonra oyuncu çocuklar ebeye elbiç ya da elim sende diyerek vururlar. Bundan sonra en az beş adım kaçarlar. Ebe de onları kovalamaya başlar ve kimi yakalarsa ona elbiç diyerek vurur. Bu andan itibaren oyunda ebe bu kişidir. O da diğerlerini kovalamaya başlar. Oyun böylece sürüp gider (K.87, K.88, K.89, K.90).

Değerlendirme

Silifke yöresinde toplam on yedi çocuk oyunu derlenmiştir. Bu oyunlar çocukların yemek yemesi, uyuması, okulda ve evdeki ders çalışma saatleri dışında kalan tüm zamanlarını kapsamaktadır. Bu oyunlar bir eğlenme aracı olduğu gibi aynı zamanda çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişiminde yardımcı rol oynamaktadır. Tekerlemeleriyle dilsel becerilerini, oyundaki rol paylaşımlarıyla da çocukların sorumluluk duygularını geliştirmektedir.

Günümüz yaşam koşulları ve teknolojik gelişmelerle birlikte televizyon ve bilgisayar, çocuklara oyun içi zaman bırakmasa da oyunlar çocukların yaşamlarının birer parçası olmaya devam etmektedir. Silifke’de de bu oyunlar özellikler tatil günlerinde canlı bir biçimde yaşatılmaktadır.

7.2. Büyüklerin Oyunları ve Eğlenceleri

7.2.1. Silifke Halk Oyunları

Silifke, kaşık oyunları bölgesi içinde bulunmaktadır. Silifke'nin hemen hemen bütün oyunları kaşıkla oynanmaktadır. Halk oyunları üzerinde, otuz kırk sene önce ilk araştırmalar yapıldığında karşılıklı iki sıra halinde oynanan karşılımlar yokken son zamanlarda karşılıklı iki sıra haline dönüşmüş karşılımlara da rastlanmaktadır. Anadolu'nun Akdeniz'e açılan kesimlerinde oynanan danslarda Anadolu insanının günlük yaşamı çeşitli safhalarıyla anlatılmaktadır. Danslar hareketli, canlı ve neşelidir. Oyunların çoğu davul ve klarnet eşliğinde sürdürülmektedir. Ritim sazı olarak koltuk davulu, şişe ve fincan kullanıldığına da rastlanmıştır. Oyunlar Türkiye'nin Akdeniz kıyılarına aittir. Kız ve erkek karışık oynanır. Oyuncuların her iki elinde kaşık vardır. Bir elde iki kaşık bulunur. Kaşıklar ritim vermek için de kullanılır (K.19, K.33).

Halk Oyunları Çeşitleri

Silifke halk oyunları arasında Keklik, Kıbrıs Zeybeği, Portakal Zeybeği, Silifke'nin Yoğurdu, Yayla Yolları, Türkmen Kızı, Sallama, Ger Ali (Ham Çökelek) olarak adlandırılan sekiz oyun bulunmaktadır.

SHO.1

Keklik: Bu oyun avcıdan kaçan kekliğin taklidi şeklinde oluşmuştur. Oyunun keklik avından doğduğu ve başarılı geçen av dönüşünde toplanarak yapılan eğlencelerden

oluştugu söylenir. Hayvanın uçuş, kalkış, sekiş ve uçmak için kanatlarını çırpış anını, korkudan geri geri çalılıklar içine çekilişini ve ıssız yerlerdeki sekişini büyük bir canlılıkla yansıtır. Kaşıklerle oynanır. Kaşık vuruşları, keklik uçuşunu, kanat seslerini ve ötüşünü canlandırır. (K.19).

SHO.2

Kıbrıs Zeybeği: Coğrafi, ekonomik ve iktisadi koşullarla bağlantılı olarak, Kıbrıs'ta bilinen bu dans Silifke'ye taşınmış ve sevilmiştir. Oyun Kıbrıs'a Türkmen aşiretlerinin gidip gelmesi dolayısıyla yaptıkları kahramanlıkları anlatmaktadır. Silifke Zeybeğinin bilinen bir öyküsü yoktur, yörede oynandığı için bu isim verilmiştir. Çok hareketli, kıvrak ve çok figürlü bir oyundur (K.1).

SHO.3

Portakal Zeybeği: Silifke narenciye bölgesi olduğundan, portakal oyunlara ilham kaynağı olmuştur. Portakal toplanırken, karşılıklı türküler söylenir ve portakalın toplanması, yere düşüp yuvarlanmasını anlatılır. Aldığı isim maddesel anlamda değil mecazi anlamdadır. Türkülerimizin genel olarak sözlerinde geçen meyve adları, sevgililerin; yanaklarına, dudaklarına, gözlerine, göğüslerine benzetildiği için bu zeybekte de sevgililerin göğsü portakala benzetilmiştir. Dolayısıyla Ege'den Güney'e doğru yayılan zeybekler, Ege'deki kahramanlık ögesini Güney de aşk ögesiyle yumuşatmıştır (K.1).

SHO.4

Silifke'nin Yoğurdu: Bu dans eski bir Türkmen-Yörük dansıdır. Kadınlarla erkekler karşılıklı oynar. Silifke ekonomisinde hayvancılığın yeri önemlidir. Oyunun başından sonuna dek, yoğurdun üretimini gözlemek olasıdır. Yoğurt, Türkmen yaşantısında önemli

yeri olan yiyecektir. Türkmenler, eski dönemlerde yoğurt yapar bunu satarlardı. Günlük yaşama girerek baş yiyecek olan yoğurt, türkü ve oyun olarak gelmiş günümüze. Yoğurt, Türkmen için geçim kaynağı olması nedeniyle büyük bir saygınlığa sahiptir. Bu saygınlık da Türkmenleri, yoğurdun bereketi için oyun oynamaya yöneltmiştir (K.1).

SHO.5

Yayla Yolları: Bu oyun Toros dağları üzerinde yaşayan Türkmen Aşiretlerine ait bir oyundur. İçinde Türk soyunun en eski oyun gelenekleri vardır. Daha doğrusu Orta Asya'dan gelen eski bir oyundur. Yaz aylarında denize gelen, sıcaktan kaçan halkın, dağ eteklerindeki yaylalara çekilişini, genç kızların ve erkeklerin beraberce yaptıkları oyunları ve şenlikleri, kısaca yayla yollarında göç eden boyların, obaların göçlerini yaşatan, onların coşkularını dile getiren bir oyundur. Erkek ve kızların birlikte oynayabildiği gibi sadece erkekler tarafından da oynanmaktadır. Oyun daire biçimde oynanır ve türkülüdür (K.22).

SHO.6

Türkmen Kızı: Eski Türklerin kıtlıktan bolluğa kavuşma törenlerini canlandıran bir oyundur. Oyunda değişiklik olarak kaşık kullanılmaz. Bunun nedeni de ellerin yaşantısal hareketler yapmalarındır. Oyunda Türkmen kızının inek sağmak, yayık yaymak, hamur yoğurmak gibi günlük işleri gözlenir (K.1, K.33).

SHO.7

Sallama: Bu oyunun göç sırasında yaylaya göç eden katarın, yörenin coğrafi yapısına uygun olarak bir sağa bir sola dönerek sallana sallana gitmesinden kaynaklandığı söylenmektedir. Bu oyunun içindeki yüzme figürü de bize oyunun denizle olmasa bile suyla bir ilişkisi olduğunu düşündürmektedir. Çok eski dönemlerde Göksu'nun şiddetle

esen poyrazla can aldığı söylenmektedir. Bu da bize halkın sudan etkilendiğini gösterir. İyi yüzme bilmeyenlerin, Göksu da boğulmaları, ölümden korkan halkın etkilenecek, suyun can alıcılığından kurtulmak için iyi yüzme bilmek istemini, oynanan oyunda dile getirilmiştir. (K.20, K.22).

SHO.8

Ger Ali (Ham Çökelek): Bu bölgenin uzak bir dağ köyünde Gerali isminde bir kişi yaşıyormuş. Gerali'yi herkes sever, sayar ve tanımış. Gerali bir müddet eşkıyalık yapmış, daha sonra köyünden bir kızla evlenmiş. Anası babası, acaba oğlumuz yola gelir, eşkıyalığı bırakır da dürüst bir insan olur mu? düşüncesiyle oğullarını evermişler. Gerali bir müddet Hediye isimli bu kızla yaşamış. Birkaç ay sonra Hediye'nin üstüne bir kız daha almış. Böylece iki kadınla evlenmiş. İkinci karısının adı Duduya imiş. Gerali, bu hanımlarıyla yaşarken zaman ilerledikçe, yaşam koşulları güçleşmiş ve hanımlarla geçinemez, eksiklerine yetemez olmuş. Birine 3 m kumaş alsa, öteki bayramlık ister dururmuş. Gerali dayanamaz olmuş ve sonunda işi oyuna, türküye dökmüş. Döne döne oynamaya başlamış. Bu oyun dönerek oynanır (K.33).

7.2.2. Orta Oyunları

SBO.1 Arap Oyunu

Arap oyunu Silifke'nin Yörük soyundan olan Kabasakallı köyüne ait bir oyundur. Obalar atalarından yadigâr olan bu oyunu kuşaktan kuşağa aktarmışlardır. Arap oyunu, iki efe, iki kız, bir kadı, bir kel kız, bir de Arap olmak üzere toplam 7 kişi ile oynanır. Bu kişilerin kendilerine has kıyafetleri vardır. Efelerin başlarında fes, üstüne

bağlanmış darabulus¹⁸, siyah şalvar, beyaz gömlek, ayaklarında körüklü çizme, ellerinde kılıç bulunur. Kızlarda; uzun elbise, başlarında fes, üzerine takılmış cilir¹⁹, pullu yağlık, ayaklarında al çizme, önlerinde gök önlük, üzerinde önlük bağı bacaklarında dokuma don vardır. Kel kızın kıyafeti; kel yani yırtık pırtık bir elbise, paçası fırfırlı bir don, ayağında çizme, başında al fes üstünde dokuma yağlık²⁰, etek ucu farbalı dizde göynek²¹, üstte gök haba²², elinde kirmen vardır. Arap da isminden anlaşılacağı üzere yüzü, kolları ve bacakları kömür tozuyla boyanmış, üstünde yarım kollu beyaz göynek, bacağına dizine kadar dikme don, elinde şişirilmiş kıllı deri vardır. Kadı ise kambur, beyaz sakallı, yaşlıdır ve bacağına eski bir şalvar, başında ak sarık, üstünde eski bir kaput, elinde asa, ayağında çarık vardır.

Bu oyuncular bir yerden bir yere göçerken bir aşiret düğününe rastlarlar. Obalarda o zaman ağalık varmış. Efeler o ahalinin ağasından izin isterler “Bize derler Kabasakallı efesi, ciğerimizden alırız nefesi, bizde kaba kuvvet, bizde güç, bir çuval soğan altından yekinmeden kalkarız. Kızlarımıza bir şey olur veya kaçırılırsa hepimizin kanını kılıcımla alnınıza yazarım” diyerek nara atar meydan okur.

Kel kıza göz koyan kadı ve Arap kendi aralarında tartışır. Kel kız bunlara “Durun, mademki beni istiyorsunuz, şartlarımı yerine getirin, hanginiz kazanırsanız onu alacağım. Önce bir güreşin, kim galip gelirse ona varacağım” der. Güreşi, Arap kazanır. İkinci isteğinde ise bir türkü söyler. Kadı alır bir kayabaşı türkü, Arap kadıyı kızdırır “Bizim köpek de aynı havadan gitti” diye. Sonra Arap söyler türküsünü, kız can kulağıyla dinler ve Arap’ı beğenir.

¹⁸ Darabulus: İki metre uzunluğunda 20-25cm eninde has ipekten dokunmuş kuşak.

¹⁹ Cilir: Kadınların fes üzerine taktıkları gümüş takı.

²⁰ Yağlık: Baş örtüsü.

²¹ Göynek: Gömlek.

²² Haba: Dikme iliksiz, düğmesiz ceket.

Kadıya memleketten bir mektup gelir. Kadı okuma yazma bilmez ama gözüm görmez diyerek, mektubu Arap'ın okumasını ister. Arap okur:

“Bir keçin varmış gırca²³

Bir oğlak kuzlamış morca

Yemişsin içmişsin borca

Yar dibine yatmışsın

Kurbağadan korkmuşsun

Kurbağa senin amelin

Bu cemaat sana gülmeli.

Evinizden at gitmiş

Kapınızdan it gitmiş

Yerinizden ot bitmiş

Anan, babandan üç gün evvelden gitmiş.”

Efeler kendi aralarında sohbete dalmışken, ahalinin ağası kızları kaçırır. Durumu fark eden efeler yerinden fırlayarak “Nerede kızlar? Kızları kim kaçırdı?” deyip Arap'tan yardım isterler. Arap tellal çağırır. Tellal “Ey ahali, obanıza gelen efelerin kızları kaybolmuş. Duyan duymayana söylesin, eski hali ikisi de Yörük kılıklı, arkası kıl tuluklu, başı ak yağlıklı, işi bittiyse gönderiversin.” der. Kızlar bulunamayınca efeler yakaladıkları ağayı yatırıp kılıçlarıyla kesecekleri anda kızlar bulunur toplu halde birkaç oyun oynayıp obadan ayrılırlar (K.33).

²³ Gırca: Siyah beyaz karışımı, gri tonlarında bir renk.

7.2.3. Diğer Oyunlar

SBO.2 Yüzük Oyunu

Bu oyun akşamları oynanan ve saatlerce devam eden bir oyundur. Oyunda iki grup olur. Gruplarda kaç kişi olduğu fark etmez ancak iki grup da aynı sayıda olur. Ortaya bir kalbur konulur. Ortadaki kalburun üstüne yedi fincan konur. Fincanlardan birinin altına bir yüzük saklanır. Yüzüğü saklayacak kişi kalburu arkasına alır, üzerine bez örterek yüzüğü saklar. Kalbur ortaya gelince yüzüğü saklayan kişi hiç kalburdan tarafa bakmaz. Bunun nedeni karşı tarafın, yüzüğü saklayan kişinin bakışlarından bir anlam çıkarmamasıdır. Yüzüklerin “kıtık, ana” vb. isimleri olur. İlk fincanı açışta yüzüğü bulurlarsa sıra karşı tarafa geçer. Ancak son iki fincana kadar bulamazlarsa saklayan grup “zif zif zifoss” diye bağırlar. Bir fincan daha çekilir orada da yüzük yoksa tekrar aynı grup yüzüğü saklar (K.14, K.30).

SBO.3 Körük Oyunu

Gündüz ve dışarıda oynanan bir oyundur. Bu oyun üç kişiyle oynanır. Üçüncü kişi oyunu bilmeyen biri olmalıdır. Oyunu bilmeyen kişi oyunu bilenlerden birinin dizine yatırılır. Diğer kişi de karşıya oturur ve diğerine “Usta baban ölmüş, körüğü boşlayalım mı?” diye sorar. Bu arada usta olan kişi elinde kömürle oynamaktadır ve körük sürer gibi yapar “Ölsün, onun için iş mi bırakılır, devam et” diye cevap verir. Bu defa karşıdaki kişi “Usta annen ölmüş, körüğü boşlayalım mı?” diye sorar. Usta; “Ölsün varsın bunun için iş mi bırakılır, devam et” der. Oyun karşıdaki kişinin benzer sorularıyla devam ederken sonunda “Usta nişanlın ölmüş, körüğü boşlayalım mı?” deyince. Usta olan kişi bu soruya “Aaaa öyle mi” der ve elindeki kömürün siyahını dizinde yatan kişinin yüzüne sürer ve kaçarlar (K.30).

7.3. Geleneksel Sporlar

Güreş

Güreş, geleneksel sporumuzdur. Silifke yöresinde eskiden yapılan köy düğünlerinde, gönüllü gençler arasında, köy meydanında, harmanlıkta yakılan bir ateş etrafında bu spor yapılırmış. Ancak bu, kuralları ve özel kıyafetleri olan bir spor değil, gençlerin kol ve bacak güçlerini kullanarak birbirlerini yere yatırmaya çalışmaları şeklinde yapılırmış. Gençler, güreş yapmayı büyüklerinden görerek öğrenirlermiş. Düğün olduğu zaman komşu köyün gençleri de güreşmek için düğünün yapıldığı köye gelirmiş. Son zamanlarda köy düğünlerinin yerini salon düğünleri aldıkça bu gelenek de yok olmaya başlamıştır. Ancak Silifke Belediyesi tarafından her yıl düzenlenen 30 Ağustos Gökbelen Yayla Şenliği'nde bu geleneksel sporumuzu yaşatmak için güreş için ayrılmış çayırlarda bu spor yaşatılmaktadır. Son on yıldır bu güreş müsabakalarına Silifke dışından Kahramanmaraş'tan, Adana'dan gelen sporcular da katılmaktadır. Dışarıdan katılan bu sporcular genellikle güreş kulüplerinde eğitim almış, bu işi kurallarıyla yapan kişilerdir. Silifkeli gençlere de bu sporumuzla ilgili bilgiler vermektedirler (K.1).

Değerlendirme

Silifke yöresinden 8 tane halk oyunu, 1 tane orta oyunu 2 tane ise eğlenmek amacıyla oynanan oyun derlenmiştir. Bu oyunlardan halk oyunları dışında kalan 3 oyun geçmişte, işten arta kalan zamanlarda, birlikte vakit geçirmek ve eğlenmek amacıyla oynanan oyunlardır. Günümüzde teknolojinin gelişmesi, eğlence anlayışının değişmesi, sosyo-kültürel yaşamdaki farklılaşma gibi faktörlerin etkisiyle bu oyunların artık oynanmadığı tespit edilmiştir. Halk oyunları ise gerek ulusal gerekse uluslararası

festivallerde, yurtiçi ve yurtdışında düzenlenen yarışmalarda oynanmaya devam etmektedir.

Silifke yöresinde yaşatılan tek geleneksel sporumuz ise güreştir. Bu spor eskiden köy düğünlerinde de yapılırken artık yılda bir kez, yayla şenliklerinde gerçekleştirilmektedir. Bu spora olan ilgi de gün geçtikçe azalmaktadır.

VIII. BÖLÜM

8. HALK EDEBİYATI

8.1. Anonim Halk Edebiyatı

“Anonim halk edebiyatı”, Türkçede ve folklor teriminin kullanıldığı diğer dillerde sözlü gelenek ortamında yaratılan veya zaman içinde ilk söyleyicisinden bağımsızlaşarak, kuşaktan kuşağa aktarılarak yaşatılan halk edebiyatı ürünleri için kullanılan bir terimdir. Anonim halk edebiyatı ürünleri, İslamlık öncesinden yazıya aktarılan ilk örneklerinden günümüzde yaşamaya devam edenleriyle Türk edebiyatı ve halk bilimi disiplini içinde sürekliliği olan önemli bir bölümü oluşturmaktadır (Aça-Ercan, 2005:113).

Anonim halk edebiyatı, gerek edebiyatçılar gerekse halk bilimciler tarafından yaygın olarak nazım, nesir ve nazım-nesir karışık oluşuna göre üç kola ayrılarak incelenmektedir (Aça-Ercan, 2005:114). Bu çalışmada ele alınacak olan anonim halk edebiyatı ürünleri manzum ürünler; türkü, mani, ninni, ağıt, manzum-mensur ürünler; bilmece, atasözü, deyim, alkış-kargış, tekerleme, mensur ürünler; masal, fıkra, efsane ve kısa hikâyeler olarak tasnif edilmiştir.

8.1.1. Manzum Ürünler

8.1.1.1. Türkü

Türkçe söylenmiş şiir anlamına gelen “türkü”nün “Türki” sözünden geldiği çoğunluk tarafından kabul edilen bir görüştür. Yani “Türk” kelimesine Arapça “ı” ilgi ekinin getirilmesiyle oluşmuştur. Türk’e has anlamına gelmektedir ve halk ağzında ünlü uyumuna girerek türkü halini almıştır (Kaya, 1999:131).

Türkü, türlü ezgilerle söylenen, bir anonim halk şiiri nazım biçimidir. Halk edebiyatının en zengin alanlarından biri olan türkü iki bölümden oluşur. Birincisi türkünün asıl sözlerinin bulunduğu bölümdür ki buna bent adı verilir. İkinci bölüm ise her bendin sonunda yinelenen kavuştaktır, bu bölüme bağlama ya da kavuştak da denir. Türküler hece ölçüsünün her kalıbıyla söylenebilirler ancak en çok yedili, sekizli ve on birli hece kalıplarıyla oluşturulmuşlardır. Halk arasında heyecan oluşturan her olay için türkü yakılabilir (Dilçin, 2000:289).

Türküler icra ortamları göz önünde bulundurularak konuları bakımından; 1.Lirik Türküler 2.Tören ve Mevsim Türküleri 3.Oyun Türküleri şeklinde tasnif edilebilir (Artun, 2004:137).

Silifke yöresinden derlenen türküler konularına göre şöyle sıralanabilir:

1.Lirik Türküler

ST-1

Silifke Koşması

Kalktım geldim İncekum'dan hurmadan

Ela gözler gel gel eder durmadan

Benim yârim yeni gelmiş yayladan

Hoşgeldine varamadım ağlarım

Haydi haydi atamaz oldum

Silifke'nin poyrazından yatamaz oldum

Akşam ile ikindinin arası

Yaktı beni kaşlarının karası

Bilmem hançer bilmem gönül yarası

Bir kız yaraladı beni ağlarım

Haydi haydi atlı da geliyor

O kızın gamzeleri tatlı da geliyor (K.33).

ST-2

Ayrılık Güneşi

Of... aman Allah'ım da gurbet ellerinde alma benim canımı

Of... duyar düşmanlarım da şad olur bana of... vay bana

Ülen ölürdüm yoluna da ölmez belleme of... anam belleme

Ayrılık güneşini de sen doldurdun sineme vay vay sineme oy

Of... yarın buraları da temmuz olur yurt olur of... yurt olur

Of... sivrisinekler de bir alıcı kurt olur oy of... kurt olur

Yârim sen ölürsen de benim yüreciğime aman dert olur

Hele bugün bizim burada oluşumuza da ne dersin a sevdiğim of... ama yine sen bilin vay (K.33).

ST-3**Hafız Mektepten Gelir**

Hafız mektepten gelir aman aman vay

Edayilen de naz ilen aslanım ay ömrüm vay vay

Edayilen de naz ilen ömrüm ömrüm ömrüm vay vay

Ben Allah'tan çok isterim aman aman vay

Geçinemem de az ilen aslanım ay ömrüm vay vay

Geçinemem de az ilen ömrüm ömrüm ömrüm vay (K.33).

ST-4**Sallama**

Açıl hey ömrümün varı

Amman badı sabah olmadan ben yandım

Eşim eşim gel gel uğrun uğrun gel gel

Can yoldaşım vay

Has bahçenin gonca gülü aman

Sararıp da solmadan ben yandım

Eşim eşim gel gel uğrun uğrun gel gel

Can yoldaşım vay

Yürü dilber yürü aman saçın sürünsün

Aslanım ben yandım

Eşim eşim gel gel uğrun uğrun gel gel

Can yoldaşım vay (K.19).

ST-5

A Kızım

A kızım sana fistan alayım mı

Alması benden giymesi senden

Aman nerelerine de elma yanaklarına

Daha nerelerine de kiraz dudaklarına

A kızım sana çorap alayım mı

Alması benden giymesi senden

Aman nerelerine de elma yanaklarına

Daha nerelerine de kiraz dudaklarına (K.22).

ST-6

Çaya Vardım

Çaya vardım çay bulanık

Çaya vardım aman çay bulanık

Eve vardım yâr uyanık

Eve vardım aman yâr uyanık

Yâr seni sevsem olmaz mı

Kız seni sarsam olmaz mı

Çaya vardım çay geçilmez

Çaya vardım aman çay geçilmez

Nazlı yardan vazgeçilmez

Nazlı yardan aman vazgeçilmez (K.19, K.20).

ST-7

İrfani²⁴

Varın söylen İrfani'ye yârin övmesin

Ömrüm aman aman aman

Övüp övüp de bizim ele gelmesin

Kuzum a kuzum

Uz bas kunduranı da yer incinmesin kuzum a kuzum

Tara zülfünü de tel incinmesin yâr yâr

Karşıdan karşıya kurarlar talvarı²⁵ damı

---

²⁴ İrfani: Mersin'e bağlı Mut ilçesinde yaşamış bir halk ozanı.

Yâr yâr aman aman aman

Kaldıralım aramızdan gasefeti²⁶ gamları

Kuzum a kuzum

Uz bas kunduranı da yer incinmesin kuzum a kuzum

Tara zülfünü de yere değmesin yâr yâr (K.33).

ST-8

Kerem

Kerem der ki dağ üstüne dağ olmaz

Ah çekenin yüreğinde yâr olmaz vay

Ölür gider Aslım sana yâr olmaz

Çöz Aslım çöz göğsün düğmelerini vay

Gölgeli olur Gökbelen'in çınarı

Elinde olur yiğitlerin hüneri vay

Sana derim sana Kahveli pınarı

Benim Aslım sularından içti mi vay (K.1, K.33).

---

²⁵ Talvar: Basit gölgelik, çardak.

²⁶ Gasefet: Sıkıntı, keder.

ST-9**Keklik Olsam**

Keklik olsam yuva yapsam

Ben de bağlara bağlara

Ben yârimi alsam kaçsam

Yüce dağlara dağlara

Yüce dağ başının vay vay

Karı ben olsam vay vay

Yârim çiçek olsa vay vay

Arı ben olsam vay vay

Yüce dağ başında vay vay

Kar kucak kucak vay vay

Yârimin ellerinde vay vay

Tabanca bıçak vay vay (K.19, K.20).

ST-10**Kullar Olam**

Kullar olam aman seni doğuran anaya

Aman anaya vay vay

Süt verirler aman senin gibi sunaya vay vay

Ah aman aman çeşidimsin vay vay

Sen de benim yaşadımsın gel gel

Altın bağlar anam başındaki yazmaya

Aman yazmaya vay vay

Kalk gidelim aman kömür gözlüm vay vay

Gezmeye vay vay

Ah aman aman hallerim yaman

Çokça da içtim kafalarım duman (K.33).

ST-11

Yayla Yolları

Aşıp aşıp gider yaylanın yolu

Sehile²⁷ dayanmaz yaylanın gülü

Gayet güzel olsaydın yârim

Oda gelir bin bir iki naz ile

Yayla yollarında göç gater gater

Eşinden ayrılmış bir palaz öter

---

²⁷ Sehil: Sahil

Ötme palaz ötme seni tutarlar

Tutarlar da dar kafese katarlar (K.22, K.33).

ST-12

Bayındır'a²⁸ Eşkiler'den²⁹ çıkılır

Çıkılır da Silifke'ye bakılır

Poyraz esti miydi canım sıkılır

Yolum sana nerden düştü Bayındır

Bayındır'ın üç yerededir çeşmesi

Kış gününde soğuk olur içmesi

Tatlı tatlı üzüm verir asması

Yolum sana nerden düştü Bayındır (K.33, K.34).

ST-13

Sarı Yayla

Of... sarı yaylam da seni yaylayamadım başım kar iken

Of... yavru palazımı da avlayamadım tor³⁰ iken

Sende bu güzellik de bende bu gençlik var iken vay vay vay

Alırım ahđımı da koymam sende sevdiğim sürmelim of... sevdiğim of... sürmelim vay vay

---

²⁸ Bayındır: Silifke'nin bir köyü.

²⁹ Eşkiler: Silifke'nin bir köyü.

³⁰ Tor: Küçük, çaylak.

Of... Silifke'nin ırmağı da akar coşar bulanır

Of... Göçün bir ucu da ak yokuşu dolandır

Nice güzeller de baş pınardan sulanır vay vay vay

Çekip gider de yaylasına gözleri de sürmeli bir gelin (K.1).

2.Tören ve Mevsim Türküleri

ST-14

Kına Havası

Çattılar ocak taşını

Vurdular düğün aşını

Kız ağlatma kardaşını

Silin gözünün yaşını

Kız anası kız anası

Yaksın gelinin kınası

Ana kızın çok muydu

Bir kız sana yük müydü

Körolası emmilerim

Hiç oğlunuz yok muydu

Kız anası kız anası

Yaksın gelinin kınası

Atladım geçtim eşiği

Sofrada buldum kaşığı

İşte koyup gidiyorum

Büyük evin yakışığı

Kız anası kız anası

Yaksın gelinin kınası

Babamın koyunu beştir

Beşi birbirine eştir

Kızların emeği boştur

Var git ağlayı ağlayı

Kız anası kız anası

Yaksın gelinin kınası (K.9, K.14, K.29, K.30).

ST-15

Kına Havası

Evlerinin önü kavak

Kavaktan dökülür yaprak

Eli kına başı duvak

Ay bacım kınan kutlu olsun

Söyleyen diller tatlı olsun

Bir incecik yol dolanır

Bir apaçık pınar bulanır

Ana besler, eller önenir

Kız anam kınan kutlu olsun

Söyleyen diller tatlı olsun

Evlerinin önü de avlu

Avluda da kır at bağ bağı

Gideceğin yollar kutlu

Kız anam kınan kutlu olsun

Söyleyen diller tatlı olsun

Evlerinin önü iğde

İğdenin dalları yerde

Mevlam düşürmesin derde

Kız anam kınan kutlu olsun

Söyleyen diller tatlı olsun (K.20, K.29).

3.Oyun Türküleri

ST-16

Silifke'nin Yoğurdu

Silifke'nin yoğurdu

Ah seni kimler doğurdu

Seni doğuran ana

Balınan mı yoğurdu

Beşiği şamdan

Yuvarlanıverdi damdan

Keşke sevmez olaydım

Usandırdı bu candan

Bağa girdim üzüme

Ah çubuk battı gözüme

Çubuk seni keserim

Yâr göründü gözüme

Beşği şamdan

Yuvarlanıverdi damdan

Keşke sevmez olaydım

Usandırdı bu candan

Kale kaleye bakar

Ah kalede kanlar akar

Delikanlı dururken

İhtiyara kim bakar

Beşği şamdan

Yuvarlanıverdi damdan

Keşke sevmez olaydım

Usandırdı bu candan (K.33).

ST-17

Türkmen Kızı

Türkmen kızı Türkmen kızı

İnek sağar Türkmen kızı

Sen allar giy ben kırmızı

Çıkalım dağlar başına

Sen gülü topla ben nergizi

Aman Ayşem yaman Ayşem

Dağlar başı duman Ayşem

Türkmen kızı Türkmen kızı

Hamur yoğurur Türkmen kızı

Sen allar giy ben kırmızı

Çıkalım dağlar başına

Sen gülü topla ben nergizi

Aman Ayşem yaman Ayşem

Dağlar başı duman Ayşem

Türkmen kızı Türkmen kızı

Kirmen eğirir Türkmen kızı

Sen allar giy ben kırmızı

Çıkalım dağlar başına

Sen gül topla ben nergizi (K.19).

ST-18**Portakal Zeybeği**

Portakalım tekerlendi

Yedik sıra Őekerlendi

Bal mı srdn al yanağa

ptk sıra Őekerlendi

Portakalı soyamadım

Yemesine doyamadım

Kken bir yâr sevdim

Cilvesine dayanamadım

Portakalım taş uŐtne

Kalem oynar kaş uŐtne

Ne sylersen baş uŐtne

Gel benim zlf siyahım (K.1, K.19).

ST-19**Tımbıllı**

Şu derenin uzununu amanın aman

Haydi de kıramadım buzunu

Aldım kyl kızını amanın aman

Haydi de çekemedim nazını

Haydi de inci tımbıllı tımbıllı

Kaşı gözü çektirmeli püsküllü

Şu dere baştan başa amanın aman

Haydi de atlarım taştan taşa

Çıkar gelin şalvarı amanın aman

Haydi de yırtarım aştan başa (K.33).

ST-20

Ak Buğday

Ak buğdayım buğdayım sereyim kurutayım

Zeynep sen buradan geçme ben seni unutayım

O yana da bakma bu yana da bakma

Bana kaş göz oynatma

Dam başında sayacak basıversem kayacak

Sultan diye çağırırsam anan baban duyacak

Dama vurdum çatmayı çağırın gelsin Fatma'yı

Fatma nerden öğrendin böyle göbek atmayı (K.75).

ST-21

Ham Çökelek (Gerali)

Amman amman

Yoğurt gibi ela gözlüm, ayran gibi şirin sözlüm yâr yâr

Gel sarılıp yatalım da, çökelek derisine benzer yüzlüm

Sen sizin evde, ben bizim evde oda yan yana

Geralim hey hey!

Geligeliver ah sekerek, boğazına dursun ham çökelek

Amman amman

Küçüğüne aldım üç arşın astar

Büyüğü de oturmuş bacağına şalvarlık ister yâr yâr

Kadir Mevlam her iki avradın acısını birden göster

Yandım Allah yandım iki avradın elinden

Küçüğü küçük de ille koca domuzun dilinden

Geralim hey hey!

Geligeliver ah sekerek, boğazına dursun ham çökelek

Acımdan ölsem içmem bişşeğin³¹ döğdüğü göğ ayrıanı

İlle bana hoşmer³² ille bal olsun

Koca keçi kavurmasının üstünde

Hiç olmazsa dört parmacık yağ olsun

Geralim hey hey!

Geligeliver ah sekerek, boğazına dursun ham çökelek (K.33)

ST-22

Keklik

Yâr yâr yâr

Nerden gelirsin, Silifke kalesinden

Ne gezersin, aşkın belasından

Nerde yattın, beyin konağında

Ne vardı kupkuru yerde hey

Kekliğim hey

Kekliği düz ovada avlarım

Kanadını çam dalına bağlarım

Şıkıdık mıkıdık şıkıdık mıkıdık oynarım

³¹ Bişşek: Yayık yayarken kullanılan ahşap tıkaç.

³² Höşmer: Ayrılanla yapılan bir çeşit hamur yemeği.

Buyurun arkadaşlar davetim var benim

Herkes kesesinden yesin içsin saltanatım var benim

Aslı yok yaylasında bin beş yüz koyunum var benim hey

Kekliğim hey

Kekliği düz ovada avlarım

Kanadını çam dalına bağlarım

Şıkıdık mıkıdık şıkıdık mıkıdık oynarım (K.33, K.34).

ST-23

Mandilli

Bahçeye gel göreyim ağam da yâr yâr mandilli

Haydi, el uzat gül vereyim

Aramızda dağlar var ağam da yâr yâr mandilli

Bilmem seni nasıl göreyim haydi de seni nasıl göreyim

Oynasana oynasana mandilli

Başındaki yazması kandilli

Bahçelerde bir kuzu ağam da yâr yâr mandilli

Haydi, kıvrım kıvrım boynuzu

Sen koyun ol ben kuzu ağam da yâr yâr mandilli

Haydi, kaçıralım şu kızı haydi kaçıralım şu kızı

Oynasana oynasana mandilli

Başındaki yazması kandilli (K.75).

Değerlendirme

Derlenen 23 türkü biçimsel özellikleri ve içerik özellikleri olmak üzere iki şekilde değerlendirilmiştir.

Biçimsel açıdan bakıldığında bu türkülerin çoğunlukla nazım birimlerinin dörtlük olduğu görülmektedir (ST-2, ST-4, ST-5, ST-8, ST-9, ST-12, ST-13, ST-16, ST-18). Türkülerin bir kısmı bent ve kavuştaklarla kurulmuştur. Bunlardan dördü dörtlü bent ve ikili kavuştak (ST-1, ST-6, ST-7, ST-14, ST-19, ST-23), biri ise üçlü bent ve ikili kavuştaklar (ST-15) şeklindedir. Bir türkünün nazım birimi beşli bent ve ikili kavuştaklar şeklindedir (ST-17). Bir türkü üçlü bentlerden kurulmuştur (ST-3). Türkülerden iki tanesi ise ikiliklerle oluşturulmuştur (ST-11, ST-20). Bunların dışında kalan üç türkünün ise nazım birimi düzensizdir (ST-10, ST-21, ST-22).

Türkülerde kullanılan hece ölçülerine bakıldığında büyük çoğunluğunun hece sayılarında tutarlılık olmadığı görülmektedir (ST-2, ST-3, ST-4, ST-5, ST-7, ST-10, ST-13, ST-16, ST-19, ST-20, ST-21, ST-22, ST-23). Bir türkünün bentleri sekizli, kavuştakları ise dokuzlu hece ölçüsüne uygundur (ST-15), beş türkü sekizli (ST-6, ST-9, ST-14, ST-17, ST-18), dört türkü ise on birli hece ölçüsüyle söylenmektedir (ST-1, ST-8, ST-11, ST-12).

Türkülere nazım şekilleri yönünden bakıldığında kafiyelerde bir kararlılık olmadığı görülmektedir. Ses oyunları, aliterasyonlar ve tekrarlar kullanılarak ezgiler oluşturulmuştur.

İçerik özellikleri bakımından öncelikle konularına göre on iki türkü lirik (ST-1, ST-2, ST-3, ST-4, ST-5, ST-6, ST-7, ST-8, ST-9, ST-10, ST-11, ST-12, ST-13), iki türkü tören ve mevsim (ST-14, ST-15), sekiz türkü ise oyun türküleri sınıfında yer almaktadır (ST-16, ST-17, ST-18, ST-19, ST-20, ST-21, ST-22, ST-23).

Lirik türkülerin içeriğini aşk ve seveda, doğa güzellikleri, Silifke'nin köyleri, yayla göçü ve keklik türküleri oluşturmaktadır. Tören ve mevsim türkülerine bakıldığında kına gecelerinde söylenen iki türkü bulunduğu görülmektedir. Türküler arasında önemli bir yeri de oyun türküleri almıştır. Bu türkülerde ezgi ve müzik ön plandadır. Ezgiyi yakalamak için çoğu zaman tekrarlardan yararlanılmıştır. Bu türküler içinde de genellikle sevgiliden ve nazından söz edilmektedir. Her biri Silifke halk oyunları sırasında farklı figürler eşliğinde oynanan oyunlar sırasında söylenmektedir.

Derlenen türkülerin içeriğine bakıldığında Silifke insanların hayatlarında önemli bir yer tutan yayla göçünden sıklıkla bahsedildiği görülmektedir. Bunun dışında ilçenin simgesi haline gelen keklik için söylenen türküler de vardır. Bu türküler yöre halkının duygu ve düşüncelerini, hayallerini, özlemlerini ve hayata bakışlarının aynasıdır.

8.1.1.2. Mani

Az sözle çok anlamların ifade edildiği, aşk konusu ağırlıklı olmakla beraber hemen her konuda söylenmiş, genellikle yedili hece vezniyle oluşmuş, müstakil dörtlükler halindeki anonim şiirlere mani adı verilmektedir (Kaya, 1999:10).

Mani söyleme, yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, belirli kuralları olan, kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze ulaşmış bir gelenektir. Anadolu insanının düşünce yapısını, beğenisini, dertlerini, kıskançlıklarını, özlemlerini, sevgilerini vb ortak kültürün sergilenişini manilerde buluruz (Artun, 2004:111).

Türkiye’de manilerin söylendiği çeşitli ortamlar vardır. Ramazan ayında bekçi ve helasacılar, sokak satıcıları, niyete ve fala bakan kızlar, semai kahvelerinde âşıklar ve mahalli sanatçılar, Hıdrellez ve Nevruza katılan insanlar, saya gezenler, imeceye, sıra gecelerine, düğünlere ve eğlencelere katılanlar kendilerine mani söylemek için imkan bulabilmişlerdir (Kaya, 2004:39).

Hayatla ilgili her türlü olay arasında, aşk, gurbet, kıskançlık, hasret, kırgınlık, tabiat gibi konuları işleyen manilerde ilk iki mısra bir bakıma duygu, düşünce ve hayalin girişini oluşturur. Dinleyenlerin ilgisini çekmeye yarayan bu iki mısradan sonra gelen üçüncü ve dördüncü mısra asıl konuyu vermeye çalışır (Elçin, 2004:281).

Manileri konuları bakımından şöyle sıralamak mümkündür (Artun, 1998:89-114).

1. Sevda manileri
2. Askerlik manileri
3. Gelin-kaynana manileri
4. Alkış (dua) manileri
5. Kargış (beddua) manileri

6. Sitem manileri
7. Öğüt manileri
8. Atışma manileri
9. Mektup manileri
10. İçinde yer ve kişi adları geçen maniler
11. Meslek manileri

Bu sınıflandırmadan yararlanarak Silifke manilerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Sevda Manileri

SM-1

Dağına hey dağına

Gül getirdim bağına

Bir kanatlı kuş olsam

Konsam yâr kucağına (K.6)

SM-2

Bir mendil işle yolla

Ucunu gümüşle yolla

İçine beş elma koy

Birini dişle yolla (K.6)

SM-3

Ağaçlarda mazılar³³

Gönül seni arzular

Yâr aklıma gelince

Yüreciğim sızılar (K.6)

SM-4

Yaralarım göz gözdür

Gel bağrıma el gezdir

Ben derim ki vazgeçtim

Gönlüm der bu ne sözdür (K.6)

SM-5

Asmada üzüm sana

Bu mudur sözüm sana

Seher yıldızı gibi

Dikmişim gözüm sana (K.6)

SM-6

Karşıda duran sensin

Zülfünü buran sensin

Bana cellat kâr etmez

---

³³ Mazı: Meşe ağacı meyvesi.

Boynumu vuran sensin (K.6)

SM-7

Çubuğumu uzatam

Yollarını gözetem

Şu yerlerde eşin yok

Seni kime benzetem (K.1)

SM-8

Felek vurdu taş ile

Gözüm doldu yaş ile

Bilmem nere gideyim

Bu sevdalı baş ile (K.12)

SM-9

Küçük ovalı geldi

Atlı develi geldi

Başıma bu sevdalar

Seni seveli geldi (K.12)

SM-10

Su gelir akmayıla

Taşları kakmayıla

İnsan yâre doyar mı?

Uzaktan bakmayıla (K.1)

SM-11

Su gelir bulanarak

Bahçeyi dolanarak

Buna can mı dayanır

Yâr geçti salınarak (K.12)

SM-12

Kahveyi pişiririm

Korkarım taşırırım

Yâr fikrime düşerse

Aklımı şaşırırım (K.20)

SM-13

Bir gelin baktı geçti

Akşamın vakti geçti

Zülfünü kement etmiş

Gönlüme taktı geçti (K.19)

SM-14

Bir taş attım ağaca

Bir kuş vurdum alaca

Benim bir sevdiğim var

Kaşı gözü karaca (K.9, K.20).

SM-15

Kadifem pembelidir

Sevdiğim cilvelidir

Sevmek sevilme kolay

Kıymet bilinmelidir (K.11)

SM-16

Kadifeyi boyarlar

Gizli söyle duyarlar

İki gönül bir olsa

Bize nikâh kıyarlar (K.11)

SM-17

Bir kavanozda reçel

Bu günler de gelir geçer

Ağzım dilim söylemez

Fikrimden neler geçer (K.20)

SM-18

Ay doğar sini sini

Sevmişim birisini

Kılıç vursalar boynuma

Söylemem doğrusunu (K.14, K.30).

SM-19

İnce giyerim ince

İnce yakışır gence

İnsan bir hoş oluyor

Sevdiğini görünce (K.29, K.30).

SM-20

Kara koyun etli olur

Kavurması tatlı olur

Benim yârim ölmez

Amma dertli olur (K.9).

SM-21

Haylı mısın huylu musun

Minareden boylu musun

Her seven seni sever

Gümüş hamalı mısın (K.1).

SM-22

Şu dağlar yüce yüce

Düş görürüm her gece

Gökte uçan güvercin

Yârimin hali nice (K.12)

SM-23

Dolaptaki siniler

El vurmada iniler

Gurbetteki yârimin

Kulakları çiniler (K.1)

SM-24

Bahçelerde limonu

Kestim suyun yolunu

Beş gün oldu görmedim

Nazlı yârin boyunu (K.19)

SM-25

Sarı kayalar kesme kayalar

Kayanın başında çevre oyalar

İkimizi de bir kabre koyalar

Biri yâri biri kendi diyeler (K.18, K.19, K.20).

SM-26

Ekin ekim kile kile

Ölçerim sile sile

Sen o yandan ben bu yandan

Kavuşalım güle güle (K.34).

SM-27

Şalı zıbın beden dar

Beni koyup giden yâr

Ezel böyle değildin

Seni bir öğretene var (K.19)

SM-28

Dut yedim tuttu beni

Sevdan kuruttu beni

Ah ne zalim yâr imiş

Çabucak unuttu beni (K.33).

SM-29

Kaleden iniş m' olur

Ham demir gümüş m' olur

Akşam söz verip de

Sabahtan dönüş m' olur (K.23, K.24).

SM-30

Leblebi koydum tasa

Doldurdum basa basa

Yanım sırtım ağrıyor

Yalnız yata yata (K.44).

2. Asker Manileri

SM-31

Kaleden indiler

Kağnya bindiler

Üç günlük güvey iken

Yemen'e gönderdiler (K.14)

3. Gelin-Kaynana Manileri

SM-32

Kekliğim seker ağlar

Tüyünü döker ağlar

Anasız gelin olan

İçini çeker ağlar (K.1)

SM-33

Kaya başı karlı m'olur

Ala bula terlik m'olur

İki baştan olmayınca

Bir baştan dirlik m'olur (K.66, K.67).

SM-34

Yarışır da taylar yarışır

Yarışır da öğrencine³⁴ karışır

Başı gelin başı ya

Yüzü niye kırışır (K.19, K.20).

---

³⁴ Öğrec: Soy, sülale.

4. Alkış (dua) Manileri

SM-35

Yılan akar kamışa

Su neylesin yanmışa

Allah yardım etsin

Yârinden ayrılmışa (K.52).

5. Kargış (beddua) Manileri

SM-36

Bölge hududumuz Alakapı

İçimde sevda hapı

Beni yardan ayıran

Dilensin kapı kapı (K.30).

SM-37

Köprü altında diken

Yaktın beni gül iken

Allah da seni yaksın

Üç günlük gelin iken (K.24).

6. Sitem Manileri

SM-38

Yağmur yağmıŖa döndü

Dağlar gümüşe döndü

Dert çektim emek çektim

Elim yunmuŖa döndü (K.1)

SM-39

Köprü altında testi

Kemer belimi kesti

Eski geçen günlerim

Ŗimdi aklıma düŖtü (K.32).

7. Öğüt Manileri

SM-40

Ev yapma eğlenirsin

Bağ dikme bağlanırsın

Sür koyunu çek deveyi

Çektik sıra beğlenirsin (K.75, K.76).

8. AtıŖma Manileri

SM-41

Sandalın cücüğüne

Arkasında küçüğüne

Ne dedim de darıldın

Ay obanın çocuğuna (K.6).

SM-42

Şu dağlarda ordu var

Ordu gitmiş yurdu var

Gözlerinden anladım

Sende gönül derdi var (K.12)

SM-43

Ah buğdayım buğdayım

Sereyim kurutayım

Ah gelin buradan geçme

Ben seni unutayım (K.1, K.34).

SM-44

Bir taş attım dereye

Kız çıktı pencereye

Kız Allah'ın seversen

Al beni içeriye (K.12).

SM-45

Deniz ortası mildir

Bizi söyleten dildir

Bir sen söyle bir de ben

Bakalım dertli kimdir (K.19)

SM-46

İnci serdim güneşe

Bakan gözler kamaşa

Sen bir demet gül isen

Ben de bir top menekşe (K.12)

SM-47

Kadifeden yeleşim

Seni sevdim meleğim

Sen de biraz beni sev

Rahat etsin yüreğim (K.1)

SM-48

Bir ay doğar şöyleden

İkindiden öğleden

Senin derdin değil mi

Beni böyle söyleten (K.19)

SM-49

Dam başında durma oğlan

Bıyıkları burma oğlan

Beni sana vermezler

Sen gönlünü yorma oğlan (K.20).

SM-50

Kale kaleye karşı

Kalenin ardı çarşı

Gel ikimiz kaçalım

Zalim babana karşı (K.20).

SM-51

Gökte uçan tayyare

Selam söyleyin yâre

Benden ona fayda yok

Bulsun başına çare (K.54).

SM-52

Bir keçiniz var morca

Bir oğlak kuzlamış kırca
 Yemişsiniz içmişsiniz
 Onu da vermişsiniz borca (K.76).

9. Mektup Manileri

SM-53

Mektup yazdım karalı
 Mektup yâre varalı
 Çıkarmış allarını
 O da giymiş karalı (K.33).

SM-54

Mektup yazdım köşeli
 İçinde gül döşeli
 Aylar yıllar oldu da
 Ben bu derde düşeli (K.6).

SM-55

Mektup yazdım kış idi
 Kalemim gümüş idi
 Daha çok yazacaktım
 Parmaklarım üşüdü (K.76).

SM-56

Mektup yazdım acele

Al eline hecele

Mektup benim vekilim

Al koynuna gecele (K.31).

10. İçinde Yer ve Kişi Adı Geçen Maniler**SM-57**

Dam başında sayacak

Basıversem kayacak

Dudu diye çağırısam

Yel Mustafa duyacak (K.1)

SM-58

Çayıra attım atmayı

ağırın gelsin Fatma'yı

Fatma nerden öğrenmiş

Çifte göbek atmayı (K.20).

SM-59

Göksu taşmış derler

Varırsam alır

Hacali Bey kız istemiş

Verirsem alır (K.9).

11. Meslek Manileri

Eskiden postacı, köylere at ile posta taşırmış. Çok da güzel mani söylemiş. Bahşış isterken mani ile istemiş. Silifke'den Gülnar'a posta götürürken Silifke'nin bir köyüne uğramış kahveye girmiş;

SM-60

“Geçemedim Melengicin³⁵

Soğuğundan kışından

Hele bi ciğara verin de

İçelim dışından” (K.1) deyince,

Adamın biri ayağa kalkıp;

SM-61

“Yağmur yağdı,

Seller aktı

Dışından ciğara vermek

Bizden kalktı” (K.1) diye cevap vermiş.

SM-62

---

³⁵ Melengiç: Silifke'nin Balandız köyüne varmadan soğuğuyla meşhur bir boğaz.

Kalaycı gider yoluna

Sındı³⁶ sokmuş beline

Kazanmış katranmış

Vermiş bir allıca geline (K.75).

Değerlendirme

Silifke yöresinden toplam 62 adet mani derlenmiştir. Derlenen bütün manilerin nazım birimi dörtlüktür (SM-1, SM-2, SM-3, SM-4, SM-5, SM-6, SM-7, SM-8, SM-9, SM-10, SM-11, SM-12, SM-13, SM-14, SM-15, SM-16, SM-17, SM-18, SM-19, SM-20, SM-21, SM-22, SM-23, SM-24, SM-25, SM-26, SM-27, SM-28, SM-29, SM-30, SM-31, SM-32, SM-33, SM-34, SM-35, SM-36, SM-37, SM-38, SM-39, SM-40, SM-41, SM-42, SM-43, SM-44, SM-45, SM-46, SM-47, SM-48, SM-49, SM-50, SM-51, SM-52, SM-53, SM-54, SM-55, SM-56, SM-57, SM-58, SM-59, SM-60, SM-61, SM-62).

Manilerde büyük oranda yedili hece ölçüsü kullanılmıştır (SM-1, SM-2, SM-3, SM-4, SM-5, SM-6, SM-7, SM-8, SM-9, SM-10, SM-11, SM-12, SM-13, SM-14, SM-15, SM-16, SM-17, SM-18, SM-19, SM-22, SM-23, SM-24, SM-27, SM-28, SM-32, SM-37, SM-38, SM-39, SM-42, SM-44, SM-45, SM-46, SM-48, SM-50, SM-51, SM-53, SM-54, SM-55, SM-56, SM-57). Manilerin üç tanesi sekizli hece ölçüsüyle söylenirken (SM-33, SM-41, SM-49), on altı mani ise düzensizdir (SM-17, SM-18, SM-20, SM-21, SM-26, SM-29, SM-30, SM-31, SM-34, SM-35, SM-36, SM-58, SM-59, SM-60, SM-61, SM-62).

Uyak dizilişi olarak bakıldığında manilerin çoğunluğunun aaxa şeklinde uyaklandığı görülmektedir (SM-1, SM-2, SM-3, SM-4, SM-5, SM-6, SM-7, SM-8, SM-9,

---

³⁶ Sındı: Makas

SM-10, SM-11, SM-12, SM-13, SM-14, SM-15, SM-16, SM-18, SM-19, SM-20, SM-21, SM-22, SM-23, SM-24, SM-25, SM-26, SM-27, SM-28, SM-29, SM-30, SM-31, SM-32, SM-33, SM-34, SM-35, SM-36, SM-37, SM-38, SM-39, SM-40, SM-41, SM-42, SM-43, SM-44, SM-45, SM-46, SM-47, SM-48, SM-49, SM-50, SM-51, SM-52, SM-54, SM-55, SM-56, SM-57, SM-58, SM-59, SM-61, SM-62). İki mani abcb (SM-17, SM-60), bir mani ise aaaa şeklinde uyaklanmıştır (SM-53).

On bir konu başlığı altında incelenen manilerin otuz tanesi sevda konuludur (SM-1, SM-2, SM-3, SM-4, SM-5, SM-6, SM-7, SM-8, SM-9, SM-10, SM-11, SM-12, SM-13, SM-14, SM-15, SM-16, SM-17, SM-18, SM-19, SM-20, SM-21, SM-23, SM-24, SM-25, SM-26, SM-27, SM-28, SM-29, SM-30). Bir tanesi askerlik manisi (SM-31), üç tanesi gelin-kaynana (SM-32, SM-33, SM-34), biri alkış (SM-35), ikisi kargış (SM-36, SM-37), on iki tanesi ise atışma manisidir (SM-39, SM-40, SM-41, SM-42, SM-43, SM-44, SM-45, SM-46, SM-47, SM-48, SM-49, SM-50). İki tanesi sitem konulu (SM-37, SM-38), biri öğüt (SM-51), dördü mektup manisidir (SM-52, SM-53, SM-54, SM-55). İçinde yer ve kişi adı bulunan üç mani (SM-56, SM-57, SM-58) dışında kalan üç mani (SM-59, SM-60, SM-61) ise mesleklerle ilgilidir.

Atışma manileri olarak verdiğimiz on iki maniyi öğrendiğimiz kaynak kişiler karşılıklı atışma sırasında verilen cevapları hatırlayamamışlardır. Bu nedenle karşılıklarına çalışmamıza yer veremedik. Mani atışma geleneğinin günümüzde gittikçe azalması sebebiyle inceleme alanımızda bu tür manileri derleyecek uygun bir atışma ortamıyla karşılaşma fırsatımız olmamıştır. Ancak çalışmamızda farklı ortamlarda söylenen manilerle kaynak kişilerimizin hatırladıkları manilere yer verebildik.

Sonuç olarak Silifke yöresinde çeşitli ortamlarda mani söyleme geleneği azalarak da olsa devam etmektedir. Herkesin toplandığı uzun kış gecelerinde, imeceyle yapılan işlerde, düğünlerde ve çeşitli ortamlarda duygu ve düşünceler mani yoluyla dile getirilmektedir. Halk doğrudan söyleyemediğini maniler aracılığıyla ifade etmektedir.

8.1.1.3. Ninni

Anonim halk edebiyatında çocukları uyutmak için kadınlar tarafından söylenen manzum veya mensur türkülere ninni denilmektedir (Artun, 2004:179). Ninnilerin ilk söyleyeni, bestecisi kadınlardır. Ritmi ve biçimi ne olursa olsun ninnilerin özünde çocuğa anne sevgisini aktarma çabası vardır. Ninniler çocuğun uzun ömürlü olması, nasibinin bol olması, nazar ve hastalıklardan korunması, bebeğin ağlamaması, uslu olması, çabuk büyümesi, gelin ya da damat olması dileği ile çocuğun gelecekte mutlu olması dileklerini içeren doğaçlama söyleyişlerdir (Yardımcı, 1998:50).

Türkiye Türkçesinde edebi dilde ninni olarak kullanılan bu söz, ağızlarda, nenni, nen, nennen şekillerinde kullanılmaktadır. Ninniye Kars'ta lalay-nanay, Erzincan ve Erzurum'da elo denir. Ayrıca ninni bazı yörelerde farklı anlamlarda kullanılmaktadır, Muğla'da küçük çocuk, Isparta'da oyuncak bebek ve Malatya'da gözbebeği anlamındadır. Bu söz fiil belirtirken de Anadolu'nun çeşitli yörelerinde ninni söylemek, ninni demek, nenni çalmak, nen eylemek, nennen demek şeklinde ifade edilir (Artun, 2004:179).

Ninnilerin oluşumunda annelerin ruhsal durumu, yaşanan olaylar, çocuğa duyulan özlemler rol oynar. Anneler bazen eşinden, kaynanasından, akrabalarından yakınmalarını ninnilerde dile getirirler. Her anne ninni yakabildiği gibi çevresinden duyduğu ninnileri de söyleyebilir (Artun, 2004:180).

Birçok şekilleri olmakla beraber ninniler genellikle mani dörtlükleriyle söylenirler. Ninni konulu manilerin son dizelerini ninni anlatım kalıpları oluşturur. Ninni başlangıcında söylenene bir seslenme görülür. Sonunda çocuğu uyutmayı amaçlayan ses tekrarlarından yararlanır (Artun, 2004:180). Ninnilerin en önemli karakteristik özelliği bünyesinde hüküm sözleri ve nidaları barındırmasıdır. Ninni metni ister beyit, üçlük isterse dörtlükten oluşsun anne son söz olarak birtakım ünlem cümleleri veya nidalar ekler. Bunlardan en fazla kullanılanları “E e e e e, ninni kuzum sana ninni, ninni ninni ninni, ninni yavrum ninni, luri luri luri, piş piş piş piş, u u u uy, uyu ninni, uyu yavrum uyu, büyü yavrum büyü” şeklinde sıralamak mümkündür (Kaya, 2004:353).

Erman Artun, ninnileri aşağıdaki şekilde tasnif etmiştir (Artun, 2004:180).

1. Dinî- kutsal nitelikli ninniler
2. Efsane, ağıt türünden ninniler
3. Dilek ve temenni ninnileri
4. Sevgi ve ilgi anlatan ninniler
5. Övgü ve yergi nitelikli ninniler
6. Şikâyet ve üzüntü anlatan ninniler
7. Ayrılık ve gurbet anlatan ninniler
8. Vaat ninnileri
9. Ninni olarak söylenen tekerlemeler

Biz de bu sınıflandırmadan yola çıkarak Silifke ninnilerini dokuz başlıkta topladık.

1. Dinî – Kutsal Nitelikli Ninniler

SN-1

Ninni diyeyim de uyusun

Allah diyeyim de büyüsün

Hu, hu, Huda demişler

Bir sofraya ekmek yemişler

Daha var mı demişler

Ninni benim yavrum ninni (K.6)

SN-2

Nenni nenni nenni yek

Kızımın teni ipek

Uyku getirir melek

Salıncağı kelebek

Hu hu hu da nenni (K.40).

2. Efsane, Ağıt Türünden Ninniler

SN-3

Yekin kara mayam yekin

Bebeğimi daldan sakın

Ninni nazlı bebeğim ninni

Bebeğim de dalda kaldı

Gözlerim de yolda kaldı

Ninni nazlı bebeğim de ninni

Deveyi deveye çattım

Yuların üstüne attım

Ninni nazlı bebeğim de ninni

Kayınbabamdan hicap ettim

Bebek kaldı diyemedim

Ninni nazlı bebeğim de ninni (K.9)

3. Dilek ve Temenni Ninnileri

SN-4

Nenni nenni nen bebek

Seni getiren leylek

Leylek seni tutarım

Ben oğlumla yatarım

Hu hu hu nenni

Nenni de nenni uyusun

Uyusun da büyüsün

Tıpış tıpış yürüsün

Hu hu hu nenni... (K.8).

4. Sevgi ve İlgil Anlatan Ninniler

SN-5

Ninni diyeyim uyusun

Benim aslanım da büyüsün

Kumru yavrum yürüsün

Ninni de yavrum ninni (K.9)

SN-6

Nen derim de uyuturum

Küçücükten büyütürüm

Kızım derim avuturum

Nenni kuzum nenni (K.43).

5. Övgü ve Yergi Nitelikli Ninniler

SN-7

Küçücük küçücük elli

Boğmacık boğmacık kollu

Zemherinin kuşu dilli

Nenni kuzucuğum nenni (K.8, K.9)

SN-8

Varın söylen boyacıya mendil

Sarı boyaya boyamasın mendil

Sarı giyen hasta olur mendil

Ben sarıdan hiç hoşlanmam mendil

E, e, e...

Uyusun da büyüsün e, e, e...

Varın söylen boyacıya mendil

Kara boyaya boyamasın mendil

Kara giyen çirkin olur mendil

Ben çirkinden hiç hoşlanmam mendil

E, e, e...

Uyusun da büyüsün e, e, e...

Varın söylen boyacıya mendil

Yeşil boya da boyasın mendil

Yeşil giyen güzel olur mendil

Ben güzele bayılırım mendil

E, e, e...

Uyusun da büyüsün e, e, e... (K.15)

6. Şikâyet ve Üzüntü Anlatan Ninniler

SN-9

Ninni dedim elden aldım

Al değneği daldan aldım

Ben yavrumu güç buldum

Ninni de yavrum ninni (K.21).

7. Ayrılık ve Gurbet Anlatan Ninniler

SN-10

Yavrumun beşiği çamdan

Yuvarlandı düştü damdan

Şimdi baban gelir şurdan

Ninni benim yavrum ninni (K.6)

8. Vaat Ninnileri

SN-11

Menekşenin moru gibi

İkindinin pürü gibi

İlkbaharın gülü gibi

Nenni kuzucuğum nenni

Uyu da sana fistan alayım nenni (K.30).

9. Ninni Olarak Söylenen Tekerlemeler

SN-12

Karşı karşı kayalar

Çifte çifte dayılar

Geniş donlu halalar

Ninni yavrum ninni (K.14).

SN-13

Kuzu kuzu me

Bin tepeme

Haydi, gidelim Ayşe teyzeme

Evlerinin önü arpa

Atım yesin kırpa kırpa

Sus hınzırın çocuğu uyu (K.1)

SN-14

Dandili dandili dastana

Danalar girmiş bostana

Kov bostancı danayı

Yemesin lahanayı

Uyusun da büyüsün ninni

Tıpış tıpış yürüsün ninni (K.1)

SN-15

Nenni nenni nesi var

Değirmende fesi var

Akşamları sesi var

Nenni yavrum nenni (K.27).

Değerlendirme

Yöreden toplam on beş adet ninni derlenmiştir. Silifke yöresinde söylenen ninnilere nazım birimi açısından bakıldığında dörtlüklerden ya da kavuştaklı bentlerden oluştuğu görülmektedir. Yedi ninninin nazım birimi dörtlüktür (SN-5, SN-6, SN-7, SN-9, SN-12, SN-15). Bir ninni beşli bendin ardından gelen “Ninni benim yavrum ninni” mısrasıyla altı dizeden oluşmuştur (SN-1). Bir ninnide ise bir dörtlüğün ardından gelen “Hu hu hu da nenni” mısrasıyla dize sayısı beşe çıkarılmıştır (SN-2). Bir ninni ise beyit şeklinde kurulmuş her iki mısranın ardından “Ninni nazlı bebeğim ninni” mısrası kavuştak şeklinde kullanılarak oluşturulmuştur (SN-3). Bir ninni ise bir dörtlük ve bir üçlükten kurulmuş “Hu hu hu nenni” mısrası kavuştak olarak eklenmiştir (SN-4). Bir ninni üç dörtlükten ve “E, e, e...Uyusun da büyüsün e, e, e...” şeklindeki kavuşaktan oluşmaktadır (SN-8). Bir ninni üçlü bent ve ikili kavuşaktan (SN-11), iki ninni ise altı mısradan (SN-13, SN-14) oluşmuştur.

Ninniler ölçü olarak çok düzenli değildirler. Toplam altı tane ninni sekizli hece ölçüsüne uygundur (SN-3, SN-6, SN-7, SN-9, SN-10, SN-11) ve dört ninni yedili hece ölçüsü ile söylenmiştir (SN-2, SN-4, SN-12, SN-15). Bunların dışında kalan beş ninnide ise hece sayısı bakımından bir düzen yoktur (SN-1, SN-5, SN-8, SN-13, SN-14). Hece sayısını düzenli olarak verdiğimiz ninnilerin de bazı mısraları aykırılık gösterebilmektedir.

Uyak dizilişi bakımından da çok düzenli bir yapı göstermeyen ninniler genellikle koşma tipi kafiye şeması (aaab) şeklinde (SN-2, SN-5, SN-6, SN-7, SN-8, SN-9,

SN-10, SN-11, SN-12, SN-15). Bunların dışında kalan ninnilerin ise uyakları belli bir düzen içinde değildir (SN-1, SN-3, SN-4).

Silifke ninnileri içerik olarak incelendiğinde; iki ninninin dinî – kutsal nitelikli (SN-1, SN-2), iki ninninin sevgi ve ilgi anlatan (SN-5, SN-6), iki ninninin övgü ve yergi nitelikli olduğu (SN-7, SN-8) söylenebilir. Bunların dışında, bir ninninin efsane, ağıt türünde (SN-3), bir ninninin dilek ve temenni bildirdiği (SN-4), bir ninninin şikâyet ve üzüntü anlattığı (SN-9), bir ninninin ayrılık ve gurbet konulu olduğu (SN-10), bir ninninin ise vaat ninnisi olduğu (SN-11) belirlenmiştir.

Silifke yöresinde, anneler, çocuklarını uyutmak için çeşitli ninniler söylemektedirler. Bu ninnilerde, sevgi, özlem, beklentiler vb. duygu ve düşünceleri bir arada bulabiliriz.

8.1.1.4. Ağıt

Ağıtlar bir törene bağlı olsun ya da olmasın, acıklı bir olayı konu alan ve metni de bu olayı hatırlatmaya, bütün yoğunluğuyla yaşatmaya elverişli türkülerin bütünüdür (Boratav, 1998:444). Ağıtlar sızlayan kalplerin, akan gözyaşlarının yanık yüreklerin çare arayan feryadıdır. Yavrusunu kaybeden anne, sevgilisine kavuşamayan âşık, yatağında inleyen hasta, sıra hasretiyle yanıp tutuşan garip, duygularını, çektiği acıları ağıtlarla dile getirir (Şimşek, 1993:1).

Ağıt yakmanın Türk toplumunda çok eski bir geçmişi vardır. Eski Türklerin üç önemli töreni vardır. Bunlar, “sığır, şölen ve yuğ”dur. İslamiyet’ten önceki dönemde ünlü bir kişinin ölümünden sonra yapılan ve “yuğ” adı verilen dinsel yas törenlerinde “sagu”

denilen şiiirler söylenirdi. Anadolu Türkçesindeki ağıt ve bozlak bununla aynı anlamdadır. Kökeni ağlamak, bozlamak fiillerine dayanmaktadır (Artun, 2003:169).

Türkiye’de genellikle ağıt olarak kullanılan bu söz, bazı yörelerde farklı şekillerde de kullanılabilir. Bayatı (Kars), deme (Sivas), deşet (Adana), deyiş (Malatya), deyişet (Samsun), dil (Doğanşar-Sivas), lâvik (Kırşehir), ölgülü (Burdur), sau (Muş), sızılama (Doğu Anadolu), şin (Elazığ), şivan (Diyarbakır), yakım (İçel-Isparta), yas (Antalya, Balıkesir, Burdur, Karaman, Muğla) (Kaya, 2004:259).

Toplumda meydana gelen her türlü acıklı olay ağıt yakmaya, ağıt söylemeye neden olmuştur. Ağıtların asıl işlevi ölümlerin ardından söylenmek olsa da asker ağdı, kına ağdı ve âşıkların söylediği ağıtlar çeşitli konularda olabilmektedir.

Ağıtlar, konularına göre şu şekilde sınıflandırılmıştır (Görkem, 2001:171-365).

1. Kişiler için yakılan ağıtlar
2. Sosyal olaylar üzerine yakılan ağıtlar
3. Hayvanlar için yakılan ağıtlar
4. Tabiat ve tabiat olayları için yakılan ağıtlar
5. Mekân-yurt için söylenen ağıtlar

1. Kişiler İçin Yakılan Ağıtlar

SA-1

Erkek torunu ölen anneanne şu ağdı söylemiş:

Horoz öttü şafak attı

Gelsenize teyzeleri

Mor kekilli kana battı (K.1).

SA-2

Kocası ölen kadın şu ağıdı söylemiş:

Kuru bağda yeşil süğün³⁷

Ala gözde sürme öygün³⁸

Sana derim kara toprak

Aldın güveyimi de doydun (K.67).

SA-3

Silifke'ye bağlı Kıcaköy Köyü'nden Pakize Hanımın kocası hastalanır. Silifke, Mersin derken çocukları adamı Ankara'ya götürürler. Adam orada ölür, cenazesini köye getirirler. Karısı Pakize Hanım şu ağıdı yakar:

Ankara'nın yolu uzak

Yoluna kurdular tuzak

Bulunmadı derdine derman

Hastanenin kapısı demir

Büyük yerden gelmiş emir

Allah yavrularıma versin ömür

---

³⁷ Süğün: Yeni yeşermiş bitki.

³⁸ Öygün: Hayvan bağlamak için kullanılan zincir ya da ip.

Gümüş tüfeği dalında

Sürmeli keklıği elinde

Tekneciğin yolunda

Düğdüğün düğümü çözdük

Kurduğun kavili bozduk

Aradım da bulamadım

Tepelerde gük gük öter

Benim derdim bana yeter

Gük güklerin ötüümünde

Yörüklerin göçümünde

Oturanlar oturanlar

Hatır gönül yitirenler

Gelsin benim yanıma

Kocasını yitirenler (K.9).

SA-4

Annese ölen kadının söylediği ağıt:

Yağmur yağar sicim gibi

Kara çadır hecin³⁹ gibi

Ne ağlarsınız Kabasakallı'nın⁴⁰ karıları

Anam babam bacım gibi

İledinin⁴¹ toruları⁴²

Bobulunun⁴³ sarıları

Benim anam neyiniz olur

Kabasakallı'nın karıları

Ekin derilir ağız olur

Yağmur yağar deniz olur

Benim anam neyiniz olur

Kabasakallı'nın karıları (K.8, K.9)

SA-5

Ölen abisi için erkek kardeşinin söylediği ağıt:

Evinin önünde dudu

Üçe ayrılmış budu

Ben gelmeyince ah kardaşım

Seni kimler yudu (K.7).

---

³⁹ Hecin: Tek hörgüçlü deve.

⁴⁰ Kabasakallı: Silifke'ye bağlı Kabasakallı köyü.

⁴¹ İledi: Ladin ağacı

⁴² Toru: Kereste

⁴³ Bobulu: Bir sülalenin lakabı.

SA-6

Yeni evlenmiş ve gençliğine doyamamış bir delikanlının arkasından annesinin ve babasının yaktığı ağıt şu şekildedir (K.6).

Havaslık eyledim yavru getirdim

O da hayal ile düşümiş meğer

Yavrumu gözümden ıramam derdim

Çektiğim emekler boşumuş meğer

Alnımıza yazılan kara yazıdır

Allah'tan gelene kul razıdır

Yavrusu olana bahar yazıdır

Yavrusu olmayana kışımış meğer

Bunu böyle yapan Zülcelâl Hak'tır

Keramet deryası, ihsanı çoktur

Yokladım yavrumu yarası yoktur

Yürekte yarası beşimiş meğer

Beş gün evvel düşünüy gördüm

Yaradan Allah'a sığındım kaldım

Dünyada yavrusuz duramam derdim

Anayla baba taşımış meğer

Bu gece bize bin yıl oldu

Çağırıldı ahbabları yanına geldi

Kendisi gitti de gelini kaldı

Uçurdum yavruyu kuşumuş meğer

Aman Allah yoramadım düşümü

Gaflet bastı kaldıramadım başımı

Azrail'e aldirdim yavru kuşumu

Ölüm alayına başımış meğer (K.6)

SA-7

Çadırda oturan iki komşudan birinin oğlunun adı Ali diğèrinin oğlunun adı ise Mustafa'dır. Bunlar askerden gelirler. Mustafa evlilik hazırlıkları yaparken Ali hastalanır, hastalığı gittikçe artar. Mustafa'nın gelin alıcısının geldiği gün Ali ölür. Ali'nin annesi çadırdan çıkarak şu ağıdı yakar:

Bir yandan Ali'm ölür

Bir yandan gelin gelir

Ayıla gün yarışır

Gelin alıcıyla sal karışır (K.1).

SA-8

Kız torunu ölen babaanne, kızın halaları uzaktan cenazeye gelince şu ağıdı söylemiş:

Halaları hoş geldiniz

Siz kınaya geç kaldınız

Okuntunun yamacına

Altın küpe mi aldınız

Anası masasını ördü

Teyzeleri odasını serdi

Biz de daha yeni duyduk

Babası habersiz verdi

Doktoru da gelip bakmadı

Çok yalvardım da kalkmadı

Bu da nasıl düğün bilmem

Amcası da kına yakmadı (K.14).

SA-9

Habil adındaki torunu trafik kazasında ölen büyükanne torununun ardından şu ağıdı söyler (Hatma ile Ali, Habil'in anne ve babasının adlarıdır):

Köprü başına varmayın

Keçi altından körpe almayın

Habil'im gibi kana beleşirsiniz

Hatma'm ile Ali'm gibi merdivende meleşirsiniz

Anası oturmuş da çanta diker

Ağaları oturmuş da cüzdan diker

Babası sarhoş olmuş da yola bakar

Geçen saflarda yok mu Habil'im (K.14).

SA-10

Amcası ölen genç yeğen şu ağıdı söyler:

Kara dağlar yüce mi olur

Arasında gece mi olur

El emmisi amca mı olur

Benim emmim Bilal idi

Benim emmim yalan oldu

A Konya'dan göçmedin mi

Silifke'ye geçmedin mi

Derdini bize açmadın mı

Benim emmim Bilal idi

Benim emmim yalan oldu (K.54).

SA-11

1960 yılında Toros yaylalarına çıkan Mustafa Kara yanına karısını, üç çocuğunu ve eşeğini de alır. Orada biraz eğlenip harman kaldırmak için eşeğiyle beraber sahile iner. Ekini biçer, harmanı toplar, günlerce öğütür. Başlar samanı, buğdayı birbirinden ayırmaya. Aylardan hazirandır ve hava çok sıcaktır. Bu sebeple çok terler ve yıkanmak için Göksu ırmağına gider. Yanında bir de arkadaşı vardır. Suyu giren Mustafa Kara, bir daha sudan çıkamaz, arkadaşı kalakalır. Bu haber yaylaya bir hafta sonra varır. Obalar eşeğini de alıp getirirler. Karısı Ayşe, eşeğin boynuna sarılarak şu ağıdı yakar (Deveci, 2003:168):

Yaylanın başında esiyor yeller

Adımı sorarsan Mustafa Kara derler

Okusun destanımı da dinlesin eller

Kardaş kader böyle imiş kime ne diyem

Göksu ırmağı da coşmuş çağlıyor

Zalim ecel kollarımı bağlıyor

Yavrularım baba deyip ağlıyor

Acı haberimi duydun mu ana

Ağı katıldı da ekmeğime aşıma

Acıyın ahbaplar Şu genç yaşıma

Hele konu komşu toplandı geldi başıma

Acı haberimi duyan ağlasın

Yüklendi yüküm de göçüm çekildi

Siyah saçlar sol yanıma döküldü

İhtiyar anamın beli büküldü

Acı haberimi duydun mu ana

Adım Mustafa, soyadım Kara

Sular içinde çektim çok cefa

Şu yalan dünyada sürmedim sefa

Acı haberimi duyan ağlasın (Deveci, 2003:168-169).

SA-12

Uzuncaburç köyünde söylenen bir ağıt ve hikâyesi Şöyledir: Arap adında biri varmış, bir evin tek kızını severmiş ama kızın Arap'ta gözü yokmuş. Arap aşkından deli divane olmuş, ne yaptıysa kızın gönlünü çelememiş. Bir gün kıza davar güderken rastlamış. Kız yine hayır cevabı verince, kızını bıçaklayarak öldürmüş. Kızın yakınları ve komşuları Şu ağıdı söylemişler (K.30):

Dolanı dolanı cehil⁴⁴ gezerim
 Anadan babadan imdat beklerim
 Arap da vurmuş kanlı bıçağı
 Atıvermiş üstüme dalgara⁴⁵ saçığı

Üç kere dolandım zalim ardıcı
 Ciğerime saldın kanlı kılıcı
 Kesme Arap kesme kanlarım akar
 Anam ile babam da yollara bakar

Şu yerlerde bir oğulsuz arıyım
 Anamın babamın bir tek biriyim
 Kesme Arap kesme kanlarım akar
 Aktığı yerlere karınca çokar (K.30)

SA-13

Silifke'de Yusuf Deveci'nin ölümüyle ilgili söylenen ağıt ise şöyledir:

Gük güklerin öteğinde
 Lalelerin biteğinde
 Deveci Yusuf'u vurmuşlar
 Akarca'nın eteğinde (K.20).

---

⁴⁴ Cehil: Cahil.

⁴⁵ Dalgara: İpek Örtü

SA-14

Yusuf Deveci için amcası Velittin Kümbet tarafından yakılan ağıt şöyledir
(Hasan, Yusuf'un babasıdır):

Aman Yusuf ölmüş de

Uyuyordu da uykusundan uyanmış

Aman şu figan feryatlar arşa dayanmış

Silah boğazını da delmiş yatıyor

Doktor, savcı ifadeyi soruyor

Yoldaşlarım da tek tek haber veriyor

Abim Hasan traktörü sürüyor

Al kan içinde Yusuf ölmüş yatıyor (K.80).

Değerlendirme

Toplam 14 ağıt metni derlenmiştir. Silifke'den derlenen ağıtlara biçim olarak bakıldığında büyük çoğunluğunun nazım biriminin dörtlük olduğu görülmektedir (SA-2, SA-4, SA-5, SA-6, SA-7, SA-8, SA-9, SA-11, SA-12, SA-14). Bir ağıt tek üçlükten (SA-1), bir ağıt dört üçlük ve iki dörtlükten (SA-3), bir ağıt ise iki üçlük ve aralarında iki mısradan oluşan kavuştaklardan oluşmuştur (SA-10).

Ağıtların büyük çoğunluğunda sekizli hece ölçüsü kullanılmıştır (SA-1, SA-2, SA-3, SA-4, SA-8). Üç ağıt metni on birli hece ölçüsüyle oluşturulmuştur (SA-6, SA-11,

SA-12). Bir ağıt metni yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir (SA-7). Bunların dışında kalan dört ağıt metni ise bu konuda herhangi bir düzen içinde değildir. Ayrıca ölçüsü düzenli verilen ağıtlar arasında bazı mısraların da aykırılık göstermesi ağıtların doğaçlama ve acı içinde söylenmesinden kaynaklanmaktadır.

Ağıtların uyak düzeni incelendiğinde; beş ağıt metninin (aaxa) mani tipi kafiye düzeniyle (SA-2, SA-4, SA-5, SA-8, SA-13), üç ağıt metninin (aaaa-bbba veya aaab-cccb) koşma tipi kafiye düzeniyle oluşturulduğu görülmektedir. Bunların dışında kalan ağıt metinleri ise düzensizdir (SA-1, SA-3, SA-9, SA-10, SA-12, SA-14).

Konuları bakımından Silifke yöresinde derlenen ağıtların tümü kişiler için yakılan ağıtlar arasında yer almaktadır. Ölüm üzerine söylenen bu ağıtlarda ölenin arkasından duyulan üzüntü, bu ayrılığa dayanmanın güçlüğü ve ölen kişinin özellikleri yer almaktadır.

Silifke Yörüklerinde doğaçlama olarak söylenen ağıtlara “yakım” denilmektedir. Gelin kınasında ve ölümlerin ardından ağıt yakma geleneğı yörede eskiden beri yaşatılmaktadır. Silifke ve çevresinde ölüye ağlama törenlerini yalnızca kadınlar düzenleyip yürütmektedirler. Bu kadınlar, ölen kişinin kız kardeğı, annesi, halası, yakın komşu ya da akrabalarından birisi vb. olabilir.

8.1.2. Manzum – Mensur Ürünler

8.1.2.1. Bilmece

Sözlü halk edebiyatı ürünlerinden olan bilmece, “İlk bakışta oyun türü sanılır, nitekim bilmeceli oyun türküleri de vardır. Bilmece söyleşenler bir anlamda bilgi yarışına

girerler. Bilmecelerde sorular hem biçim hem de deyişlerle özenilerek meydana getirilmiş, özleştirilmiş, söz yaratmalarıdır. Bilmeceler bir eğlenme aracıdır” (Boratav, 1997:109).

Kaynaklarda geçen bilmece tanımları şöyledir: “Bütün uluslarda örnekleri görülen çok eski bir sözlü halk edebiyatı türü. Her toplumda hoşça vakit geçirmek amacının doğurduğu yaygın bir zekâ ve söz oyunudur.” (Akalin, 1954:49-50). “Bilerek karışık hale getirilmiş ya da çift anlamlı olarak sorulmuş, dikkatli ve çoğu zaman da zekice bir yanıt gerektiren soru. Eskiden beri pek çok uygarlıkta folklorun bir parçası olan tahmin oyunu (AB, C.4, 1990:167). “Bir şeyin adını söylemeden bazı niteliklerini üstü kapalı bir şekilde anlatarak onun ne olduğunu bilmeyi, dinleyene ya da duyana bırakan oyun.” (ML, C.2, 1964:379-380). “Bilmeceler tabiat unsurlarıyla bu unsurlara bağlı hadiseleri, insan, hayvan ve bitki gibi canlıları; eşyayı, akıl, zekâ veya güzellik nevinden mücerret kavramlara dini münasebetler, çağrışımlarla düşünce, muhakeme ve dikkatimize aksettirerek bulmayı hedef tutan kalıplaşmış sözlerdir.” (Elçin, 1986:607).

Bilmeceler hoşça vakit geçirmek amacıyla söylenen, zekâ ve söz oyunlarına dayalı kalıplaşmış sözlerdir. Bilmecelerde çözüm çoğu zaman sorular soruda verilen ipuçlarından yola çıkarak bulunan sözcüktür. Bilmece metniyle çözümü arasında bir ilgi vardır.

Bilmeceler sorma; çağlar boyu halk kültürünün deneyimleri sonucu biçimlenerek günümüzdeki şeklini almış, belirli kuralları olan, kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze gelmiş bir gelenektir. Bilmecelerde toplumun düşünce yapısını, ortak beğeni ve kültürünün yansımalarını görürüz (Artun, 2000:240).

Bilmeceler, biçimleri ya da içerikleri dikkate alınarak çeşitli şekillerde sınıflandırılmışlardır. Biçim bakımından; manzum ve mensur olmak üzere ikiye ayrılırlar. İçerik ve şekil yönünden ise şu şekilde altı başlıkta sınıflandırılabilir (Artun, 2004:192):

1. Cevabı tek olan bilmeceler
2. Cevabı birden çok olan bilmeceler
3. Bilgi ölçen bilmeceler
4. Kelime parçalarının özellikleri üzerine kurulan bilmeceler
5. Şaka, alay üzerine kurulan bilmeceler
6. Cevabı soru içinde olan bilmeceler.

Bu çalışmada bilmeceler manzum ve mensur olarak kendi aralarında sınıflandırıldıktan sonra değerlendirme bölümünde içerik açısından da incelenmiştir.

1. Mensur Bilmeceler

SB-1

- Benim bir yorganım var akşam serer sabah toplarım (yıldız) (K.43).

SB-2

- Yedi delikli tokmak bunu bilmeyen ahmak (kafa) (K.42, K.43).

SB-3

- Benim bir çocuğum var her gün suya çimdiririm (kaşık) (K.42, K.43).

SB-4

- İncecik iltar⁴⁶ dünyayı tutar (iğne) (K.1, K.19).

SB-5

---

⁴⁶ İltar: Köpeklerin boğazına takılan çivili zincir.

- Altı göl, üstü gül (gaz lambası) (K.17).

SB-6

- Altı tahta, üstü tahta arasında bir karnı bağda (tosbağa) (K.42, K.43).

SB-7

- Altı mermer, üstü mermer, arasında bir gelin oynar (dil) (K.55).

SB-8

- Benim çok çocuğum var, her gün banyo yaparlar (kaşık) (K.66).

SB-9

- Kat ama katmer değil, kırmızı ama elma değil (soğan) (K.67).

SB-10

- Derede teke bağlı, göbeği çeke bağlı (değirmen) (K.66).

SB-11

- Kat kat döşek bunu bilmeyen eşek (lahana) (K.66).

SB-12

- Yeşil ekim, al bitti (kına) (K.28).

SB-13

- Alaca mezar dünyayı gezer (göz) (K.17).

SB-14

- Benim iki öküzüm var, her yeri sürer, ahırın önünü sürmez (göz) (K.17, K.18).

SB-15

- Yer altında yağlı kayış (yılan) (K.34).

SB-16

- Kara deve çöker, ak deve basar (sac ile ekmek) (K.34).

SB-17

- Yer altında kırmızı elma (turp) (K.34).

SB-18

- Üstünden ekin biçeriz, altından süt içeriz (koyun) (K.42, K.43).

SB-19

- Dilim dilim nar, dizime kadar kar (tarla) (K.42, K.43).

SB-20

- Parasını el alır, dumanını yel alır (sigara) (K.1).

SB-21

- Uzundur kuyu, dom dom eder suyu (tüfek) (K.17).

SB-22

- İçi boyalı, taşa dayalı (karpuz) (K.17).

SB-23

- Uzun kız, burnu yirik (yay) (K.18).

SB-24

- Dal üstünde kilitli sandık (ceviz) (K.23).

SB-25

- Daldan dala kırmızı pala (sincap) (K.56).

SB-26

- Yük dibinde kıllı yumak (kafa-baş) (K.56).

SB-27

- Benim bir tepem var, bir yüzüne dolu yağar bir yüzüne kar (harman) (K.56).

SB-28

- Dereye teke bağladım, başımı çeke bağladım (tuluk) (K.56).

SB-29

- Seyittim çıktım tepeye, yular attım sıpaya (çuvaldız) (K.14).

SB-30

- Uzun uzun uzlama, ucunda bir bazlama (devenin ayağı) (K.7).

SB-31

- Ay gibi yarım, tuz gibi acı, bunu bilmeyen altı ay gunnacı (sarımsak) (K.7).

SB-32

- Kadife yastık içine un bastık (iğde) (K.7).

SB-33

- Silifke'den gelir izi bellisiz, alaca don giymiş yüzü bellisiz (arı) (K.7).

SB-34

- Sarıdır sarkar, düşeceğim diye korkar (kayısı) (K.23).

SB-35

- Çarşıdan alınmaz mendile koyulmaz (uyku) (K.22, K.23).

SB-36

- Dağdan gelir takır makır, ayakları demir bakır (öküz arabası) (K.7, K.43).

SB-37

- Gavıl gavıl gaz geçer, gavıltısı tez geçer (çark) (K.14).

SB-38

- Benim bir evim var sayısız penceresi var (kara çadır) (K.1, K.6).

SB-39

- Elemez elemez, ocak başına gelemiz (yağ derisi) (K.30).

SB-40

- Kendisi yemez, ele bağışlar (balarısı) (K.23).

SB-41

- Kuyruklu kumbara, zehre taşır ambara (kaşık) (K.22, K.23).

SB-42

- Benim dört eşeğim var, ikisi çaputlu ikisi çaputsuz (ıstar) (K.45).

SB-43

- Altı tahta üstü tahta, içinde bir ahraz softa (kaplumbağa) (K.45).

SB-44

- Eğri büğrü egeyi, dama sığmaz güveyi (dere) (K.34).

SB-45

- Sındı sındı sıra vardı, ayağımı kıra vardı (tuzak) (K.23).

SB-46

- İki göz damım var, ortasında direği var (burun) (K.23).

SB-47

- Ben giderim o gider, para para iz eder (asa) (K.30).

SB-48

- Dağa varır serilir, eve gelir toplanır (ip) (K.1, K.23).

SB-49

- Yol kıyısına sac koydum, geleni gideni aç koydum (ramazan ayı) (K.7).

SB-50

- Ay ışığı süt gibi, gözleri bit gibi (iğne) (K.22).

SB-51

- Bizim hanım çok zayıf, gözünün biri kayıp (iğne) (K.14).

SB-52

- Dökülür kavak yaprağı, dökülür Âdem toprağı (kına) (K.12).

SB-53

- Bir ana, bir baba, sesleri kaba kaba (havan) (K.12, K.13).

SB-54

- Han gördüm han gördüm, taştan yapma dam gördüm (mezar) (K.19).

SB-55

- Uzun kuyu, dumbul suyu (kova) (K.20).

SB-56

- Beyoğlunun katırı, ne olsa götürür (köprü) (K.19).

SB-57

- Başı sallanır, dibi kıllanır (kirmen) (K.46).

SB-58

- El yatırır, ellez oturur, kara çırak su getirir (ırbık) (K.46).

SB-59

- Yük üstünde yarım çörek (ay) (K.46).

SB-60

- Yerden alır gökte yer (deve) (K.46).

SB-61

- İstanbul'da süt pişti, kokusu buraya düştü (mektup) (K.45).

SB-62

- Benim bir kuyum var, iki türlü suyum var (yumurta) (K.45, K.46).

SB-63

- Kıvrım kırtık, ortası yırtık (kulak) (K.17).

SB-64

- Evden eve al gelin (ateş) (K.7).

SB-65

- Yer altında ak bıyık (soğan) (K.7).

SB-66

- Akşam gelir yapış yapış, sabah gider tıpış tıpış (uyku) (K.18).

SB-67

- Uzundur, kocadır, öbek öbek yücedir (dağ) (K.62).

SB-68

- Dokunsan ağlar, pamuk pamuk dağlar (bulut) (K.62).

SB-69

- Çalı içinde sakar oğlak (çiğdem) (K.62).

SB-70

- Dört ayaklı, bir kulaklı (senit) (K.3).

SB-71

- Gözleri var cam cama, bak şu bıyıklı amcama (kedi) (K.56).

SB-72

- Ne tarladır ne ova, içi dolu mavi kova (deniz) (K.56).

SB-73

- Gökten iner sık sık, cama vurur tık tık (yağmur) (K.56).

2. Manzum Bilmeceler**SB-74**

- Benim bir pirem var bin yaşar,
Atlar duvardan aşar,
Görenlerin aklı şaşar,

Beyler, paşalar bayılır düşer (Azrail) (K.19, K.20).

SB-75

- Gağal gağal gaz geçer,
Gağiltısı tez geçer
Ayağı nallı geçer,
Boğazı zilli geçer (çark) (K.14, K.30).

SB-76

- Çatak dört dağ içinde
Gülü bardak içinde
Çatağı Hak saklasın
Yenen bir şey var içinde (çatak pancarı) (K.1).

SB-77

- Yoldan gider yolcu değil
Ağaca çıkar kedi değil
Semeri var eşek değil
Yazı yazar kâtip değil (kabuklu sümüklü böcek) (K.22).

SB-78

- İlim ilim düğmesi
İlim kadın düğmesi
Bunu bilen bilesi

Bilmeyen bin harmanlık yer veresi (çiğdem) (K.7, K.20).

SB-79

- Çın çınlı hamam
Kubbesi tamam
Bir gelin aldım
Babası imam (saat) (K.74).

SB-80

- Bayan uyandı
Cama dayandı
Cam kırıldı
Kana boyandı (kara dut) (K.54).

SB-81

- Alası kızlar alası
Veresi kızlar veresi
Bunu bilmeyen
Yedi harmanlık yer veresi (gızılala) (K.6).

SB-82

- Biri oturur kalkmaz,
Biri yer, doymaz
Biri gider, gelmez (soba, ateş, duman) (K.14).

SB-83

- Biz biz idik, biz idik
Otuz iki kız idik
Ezildik, büzüldük
İki duvara dizildik (diş) (K.44, K.45).

SB-84

- Al üstüne al bağlar
Mor üstüne mor bağlar
Kasap değil kesen ağlar (soğan) (K.45).

SB-85

- Ey han gördüm, han gördüm
Topraktan yapma dam gördüm
Köpük kumar taş gördüm
Tuzsuz pişer aş gördüm (mezar, sabun, süt) (K.33).

SB-86

- Evimizin önünde
Bir ağaç var dalsız budaksız
Bir kuş konu elsiz ayaksız
O kuşu vursam topsuz tüfeksiz
O kuşu pişirsem odsuz ocaksız

O kuşu yesem dilsiz damaksız (gönül) (K.29).

SB-87

- Gece gider Leyla
Gündüz gider Leyla
Çalı çeker Leyla
Dolu döker Leyla (davar) (K.57).

SB-88

- Hey hilidi hilidi
Dört kapının kilidi
Akşam bize gelen
Ala edikli kim idi (uyku) (K.57).

SB-89

- Bir dedem var metten
Sakalları etten
Şimdi gelir görürsün
Güle güle ölürsün (hindi) (K.32).

SB-90

- Arşın ayaklı
Burma bıyıklı
Dağda takılar

Gölde çıpılar (tavşan-kedi-keklik-balık) (K.33).

SB-91

- Adın Abbası
Yeşildir cübbesi
Bunu bilmeyen
Eşek sıpası (cami) (K.7).

SB-92

- Dağdan gelir
Taştan gelir
Alını sokar
Bir aslan gelir (eşek arısı) (K.23).

SB-93

- Değneğin ucu yemiş
Bunu yiyen ölmemiş
Ramazanda yemiş de
Orucu bozulmamış (dayak) (K.61).

SB-94

- Ben Silifke'nin hocasıyım
Sarığım var al kanda
Vakitsiz ezan okurum

Bilmem kible ne yanda (horoz) (K.43).

SB-95

- Altı bacaklı hayvan
Kanatları yayvan
Başı çarık
Cingen Süleyman (karınca) (K.45).

SB-96

- Bu derenin akıntısı
Kenarının yıkıntısı
Kulağıma gelmez oldu
Değneğinin tıkırtısı (ağıt) (K.33).

SB-97

- Kale kapısından küçük
Eşek sıpasından büyük
Kan kırmızı, tuz acı
Bunu bilmeyen gunnacı (deve) (K.23).

Değerlendirme

Toplam 97 adet bilmece derlenmiştir. Bu bilmecelerin 73 tanesi mensur (SB-1 ile SB-73 arasındaki bilmecelerin tümü) 24 tanesi ise manzumdur (SB-74 ile SB-97'e kadar).

Manzum olan bilmecelerden yirmi bir tanesi dörtlüklerden oluşmuştur (SB-74, SB-75, SB-76, SB-77, SB-78, SB-79, SB-80, SB-81, SB-83, SB-85, SB-87, SB-88, SB-89, SB-90, SB-91, SB-92, SB-93, SB-94, SB-95, SB-96, SB-97). İki bilmece üç mısradan (SB-82, SB-84), bir bilmece ise kesik mani düzeninde altı mısradan meydana gelmiştir (SB-86).

Kafiye düzenlerine bakıldığında on bilmecenin aaaa şeklinde kafiyelendiği (SB-74, SB-75, SB-77, SB-78, SB-79, SB-80, SB-83, SB-85, SB-87, SB-92), yedi bilmecenin aaxa şeklinde kafiyelendiği (SB-76, SB-81, SB-88, SB-91, SB-93, SB-95, SB-96) görülmektedir. Bunların dışında iki bilmece aabb (SB-89, SB-90), bir bilmece ise abab (SB-90) şeklinde kafiyelenmiştir. Üçlükten oluşan bilmecelerin kafiye şeması aaa şeklindedir (SB-82, SB-84). Kesik mani özelliği gösteren bir bilmece ise abbbbb şeklinde kafiyelenmiştir (SB-86).

Manzum bilmecelerin büyük bir kısmında hece sayısı düzenli değildir (SB-74, SB-78, SB-81, SB-82, SB-83, SB-84, SB-86, SB-88, SB-89, SB-92, SB-94, SB-95). Bilmecelerden dördü yedili hece ölçüsü kullanılarak oluşturulmuştur (SB-75, SB-76, SB-85, SB-93). Üç bilmece sekizli (SB-77, SB-96, SB-97), üç bilmece beşli (SB-79, SB-80, SB-90), bir bilmece ise altılı (SB-87) hece ölçüsünden meydana gelmiştir. Hece sayıları düzenli olarak gösterilen manzum bilmecelerden bazılarının mısralarında aykırılık görülmektedir.

Cevabı tek olan bilmeceler incelendiğinde; cevabı nesne adı olanlar (SB-3, SB-4, SB-5, SB-8, SB-10, SB-20, SB-21, SB-23, SB-28, SB-29, SB-36, SB-37, SB-38, SB-41, SB-42, SB-47, SB-48, SB-50, SB-51, SB-53, SB-55, SB-56, SB-57, SB-58, SB-61, SB-70, SB-75, SB-79, SB-91) hayvan adı olanlar (SB-6, SB-15, SB-18, SB-25, SB-30, SB-33, SB-40, SB-43, SB-60, SB-71, SB-77, SB-87, SB-89, SB-92, SB-94, SB-95, SB-97), bitki adı olanlar (SB-9, SB-11, SB-12, SB-17, SB-22, SB-24, SB-31, SB-32, SB-34, SB-52, SB-65, SB-69, SB-76, SB-78, SB-80, SB-81, SB-84), tabiat varlıkları olanlar (SB-1, SB-44, SB-59, SB-67, SB-68, SB-72, SB-73), organ adı olanlar (SB-2, SB-7, SB-13, SB-14, SB-26, SB-46, SB-63, SB-83), soyut ad olanlar (SB-35, SB-45, SB-49, SB-54, SB-64, SB-66, SB-86, SB-88, SB-93, SB-96) şeklinde olduğu görülmektedir.

Cevabı birden çok olan bilmeceler arasında “sac-ekmek” ya da “soba-ateş-duman” gibi birbirleriyle ilgili kelimelerin yer aldığı bilmeceler (SB-16, SB-83) ya da “tavşan-kedi-keklik-balık” gibi aynı türlerin yer aldığı bilmeceler (SB-90) ve birbirleriyle ilgisi olmayan “mezar-sabun-süt” gibi kelimelerin yer aldığı bilmeceler (SB-85) sayılabilir.

Silifke yöresinde bilmece sorma geleneği insanların bir araya geldikleri akşam sohbetlerinde, çocuk oyunlarında ve düğünlerde bayraktarlar arasında canlılığını sürdürmektedir. Sorulan bilmeceler ve cevaplarına bakıldığında yöre insanının estetik bakış açısı, kültürü ve yaşantısında önemli yer tutan değerlerle ilgili ipuçları görülmektedir.

8.1.2.2. Atasözü

Bir ulusun değer yargılarını anlatan atasözleri, uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş sözlerdir. Atasözlerinin halk edebiyatı türü olarak, düz konuşmadan bağımsız bir varlığı düşünülemez. Yani atasözleri masal ve türkü

gibi durup dururken tek başına söylenmez. Atasözünün düz konuşmadaki bazı söz kalıplarından farkları, onların bir takım ayırıcı nitelikte biçim ve içerik özelliklerindedir: kısalık, kesinlik, anlatımdaki aydınlık gibi (Boratav, 1997:152).

Asırlar boyu edinilen yaşam deneyimlerini içeren atasözleri, o ulusun düşünce, özlem, eleştiri, gözlem ve yargılarını dile getirir. Atasözleri, iyiyi, doğruyu, güzeli yaratma sürecinde uyulacak ilke ve kuralları öğütleyen yapıcı bir dünya görüşünün sözcüsüdür. Atasözleri bir ulusun ortak kanı, inanış, görüş ve özelemlerinin dile getirildiği bir kamuoyu kurumudur. Atasözleri mantıksal tutarlılığı ve toplumsal geçerliliği dolayısıyla yüzyıllarca kuşaktan kuşağa aktarılmıştır (Çotuksöken, 1979:7).

Atasözleri kullanılmaya başlandıkları ilkçağlardan günümüze kadar aynı kalmayıp sosyal yapıya, değer yargılarına, zamana, bölgelere, görgüye, dilin gelişimine, din ve törelere, uygarlığa göre değişikliğe uğramıştır. Zamanla büsbütün unutulmuş ve kullanımdan düşen atasözleri de vardır (Artun, 2003:254-255).

Silifke yöresinde derlenen atasözleri, alfabetik sıra gözetilerek aşağıda sıralanmıştır:

-A-

SAS-1

- Acıkan doymam, susayan kanmam sanır (K.74).

SAS-2

- Acılı başta akıl olmaz (K.35).

SAS-3

- Acıyan yer başka, acıkan yer başka (K.19).

SAS-4

- Aç köpek düdükten ayran çeker (K.35).

SAS-5

- Açık yaraya tuz ekilmez (K.9).

SAS-6

- Adam sandım eşeği kaba serdim döşeği (K.9).

SAS-7

- Ağır taşı ne yel alır ne de sel (K.65).

SAS-8

- Ağlatan gülmez, ah alan onmaz (K.54).

SAS-9

- Ağrısız baş mezarda gerek (K.34).

SAS-10

- Ağustosta biten darıdan, kocasından sonra kalkan karıdan, sahibini sokan arıdan hayır gelmez (K.1, K.6).

SAS-11

- Ak keçiyi gören içi dolu yağ sanır (K.6).

SAS-12

- Ak yorak,⁴⁷ kara yorak, hepsi sana mı gerek? (K.1).

SAS-13

- Akıl olmazsa başta, ekin biter mi tahta (K.35).

SAS-14

- Akılsız köpeği yol kocadır (K.33).

---

⁴⁷ Yorak: Mest, yemeni gibi ayakkabılara vurulan meşin yama.

SAS-15

- Aklı var avlağısı⁴⁸ yok (K.65).

SAS-16

- Akmazsa damlar (K.20).

SAS-17

- Al ile güzellik olmaz, zorla pazarlık olmaz (K.31).

SAS-18

- Al kahpenin kızını, alma kızının kızını sürer ebesinin izini (K.1, K.6, K.14).

SAS-19

- Alası olmayan, kilimini çözemez (K.24).

SAS-20

- Alçak yere yatma sel alır, yüksek yerde yatma yel alır (K.43).

SAS-21

- Âlimi zalim evlat, zalimi de âlim evlat öldürür (K.1).

SAS-22

- Altın pas tutmaz, deli yas tutmaz (K.55).

SAS-23

- Anamın adı, ağzımın tadı (K.46).

SAS-24

- Anamın ekmeğine kuru, ayranına duru demem (K.47).

SAS-25

- Anamur'da darısı olanın burada karısı olmaz (K.56).

---

⁴⁸ Avlağı: Bahçenin etrafına ağaç ve ince dallarla yapılan çit, engel.

SAS-26

- Anasının övdüğünü ko (koy) kaç elin övdüğünü al kaç (K.21).

SAS-27

- Ardıç ağacından odun olmaz, Yörük kızından kadın olmaz (K.9).

SAS-28

- Asıl azmaz, bal acımaz (K.43).

SAS-29

- At bulunur meydan bulunmaz (K.42).

SAS-30

- At ile avrat yiğidin bahtına (K.20).

SAS-31

- Ata da soy gerek ite de soy gerek (K.33).

SAS-32

- Ata dostu, oğula mirastır (K.32).

SAS-33

- Ateş karda yanar da külde yanmaz (K.7).

SAS-34

- Atın iyisi alayda, kabın iyisi kalayda belli olur (K.11).

SAS-35

- Atları kişner, odaları işler (K.8).

SAS-36

- Attan düşene yorgan döşek, eşekten düşene kazma kürek (K.18).

SAS-37

- Av avlayanın, kemer bağlayanın (K.31).

SAS-38

- Avradı olmayana dövüş olmaz, davarı olmayana söğüş olmaz (K.35).

SAS-39

- Avrat kapıda mandal (K.45).

SAS-40

- Avrat malı kapı mandalı (K.35).

SAS-41

- Avrat var arpa unundan aş yapar, avrat var buğday unundan keş yapar (K.2, K.3).

SAS-42

- Ayıya oyna demişler, dokuz kova süt dökmüş (K.30).

-B-**SAS-43**

- Babamın öleceğini bilsem bir acı soğana verip yerdim (K.1).

SAS-44

- Babasız uşak, yularsız eşek (K.29).

SAS-45

- Bağı olmayan kişinin mardavıl⁴⁹ yemek işi (K.6).

SAS-46

- Bana benden olur her ne olursa, başım rahat olur, dilim durursa (K.48).

SAS-47

- Baş başa bakar, baş padişaha bakar (K.9).

---

⁴⁹ Mardavıl: Yabani üzüm.

SAS-48

- Ben bir un çuvalıyım çırpana (K.31).

SAS-49

- Benim derdim inek ile danada, avradım derdi sürme ile kınada (K.1, K.19).

SAS-50

- Bir ise bağla, iki ise güt (K.14).

SAS-51

- Boyu uzun aklı boş, tut kulağından çifte koş (K.42).

-C-Ç-**SAS-52**

- Çingene evinde kaymak eğlenmez (K.36).

SAS-53

- Çok söyleme arsız olur, aç koyma hırsız olur (K.7, K.9)

-D-**SAS-54**

- Dağda gezen keçinin ağaca çıkan oğlağı olur (K.30).

SAS-55

- Darı unundan baklava, incir ağacından oklava olmaz (K.3).

SAS-56

- Deh demeden yürüyen at, buyurmadan tutan evlat, kocasından önce kalkan avrat, gir oyna çık oyna (K.1, K.8, K.38).

SAS-57

- Deh dersin yürümez at, buyurursun tutmaz evlat, kocasından önce kalkmaz avrat, gir ağla çık ağla (K.1, K.8, K.38).

SAS-58

- Dertlinin söylediğini deli söylemez (K.27).

SAS-59

- Deve ırak gezse de birbirini gözetir (K.42).

SAS-60

- Doğurduğu sağ doğradığı yağ (K.9).

SAS-61

- Dostun bin ise az, düşmanın bir ise çok (K.6).

SAS-62

- Düşün olur iki kişinin, kaygısı deli komşunun (K.45).

-E-

SAS-63

- Ehli keyfe keyif verir cezvenin kaynayışı, eşiği yoldan çıkarır sıpanın oynayışı (K.14).

SAS-64

- El delisiz, yol çalısız olmaz (K.14).

SAS-65

- El ele arpa ekiverir, tutar sarpa ekiverir (K.42).

SAS-66

- El eli yur⁵⁰, el döner yüzü yur (K.9).

SAS-67

- El kadar kocası olanın harman yeri kadar yeri olur (K.20, K.21).

SAS-68

- El oğlu oğul olmaz, çam püründen ağıl olmaz (K.74).

SAS-69

- El, adamı kayadan atar, gümbürtüsüne bakar (K.45).

SAS-70

- Eldeki köynek eskimez (K.63).

SAS-71

- Eli hamur ovalar, gözü dana kovalar (K.28).

SAS-72

- Elin attığı taş irak olur (K.16).

SAS-73

- Elin derdi güzel ile körpede, benim derdim bir kilecik arpada (K.7).

SAS-74

- Erim er olsun, yerim çalı dibi olsun (K.20).

SAS-75

- Erken kalkan yol alır (K.8).

SAS-76

- Erken yanan ocak küllü olur (K.30).

---

⁵⁰ Yumak: Yıkamak.

SAS-77

- Eşek çamura saplanırsa çıkarmak sahibine düşer (K.35).

SAS-78

- Eve baş geldi, bir günlük iş geldi (K.41).

-H-**SAS-79**

- Hatırı yıkılmaz, önüne çıkılmaz (K.35).

SAS-80

- Haziranda ekilen darı, ağustosta oğullayan arı, kocasından sonra kalkan karı yaramaz (K.1).

SAS-81

- Her işçinin bir başçısı olur (K.47).

SAS-82

- Her şeyin yenisi dostun eskisi iyidir (K.32).

SAS-83

- Herkes kaşık yapar ama sapını ortaya getiremez (K.33)

-İ-**SAS-84**

- Isıracak köpek dişini göstermez (K.36).

SAS-85

- İki analı oğlak süttten, iki avratlı adam bittten ölür (K.33).

SAS-86

- İki odun işitir, üç odun tutuşur (K.26).

SAS-87

- İki uluk⁵¹, birbirini buluk (K.21).

SAS-88

- İnsanın yere bakanından suyun ılgın akanından korkulur (K.74, K.75).

SAS-89

- İt ite buyurur it de kuyruğuna buyurur (K.39).

SAS-90

- İyilik etme kele, varır söyler ele (K.32).

-K-**SAS-91**

- Karı koca kavga etmiş, akli olmayan inanmış (K.6).

SAS-92

- Kel bıçak ele, kel avrat dile (K.23).

SAS-93

- Kel kayırsa kafasını kayırır (K.25).

SAS-94

- Kenarına bak bezini al, anasına bak kızını al (K.41).

SAS-95

- Kimse ayrılanım ekşi demez (K.32).

SAS-96

- Koca karının sonu ölüm, genç kızın sonu gelin (K.7).

---

⁵¹ Uluk: Çürümüş, çürük.

SAS-97

- Körle yatan şaşu kalkar (K.35).

SAS-98

- Kuşu süt nasip olsa, anadan olur (K.62).

-M-N-**SAS-99**

- Memuru sosyete avrat, köylüyü de kuru inat öldürür (K.1).

SAS-100

- Mermer taştan, hürmet iki baştan (K.19).

SAS-101

- Namazda gözü olmayanın ezanda kulağı olmaz (K.33).

-O-Ö-**SAS-102**

- Odunu beş vur, ortasını deş vur (K.34).

SAS-103

- Oğlan babasından öğrenir çatal düzmeyi, kız anasından öğrenir sokak gezmeyi (K.5).

SAS-104

- Olacakla öleceğe çare yok (K.75).

SAS-105

- Oldu bir kaza, doğdu bir niza (K.1).

-S-Ş-

SAS-106

- Sofu soğan yemez, bulsa kabuğunu da komaz (K.13).

SAS-107

- Suçsuz suda boğulmaz (K.30).

-T-

SAS-108

- Tarlada izi olmayanın harmanda gözü olmaz (K.64).

SAS-109

- Tarlanın taşlısı, ineğin öküz başlısı, kızın uzun saçlısı (makbuldür) (K.63).

-U-

SAS-110

- Uzun uzun çamlı dağlar, herkes ölüsüne ağlar (K.35).

-V-

SAS-111

- Varışına göre gelişim, tarhana bulgur aşım (K.6).

-Y-

SAS-112

- Yaramdan ölmedim de sorandan öldüm (K.8).

SAS-113

- Yaylada karısı olanın sahilde ekini gök olur (K.43).

SAS-114

- Yazın beynin kaynamazsa, kışın bakırın kaynamaz (K.65).

SAS-115

- Yemeden içesin gelir, konmadan göçesin gelir (K.66).

SAS-116

- Yiyen ağız utanır (K.6).

SAS-117

- Yünlü koyun yolmaya, engin eşek binmeye (uygundur) (K.1).

Değerlendirme

Toplam 117 adet atasözü derlenmiştir Silifke yöresinde atasözleri için “deyişet” tabiri de kullanılmaktadır. Kullanımları oldukça yaygın olan bu atasözleri yöre insanının dünyaya bakışını gözler önüne sermektedir. İnsana niçin, ne kadar önem verdiklerinin, hangi toplumsal ilkeleri benimsediklerinin, gelenek ve göreneklerinin özeti gibidir.

Atasözlerinin bir kısmı tek bir yargı bildirmektedir (SAS-2, SAS-4, SAS-5, SAS-9, SAS-11, SAS-14, SAS-16, SAS-17, SAS-23, SAS-25, SAS-30, SAS-32, SAS-39, SAS-40, SAS-41, SAS-42, SAS-43, SAS-45, SAS-48, SAS-51, SAS-52, SAS-54, SAS-58, SAS-59, SAS-65, SAS-67, SAS-70, SAS-72, SAS-75, SAS-76, SAS-77, SAS-81, SAS-83, SAS-84, SAS-90, SAS-93, SAS-95, SAS-97, SAS-98, SAS-101, SAS-107, SAS-108, SAS-110, SAS-113, SAS-116). Bir kısmı ise birden çok yargı bildirmektedir (SAS-1, SAS-3, SAS-6, SAS-8, SAS-10, SAS-15, SAS-17, SAS-18, SAS-20, SAS-21, SAS-22, SAS-24, SAS-26, SAS-27, SAS-28, SAS-29, SAS-31, SAS-33, SAS-34, SAS-35, SAS-36,

SAS-37, SAS-38, SAS-46, SAS-47, SAS-49, SAS-50, SAS-53, SAS-55, SAS-56, SAS-57, SAS-61, SAS-62, SAS-63, SAS-64, SAS-66, SAS-68, SAS-69, SAS-71, SAS-73, SAS-74, SAS-79, SAS-80, SAS-82, SAS-85, SAS-86, SAS-88, SAS-89, SAS-91, SAS-92, SAS-94, SAS-96, SAS-99, SAS-100, SAS-102, SAS-103, SAS-104, SAS-105, SAS-106, SAS-112, SAS-114, SAS-115, SAS-117).

Atasözlerinin büyük bir kısmı geniş zaman kipiyle çekimlenmiştir (SAS-1, SAS-2, SAS-4, SAS-5, SAS-7, SAS-8, SAS-10, SAS-11, SAS-14, SAS-15, SAS-16, SAS-17, SAS-18, SAS-19, SAS-20, SAS-21, SAS-22, SAS-23, SAS-24, SAS-25, SAS-27, SAS-28, SAS-29, SAS-31, SAS-32, SAS-33, SAS-34, SAS-35, SAS-38, SAS-41, SAS-47, SAS-52, SAS-53, SAS-54, SAS-55, SAS-58, SAS-59, SAS-63, SAS-64, SAS-65, SAS-66, SAS-67, SAS-68, SAS-69, SAS-70, SAS-71, SAS-72, SAS-74, SAS-75, SAS-76, SAS-77, SAS-79, SAS-80, SAS-81, SAS-82, SAS-83, SAS-84, SAS-88, SAS-89, SAS-92, SAS-95, SAS-97, SAS-98, SAS-99, SAS-101, SAS-103, SAS-104, SAS-106, SAS-107, SAS-108, SAS-110, SAS-113, SAS-114, SAS-115, SAS-117). Bir kısmı emir kipindedir (SAS-26, SAS-50, SAS-51, SAS-56, SAS-57, SAS-85, SAS-86, SAS-90, SAS-94, SAS-102). Bir bilinen geçmiş zaman kipinde (SAS-43, SAS-78, SAS-105, SAS-112), bir kısmı öğrenilen geçmiş zaman kipinde (SAS-42, SAS-91), bir tanesi şimdiki zaman kipinde (SAS-48), bir tanesi şart kipinde (SAS-46) çekimlenmiştir. Atasözlerinin bir kısmı soru cümlesi (SAS-12, SAS-13), bazıları ise eksilteli cümle (SAS-3, SAS-9, SAS-23, SAS-30, SAS-36, SAS-37, SAS-39, SAS-40, SAS-44, SAS-45, SAS-48, SAS-60, SAS-61, SAS-62, SAS-73, SAS-87, SAS-92, SAS-96, SAS-100, SAS-111, SAS-117) özelliği göstermektedir.

Derlenen atasözlerinden birçoğu yöreye has olmakla beraber bir kısmı farklı yörelerde de kullanılan atasözleridir (SAS-1, SAS-4, SAS-5, SAS-9, SAS-17, SAS-28, SAS-30, SAS-32, SAS-39, SAS-40, SAS-42, SAS-46, SAS-52, SAS-53, SAS-55, SAS-58,

SAS-61, SAS-62, SAS-64, SAS-75, SAS-76, SAS-82, SAS-84, SAS-88, SAS-89, SAS-91, SAS-94, SAS-97, SAS-100, SAS-101, SAS-104, SAS-106).

8.1.2.3. Deyim

Deyimler günlük konuşmada sık sık başvurduğumuz ve anonim halk edebiyatında önemli bir yer tutan anlatımlardır. Genellikle master halinde bulunan deyimler, Türkçe Sözlükte “Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan, kalıplaşmış anlatım” (TS, C.I, 1988:368) şeklinde tanımlanmaktadır.

Deyimlerin özelliklerini biçim ve kavram özellikleri olarak iki alt başlıkta incelemek mümkündür.

a. Biçim

1. Sonları bir masterla biten deyimler
2. Cümle şeklinde görünen deyimler
3. Bu iki şekle girmeyen ekle türetilmiş kelime biçimindeki deyimler (Güleç, 2002:31).

b. Kavram

1. Mecaz anlamlı deyimler: Asıl anlamlarıyla ilgisi olmayan, mecazi bir anlam ifade eden deyimlerdir.

2. Mecaz anlamı yanında gerçek anlamını da ifade eden deyimler: Bazı deyimler asıl anlamlarında büsbütün sıyrılamazlar, yerine göre kendi anlamlarını da ifade edebilirler.

3. Gerçek anlamını ifade eden deyimler: Bazı deyimler sadece sözlük anlamlarında kullanılırlar, başka bir anlam taşımazlar (Güleç, 2002:30).

Silifke yöresinde derlenen deyimler şunlardır:

Deyimler

A

SD-1

- Abdestsiz emmine namaz mı dayanır (K.44).

SD-2

- Abidin kör kaz gibi (beceriksiz kimse) (K.27).

SD-3

- Ağzı unlu olmak (karısının sözünden çıkmamak) (K.45).

SD-4

- Akarı kokarı olmamak (temiz, sağlıklı olmak) (K.8).

SD-5

- Ala baskın (sıcağın bastırması) (K.34).

SD-6

- Ala sulu olmak (yemeğin tam pişmemesi) (K.24).

SD-7

- Allem kalem etmek (yalan dolanla işleri yoluna koymak) (K.27).

SD-8

- Altı yok pabuç gibi sürünmek (sıkıntı çekmek) (K.33).

SD-9

- Ateş almak (aceleci davranmak) (K.37).

SD-10

- Atın dorusu yiğidin delisi olmak (cesur olmak) (K.1).

SD-11

- Attığı taş yerine varmak (işi rast gitmek) (K.36).

SD-12

- Avurdu yelli olmak (yalan söylemek, palavracı olmak) (K.14).

SD-13

- Ayın beyin olmak (çok şaşırmak, bir hoş olmak) (K.15).

-B-**SD-14**

- Babal atmak (sözle vasiyet etmek) (K.67).

SD-15

- Başa kakmak (yapılan iyiliği yüze vurmak) (K.23).

SD-16

- Başı diniz olmak (sakinleşmek) (K.9).

SD-17

- Belere kalmak (şaşıarak bakakalmak, ölmek) (K.26).

SD-18

- Beygir seyirtirmek (konuşan birinin sözünü kesmek) (K.18).

SD-19

- Beyni zingirdemek (dünyası kararmak) (K.23).

SD-20

- Bola sele kullanmak (bol bol kullanmak) (K.7).

SD-21

- B c n n dölü (yaramazlık yapan  ocuk için kullanılır) (K.6).

SD-22

- Bulup buluŐturmak (denkleŐtirmek, zor da olsa temin etmek) (K.29).

SD-23

- Burnundan solumak (sinirli olmak) (K.34).

-C- -**SD-24**

- Canı burnuna çıkmak (sabrı tükenmek) (K.45).

SD-25

- Canı çekmek (arzulamak) (K.36).

SD-26

- Cayırada düşmek (birden bire kaçmak) (K.33).

SD-27

- Cayırtı   kmek (hayvanların gürültüyle kaçması) (K.35).

SD-28

- Cazılayıp gitmek ( ekip gitmek) (K.64).

SD-29

- Cebi tırnak acısı dolmak (cebinden çok para çıkmak) (K.19).

SD-30

- Ciciği tutmamak ( ok yorulmak) (K.12).

SD-31

- Cinini dermek (gönlünü almak) (K.48).

SD-32

- Culluğu çıkmak (çok terleyip ıslanmak) (K.6).

SD-33

- Çatak pancarı gibi kızarmak (suçlular ya da güzel kızlar için söylenir, yanakların al al olması) (K.14, K.15).

SD-34

- Çirpiştirmek (hafifçe dövmek) (K.35).

-D-**SD-35**

- Dabal dubal etmek (sendelemek) (K.14, K.32).

SD-36

- Dayfalmak (bunalmak) (K.1, K.30).

SD-37

- Değme birisi olmak (saygın, değerli biri olmak) (K.33).

SD-38

- Dığdığının dığdığı (çok uzak tanıdık) (K.43).

SD-39

- Dış dolaşmak (aldırmamak, ilgilenmemek) (K.19).

SD-40

- Dingede dışmek (çok korkmak) (K.40).

SD-41

- Dişini saydırmak (gücünü kabul ettirmek) (K.52).

SD-42

- Dişleri sangırdamak (üşüme) (K.32).

SD-43

- Dorum gibi dombalamak (şımarmak) (K.1).

SD-44

- Dünya şeytanı (her türlü kötülüğü yapabilecek olan insan) (K.13).

SD-45

- Düz yolda sivri bela (beklenmedik bir aksilik) (K.30).

-E-

SD-46

- Eciği cücüğü (küçük büyük herkes) (K.4).

SD-47

- Efil efil esmek (serin bir rüzgârın esmesi) (K.45).

SD-48

- Ele güne muhtaç olmak (düşkün duruma düşmek) (K.53).

SD-49

- Eli bayraklı (erkeklerle düşüp kalkan kadın) (K.6).

SD-50

- Eli böğründe kalmak (hayal kırıklığına uğramak, birini ya da bir şeyi kaybetmek) (K.27).

SD-51

- Eli maşalı olmak (zalim olmak) (K.55).

SD-52

- Erim erim erimek (çok üzölmek) (K.62).

SD-53

- Eski guranta olmak (tecrübe sahibi olmak) (K.9).

SD-54

- Estek köstek etmek (bir işi engellemeye, zorlaştırmaya çalışmak) (K.39).

SD-55

- Eştirip gitmek (koşuşturarak gitmek) (K.50).

-F-**SD-56**

- Farıyıp gitmek (yaşlanmak) (K.1).

SD-58

- Fıyyık atmak (ıslık çalmak) (K.14).

SD-59

- Fingirdemek (dikkat çekecek kadar kırıtkan, oynak davranmak, gülüşerek sohbet etmek) (K.24).

SD-60

- Fosurdamak (yüze bakmadan, başka bir işle ilgilenirken söylenmek) (K.51).

-G-**SD-61**

- Gelin düzmek (gelini süslemek) (K.37).

SD-62

- Başını alıç taşıyla dağlamak (dövmekle tehdit etmek) (K.37).

SD-63

- Gök keçiyi gören içi dolu yağ zanneder (uzaktan her şey hoş gelir) (K.42).

SD-64

- Gavurgası kuru olmak (işleri yolunda olmak) (K.65).

SD-65

- Gayıl olmak (razı olmak) (K.9).

SD-66

- Gözü cavlamak (az görmeye başlamak) (K.1, K.13).

SD-67

- Gelece getirmek (örnek vermek) (K.28).

SD-68

- Gunnacı eşeğin sıpasını atması (çok korkmak) (K.38).

SD-69

- Güpürede düşmek (işini hevesle yapmak) (K.40).

-H-**SD-70**

- Havanın önu kararmak (havanın bozulması) (K.68).

SD-71

- Havas olmak (birine sevdalanmak, heveslenmek) (K.52).

SD-72

- Hazır avrat olmak (becerikli kadın) (K.55).

SD-73

- Hırtıbığı kesilmek (çok yorulmak, gücü kalmamak) (K.30).

SD-74

- Hurda huşu çıkmak (dermanı kalmamak) (K.27).

-I-İ-**SD-75**

- İrbığı çalar olmak (evlenecek çağa gelmek) (K.9).

SD-76

- İrbığı tıngırdatmak (evlenecek çağa gelmek) (K.1).

SD-77

- İzirap etmek (utanmak, çekinmek) (K.1).

SD-78

- İçeri göynüme (derin sızı ile ağrımak) (K.53).

SD-79

- İçinde kurt yeniği bulunmak (hileli iş) (K.19).

SD-80

- İnce dalan olmak (uzun boylu, ince vücutlu olmak) (K.60).

SD-81

- İt taşlamak (iş gücü olmamak) (K.26).

SD-82

- İtin ayağına düşmek (değerini kaybetmek) (K.38).

-K-**SD-83**

- Kafası yelli (yarım akıllı) (K.38).

SD-84

- Kapı köpeği (başkalarına yağcılık yapan kişi) (K.58).

SD-85

- Kara yazılı olmak (yazgısının kötü olması) (K.20).

SD-86

- Karnı yememek (kıskanmak, çekememek) (K.33).

SD-87

- Kempeşe etmek (alay etmek) (K.34).

SD-88

- Kendini kertmek (kibirlemek) (K.54).

SD-89

- Koruk iken korkutmak (küçük yaşta ezmek) (K.18).

SD-90

- Kör söylemek (yapılan iyiliği unutmak, yalan söylemek) (K.51).

SD-91

- Kuyruğu dik tutmak (taviz vermemek) (K.32).

SD-92

- Küslük taslamak (küsmek, konuşmamak) (K.7)

-L-

SD-93

- Laf çıkarmak (dedikodu yapmak) (K.25).

SD-94

- Laf savurmak (asılsız konuşmak) (K.61).

SD-95

- Lepiç gibi olmak (çok terlemek veya ıslanmak) (K.6).

SD-96

- Lök gibi oturmak (sakin ve ağırbaşlı olmak) (K.1).

-M-N-**SD-97**

- Malağını sokmak (her işe karışmak) (K.36).

SD-98

- May maskara olmak (gülünç ya da sıkıntılı duruma düşmek) (K.34).

SD-99

- Mekişine vurmak (Yüz ile kulak arası bölgeye tokat atmak) (K.9).

SD-100

- Memeden yarmak (çocuğun süt emmesini kesmek) (K.8, K.9).

SD-101

- Nanesini el almak, samanını yel almak (beceriksiz olmak) (K.37).

-O-Ö-**SD-102**

- Ortaliğa fişşik vermek (ortaliğı karıştırmak) (K.37).

SD-103

- Osuruğu cinli olmak (her şeye alınmak, öfkelenmek) (K.1).

SD-104

- Otlı koyak (varlıklı zengin kişi) (K.56).

SD-105

- Örüstü durmak (ayakta durmak) (K.7).

SD-106

- Özeği kesilmek, özeği tükenmek (güçsüz düşmek) (K.34).

-P-

SD-107

- Pılıyı pırtıyı toplamak (göçmek ya da bir şeyden vazgeçmek) (K.21).

SD-108

- Pızık pızık olmak (birden dağılmak) (K.71).

SD-109

- Pilava kaşık dikmek (evlenme isteğini belli etmek) (K.32).

-S-Ş-

SD- 110

- Sağır şeytan (haksızlık karşısında susan kişi) (K.66).

SD-111

- Sakırdamak (uzaktan sinirlenerek konuşmak) (K.30).

SD-112

- Sakırdaşma (toplanıp konuşmak) (K.1).

SD-113

- Sarı sancı (baş belası) (K.14).

SD-114

- Sevincik delisi (görgüsüz kimse) (K.8).

SD-115

- Soyundan gitmek (arkasından yanından gitmek) (K.37).

SD-116

- Sulu dilim vermek (gönlünü etmek, kandırmaya çalışmak) (K.40).

SD-117

- Suya dökünmek (yıkanmak) (K.36).

SD-118

- Sumağını sıkamak (boğazını sıkamak) (K.37).

-T-

SD-119

- Taraf gütmek (yanlı davranmak) (K.23).

SD-120

- Tetiri bozuk (huysuz) (K.42).

SD-121

- Tıprada düşmek (bir işi yapmak için acelece kalkmak) (K.35).

SD-122

- Tilki çıkarmak (çok dumanlı olan yerler için söylenir.) (K.49).

SD-123

- Tilkiye tavuk güttürmek (elindekini hırsıza teslim etmek) (K.7).

SD-124

- Tok evin aç köpeği (gözü doymayan kimse) (K.39).

SD-125

- Tozarada düğün çalmak (ara vermek istemek) (K.33).

SD-126

- Tozunu almak (hafifçe dövmek) (K.28).

-U-Ü-**SD-127**

- Üzerine yar yıkılmak (beklemediği bir mirasa konmak) (K.19).

SD-128

- Üzerli gitmek (hamileyken evlenmek) (K.31).

-Y-**SD-129**

- Yalamak yülemek (her şeyi yemek, tüketmek) (K.56).

SD-130

- Yarını yarılmak (sırt ağrısı çekmek) (K.46).

SD-131

- Yastık değiştirmek (yeniden evlenmek) (K.31).

SD-132

- Yatıp aşağı gitmek (hiçbir iş yapmamak) (K.9).

SD-133

- Yayan yapıldak (yaya yürümek) (K.23).

SD-134

- Yoyup yosmak (elindekilerin değerini bilmemek) (K.53).

SD-135

- Yumuş tutmak (verilen bir işi yapmak) (K.46).

SD-136

- Yüzü kırk kat olmak (suratı asılmak) (K.36).

-Z-**SD-137**

- Zağar zağar dolaşmak (amaçsız bir şekilde dolaşmak) (K.38).

SD-138

- Zıbıdmak (dayak atmak) (K.1).

SD-139

- Zokurdanıp durmak (kırgınlıkla söylenmek) (K.7).

SD-140

- Zoruna gitmek (alınmak) (K.35).

Değerlendirme

Silifke yöresinden toplam 140 tane deyim derlenmiştir. Derleme çalışmaları sırasında özellikle inceleme alanına has deyimler derlenmeye çalışılmıştır. Ancak diğer yörelerde de kullanılan ve Silifke’de sıklıkla karşılaştığımız deyimlere de çalışmamıza yer verdik. Bu nedenle çalışmamızda yer alan deyimlerin çoğunluğu yöreye has kullanımlar olup, ancak küçük bir kısmı genel kullanımda yer alarak sözlüğe girmiş durumdadır (SD-4, SD-7, SD-9, SD-15, SD-22, SD-23, SD-25, SD-48, SD-51, SD-83, SD-89, SD-91, SD-93, SD-107, SD-124, SD-131, SD-140).

Derlenen deyimler yörenin deyimsel ve özlü anlatıma verdiği önemin göstergesidir. Hemen her konuşmada söze kuvvet katmak amacıyla bu deyimler kullanılmaktadır.

8.1.2.4. Alkış – Kargış

Anonim halk edebiyatında kalıplaşmış sözler arasında yer alan alkış, karşıdaki kişinin iyiliğinin istendiğini gösteren, kargış ise tam tersine söylenen kişinin kötülüğünü isteyen söz kalıplarıdır. Alkış ve kargış bir halk edebiyatı türü değildir. Bunlar konuşmayı süsleyici, duyguları belirtici, anlatımı güçlendirici dil öğeleridir. Kısa olmaları ve anlatım yoğunluğu taşımaları nedeniyle kullanılırlar. Alkış ve kargışların sanat değeri olanları, özenilmiş, imge, düşünce ve çağrışım buluşlarında başarılı olanlardır (Boratav, 1978:136-144).

Alkış ve kargışlar toplumun değer yargılarını bulduğumuz özlü söz kalıplarıdır. Alkışların ve kargışların sanat değeri taşıyanlarının bir bölümü kuşaktan kuşağa aktararak günümüze kadar gelmiştir. Bir kısmı da şartların ve insanın hayata bakışının değişmesiyle kullanımdan kalkmıştır. Alkış ve kargışlarda söylendiği toplumun değer yargıları yer alır. Çoğu bireysellik çizgisini aşarak kalıplaşırlar.

Alkışlar

SAL-1

- Akıbeti bol olsun (K.62).

SAL-2

- Akibetin hayır olsun (K.37).

SAL-3

- Allah bu acıyı unutturacak başka acı vermesin (K.45).

SAL-4

- Allah bundan büyük dert vermesin (K.30).

SAL-5

- Diline sağlık (K.66).

SAL-6

- El öpenlerin çok olsun (K.64).

SAL-7

- Ellerin dert görmesin (K.45).

SAL-8

- Hiç görmemiş gibi olursun inşallah (K.32).

SAL-9

- İşi ras gelesice (K.6).

SAL-10

- Kutluca gelsin geçsin (K.45).

SAL-11

- Mezarda nur içinde yatsın (K.68).

SAL-12

- Ocağı tütesice (K.37).

SAL-13

- Ömrün uzun olsun (K.55).

SAL-14

- Sağlıcakla kal (K.56).

SAL-15

- Uğurlar ola (K.36).

SAL-16

- Uğurun hayır gele (K.43).

SAL-17

- Yolun uğurun açık olsun (K.35).

SAL-18

- Allah anadan babadan ayırmasın (K.64).

SAL-19

- Allah muradın ne ise onu versin (K.36).

SAL-20

- Allah helal süt emmişlerle karşılaştırsın (K.29).

SAL-21

- Allah gördüğünden geri koymasın (K.48).

SAL-22

- Allah utandırmasın (K.56).

SAL-23

- Allah yüzüne baksın (K.45).

SAL-24

- Allah kimseye muhtaç etmesin (K.47).

SAL-25

- Allah yerinde sağ etsin (K.35).

SAL-26

- Ocağımızdan umanların ruhuna değsin (K.28).

SAL-27

- Tuttuğun altın olsun (K.56).

SAL-28

- Atana rahmet (K.7).

SAL-29

- Allah gelmeden esirgesin (K.57).

SAL-30

- Allah zeval ziyan vermesin (K.45).

SAL-31

- Allah acısını göstermesin (K.65).

SAL-32

- Allah bir yastıkta kocatsın (K.22).

SAL-33

- Allah elin eteğine düşürmesin (K.61).

SAL-34

- Allah ellere bakıp yerindirmesin, yollara bakıp yorundurmasın⁵² (K.6).

SAL-35

- Allah elden ayaktan düşürmesin (K.49).

SAL-36

- Allah dip köşe yatırıp kapı gözletmesin (K.45).

SAL-37

- Allah korktuğuna uğratmasın (K.27).

SAL-38

- Düğünün güzün olsun, ömrün uzun olsun (K.45).

---

⁵² Yorunmak: Birinin yolunu beklemek.

Kargışlar

SKA-1

- Allah cezanı versin (K.38).

SKA-2

- Allah kahretsin (K.63).

SKA-3

- Arasat dağında kalasica (ne yapacağını şaşırısın) (K.26).

SKA-4

- Adı batasica (K.49).

SKA-5

- Boycağızı devrilesice (K.67).

SKA-6

- Boyu posu devrilesice (K.48).

SKA-7

- Boynu altında kalasica (K.43).

SKA-8

- Boyuna çiğ iplik ölçülesice (K.60).

SKA-9

- Cancağızı çıkmayasica (sürünsün) (K.6).

SKA-10

- Canı çıkasica (K.31).

SKA-11

- Cehennem dibine gidesice (K.65).

SKA-12

- Ciğer ağrısından gidesice (K.37).

SKA-13

- Ciğeri arkasından topak topak dökülesice (K.27).

SKA-14

- Ciğerin çıksın (K.35).

SKA-15

- Çıraya kör bakasın (K.45).

SKA-16

- Dermansız dertlere düşesice (K.24).

SKA-17

- Elleri kırılasic (K.33).

SKA-18

- Evin başına yıkılsın (K.19).

SKA-19

- Gara vurgunlardan gidesice (çaresiz dertlere düşsün) (K.37).

SKA-20

- Geberesice (K.8).

SKA-21

- Gözü çıkasic (K.6).

SKA-22

- Gözü kör olasic (K.7).

SKA-23

- Haram olsun hart olsun karaciğerine dert olsun (K.1)

SKA-24

- Hayrını görme (K.47).

SKA-25

- Toprak başına (ölesin) (K.9).

SKA-26

- İki yakaya bir yufkaya hasret kal (K.33).

SKA-27

- İnşallah yorgan yüzü görmeyesin (K.20).

SKA-28

- İşi rast gelmeyesice (K.44).

SKA-29

- Kapıcığına kara çaltılar çekilesice (K.46).

SKA-30

- Ocağı bucağı yanasıca (K.53).

SKA-31

- Ocağı sönesice (K.33).

SKA-32

- Odun ocağın sönsün (K.33).

SKA-33

- Ovada sel tepede yel alsın (K.21).

SKA-34

- Sebep olan kebab olsun (K.38).

SKA-35

- Yanı delinesice (K.45).

SKA-36

- Yersiz yurtsuz kalasın (K.45).

SKA-37

- Kendi başını ye (K.35).

SKA-38

- Benden beş beter olasın (K.32).

SKA-39

- Boz yılan sokasıca (K.22).

SKA-40

- Çenen tutulsun (K.29).

SKA-41

- Dilleri ulasıca⁵³ (K.6).

SKA-42

- Evladından gün görmeyesin (K.46).

SKA-43

- Kanın çekilsin (K.35).

SKA-44

- Soyun soykan kuruya (K.30).

Değerlendirme

Yöreden alkış türünde 38, kargış türünde ise 44 söz grubu derlenmiştir. Alkış ve kargışlar yöre insanının duyarlı yanlarını, örf ve âdetlerini, olaylara bakış açılarını, hassas yönlerini ve tepkilerini yansıtmaktadır.

---

⁵³ Ulmak: Çürümek.

Alkışlarda karşıdaki kişiye duyulan iyi niyet, minnettarlık, iyiliğini isteme gibi duygu ve düşünceler dile getirilirler. Bunlar uzun ve sağlıklı bir ömür dileme; kötü durumlardan ve hastalıklardan uzak olmayı dileme; kimsesiz muhtaç olmamayı, evlat acısı görmemeyi, işlerinin rast gitmesini ve bol kazanç elde etmesini dileme şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bütün bu dilekler Allah'a yöneliktir. Burada Silifke yöresinde yaşayan insanların inanç durumu da ortaya çıkmaktadır.

Kargışlarda, karşıdaki kişiden görülen haksızlık ya da kötülük durumunda yaşanan kızgınlık sonrasında kişinin acı çekmesini ve kötülüğünü isteme duygusu karşımıza çıkmaktadır. Yörede yaşayan halk, kargışların söyleyen kişiye de felaket getirebileceğine inanmaktadırlar. Bu nedenle kötü dileklerde bulunmak çok hoş karşılanmamaktadır. Ancak kötülükler karşısında çaresiz kalan insanlar Allah'tan yardım isteyerek kendisine acı çektiren kişileri cezalandırmasını diler. Kargışların çoğunda kişinin belaya uğraması, hastalanması, ölmesi, soyunun kuruması, sakat kalması, muhtaç duruma düşmesi gibi durumlar istenmektedir. Sözler ağızdan bu şekilde çıksa bile insanlar çoğunlukla içten içe böyle bir durumun olmasını da istemezler aslında. Kargışlarını anlık öfkelerin sonunda dile getirirler.

Gerek alkışlar gerekse kargışlar yöre halkının bir anlık ruh halini, minnettarlığını ya da kızgınlığını dışa vurma şekilleridir. Her iki durumda da Allah'a dua etme söz konusudur.

8.1.2.5. Tekerlemeler

Tekerlemeler, çeşitli ses tekrarlarından, söz sanatlarından ve kelime oyunlarından yararlanılarak meydana getirilen ürünlerdir ve genellikle gerçek dışı anlamlara dayalı kalıp sözlerdir (Artun, 2004:209).

Tekerlemeler, şekil, konu, muhteva ve işlevleri bakımından sınırları tam ve kesin olarak çizilememiş halk edebiyatı ürünleridir. Bunun en önemli sebebi, tekerlemelerin daha çok bilmece, âşık şiiri, masal, ninni, oyun, halk hikâyesi, halk tiyatrosu gibi pek çok türün içinde yer almaları olsa gerektir. Ancak başka hangi türle ilişkili olursa olsun yine de tekerlemeleri farklı kılan şekil, içerik ve anlatım özellikleri vardır. Tekerleme daha çok çocuk folklorunda karşımıza çıkmaktadır. Tekerlemelerdeki çocuksu üslup da bunun bir yansımasıdır. Ancak bazı âşık edebiyatı ürünlerinde ve masallarda bulunan ve tekerleme olarak adlandırılan mizahi ve manzum konuşmalar büyüklere mahsus özellikler göstermektedir (Duymaz, 2002:9).

Tekerlemeler birbirine aykırı düşünceleri, olmayacak durumları bir araya getirip, mantıkdışı bir takım sonuçlara varmakla şaşırtıcı bir etki yaratır. Yapısı ve konusu bakımından bu özelliği ile tekerlemeler, beklenmedik hayal oyunlarının boşanıvermesiyle şaşırtmak, eğlendirmek, keyiflendirmek için başvurulan bir çeşit söz cambazlığıdır (Duymaz, 2002:24).

Tekerlemeler geçtikleri yerlere göre dört bölümde incelenebilir (Artun, 2004:212-214):

- a. Masal Tekerlemeleri
- b. Oyun Tekerlemeleri
- c. Tören Tekerlemeleri
- d. Bağımsız Tekerlemeler

Bu tasnif örnek alınarak yapılan Silifke tekerlemelerinin de konularına göre sınıflandırılması şu şekildedir:

a. Masal Tekerlemeleri

Masal tekerlemeleri, masalın başında, ortasında, sonunda veya uygun başka bölümlerinde söylenen uzun veya kısa kalıplaşmış sözlerdir. Masal tekerlemeleri masalın hangi bölümünde kullanılıyorsa, o bölüme uygun bazı özellikler gösterir. Ör: Masalın başında söylenen “Evvel zaman içinde...”, “Bir varmış bir yokmuş...”, “Zaman zaman içinde...” gibi tekerlemeler, masalın eğlendirmek, ders vermek amacıyla uydurulduğunu, eskiden olmuş bitmiş şeyler olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtirken, dinleyiciyi masalın gerçek olmayan havasına sokar. Masalın sonunda söylenen “Onlar ermiş muradına...” gibi tekerlemeler, masalların herkesin gönlüne göre mutlu bir sona erdiğini belirterek, herkese aynı mutluluğu dileme amacı güder. Masalın ortasında yer alan “Sözü uzatmayalım...” gibi tekerlemeler ise anlatımı hızlandırmaya ve uzun zaman aralılarını kapatmaya yarar (AB, C.20, 1991:490).

STE-1

Evvel evvel iken

Yağmur diken iken

İt padişah

Pire uşak

Yılan kuşak

Sülük eşek iken

Sivrisinek hekim

Tilki hâkim

Kurt köle

Ömür çile iken... (K.33).

STE-2

Evvel zaman içinde

Kalbur saman içinde

Develer tellal iken

Pireler berber iken

Ben annemin beşiğini

Tıngır mıngır sallar iken... (K.33).

STE-3

Evvel evvel ez iken

Ben anamın evinde kız iken

Bir varmış, bir yokmuş... (K.62).

b. Oyun Tekerlemeleri

Ebe çıkarma, oyuncuların rolünü belirleme gibi durumlarda söylenirler. Kimi oyun tekerlemelerinin işlevi de, bilinmeyen bir şeyi bir tür fal yoluyla bulmaktır. Ayrıca oyunu renklendirme, oyuncuların el, ayak ve beden hareketlerini düzenleme, oyuncuları heyecanlandırma, coşturma veya kızdırma amacıyla söylenen oyun tekerlemeleri de vardır (AB, C.20, 1991:491).

Oyun tekerlemeleri çocukların kendi yaratmaları olabileceği gibi büyüklere özgü tekerlemelerin çocuk tekerlemelerinin geleneklerine ustalıkla uygulanmaları

sonucunda da ortaya çıkabilirler. Bu tekerlemelerin hepsi tür özelliği gösterirler (Boratav, 1982:135).

STE-4

Dereye koydum bir yumurta

Tepeye koydum bir yumurta

Deredekini sel aldı

Tepedekini yel aldı

Tosbağa kavlar sen niye kavlanan

Yılanlar kavlar sen niye kavlanan (K.49).

STE-5

- Seke seke ben geldim
- Neciye geldin?
- Kavunla, karpuzla.
- Dolanıver pınar başına... (K.50).

STE-6

- Komşu komşu
- Hu huu...
- Kocan geldi mi?
- Geldi
- Ne getirdi?

- İncili boncuk
- Kime kime?
- Sana bana
- Başka kime?
- Kara kediye
- Kara kedi nerde?
- Ağaca çıktı
- Ağaç nerede?
- Balta kesti
- Balta nerede?
- Suya düştü
- Su nerede?
- İnek içti
- İnek nerede?
- Dağa kaçtı
- Dağ nerede?
- Yandı, bitti, kül oldu... (K.33).

STE-7

Kazan kulpu

Yedin mi turpu

Değirmene varasın

El taşını alasın

El el üstünde kimin eli var? (K.15).

STE-8

Birlim bilme

İkilim ilme

Üçlüm ülme

Dörtlüm bölme

Beşlim belme

Altılım alma

Yedilim yelme

Sekizim semle

Dokuzum durak

Onlum orak

Çelme çelik

Çek bir a-yak. (K.53).

STE-9

Zübük zübük zübüklü

Burnu uzun ibikli

İbiğini yolalım

Buna isim koyalım

Zübük zübük zübilik

Sende kalsın ebelik (K.19).

STE-10

Portakalı soydurdum
Başucuma koydurdum
Ben bir yalan uydurdum
Duma duma dum
Kırmızı mum... (K.14).

STE-11

Tilki tilki dil beyi
Alanlar da gül beyi
Kurt kulak, çakal çarık
Tavşan inek...
Tilki tilki dil beyi
Alanlar da gül beyi
Ayı ahmak, domuz tokmak
Çakal çarık, koca eşek inek... (K.33).

STE-12

Ahmedi billi
Sıpası zilli
Torbada tuz yok
Ahmede kız yok (K.50).

STE-13

Hüseyin Hüseyin

Ben kimlere küseyim (K.1).

STE-14

Ayşeler aşmış

Dereler taşmış

Ayşesiz evlere

Güveler düşmüş (K.6).

STE-15

İnne inne ucu dinne

Fan fan atar balık tutar

Pas pus şu çocuğun altı pis (K.1)

STE-16

Fındısı fındısı fındısı

Oynayanın kendisi

Fındısı fındısı fındısı

Kır⁵⁴ güdüğün⁵⁵ kendisi (K.6)

---

⁵⁴ Kır: Boz

STE-17

0000 piti piti

Karameler sepeti

Terazi lastik

Jimnastik

Biz size geldik bitlendik

Hamama gittik temizlendik (K.20).

STE-18

Dolapta pekmez

Yala yala bitmez

Ayşecik cik cik cik

Fatmacık cık cık cık

Sen bu oyundan çık (K.21).

STE-19

İğne battı

Canımı yaktı

Tombul kuş

---

⁵⁵ Güdük: Kuyruksuz ya da kısa boylu hayvanlara verilen ad.

Arabaya koş

Arabamın tekeri

İstanbul'un şekeri

Top top top

Altın top

Bundan başka oyun yok (K.19, K.21)

STE-20

Yağ satarım bal satarım

Ustam ölmüş ben satarım

Hoca gitmiş kömüre

İnşallah içine gömüle

Zambak zumbak

Dön arkana iyi bak... (K.53).

STE-21

Üşüdüm üşüdüm

Daldan elma düşürdüm

Elmamı yediler

Bana cüce dediler

Cücelikten çıktım

Ablamgile gittim

Ablam pılav pişirmiş

İçine fare düşürmüş

Bu fareyi ne yapmalı

Minareden atmalı

Minarede kuş var

Kanadında gümüş var

Eniştemin cebinde

Türlü türlü yemiş var (K.62).

STE-22

Bizim evin arkası

Dondurma fabrikası

Annem babam başbakan

Var mı bana yan bakan

Seksen seksen yüz altmış

Allah neler yaratmış

Kızlar yemiş büyümüş

Erkeklere dert olmuş (K.33).

c. Tören Tekerlemeleri

Tören tekerlemeleri daha çok doğa güçlerini, olayları ve varlıkları etkilemek için söylenen tılsımlı söz özelliği gösterirler. Tören tekerlemeleri, çocuklara ait törenlerde

söylenenler ve büyüklerin katıldıkları törenlerde söylenenler olmak üzere ikiye ayrılırlar (Boratav, 1982:137).

Tören tekerlemeleri, geleneksel ve folklorik olaylarla bağlantılıdır. Anadolu’da yağmur yağdırmak için düzenlenen törenlerde çocuklarla gençler, “çomçalı gelin” adını verdikleri bir kuklayı gezdirerek yiyecek toplarken tekerleme söylerler. Orta Anadolu’da “çiğdem pilavı” adlı bahar bayramında çocuklar, evden eve tekerlemeler eşliğinde dolaşırlar (AB, C.20, 1991:490).

STE-23

Ekin ekim evlek evlek

Ucu çıktı güvlek güvlek

Şimdi gitti hacı leylek

Gök kız kurban ister

Göbekli harman ister

Ayacığım çamur ister

Boğazcığım hamur ister

Al yeşil benim olsun

Ver Allah’ım ver, Allah’ım ver (K.9).

STE-24

Gökten rahmet

Yerden bereket

Koca öküze kuvvet

Diyelim Allah Allah

Veren versin vermeyen derisini tuzlasın (K.30).

d. Bağımsız Tekerlemeler

Kendi başına birer söz sanatı niteliği taşıyan bağımsız tekerlemelere, genellikle güldürü ögesinin ağır bastığı âşık şiirlerinde rastlanır. Karagöz ve orta oyununda kullanılan kalıplaşmış söz oyunları da aynı nitelikteki yaratmalardır. Tekerleme söylemede ustalaşmış kimseler, büyük bir hünerle aktardıkları geleneksel tekerlemeleri, kendi yaratmalarıyla zenginleştirip geliştirirler (AB, C.20, 1991:490).

STE-25

Hakkı'nın hakkı Hakkı'da kalmış. Hakkı Hakkı'dan hakkını almaya gitmiş. Hakkı Hakkı'nın hakkını vermeyince Hakkı da Hakkı'nın hakkından gelmiş (K.56).

STE-26

Al bu takatukaları, takatukacıya götür, takatukalat da gel. Takatukacı, takatukaları, takatukalamazsa, takatukacıdan, takatukaları, takatukalatmadan al da gel (K.56).

STE-27

Bir berber, bir berbere bre berber gel beraber bir berber dükkânı açalım demiş (K.29).

STE-28

Dal kalkar kartal sarkar, kartal kalkar dal sarkar (K.23).

STE-29

Şu köşe yaz köşesi, şu köşe kış köşesi, ortadaki su şişesi (K.29).

Değerlendirme

Toplam 29 adet tekerleme derlenmiştir. Derlenen bu tekerlemelerden üç tanesi masal tekerlemesi (STE-1, STE-2, STE-3), on dokuz tanesi oyun tekerlemesi (STE-4, STE-5, STE-6, STE-7, STE-8, STE-9, STE-10, STE-11, STE-12, STE-13, STE-14, STE-15, STE-16, STE-17, STE-18, STE-19, STE-20, STE-21, STE-22), iki tanesi tören tekerlemesi (STE-23, STE-24), beş tanesi ise bağımsız tekerlemedir (STE-25, STE-26, STE-27, STE-28, STE-29).

Derlenen masal tekerlemelerinin masalların girişinde söylenen tekerlemeler olduğu görülmektedir. Bu tekerlemeler masalın gerçek olmadığını belirterek, dinleyenleri masalın hayal dünyasına hazırlamaktadır (STE-1, STE-2, STE-3).

Oyun tekerlemelerinin genelinde ise anlam kaygısının olmadığı görülmektedir. Bu tekerlemelerin bir kısmı oyun sayımacaları şeklindedir. Bu tekerlemeler oyundaki ebeği belirleyerek bir bakıma fal görevi üstlenmişlerdir (STE-7, STE-8, STE-9, STE-12, STE-13, STE-16, STE-17, STE-21). Bazı tekerlemeler ise oyunun özünü oluşturmakta ve oyun bu tekerlemelerle oynanmaktadır (STE-4, STE-5, STE-6, STE-20, STE-22). Oyundan oyuncu çıkarmak için söylenen tekerlemeler de vardır (STE-10, STE-11, STE-14, STE-15, STE-18, STE-19).

Bazı oyun tekerlemeleri, karşılıklı konuşma şeklinde düzenlenmişlerdir (STE-5, STE-6), bazı tekerlemeler ise hikâye şeklinde bir gelişim göstermektedir (STE-21).

Diğer tekerlemeler ise çocukların eğlenmek amacıyla söyledikleri, bazen anlamlı bazen anlamsız kelime birliklerinden oluşan tekerlemelerdir.

Tören tekerlemesi başlığı altında yer alan tekerlemeler ise yağmur yağdırma ve bereket törenlerinde söylenen tekerlemelerdir. Konu hakkında ayrıntılı bilgi çalışmamızın “Bayram, Tören ve Kutlamalar” bölümünde yer almaktadır.

Bağımsız tekerlemeler olarak değerlendirilen beş tekerlemenin tamamının söz cambazlığına dayandığı görülmektedir. Bunlar eğlenmek amacıyla söylenirler ve özellikle çocukların dil becerilerinin gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadırlar.

Tekerlemelerin yirmi dört tanesi manzum (STE-1, STE-2, STE-3, STE-4, STE-5, STE-6, STE-7, STE-8, STE-9, STE-10, STE-11, STE-12, STE-13, STE-14, STE-15, STE-16, STE-17, STE-18, STE-19, STE-20, STE-21, STE-22, STE-23, STE-24), beş tanesi ise mensurdur (STE-25, STE-26, STE-27, STE-28, STE-29).

Manzum olan tekerlemelerin çoğunluğunun ölçüsü yoktur, düzensiz sayıda heceli mısralardan oluşmaktadır (STE-1, STE-3, STE-4, STE-5, STE-6, STE-7, STE-8, STE-11, STE-12, STE-13, STE-15, STE-16, STE-17, STE-18, STE-19, STE-20, STE-21, STE-24, STE-25, STE-26, STE-27, STE-28, STE-29). Dört tanesi yedili (STE-2, STE-9, STE-10, STE-22), bir tanesi beşli (STE-14), bir tanesi ise sekizli hece ölçüsüyle oluşturulmuştur (STE-23).

Derlenen manzum tekerlemelerde kafiyeli söylemek, ses ahengi oluşturmak ana unsur olsa da çoğunlukla uyak dizilişlerinde belli bir düzen görülmemektedir.

Sonuç olarak özellikle çocuk oyunlarında söylenen tekerlemeler bugün de canlı bir biçimde varlıklarını sürdürmektedirler.

8.1.3. Mensur Ürünler

8.1.3.1. Masal

Kaynaklarda masal için şu tanımlar yer almaktadır:

“Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa sürüp giden, çoğunlukla insanların veya tanrıların başından geçen, olağandışı olayları anlatan hikaye; öğüt verici, ahlak dersi veren alegorik eser” (TS, C.2, 1988:992).

“Bütünüyle hayal ürünü olan, genellikle doğüstü olaylara, zaman zaman da doğa üstü varlıklara (cin, peri, dev, ejderha...) yer verilen, olayları çoğunlukla belirli olmayan bir yerde (masal ülkesinde), belirli olmayan bir zamanda (evvel zaman içinde) geçen ve ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa sürüp giden bir anlatı türü; bir ahlak dersi vermek için anlatılan alegorik öykü” (BL, C.13, 1986:7841).

“Masal, nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarında inandırmak iddiası olmayan kısa anlatı türüdür” şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Boratav, 1982:75).

Tanımlardan anlaşılacağı gibi masal, bütünüyle hayal ürünü olan, doğa üstü olaylara ve varlıklara yer veren, belirsiz bir yer ve zamanda ortaya çıkan, düş ürünü olaylarla örülü, öğüt verici bir yanı olan, kısa, mensur, sözlü bir anlatı türüdür (Artun, 1994:75).

Stith Thompson’un bugün de kabul edilip uygulanan motiflere dayalı masal tasnifi şu şekildedir:

1. Hayvan Masalları

2. Asıl Masallar
3. Güldürücü Hikâyeler, Nükteli Fıkralar
4. Zincirlemeli Masallar
5. Sınıflamaya Girmeyen Masallar (Sakaoğlu, 1999:13).

Türk masallarının kuruluşunda üç bölüm vardır: 1. Döşeme 2. Olay 3. Dilek. Birinci ve üçüncü bölümler masalların çoğunda ortaktır. Tekerleme adı verilen kalıplaşmış sözlerde, sanatçının gücü ortaya çıkmaz. Esas güç, olayın anlatılışında ortaya çıkar. Masalın döşeme bölümündeki tekerleme, günlük hayatımızın ölçülerine sığmayan masal dünyasına bir geçiş ifadesidir. Dinleyicinin dikkat ve ilgisini toplamaktadır (Artun, 1994:80). Masallarda olaylar önem sıralarına göre aktarılırlar. Bu aktarım sırasında miş’li geçmiş zaman, şimdiki zaman ve geniş zamanın rivayeti kullanılır (Özkırımlı, 1987:815).

Silifke yöresinden derlenen masallar şunlardır:

SMS-1

Vezirin Sonu

Eskiden ülkenin birinde bir padişah varmış. Bir gün vezirine kızmış, “defol” demiş. Padişah ikinci kere defol dediğini astırırılmış. Vezir canını kurtarmak için ailesiyle beraber uzak köylerden birine gidip yerleşmiş. Yapacak bir işi olmadığından köyün ağasının yanına giderek kızı ile kendisine bir iş istemiş. Ağa da vezire sen büyük baş hayvanları güt, kızın da koyunları gütsün” demiş. Vezir padişahтан uzak, kendilerini kimsenin tanımadığından emin olarak çobanlığa başlamış.

Ağanın bir oğlu varmış. Bu oğlan at üstünde dağda belde gezer, o eğlenceden o eğlenceye koşturur dururmuş. Bir gün dağda kendi koyunlarını güden çobanın kızını

görmüş, kızı görür görmez vurulmuş. Gelip, anasına babasına “Bana çobanın kızını alın” demiş. Anası, babası “Oğlum, çoban kızı alınır mı?” dedilerse de oğlan direktmiş. İlle de çobanın kızı diye tutturmuş. Kalkmışlar, çaresiz çobanın evine kız istemeye gitmişler. Kızı istenince, çoban sormuş:

- Oğlunuzun sanatı nedir?

Ağa hemen atılmış, “Bu kadar malın mülkün içinde sanatı ne yapacak oğlum” dediyse de çoban dinlememiş ve tekrar sormuş:

- Sanatı var mı, yok mu?

Ağa bu işe akıl erdirememiş, “Yok” demiş. Bunun üzerine çoban:

- “Kusura kalmayın ama kızımı sanatı olmayan birine veremem” deyince, eli boş dönüp gitmişler.

Durumu oğlana anlatmışlar. Oğlan, “En kolay sanat hangisi?” diye sormuş. “Hasır örmek” demişler. Oğlan hemen hasırcının yanında hasır örmeye başlamış. Ördüğü hasırın birini alarak, çobanın evine götürmüş. Kızı tekrar istemişler. Çoban kızı vermiş, düğün dernek olmuş. Kız ağanın evine gelin gitmiş.

Çobanın kızı geldikten sonra ev birden bire değişmiş. Kız hem güzel hem hamaratmış, tertip, düzen, temizlik... Ağa bu işi merak etmiş, çobanın yanına gitmiş.

- “Çoban, bu işin sırrı nedir? Sanat öğrenmeden oğluma kız vermedin, kızın gelince o kadar varlığın içinde eve apayrı bir tertip düzen getirdi sanki çoban kızı değil de...

Çoban, ağanın sözünü keserek şunları söylemiş: “Ben padişahın veziriydim, beni kovdu. Canımı zor kurtarıp buraya geldim, çoban oldum. İyi kötü bir sanatım olsaydı çoban olur muydum? Ben, vezir iken bu hale düştüm, sen ağa iken, oğlunun bu hale düşmeyeceğini nereden bileyim”. demiş (K.62).

SMS-2

Nergiz Nine

Evvel evvel iken

Yağmur diken iken

İt padişah

Pire uşak

Yılan kuşak

Sülük eşek iken

Sivrisinek hekim

Tilki hâkim

Kurt köle

Ömür çile iken...

Bir Nergiz nine varmış. Güzel mi güzel, iyi mi iyiymiş. Yemez yedirir, giymez giydirirmiş. Uyuyanın üstünü örtermiş. Hastanın şifası, aşğın sefasıymış. Bir oğlu varmış. Uysal mı uysalmış. Annesini hiç üzmezmiş. Ama çok çabuk kanar, her sözü doğru sanırmış. Güzel güzel geçinirlerken bu oğlan bir gün ava gitmiş. Dağdan dağa dolaşırken hava kararmış, şimşek çakmış, gök gürelemiş, yıldırım düşmüş. Bir yağmur bir yağmur... seli sele katmış, akmış dere olmuş, ne varsa yutmuş. Bir fırtına kopmuş ağaçlar yatıyor

kalkıyormuş. Rüzgar Nergiz ninenin oğlunu almış atmış sele. Sel götürmüş yaban ele. Gahi başı vurmuş taşa gahi ayak değmiş yaşı... günlerce sürüklenmiş, bir ırmağa ermiş. Gömgök bir suyu varmış ırmağın. Bir gök suymuş. Bu seller girince kabarmış, dağlar arasında dolanmış. İnmiş enginlere dolanı dolanı, götürmüş çarpa çarpa oğlanı.

Atmaca diye bir bük varmış. Kenarı güzel mi güzel, inmesi çıkması imkânsız, kayalarla çevriliymiş. Bir yanda Göksu bir yanda kayalarla çevriliymiş. Irmak buraya gelince oğlanı kıyıya çıkarmış, kumlara yatırmış. Gece olunca çakallar, ellerinde çatallar yemek aramaya başlamışlar. Sarp bir sokağa buradan Atmaca Bük'e inerler dizlerine çöke çöke. Gezerken Bük'te bir lokma yiyecek derken oğlanın ölüsü çıkar önlerine. Önce durur dinlerler, canlı mı? Sonra ayaktan koldan çekiştirirler kanlı mı? Anladılar ki ölmüş, oturup güzelce yemişler. Pek de lezzetliymiş. Yaşlı çakal demiş ki: "Bu annesinin sözünden hiç çıkmazmış, ondandır lezzeti. İşte budur evladın izzeti." Sonra düşmüşler yola. Oğlanın bir kolu kalmış, onu da alıp yürümüşler yokuşa, birbirleriyle tokuşa tokuşa... yarı yolda yorulmuşlar. Oraya atmışlar kolu. Kolda varmış bir yüzük; kaşlı, üstü zümrüt taşlı. Çakalın biri orada dalmış uykuya. Diğeri düşmüş kuyuya. Uykudaki öle kalmış, kuyudaki süne kalmış. (K.33).

SMS-3

Dilsiz Gelin

Eskiden bir padişah varmış. Bu padişahın da bir oğlu varmış. Gün gelmiş bu oğlan bir kızla düğün dernek yaparak evlenmiş. Ama kız çok sessizmiş. Her söyleneni yaparmış. Yedi sene boyunca hiç konuşmamış. Oğlanın anası sonunda oğluna: "Oğlum, bu konuşmaz gelinle ömür geçmez, bir daha evlen" demiş. Oğlu da anasının öğüdünü tutarak, başka bir ilden bir kızla evlenmeye karar vermiş. Kırk gün kırk gece süren bir düğünden

sonra evlenmiş. Yeni gelin ata binmiş, konağa gelirken, eski gelin yemek pişiriyormuş. Yemeğin taşıdığını gören yeni gelin, şöyle demiş:

“Sağır gelin, sağır gelin

Yemek taşı, sığır gelin”

O güne kadar hiç konuşmayan eski gelin de şöyle cevap vermiş:

“Geline bak geline

Attan inmeden diline

Yedi sene oldu geleli

Daha seslenmedim birine”

Bunun üzerine yanıldığını anlayan padişahın oğlu, yeni gelini eve göndermiş, eski karısıyla mutlu bir hayat yaşamışlar. (K.14, K.30).

SMS-4

Boyundan Büyük İşe Kalkışma

Ormanın birinde bir at sürüsü yaşarmış. Öyle bir yermiş ki; sadece bir sokağı varmış. Kurt bunu öğrenince, oraya doğru yola çıkmış. Giderken yolda çakala rastlamış, seslenmiş:

- Çakal aç mısın? Çakal sırtarak cevap vermiş:
- Oooo... Ne sorarsın... Açlık bir günlük değil, beş günlük değil, her zaman açız.

Kurt:

- Gel öyleyse ben seni doyurayım, demiş.

Kurtla at sürüsünün suya çıkacakları yere varmışlar. Sokağın bir tarafına kurt bir tarafına da çakal durmuş. At sürüsü sokağa doğru gelirken, kurt çakalı yanına çağırmış:

- Bak bakalım gözlerim kızarmış mı?

Çakal, kurdun gözlerine bakmış:

- Kızarmış ağa
- Dolan arkama bak, kuyruğum inip kalkıyor mu?

Çakal, dolanıp bakmış, “inip kalkıyor” demiş

Kurt:

- Öyleyse git yerine otur

Çakal gidip yerine oturmuş. At sürüsü de çıkmaya başlamış. Kurt diğerlerine göre daha güçsüz bir atı görünce, yıldırım gibi saldırmış, atı yere indirmiş. Diğer atlar ürkerek kaçmışlar. Kurtla çakal beraber olup atı yemişler. Kurt karnını doyurunca çekip gitmiş. Çakal, atın leşi ve kemiği ile karnını doyurup, birkaç gün daha rahat ettikten sonra yine açlık başlamış. Çakal düşünmüş; “kurdun yaptığını ben niye yapmayayım” diyerek at sürüsünün olduğu yere gitmeye karar vermiş. Yolda tilkiye rastlamış;

- “Tilki karnın aç mı?” demiş.

Tilki:

- “Hem de çok” deyince, çakal kasılarak “gel ben seni doyurayım” demiş.

At sürüsünün çıkacağı yere varmışlar. Kapının bir tarafına çakal, bir tarafına tilki oturmuş. Sürü kapıya doğru yaklaşırken çakal, tilkiye seslenmiş:

- Gel bak bakalım gözüm kızarmış mı?

Tilki yaklaşmış, çakalın gözlerine bakmış.

- “Kızarmamış ağa” demiş. Çakal kızmış.
- Öyleyse dolan arkama bak kuyruğum inip kalkıyor mu?

Tilki dolanıp bakmış

- “İnip kalkmıyor ağam” deyince çakal daha çok kızmış:
- “Sen neden anlarsın git yerine otur” demiş. Tilki gidip yerine oturmuş.

At sürüsü çıkmaya başlamış. Çakal güçlüsüne güçsüzüne bakmadan, rastgele bir ata saldırmış. At, öyle bir çifte vurmuş ki çakal takla atarak yere düşmüş. Tilki koşup gelmiş, çakalın üzerine eğilip bakmış:

- “Gözlerin kızarmış”, dolanıp arkasına bakmış “kuyruğun da inip kalkıyor ağa” demiş. (K.62).

SMS-5

Aslanın Gururu

Evvel evvel ez iken, ben anamın evinde kız iken, bir varmış bir yokmuş...
Ormanda bir aslan yaşarmış. Bir gün bu aslan hastalanmış. Tilki gelip sormuş:

- Aslan bey hasta mısın?

Aslan da hasta olduğunu söylemiş. Tilki:

- Seni bir güzelce ovayım, hiçbir şeyin kalmaz, demiş. Aslan da kabul etmiş. Tilki:
- Yalnız elini ayağını bağlayacağım. Çünkü sen sinirlisin, ovarken kızıp bir yerimi kırarsın.

Aslan buna da razı olmuş. Tilki aslanın elini ayağını güzelce bağlamış, sonra geçip karşısına bıyıklarını burmaya başlamış. Sinsi sinsi gülererek:

- Ne zamandır bu anı bekliyordum. Şimdi akılsızlığının bedelini öde bakalım, haydi.

Diyerek çekip gitmiş. Aslan düştüğü tuzığa çok içerlemiş. Aradan bir hayli zaman geçtikten sonra, etrafı koklayarak çakal çıkıp gelmiş. Aslanı bağlı görünce şaşırılmış. Yaltaklanarak:

- Ne oldu aslan bey? Kim bağladı seni? Hemen çözeyim, deyince aslan hiddetle kızmış:
- Defol şuradan gözümün önünden. Tilkiye bağlatıp ta çakala çözdürmem demiş. (K.65).

SMS-6

Tavşanların Kuyruğu Neden Güdük

Tilkinin biri, bir kümese girmiş. Gürültüyü duyan tavuk sahibi, tilkiyi kümesin içinde yakalamış. Tilkinin kuyruğuna bir su kabağı bağlamış, denize atmış. Kabağın içi suyla dolmaya başlayınca, tilkinin geri tarafı çökmeye başlamış. Tilki de asıla asıla kuyruğu koparmış, kurtulmuş ama bu cezaya çok içerlemiş. Kızgınlığı daha geçmemişken tavşanlara rastlamış. Tavşanlar sormuş:

- “Nereden geliyorsun tilki kardeş?”

Tilki, onlara bir oyun oynamaya karar vermiş:

- “Üzüm yemekten” diye cevap vermiş. Tavşanlar:
- “Nerede bu üzüm? Bize de göster, biz de yiyelim” demişler. Tilki:
- “Düşün peşime” diyerek tavşanları bir bağa götürmüş.

Bağın kenarında büyük bir duvar varmış. Tilki zıplayıp duvarın üstünden bağın içine atlamış. Bir salkım üzüm kopararak, tekrar duvarın üzerine çıkmış yemeye başlamış. Duvara çıkamayan tavşanların ağzı sulanmış. “Ne olur tilki kardeş bize de üzüm getir” diye yalvarmaya başlamışlar. Tilki:

- “Ben bağa inersem, siz beni bırakır kaçarsınız, bağın sahibi de beni yakalar” demiş.

Tavşanlar:

- “Kaçmayız” dedilerse de tilki:
- “Güvenemem, sizi kuyruğunuzdan duvara bağlayayım, gidip üzümü alıp geleyim” demiş.

Tavşanlar razı olmuşlar. Tilki, tavşanları kuyruklarından bağlamış. Sonra da atlamış üzüm bağına, başlamış üzüm yemeye. Tavşanlar yalvarmaya başlamışlar:

- “Tilki kardeş bize de üzüm getir” diye. Tilki:
- “Acele etmeyin getireceğim” derken karnını doyurmuş, sonra da bağın sahibi geliyor diyerek duvardan atlamış kaçmış.

Tavşanlar korkudan kuyruklarını koparıp, kaçmışlar. Bundan sonra tavşanların kuyrukları güdük kalmış. (K.1).

SMS-7

Tilkinin Oyunu

Bir gün ormanda tilki, ayı, kurt, çakal, domuz, eşek, tavşan bir araya gelmişler. O yıllarda da ormanda büyük bir kıtlık yaşanıyormuş. Hayvanlar yiyecek sıkıntısı çekiyorlarmış. Tilki:

- Gelin bir oyun oynayalım. Ben bir şiir okuyacağım, şiirin sonunda kim çıkarsa onu yiyeceğiz, demiş.

Hayvanlar da kabul etmişler. Tilki okumaya başlamış:

- Tilki tilki dil beği
Alanlar da gül beği
Ayı ahmak, domuz tokmak
Çakal çarık, koca eşek inek...

deyince beraber olup eşeği yemişler. Karınlarını doyurduktan sonra, tilki tekrar şiir okumaya başlamış:

- Tilki tilki dil beği
Alanlar da gül beği
Kurt kulak, çakal çarık
Tavşan inek...

Bu sefer de tavşanı yemişler. Tilki böyle okuya okuya en sonunda ayı ile kendisi kalmış. Tilki bu arada en son yedikleri kurdun ciğerini saklamış. Aradan biraz zaman geçince, çıkarıp ciğeri yemeye başlamış. Ayı hemen atılmış:

- Ne yiyorsun? Tilki:

- Ciğerimi çıkardım da onu yiyorum, demiş. Ayı:
- Öyleyse benimkini de çıkar. Tilki:
- Dön sırtını çıkarayım, demiş.

Ayı sırtını dönmüş, tilki odunu ayının kafasına vurmuş, ayıyı öldürmüş.

Böylece ormanda tek başına kalmış. (K.14).

SMS-8

Fincan Oğlu Alican

Köyün birinde bir karı kocanın bir oğlu ve kırk tavukları varmış. Karı ile koca ölünce oğlan kırk tavukla kalmış. Tavuklara da bir tilki alışmış, otuz dokuzunu yiyip biri kalınca oğlan korkmuş. Son tavuğu da yerse sıra bana gelecek diye evi terk edip kaçmış. Dağda giderken, otuz dokuz tavuğun kemiklerini görmüş. Kemiklere konan sineklere de bir taş alıp atmış. Bakmış ki kırk sinek birden ölmüş. Koşmuş hemen demirciye:

- Usta bana bir kılıç yapacaksın, üstüne de “Fincanoğlu Alican, bir vuruşta öldürdü kırk can” diye yazacaksın, demiş.

Usta, dediği kılıcı yapmış. Alican kılıç elinde gide gide bir ırmağın kenarına varmış. Kılıcı yanına koyup uykuya dalmış. Bu ırmağı yukarıdaki mağarada üç dev yaşarmış. Devler Alican’ı görmüşler. “ İşte bizim kısmet geldi” diyerek içlerinden bir devi göndermişler. “git şunu getir” demişler.

Dev, Alican’ın yanına varınca, kılıçtaki yazıyı görmüş, korkarak geriye dönmüş. Öbür devlere durumu anlatmış. Bu defa devlerin üçü birden gelmiş. Kılıcın üzerindeki “Fincanoğlu Alican, bir vuruşta öldürdü kırk can” yazısını görünce ne

yanaşabiliyorlarmış ne uzaklaşabiliyorlarmış. Alican da uyanıkmiş ama korkusundan seslenemiyormuş. Devlerden biri cesaretini toplayıp:

- Alican, diye seslenmiş. Alican korkusundan:
- Ne var lan, diye bağırılmış. Devler korkmuşlar.
- Bizimle arkadaş olmaz mısın? demişler. Alican:
- Olalım, demiş. Devler:
- Ama bizde bir âdet vardır. Yarışmadan aramıza kimseyi almayız, demişler.

Bunun üzerine Alican'ı bir korku sarmış. Şaşıp dururken kılıç kulağına eğilip “korkma yarışacaksın, cebine un, kuş, yumurta koydum, işe yarayacak” demiş. Böylece Alican cesaretlenip, yarışı kabul etmiş. İlk yarış “taş atma” yarışymış. Önce devler taşları atmışlar, çok uzaklara göndermişler. Sıra Alican'a gelince belli etmeden cebinden kuşu çıkarmış, salmış. Kuş uzaklarda kaybolmuş. Yarışı da Alican kazanmış. İkinci yarış “taşı avuçta sıkıp, ezme” yarışymış. Devler taşları sıkıp ufalamışlar. Alican da unu avucuna gizlice katarak, bu yarışı da kazanmış. Üçüncü yarış “taştan su çıkarma” yarışymış. Devler taşları sıkmışlar ama su çıkaramamışlar. Alican yumurtayı taş gibi tutup sıkınca su çıkararak bu yarışmayı da kazanmış. Sıra “çınarı eğme” yarışına gelmiş. Devler çınarı eğmişler ama yere değıdirememişler. Sıra Alican'a gelmiş. Alican:

- Benim boyum kısa, siz çınarı eğdirin ben yere değıdireyim, demiş.

Devler ağacı eğdirmişler. Alican ağaca yapışmış ama nasıl tutacak? Devleri biraz oyalamış “durun daha tutmadım, tutuyorum” diye zaman geçirirken, devler ağacı salıvermişler. Alican havaya fırlamış ve hızla dereye düşmüş. Devler koşup sudan çıkarmışlar. “Ne yaptın Alican?” demişler. Alican kızmış:

- Bırakın beni sizin gibi arkadaş mı olur? Devler:

- Biz seni ölümden kurtardık, demişler. Alican:
- Bırakın ölümden kurtarmayı, demiş. Ben gökte bir kuş gördüm, ardından fırladım. Baktım o ara dereye balık var, tutayım diye suya daldım. Balığı da tutturmadınız.

Bunun üzerine devlerin gözü iyice korkmuş. Bir gün başımıza bir iş açar diye Alican'dan ayrılmaya karar vermişler. Durumu Alican'a açmışlar. Alican çoktan razı bu işe ama şöyle demiş:

- Bir çuval altın verirsiniz ve dereden karşıya geçirirsiniz ayrılırım.

Devler kabul etmişler. Alican'a bir çuval altın vermişler. Devlin biri de Alican'ı sırtına alarak derenin ortasına varmışlar. Dev demiş ki:

- Alican sen çok hafifsin, yarışmada o gücü nereden buluyordun? Alican:
- Ben, ağırlığımı vermiyorum da ondan, demiş. Dev:
- Ver öyleyse, deyince Alican kılıcın ucunu deve batırmış. Dev:
- Çöktüm çek ağırlığını, demiş.

Alican'ı karşıya geçirip, korkuyla arkadaşlarının yanına dönmüş. Alican da altın çuvalını sırtına yüklenerek, köyüne doğru sevinerek yola koyulmuş. (K.33).

SMS-9

Keloğlanla Köse

Keloğlan bir gün değirmene gidecekmiş, gideceği yerde de birkaç değirmen varmış. Anası:

- Sakın Köse'nin değirmenine gitme, Köse seni kandırır, demiş.

Keloğlan eŖeđe çuvalı atmıŖ, yola dıŖmıŖ. Az gitmiŖ, uz gitmiŖ, yolda ansının ğüdüünü unutmuŖ. Vara vara Köse'nin değirmenine varmıŖ. Unu đütmiŖler. Köse:

- Senin undan bir çörek yapalım, demiŖ.

Keloğlan da çöreğin unundan ne çıkacak diye kabul etmiŖ. Köse baŖlamıŖ unu yoğurmaya. Su az geldi deyince Keloğlan su dökermiŖ, un az geldi deyince un dökermiŖ. Derken döke döke un bitmiŖ. öreği piŖirmeye baŖlamıŖlar. Çörek piŖerken Köse Ŗöyle demiŖ:

- Birer hikâye anlatalım, kimin hikâyesi güzelse çöreği o yesin. Keloğlan:
- Peki, önce sen baŖla, demiŖ.

Köse baŖlamıŖ anlatmaya: “Yılım birinde bir karpuz ekdim. Karpuz o kadar büyüdü ki kolu ta denizin içine vardı. Kolun üstünden az gittim, uz gittim, vara vara denizin ortasına vardım. O sıra oradan bir kervan geçiyormuŖ, gürültüden fincan yüklü katırlar ürktü, fincanlar kırıldı. Kervancının elinden kaçıp zor kurtuldum.” Diyerek hikâyesini bitirmiŖ.

Sıra Keloğlan'a gelmiŖ. Anlatmaya baŖlamıŖ: “EŖeđimin sırtını semer sürttü. Ne yapayım diye düşünürken, yaŖlının biri yaraya ceviz yağı sür dedi. Ben de bir ceviz yağı sürdüm. EŖeđin yarasında bir ceviz bitti. Ceviz öyle bir iŖtahlandı, öyle bir büyüdü ki koca bir ağaç oldu. O yıl çok ceviz verdi. Gelen giden taŖ, tezek atarken koca bir tarla meydana geldi. Ben de tarla boŖ durmasın diyerek bir ekin ekdim. Aradan zaman geçti ekin olgunlaŖtı. Aldım orağı tuttum tarlanın yolunu. Tam ekin tarlasına vardığımda, önümden bir domuz kaçtı, orak biçti, domuz kaçtı, orak biçti, domuz kaçtı, ekinin sonuna doğru domuzun kulağından bir kâğıt düŖtü. Eğildim aldım kâğıdı...” köse merakla:

- Ne yazıyordu kâğıtta? Keloğlan:
- Köse halt etme, çörek Keloğlan'a düştü yazıyordu, demiş.

Çöreği kaptığı gibi kaçmış. Köse, Keloğlan'ın arkasından bakakalmış. (K.6).

SMS-10

Cingevcik

Bir varmış, bir yokmuş. Cingevcik adında bir oğlan varmış. Günün birinde bir para bulmuş. "Ebem evine cik cik, dedem evine cik cik" diye parayla oynarken, parayı geven otunun içine düşürmüş. Orada otlayan keçiye seslenmiş:

- Gel gök keçi bu geveni ye. Gök keçi:
- Niye yiyecektmişim dağlarda biten otu?

Cingevcik, kurda seslenmiş:

- Gel şu keçiyi ye. Kurt:
- Niye yiyecektmişim dağlarda gezen keçiyi?
- Gel köpek şu kurdu kov. Köpek:
- Niye kovacakmışım dağlarda gezen kurdu?
- Gel çoban şu köpeğini döv. Çoban:
- Niye dövecektmişim davar güden köpeğimi?
- Gel ağa şu çobanı döv. Ağa:

- Niye dövecekmişim haykıra haykıra davar güden çobanı?
- Gel ateş şu ağanın sakalına uzan. Ateş:
- Niye uzanayım oturup duran ağanın sakalına?
- Gel su şu ateşi söndür. Su:
- Niye söndüreyim yanıp tüten ateşi?
- Gel öküz şu suyu iç. Öküz:
- Niye içeyim ılgın ılgın akan suyu?
- Gel yılan şu öküzün boynuna dolan. Yılan:
- Niye dolanayım gezip duran öküzün boynuna?

Cingevcik bu kez leyleğe:

- Gel leylek şu yılanı yut, demiş.

Leylek uzun yollardan uçup geldiği için çok açmış. Yılana doğru yaklaşınca gök keçi gevene koşmuş, kurt keçiye koşmuş, köpek kurda koşmuş, çoban köpeğe koşmuş, leylek yılanı koşmuş, Cingevcik'inde güle güle bacağı ayrılmış, ölmüş (K.30).

SMS-11

Yeşil Püskül

Evvel zamanın birinde bir tüccarın üç kızı varmış. En küçük kız çok hayırsızmış. Suya giden kadınlara çatarmış. Yoldan geçen kadınlara çatarmış. Bir gün yine yaşlı bir kadın suya gidiyormuş. Tutmuş kadına bir taş atmış, testisini kırmış. Kadın; "A yavrum ne diyeyim, demiş, Annenin hatırı var, babanın hatırı var. Yeşil püskülün hışmından git" demiş. Yeşil püskülden başka bir şey diyememiş kadın. Küçük kız merak etmiş "bu yeşil püskül ne diye?"

Aradan zaman geçmiş, bu sefer tüccar başka memlekete mal almaya gidecek olmuş. Büyük kızını çağırılmış. Kızım ne istersin, sana oradan ne getireyim, demiş. Büyük kız babasından çok pahalı bir kumaş istemiş. Tüccar küçük kızını kel kız, deli kız diye severmiş. Tüccar: “Kel kızı da, deli kızı da çağırın bir, o ne ister” demiş. Çağırılmışlar, gelmiş. Küçük kız: Baba ben bir şey istemem. Yeşil püskül isterim, demiş. Tüccar kızının isteğine şaşırılmış. Uşak, yeşil püskülü ne yapacaksın, burada da var, çarşıda da var, demiş. Yok, demiş deli kız. Ben oradan yeşil püskül isterim, demiş.

Neyse adam denizden gemiyle gitmiş. O alacağı malını almış. Kızların hediyesini almış. Bir dükkâna varmış, yeşil püskül istemiş bulamamış, öbürüne varmış, bulamamış. Yaşlı bir adamın dükkânına girmiş. “Benim bir deli kızım var, benden yeşil püskül istediği bulamadım” demiş. Yaşlı adam: “O yeşil püskül diye senden bir adam ister, karanlık dünyanın padişahının oğludur o, adı Yeşil Püskül” demiş. Eee ... Adam bunu boş ver, demiş. Gemiye binmiş. Gemi biraz gidince, öteye gidememiş. Bir duman, bir duman, kaptan bağırmış: “Bir emanetiniz, bir unuttuğunuz var mı? Benim hiç başıma böyle bir şey gelmemişti” demiş. Bu sefer adam anlamış. Ben Yeşil Püskül'e boş ver, demiştim. O bir emanetti, diye düşünmüş. Gemi yürümeyince gemiden inmiş. Meğer kız babasına Yeşil Püskül'ü isterken, “eğer alıp gelmezsen yoların kapansın” demiş. O ihtiyarın söylediği aklına gelince, benim daha alacağım var, demiş ve tekrar ihtiyarın yanına gitmiş. İhtiyar: “Sen onu bulamazsın” demiş. “Karanlık dünya, dünyanın öte başıdır, bunu ancak kızın kendi arayacak kendi gidip, gezip bulacak” demiş. Tüccar evine gelmiş. Böyle böyleymiş demiş kızına, “sen kendin bulacaktıydın” demiş. Eee ... Nasıl bulacağım? diye düşünmeye başlamış küçük kız. Bu defa rüyasında genç bir delikanlı gelmiş. Bir çift para kesesi vermiş kıza. -Evvel para kesesi, torbası olurmuş- “Bunu başının altına koy”” demiş. “Ondan sonra kesenin içinde para çoğalır. Bana ıssız, تنها, öyle, keleş bir yer alacaksın,

bir konak yapacaksın. Dışına calduvar çekeceksin” demiş. “Bir kuyu kazacaksın. Başına bir söğüt dikeceksin. O söğüt büyüyecek, sallayacaksın. O zaman ben gelirim” demiş. Dediği gibi hakikaten de o kese dolarmış. Kız tutmuş kenar mahallenin birinden yer aldırılmış. Öncelikle çalduvarını çektirmiş. Ondan sonra büyük bir konak yaptırmış. İçini döşemiş. Çünkü para çoğalıyor. Kaç senede orayı yapmış bilinmez. Kız küçükmüş ama büyümüş, delikanlı olmuş. O ev yapılmış, ağaç büyümüş suyun başında, her gün gelir bir sallarmış. Bir gün bir güvercin gelmiş, pencereden içeri girmiş, o da koşmuş ve o kuş, oğlan, delikanlı, keleş bir oğlan, rüyasında gördüğü çocukmuş. “Sen beni istedin, çağırdın geldim” demiş. “Fakat benim sırrım var, hiç kimse bilmeyecek” demiş. “Şimdi orası gece burası gündüz, ben ancak sabahları gelirim, ikindin oldu mu giderim memleketime, bunu kabul eder misin?” demiş. Ondan sonra, kız kabul etmiş. Oğlan, “kimseyi evine sokmayacaksın, yabancıyı getirmeyeceksin, ben gelip, gideceğim” demiş. “Tamam” demiş kız. Kız çok mesut olmuş. Sabah sallarmış ağacı gelirmiş oğlan, ikindin uçar gidermiş güvercin olarak. Bir gün öyle, iki gün öyle derken, büyük kız gelin olacakmış. Bir gün gelmişler düğüne davet edeceklermiş. Bacım, sen burada yapayalnız nasıl yaşarsın demişler. Aradığın, istediğin Yeşil Püskül geldi mi? demişler. Geldi, demiş. Bu sefer evine girmişler. İçerisi çok güzel döşeliymiş. İki ablası da kıskanmış. Bunun bir sırrı vardır, elbet bunu bir öğrenelim, demişler. Bir gün gelmişler, iki gün gelmişler... Ya bu adamın korktuğu bir şey var mı? Demişler. Hiç sormadım, demiş kız. Yalnız fazla kalabalığı sevmiyor, ben yalnız yaşarım, hizmetçi filan istemiyor, demiş. Öğren, demişler. Bunun korktuğu bir sırrı bir şeyi var mı diye! Adam yine gelmiş. Kız; İşte sen bana kendini anlatmıyorsun, sırrımı anlat, neden çekiniyorsun, deyince, kalabalığı sevmem, demiş. Ben bir şeyden korkmam, bir şeyden çekinmem, bana da bir şey olmaz, hacıydı, hocaydı, üfürükçüydü onlar bana tesir etmez, yalnız ben camı sevmem, demiş. Cam battı mı...

derken sözü yarım kalmış, gene kızlar gelmiş. Öğrenecekler ya iyi davranıyorlarmış. İki güne üç güne bir geliyorlarmış. Gündüz gelmezler ise akşam geliyorlarmış. Gündüz oğlan evde olurmuş. Akşam gelince kız kıza dertleşiyorlarmış. Biri evli, biri nişanlıymış. Seninki nasıl, demişler. Onun hiç bir şeyden çekindiği, korktuğu yok. Sadece camdan, cam kırığından çekinirmiş, demiş. Neyse düğün yaklaşmış. Evvel gelini hamama götürürlermiş. İlle çağırılmışlar, sen de gel hamama diye. “Burada yapayalnız iyice sıkıldın. Orada çalalım çığıralım, eğlenelim” demişler. Bu da kalkmış gitmiş. O hamama gidince, ötekinin biri anahtarı bohçadan almış, eve girmişler, halının üstüne cam kırıklarını serpmişler sonra dönmüşler gene hamama. Oğlan da eve gelince haliya basıvermiş, cam ayağına batıvermiş ve pır diye kuş olup uçmuş. Kız evine gelmiş. Ertesi gün sallarmış ağacı yok. Daha ertesi gün sallarmış yok. Böyle bir iki gün sallamış yok. Bu sefer tutmuş ayağına demirden bir çarık yapmış. Ben bunu bulacağım, o memleket nereyse, demiş. Sora sora dünya bulunur. Eline bir sopa almış. Kel kötü bir erkek kıyafeti giymiş. Başına kel göstereceğini diye bir şey takmış, Bir bas iki bas, memleket memleket gezermiş. O para kesesini de koynuna koymuş. Bir yere varmış millet yası. Bir ihtiyar kadına gitmiş, beni misafir alır mısın? demiş. “Uy, benim ekmeğim de yok, yatağım da yok” demiş kadın. Ben, ekmeği de bulurum, yatağı da bulurum. Ben bir garibim beni yoldaş al, demiş. Neyse karına bir iki altın verince kadın misafir almış. “Ya bu memleketin hiç neşesi yok, neden böyle” demiş. Kadın, “Padişahın oğlu kayıp” demiş. “Ondan padişah yasta, oğlunu evlendirmişti, oğlu kayıp” demiş. “Beni, o saraya hizmetçi ver” demiş kız. Kız hizmetçi kılığına girmiş. Kadın varmış sarayın kapısına, benim bir kızım var, evinize hizmetçi alın, demiş. Önce, olmaz demişler. Kadın, ya işte bir fakir, para istemez, pul istemez, karın tokluğuna çalışır, demiş. Yalvar yakar kabul ettirmiş. Öteki hizmetçilerin yanına sen de gir, demişler. Kız, hizmetçilerle şurdan burdan konuşurken, öteki hizmetçiler hep uyumuş. Baş hizmetçiyle

bu kız kalmış. Baş hizmetçi eline bir fener yakmış mutfağa geçmiş. Mutfakta ocakta bir bulamaç pişirmiş. Almış merdivenlerden aşağı inmiş. Kız da kendini göstermeden onun arkasından inmiş. Bodrum katına inen hizmetçi cebinden bir anahtar çıkarmış, kapıyı açmış içerde saç sakalına karışmış bir oğlan varmış. “Geldin mi dadı” demiş. “Sana çorba getirdim, beni alıp sevecek misin?” diye sormuş. Oğlan, “hayır seni sevemem, sen baş hizmetçimizsin, istemem seni” diye cevap vermiş. Kız konuşulanları kapıdan dinlemiş. Sinirlenen hizmetçi bulamacı oğlanın başından aşağı döküp çıkmış. Kapıyı kilitleyip anahtarı beline sokmuş. Ertesi gün kız hizmetçilere, beni beyinizin yanına götürün demiş. Hizmetçiler: onlar seninle konuşmazlar, oğulları kayıp yastalar demişler. Ama kız ısrar etmiş, “belki ben onların derdine çare bulabilirim” demiş. Hizmetçiler durumu padişaha bildirmişler. Padişah da kabul etmiş. Kız, padişaha “oğlunuzu bulurum ama baş hizmetçiyi evden gönderin” demiş. Padişah baş hizmetçiyi terziye göndermiş. Kız da anahtarı hizmetçinin sakladığı yerden alarak padişahla karısını oğullarının olduğu yere götürmüş. Bakmışlar ki oğlanın saç sakalı uzamış kir pas içinde kalmış. Alıp hemen hamam götürmüşler. Temizlendikten sonra olan biteni anne ve babasına anlatmış. Olanları öğrenen padişah çok sinirlenmiş. Terziden dönen baş hizmetçiye kapıda sormuşlar: “ip mi istersin katır mı?” diye. “ipi ne yapayım katıra biner giderim” demiş hizmetçi. Bunun üzerine elini ayağını katıra bağlayıp, sürmüşler ve baş hizmetçi ölmüş. Padişah kıza dönerek: “dile benden ne dilersen” demiş. Kız da para pul istemem, yalnızca sağlığınızı isterim” demiş. Kızı bir hafta misafir etmişler, şenlikler yapılmış, eğlenmişler. Kız benim gitmem lazım diyerek buradan ayrılmış ve başka bir memlekete gitmiş. Burada da yaşlı bir kadın bulmuş ve ona misafir olmak istemiş. Altınları gören kadın kabul etmiş onu evine. Kadına, “buralarda neler var neler yok anlat bakalım” demiş. Kadın da “hiç sorma padişahımızın bir kızı vardır, delirdi, şimdi zincire bağlı yaşıyor” demiş. Kız “beni ona bakıcı olarak

alsınlar ben onu iyi ederim” demiş. Hizmetçiler padişaha haber vermişler. O da “olur gelsin bakalım madem iyi edecekmış bir de o baksın” demiş. Kız gelip saraya yerleşmiş. Padişahın kızını takip etmeye başlamış. Kız yemez, içmezmiş, etrafı kırar döker, bağırıp çağırırmış. Birkaç gün sonra doktoru gelmiş, padişahın kızı sakinleşip, doktorun getirdiği yemekleri yemiş. Kız olanları gizlice izliyormuş. Kız doktora “iki gündür gelmiyordun nerdeydin” diye sormuş. Doktor “hiç sorma memleketin birinde bir padişahın oğlu öte dünyadan bir kız sevmiş. Oğlan cam kırığından korkarmış. Ayağına cam batmış. Yarası bir türlü iyileşmiyor” demiş ve çantasından iki şişe çıkarmış. “Bunlardan biri yarasını iyileştirir, öteki ise kötüleştirir. Bir damla ondan bir damla bundan döküyorum ki yarası iyileşmesin, bana para akmaya devam etsin” demiş. Kız çarşıdan o şişelerin aynısından almış ve içini suyla doldurmuş. Bir iki gün sonra doktor tekrar gelmiş, padişahın kızıyla konuşmaya dalmışlar. Onlar uyuduktan sonra kız şişeleri değiştirmiş. Doktor gittikten sonra, padişahın kızı deli numarası yapmaya devam ediyormuş. Bir gün hizmetçilerden yemeği alarak verin bana ben ona yedirmesini bilirim demiş. Hizmetçiler de vermişler. Kızın yanına gitmiş ve senin deli olmadığını biliyorum, doktorla konuştuklarınızı duydum, bu yemeği yemezsen seni anana babana söylerim diye kızı korkutmuş. Kız da yemeği yemiş. Hizmetçiler yeni gelen kız yemeği yedirdi diye padişaha haber etmişler. Padişah sevinmiş. Böyle bir hafta kızı yemeğini yedirip, zincirlerini de çözdürmüş. Sonunda kızın annesine gidip kızını akıllandı. Ama bir doktoru seviyor, o doktoru bulup kızını evlendirin demiş. Etrafa haber salınmış padişahın kızı akıllandı diye. Doktoru bulup getirmişler düğün dernek yapılmış. Padişah “dile benden ne dilersen, seni altına boğsam az olur” demiş. Kız sağlığını isterim benim parada pulda gözüm yok deyip yola koyulmuş. Aylarca gittikten sonra bir başka memlekete gelmiş. Burası neresi diye sorunca gece padişahının memleketidir” demişler. Kız bir aile bularak yanlarına sığınmış, onlara bol bol

altın verince onlar da kabul etmişler kızı. “buralarda ne ver ne yok” diye sorunca, anlatmışlar. “bizim padişahın oğlu öte dünyadan bir kız sevdi ama ayağına cam batınca tılsım bozuldu, yarası bir türlü iyileşmiyor. Görmedik hekim kalmadı yalnız bir doktor bir gün iyi ediyor bir gün kötü” demişler. Kız padişahın sarayına varmış. Ben gezici bir hekimim hastanızı görmek isterim” demiş. Padişah belki bir faydası olur alın içeri, denesin bakalım diyor. Kızı oğlanın yanına götürüyorlar ama kız erkek kılığına bürünmüş. Oğlan kızı tanımamış. Kız doktorun çantasından aldığı şişeleri çıkarıp birini yaraya döküyor. Oğlan “yandım” diye bağırmaya başlıyor. Kız ilacın öteki şişede olduğunu anlayıp, onu çıkarıyor ve yaraya döküyor. Oğlan sakinleşip rahatlıyor biraz. Kız bu yaralar neden oldu deyince oğlan anlatmaya başlamış “öte dünyadan bir kız sevdim, bir gün çok üsteledi neyi sevmezsin diye, ben de cam kırığından korkarım dedim. Bunu öğrenince halıların üstüne cam kırıkları koymuş. Canımı zor kurtardım ama vücudumda yaralar çıktı demiş. Kız “şimdi seni iyileştirirsem tekrar oraya döner misin?” demiş. Oğlan tövbe bana bunu yapan kadına bir daha dönmem demiş. Kız bunu ablalarının yaptığı anlamış. Yeşil püskülün hışmına uğradım demiş. Her şeyi oğlana anlatmış. Oğlanın yaraları iyileşmiş, tekrar evlerine dönmüşler. Bir daha ablalarıyla görüşmemişler. Mutlu mesut yaşamışlar (K.14, K.30).

SMS-12

Külden Eşek / Sandal Kadın

Bir varmış da, bir yokmuş. Eski zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirit oynarken eski hamam içinde. Bir ailenin yedi oğlu varmış. Hiç kız çocukları olmamış. Bu yedi oğlan kardeş bir gün yedi dağ ardına çalışmaya gitmişler. Gittiklerinde anaları hamileymiş. Analarına demişler ki; Ana kız çocuğumuz olursa al bayrak dik, oğlan çocuğumuz olursa kara bayrak dik. Biz gelirken hayal kırıklığına uğramayalım, demişler.

Bunlar gitmişler, çalışmışlar, günler geçmiş. Bir kız kardeşleri doğmuş. Onların geleceği gün anaları onlara sürpriz olsun diye kara bayrak dikmiş. Kızın ağabeyleri evin yakınına gelmişler, kara bayrağı görünce geri dönmüşler. Moralleri bozulmuş, geri dönüp gitmişler. Günler günleri, aylar ayları, yıllar yılları kovalamış. Kız yetmiş on sekiz yaşında kız olmuş. Ağabeyleri hiç aramamış. Annesi bu kıza külden sihirli bir eşek yapmış. Kızım, demiş. Bu eşeğe bineceksin. Bu eşek döküle döküle gideceksin, son döküldüğü kapı ağabeyinin kapısıdır, demiş. Kız binmiş. Külden eşek döküle döküle, son döküldüğü kapıya varmış. Kapıyı açmış. Evin yemeğini pişirmiş, bulaşığı yıkamış, ortalığı toplamış. Evin köşesinde bir çeyiz sandığı varmış. Onun içine girmiş. Ağabeyleri gelmişler, her şey hazır. Birinci gün hazır, ikinci gün hazır, üçüncü gün hazır derken, bir gün büyük oğlana demişler ki; “Sen kal bunu yapanı bul” Büyük oğlan uyumuş. Kız kardeşleri yine her şeyi yapmış, sandığa girip yatmış. İkinci, üçüncü derken en küçüklerini bırakmışlar. Bu, ben de uyurum diye serçe parmağından biraz kesmiş, kanatmış. Onun acısıyla uyumamak istemiş. Saatlerce beklemiş, az yine uyuklamış. Kız yine yemeği pişirmiş. Sandığa girerken oğlanın parmağı sızlamış, kızı yakalamış. Ondan soma diğer ağabeyleri gelmişler, durumu anlatmış kız. Kız ağabeylerinin yanında kalmaya başlamış. Yakınlarında da bir Congalaz karısı varmış. Kızı Hatma adındaymış. Onunla bazen arkadaşlık yaparlarmış. Ağabeyleri demiş ki; Biz olmadıkça hiç kimseye kapını açmayacaksın. Bir gün ateş sönmüş, yemeği pişirememiş. Hatma'dan bir ateş getirir, pişiririm, diye düşünmüş. Hatma'nın yanına varmış. Hatma, “Anam, kuru saydı yattı. Sana nasıl vereyim?” demiş. Makasla eline almış korları tane tane kıymış, bir tanesini vermiş. “Doğru git, anamın haberi olmadan” demiş.

Congalaz karısı uyanmış. Hatma kızım, bir şey kokar burada, demiş. Bu congalazlar insan yermiş. “Ben hiç bir şey görmedim” demiş, Hatma kız. Kapıya çıkmış. Bir makara bulmuş. Kızın belinde makara varmış, düşmüş. Yuvarlana yuvarlana, çözüle

çözüle kızın kapısında ipin sonu bitmiş. Congalaz karı onu dolaya dolaya kızın kapısına gelmiş. Congalaz karısı da Hatma isminden başka isim bilmezmiş. Hatma kızım aç kapıyı demiş, kız açmamış. Bak, demiş. Parmağına altın yüzük takıvereceğim. Şu anahtar deliğinden sarkıt parmağını, ondan sonra ben gideceğim yavrum, demiş. Kız anahtar deliğinden sırça parmağını sokmuş. Oradan tutmuş emmiş kanını emmiş ve oraya bir zehir koymuş. Kız bayılmış düşmüş. Congalaz karısı gitmiş. İkinci kızın ağabeyleri gelmiş. Kapıyı açmamış kız. Kapıyı çalmışlar, açmamış. Pencerenin birini söküp, küçük oğlanı içeri geçirmişler. Bakmışlar ki kız baygın halde. Kapıyı kırıp, kızı bulmuşlar. Kızın parmağında gül şeklinde bir şey varmış. Onu çekmişler o zehirli hâlbuki. Kız ayılmış, durumu anlatmış. Oğlanlar Congalazın evini yakmaya gitmişler. Congalaz yalvarmış. Hatma kızımı vereyim, sizin olsun, evimi yakmayın demiş. Kabul edelim, demişler. En büyük oğlana Hatma kızı almışlar.

Hatma kız bir gün annesine gezmeye gitmiş. Bu kızı öldürmenin bir yolu olmalı demiş Congalaz karısı. Tosbağa yumurtasını pişirmiş içine bir yüzük atmış. Bunu yedireceksin, ondan sonra kızıdan kurtuluruz, demiş. Hatma kız getirmiş. Ah ablam, bal ablam yedim yedim de boğazımdan geçmedi, demiş. Sana da getirdim bir lokma da sen ye demiş. Kız ağzına yumurtayı bir almış, yüzük boğazına durmuş. Tosbağa yumurtası insanın karnını şişirmiş. Kızın karnı, hamile gibi şişmiş. Ağabeyleri işten gelmişler. Kız hiç seslenmemiş. Kız karnın ne, durumun ne? Diye sormuşlar. Hiç seslenmemiş. Çünkü sesi çıkmıyormuş. Kızın hamile de utancından seslenmez demiş Hatma. Oğlanlar mahcup olmuşlar en küçük oğlana demişler ki; Bunu götür, bir dağ ardında kes, kanını bıçakta getir. Oğlan kızı almış. Bir dağ ardına giderken bir beyaz deve görmüş. Devenin üstüne atıvermiş. Bir kuş bulmuş. Kanını bıçağa bulaştırmış getirmiş. Kestim, geldim demiş. Neyse gelmiş oturmuşlar. O deve gide gide varmış obanın kapısına. Devenin sahibi; Kız

bizim deveye nasıl bindin? demiş. Kız hiç seslenmemiş. Ensesinin köküne deve sahibi, bir yumruk vurmuş, bu niye seslenmez diye, kızın boğazındaki yüzük düşmüş. Kız durumu anlatmış. Adam durumu anlayınca; kız kadar güzel bir oğlu varmış, ona alıvermiş. Ondan bir çocuğu olmuş. Kızın adı da Sandal Kadınmış. Yolun kenarında evleri varmış. Ağabeyleri oradan geçermiş. Çocuk büyümüş, annesi çocuğa bir elma almış. Damın başına her gün onlar öte geçerken beri geçerken çıkarırmış, öğretirmiş, çocuk demiş ki;

Sandal kadının bebeğiyim

Ak devenin göbeğiyim.

Yedi kardeşin yeğeniyim

Tek elmam tek tek.

Her gün söylermiş bunu. Bunlar merak etmişler, sapmışlar. Bakmışlar ki bacıları orda, gitmişler yanına. Kız, durumu tek tek anlatmış. Ondan sonra dönüp gelmişler. Kızını, Congalaz karısını, evlerini, hepsini yakıp öldürüp bacılarına sahip çıkmışlar. Masalda burada sona ermiş. (K.14).

SMS-13

Keloğlan

Bir varmış, bir yokmuş. Bir Keloğlan'la babası varmış. Yazın ağustos ayında Keloğlanla babası ekin deriyorlarmış. Babası Keloğlan'a demiş ki; Yürü git anana söyle. Akşama ya ala horozdan ya kara horozdan birini kessin demiş. Keloğlan gitmiş, eve varmış. Anasına; Ana babam söyle dedi. Akşama ya ala öküzü ya kara öküzden birini kessin dedi demiş. Anası şaşırılmış. Ya oğlum sen delirdin mi? Hiç ala öküzle kara öküz kesilir miymiş? Onlar bizim ekmeğimiz, suyumuz. Bütün kazancımızı onlardan biliyoruz

demiş. Ben bilmem ana. Babam öyle dedi demiş Keloğlan. Sonra Keloğlan gitmiş. Babası gelmiş akşama. Bir bakmış ki evin önünde bir sürü et yığını var. Meğer bütün köylü bir araya gelip öküzün birini kesmişler. Adam şaşırılmış. Ya kadın bu ne? Burada bir sürü et var, demiş. Kadın; Sen dememiş misin bey. Ya ala öküzden ya kara öküzden birini kessin diye. Biz de öküzlerden birini kestik, demiş. Adam kızmış. Nerde o Keloğlan, demiş. Eline almış baltayı Keloğlan'ı aramaya çıkmış. Keloğlan da karşısına çıkmış. Babasını bu halde görünce kaçmaya başlamış. Adamda Keloğlan'ı kovalamaya başlamış. Ormanda Keloğlan'ı babası kovalarken Keloğlan'ın karşısına bir çoban çıkmış. Çoban demiş ki; Ne kaçarsın Keloğlan. Babam beni evermek istiyor da ondan kaçıyorum, demiş. Çoban, “Keloğlan, gel senle yer değiştirelim. Ben evlenmek istiyorum” demiş. Ondan sonra Keloğlan çoban, çoban Keloğlan olmuş ve öylece çoban Keloğlan'ın babasının yanına varmış. Baba beni eversene ben evlenmek istiyorum. “Ne diyorsun sen” demiş adam. Keloğlan diye çobanın kellesini uçurmuş. Günler geçmiş aylar geçmiş. Keloğlan yok. Bütün köy yastaymış. Aylardan sonra bir gün Keloğlan önünde bir sürü ile köye çıkagelmiş. Köylüler şaşırılmış. Nerden buldun bu sürüyü, diye sormuşlar. Keloğlan da; Babam beni kovalarken bir dereye atladım. Suyun dibinde dolu koyun vardı. Bu kadarını aldım geldim, diye cevap vermiş. Bütün köylü Keloğlan'ın söylediği dereye gitmiş. Hepsi suyun dibine atlamış. Suyun dibinde hiçbir şey yokmuş. Hepsi boğulup ölmüşler. Yaşlı bir kadın varmış o da atlamış. Torununun ebesini derenin kenarından seyrettiğini gören Keloğlan; Sen de atlasana. Bak eben çıkaramadı koyunları herhalde demiş. Çocuk da atlamış. Köyde hiç kimse kalmamış. Keloğlan da kocaman köyde yalnız kalmış. (K.76).

SMS-14

Keloğlanla Değirmenci

Evvel bir Keloğlan varmış, bir de anası. Keloğlanı anası değirmene göndermiş. Evde un yokmuş. Oğlum git, demiş, bir değirmen un öğüt, evimizde un kalmadı, demiş. Gitmiş. Keloğlan, değirmenciye demiş. Böyle böyle bizim evde un kalmadı, bizim değirmeni bir öğüdüver. Keloğlan senin değirmeni öğüdüveririm ama hak almayacağım, demiş. Çünkü neden dersen, fakirsin, ondan hak almayacağım senden, demiş. Ondan sonracıma hanımına, su dök, Keloğlana un kat, hanımına su dök, Keloğlana un kat derken, un çok olmuş. Bir çöreklik alacağım, demiş, değirmenci. Keloğlanı beri getirmişler, hanım su dök, Keloğlan un kat, çuvalın kökünü almışlar. Keloğlan demiş ki, şimdi ben ne diyeceğim anama, un tükendi. Ben eve varınca ne yiyeceğin, anam ne yiyecek, anam akşama kadar aç kaldı. Yahu, boş ver sen ananı, bize köle dur, bizim koyuna çoban ol, demiş değirmenci. Ee durayım ama anam bana intizar eder, demiş Keloğlan. Etsin, varsın onun intizarlığı sökmez, demiş, değirmenci. Ondan sonra Keloğlan, şimdi eşegi tutmuş, satmış obaya, parasını almış. Obanın koyununa çoban olmuş. Bir gün güt, iki gün güt, üç sene güt, beş sene güt, bir gün uyuya kalmış, koyunu yitirmiş. Eve gelmiş değirmenciye demiş ki, ben koyunu yitirdim. Öyleyse senin aylığın yok, paran yok, keserim seni. Eee kesersen kes, demiş. Değirmenci koyun aramaya gitmiş. Keloğlan değirmencinin hanımını almış, oradan bir heybe altın almışlar, gitmişler. Evin beri yanına varmış, ana ben bir kız getiriyorum demiş. Anası: “Kel oğlum, keleş oğlum demek unumuzu bir kıza mı verdin geldin” demiş. Karıcık ayağa kalkmış. Almışlar o altını bozdurmuşlar. Ceplerine para etmişler. Değirmencinin karısını da anası Keloğlan'a alıvermiş. (K.48).

SMS-15

Padişahla Leylek

Bir varmış, bir yokmuş. Develer tellal iken, pireler berber iken, bir padişah yaşarmış. Bu padişahın sarayının bacasına her sene leylekler gelirlermiş. Yuvayı çıkarırlarmış. Yavrularını büyütürlermiş. Göç vakti geldi mi, alır giderlermiş. Bir gün gene gelmişler, yuva basmaya başlamış dişi leylek. Bu defa erkeği kaybolmuş yalnız kalmış dişi leylek. Gene de yavrusunu basmış çıkarmış. Dişi leylek biri vurdu mu acaba diye de eşini düşünürmüş, Padişah bunu öyle takip edermiş.

Bir gün nerdense erkek leylek çıkmış gelmiş. İki leylek dövüşmeye başlamış. Yavrular büyümüş erkek leylek gelesine kadar. Dişi leylek yavrularının yuvasına sokmamış. Beni böyle koyup gittin. Sen bize lazım değilsin. Ben yavrularımı yetiştirdim, demiş. Padişah da kuşların dilinden anlarmış. Padişah, bunlar ne olacak demiş. Erkek, ben harbe gittim, düşmanla çarpıştım, yaralandım. Şimdi bir parça iyi olunca geldim, demiş. Dişi leylek kabul etmezmiş. Senin bizde emeğin yok, bu yuvada hakkın yok, demiş. Padişah bunların arasını bulmuş. Erkeğin vazifesi, ailesi için, yuvası için, vatanı için savaşmak, demiş. O harbe gitti, sen de yuvayı büyüttün, demiş. Bunlar anlaşmışlar. Yuvayı biliyorlar. Göç zamanı geldi mi, yavrular uçmaya başladı mı göçüp gidiyorlar.

Ertesi sene kış geçiyor, yaz gelirken, mart gelirken gene o çift bucağa geliyorlar.

Bu defa padişah onlara gene aynı pencereden bakıyor. Leylekler ağızlarının gagasıyla pencereye iki tane tohum atıyorlar. Padişahın hiç görmediği bir şey bu. Padişah bakıyor, tohuma benzediği için bunu hemen bahçivana verip, bu bana hediye geldi, bu tohumları ek, ne çıkacak bakalım diyor. Ekiyorlar, suluyorlar. O dallanıyor, budaklanıyor.

Padişahın hiç görmediği bir bitki oluyor. Meyvesini veriyor. Ondan sonra kurumaya başlıyor. Diyorlar ki bahçivana; bunları kes temiz, keleş, soğuk bir yere koy. Bakalım nedir. Cesaret edipte kimse kesip yiyemiyor. Zehir mi, iyi mi, kötü mü bilinmiyor. Padişah çok kaygılı bir adammış. Bunu sağlam bir adama verirsem, ölürse, vebali bana kalır. Yani suç olur. Hapishaneden idam kararı olan bir adam getirin, diyor. Getiriyorlar. Kesiyorlar. Kıpkırmızı içi, içinde siyah siyah tohum, aynı kuşların getirdiği gibi tohumlar. Bunları ye, diyor adama padişah. Adam yiyor. Yedikçe yiyesi geliyor adamın. Padişah soruyor. Nedir diye, neye benzer? Karbuz, diyor adam. Hem kar, hem de soğuk yerde de kalınca buz gibi. Ad oradan kalıyor. (Karpuz adı) Ondan sonra bu kırmızı meyvenin gerisini padişah yiyor. Bu meyveyi ekiyorlar, çoğaltıyorlar. Padişah; “Bu adamın suçunu affedeyim, bu zehirli bir şey olsaydı ölecekti, demek ki Allah tarafından eceli yetmemiş” diyor. İdam kararı olan adamcağızı salıveriyorlar. O günden sonra da o leylekler her bahar gene göçüp geliyorlar. Padişah da onları seyrediyormuş (K.42).

SMS-16

Gök Keçi

Çok eski zamanlarda bir ülkenin padişahının oğlu hastalanmış. Ne hekimler gelmiş, ne büyücüler gelmiş. Ama oğlanın derdine bir çare bulamamışlar. Bütün ülkeye haber salmışlar. Ama ne çare! Bir türlü oğlanı iyileştirecek birisi çıkmıyormuş. Yoksul bir çiftçinin üç kızı varmış. Bunların en küçüğü Gök Keçi kılığındaymış. Çok akıllı biriymiş. Bir gün bir çorba pişirmiş. Boynuzunun üstüne koymuş, saraya girmiş. Padişahın oğluna içirmiş. Oğlan iyileşmeye başlamış. Bir gün öyle, iki gün öyle derken oğlan ayağa kalkmış. Gök Keçiyle evlenmeye karar vermiş. Anası çok kızmış karşı çıkmış ama oğlan dinlememiş. Gök Keçi akşam olunca keçi sırtını çıkarıverir, dünya güzeli bir kız olurmuş.

Sabah oldu mu keçi kılığına gene girermiş. Padişahın karısı gelininden utanırmış. Gittiği yerlere hiç götürmezmiş. Oğlunun bu kızla niye evlendiğine şaşarmış. Saraya geldiği zaman da Gök Keçiye iyi davranmazmış. Bir gün yine düğün gibi bir yere gidecek olmuşlar. Padişahın karısı Gök Keçi'yi götürmek istememiş, sadece oğluyla gitmiş. Gök Keçi, hemen keçi sırtını çıkarıp onların ardından oraya gitmiş. Padişahın karısı kalabalığın içinde dünyalar güzeli bir kız görünce iç geçirmiş, benim de böyle bir gelinim olmadı, demiş. Oğlan, Gök Keçi'yi hemen tanımış ama hiç seslenmemiş. Ana, böyle bir gelinin olsa ne yapardın? demiş. Sevincimden ölürdüm, demiş anası. Neyse o eğlence bitmiş. Gök Keçi onlardan önce saraya geri dönmüş. Padişahın karısıyla oğlu da dönmüşler. Oğlan odaya girmiş, kızın keçi sırtını görünce aklına onu yakmak gelmiş. Kızdan habersiz o sırtı almış ateşe atmış. Kız bunu görünce çabalamış ama bir şey yapamamış. Kıyafet yanmış. Gök Keçi dünyalar güzeli bir kız olarak kalmış. Padişahın karısı o dünya güzelinin kendi gelini olduğunu öğrenince çok sevinmiş. Padişahın oğluyla, çiftçinin kızı böylelikle çok mutlu olmuşlar. (K.39).

SMS-17

Aslan, Kurt ve Tilki

Bir gün aslan, kurt ve tilki ava çıkmışlar. Avlanırken bir öküz, bir inek ve bir dana avlamışlar. Aslan ortaya çıkmış. Kurt bey bunu bir üleştire, demiş. Kurt; öküz benim, inek benim, dana da tilkinin olsun, demiş. Aslan, pençesini nasıl atmışsa kurdun üstüne, kulağını kanatmış. Tilkiye sormuş, tilki kulaklarını iki yanına çevirmiş ve “Ben hakkı bilirim ağam” demiş. Öküz kralımızın, inek kraliçemizin ve dana da kralımızın oğlunun, demiş. Oh oh, demiş aslan. Tilkinin sırtını sıvazlamış. Şimdi bunları nasıl götüreceğiz, demiş. Onun kolayı var, demiş tilki. Ben öküzle ineği kurda yüklerim danayı da

omuzlarım, sen yürü git evinde bunları koyacak yeri hazırla, hiç üzülme, demiş. Aslanı savmış. Tilki kurdu kendi deliğinin ağzına yönlendirip getirmiş. Aslanın deliği diye. Kurda da demiş ki; hani aslan yok. Tepelere çık, kralımızı bul, şimdi ayıp olur. Kurt zaten korkuyormuş, aslandan. Tilki, kurdun gitmesinden zaman kazanarak hepsini kendi deliğine çekmiş. Aslan da, kurt da havasını almış. Tilki doya döke yemiş. (K.24).

Değerlendirme

İnceleme alanımız olan Silifke yöresinden toplam 17 adet masal derlenmiştir. Derlenen masalardan beş tanesi hayvan masalları (SMS-4, SMS-5, SMS-6, SMS-7, SMS-17), on bir tanesi asıl masallar (SMS-1, SMS-2, SMS-3, SMS-8, SMS-9, SMS-10, SMS-12, SMS-13, SMS-14, SMS-15, SMS-16), bir tanesi (SMS-11) ise zincirlemeli masallar olarak sınıflandırılabilirler.

Derlenen masallardaki tiplere bakıldığında ya iyi ya da kötü tipler bulunmaktadır. Arada kalan tip yoktur. Bir istisna (SMS-13) dışında genellikle masalın sonunda iyi tipler ödüllendirilirken, kötü tipler de cezalandırılmaktadır. Masalarda zaman ve mekân belirtilmemiştir. Bilinmeyen bir zamanda yaşanmışlardır.

Bazı masalların başında tekerlemeler yer almaktadır (SMS-2, SMS-5, SMS-10, SMS-12, SMS-13, SMS-15), masalların çoğunda ise döşeme bölümü geçilerek, olay anlatılmaya başlanmıştır (SMS-1, SMS-3, SMS-4, SMS-6, SMS-7, SMS-8, SMS-9, SMS-11, SMS-14, SMS-16, SMS-17).

Silifke yöresinden derlenen masallar burada masal türünün yaşamaya devam ettiğini göstermektedir. Ancak teknolojinin gelişmesi ile radyo, televizyon, bilgisayar ve

elektronik oyunlar çocukların ilgisini daha çok çekmektedirler. Bu sebeplerle masala olan ilgileri azalmaktadır. Büyükler de masalları anlatmayarak zamanla unutmaktadır. Bu masalların gelecek kuşaklara aktarılması adına bu derleme çalışmalarının yararlı olduğunu düşünüyoruz.

8.1.3.2. Fıkra

Anonim halk edebiyatı mensur ürünlerinden olan fıkra türü için yapılan tanımlar şu şekildedir: “Kısa ve özlü anlatımı olan, nükteli, güldürücü hikaye, anekdot” (TS, C.1, 1998:778). “Fıkralar, motife yer veren kısa anlatımlardır” (Sakaoğlu, 1984:445). “Güldürücü küçük hikâye” (ML, C.4, 1971:631). “Edebiyat türü. Bir olayı ya da görüşü kısaca anlatan parça (Akalın, 1984:110-111). “Motife yer veren, kısa ve özlü bir anlatıma sahip, güldürücü küçük hikâyelerdir” (Artun, 2004:146).

Fıkralar çok yönlü ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Fıkrayı yaratan öğeler, bir hikâye içinde yerlerini alarak bağımsız bir yapı kurarlar, böylece nesir diliyle yaratılan, kısa ve yoğun bir anlatım gücüne sahip epik bir tür ortaya çıkar. Fıkra, başlangıç, gelişme ve sonuç bölümlerine sahip kısa ve yoğun hikâyelerdir (Artun, 2004:148).

Türk edebiyatında fıkraların tarihi gelişim sürecine bakıldığında yazılı kaynaklarda fıkra ile ilgili ilk bilgilere Kaşgarlı Mahmut’un Divan ü Lügati’t-Türk adlı eserinde rastlanmaktadır. Kaşgarlı “küg” ve “külüt” kelimelerini, “Halk arasında ortaya çıkıp insanları güldüren şey” olarak açıklamıştır. Bu kelimeler, İslamiyet’ten önceki Türk toplulukları arasında anlatılan fıkralara verilen adlardır. İslamiyet’ten sonra bu tür anlatılar, Türkçede “hikâye, kıssa, masal, mizah, nükte, latife vb” adlarla anılmıştır. Fıkra ile aynı

anlamda kullanılan bu kelimeler içinde en çok latife sözü yaygınlık kazanmıştır (Yıldırım, 1976:3).

Pertev Naili Boratav, fıkraları, tiplerine göre iki ana gruba ayırarak şöyle sınıflandırmıştır:

1. Kişileri belli halk tipleri olan fıkralar

2. Belli bir topluluk, tip, ünlü bir kişi söz konusu olmaksızın, orta tabakadan insanların güldürücü maceralarını konu edinen fıkralar (Boratav, 1982:86-87).

Kişileri belli halk tipleri olan fıkralarda, belirli bir coğrafya üzerinde yaşayan insanları temsil eden ve bağlı buldukları mekânla adlandırılan fıkra tipleri akla gelmektedir. Kayserili, Karadenizli fıkraları gibi (Yıldırım, 1976:26). Silifke fıkralarını derlerken karşımıza Işıklı ve Karakayalı fıkraları çıkmıştır. Silifke'ye bağlı bu iki köyde yaşayan insanlarla ilgili anlatılan fıkralara Silifke'nin hemen her yerinde rastlanmaktadır.

Silifke'ye 35 km. uzaklıkta olan Işıklı Köyü Antalya yolu üzerindedir. Akdam, Kargı ve Bucak mahallerinden oluşmaktadır. Kargı merkez mahalledir. Köy halkının geçimi turfanda sebzeçilik, narenciye ve hayvancılıktır. Köyde bir ilkokul bulunmaktadır. Ortaöğretim için köye 5 km. uzaklıktaki Yeşilovacık kasabasına gidilmektedir. Köy halkı saflıkları ve iyi niyetli olmalarıyla tanınırlar (K.14).

Silifke'ye 17 km. uzaklıktaki Karakaya Köyünün ise 9 mahallesi vardır. Silifke-Mut karayolu üzerindedir. Göksu ırmağı boyunca kurulmuş bir köydür. Köy halkının geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Burada yaşayan insanların mizaha düşkün bir yapıları vardır. Kendileriyle ilgili fıkraları daha çok kendileri anlatarak eğlenirler.

Silifke yöresinden derlenen fıkralar şunlardır:

SF-1**Karakaya'nın⁵⁶ Akıllı Gelini**

Karakaya köyünde bir akıllı gelin yaşarmış. Köylüler sıkıştıkları bir problem için akıllı geline danışmış. Bir gün köyde bir komşunun ineği kafasını su küpünün içine sokmuş ve ineğin kafası küpün içinde sıkışmış kalmış. Komşu ve köylüler ineğin başını küpün içinden çıkarmak için çok uğraşmışlar başaramayınca akıllı gelini çağırmışlar. Akıllı gelin bakmış : “Buna ne var, bu da bişey mi? İneğin başını keser kurtarırız” demiş. Köylüler hemen bir büyük bıçakla ineğin başını kesmişler inek sahibi ama ineğimin başı küpün içinde kaldı demiş. Akıllı gelin “ona ne var şimdi de küpü kırırız” demiş (K.1).

SF-2**Karakaya'nın Kara Lökü**

Genellikle ekin zamanı biçilen ekinler tarla içinde belli yerlere yığın halinde konur. Bu yığınlar da deveye yüklenerek harmanlara taşınır.

Karakayalının birisi tarladaki yığını lök cinsi devesine yüklemiş harmana götürüyormuş. Bakmış ki yığının içinde yeşil başaklar var. Şu yeşil başaklardan bir ütme yapayım demiş. Bir çalıyı ateşleyip deveye yüklü yığın içindeki yeşil başaklara doğru tutmuş. Bu sefer devede yüklü bütün yığın ateş almış. Telaşlanmış yanan yığınının acısını yoksa devesine mi? Üzeri yığınla yanan deve başlamış sağa sola kaçmaya. Adam da avazı çıktığı kadar bağırmağa başlamış. “Karakaya'nın kara lök eğer biraz aklın varsa

---

⁵⁶ Karakaya: Silifke'nin bir köyünün adı.

çamura çök!” diyormuş (K.1). (Karakaya köyünün yanından da Silifke'nin Göksu ırmağı geçmektedir.)

SF-3

Adamın Başı Var mıydı?

Silifke'nin Karakaya Köyü'nün üstündeki dağda büyük bir kaya varmış. Bu kaya köy için tehlikeli olmaya başlamış. Bir gün köylüler toplanmışlar, köye zarar vermeden kayayı yok etme yolunu aramaya başlamışlar. İçlerinden biri şöyle demiş:

“Ben beyaz bir çarşafa bürüneyim, taşın önüne geçeyim, siz taşı kaktırın, ben onu ürkütürüm, taş da köye zarar vermeden başka bir tarafa düşer.” Bu fikir herkesin aklına yatmış. Adam, beyaz bir çarşafa bürünüp taşın önünde durmuş, diğerleri de taşı yuvarlamışlar. Taş yuvarlanırken adam; “böh” diye bağırılmış ama koca kaya adamı ezip geçmiş. Köylüler hemen toplanıp yanına gitmişler. Bakmışlar ki adamın başı yok, başlamışlar tartışmaya. Kimi “başı vardı” kimi ise “başı yoktu” demiş. Bir sonuca varamayınca karısına sormaya karar vermişler. Gidip olanı biteni kadına anlatmışlar. Kadın: “ Akşam çorba içerken sakalları löm löm ederdi ama başı var mı yok mu bilmem” demiş. (K.48)

SF-4

Yassı Tavuk

Bir taşıt sahibi Işıklı⁵⁷ köyünün içinden hızla geçerken önüne çıkan bir tavuğa çarpmış. Şoför çok üzülmüş. Bakmış tekerin altında kalan tavuk tekere yapışıp ölmüş. Şoför en iyisi tavuğun sahibini bulup, parasını vereyim demiş. Tavuğu alıp, köylülere ben

---

⁵⁷ Işıklı: Silifke'nin bir köyünün adı.

bir tavuğa çarptım, bakın bu tavuk kiminse parasını vereyim demiş. Köylüler tavuğu alıp evire çevire bakmışlar. Şoföre; “ya bu tavuk bizim köyden değil, çünkü bizim köyde hiç yassı tavuk yok, sen bunu başka yere sor” demişler (K.31). (Silifke, Anamur - Antalya yolu Işıklı köyünün içinden geçmektedir.)

SF-5

Tuz Ekme

Karakaya köylüleri her yıl Silifke ovasına tuz çıkarmaya giderlermiş. Silifke ovası Akdeniz’e yakın ve de kendi içinde iki göl barındırır. Bu ovada buharlaşan deniz ve göl suyu bol miktarda toprak üzerinde tuz bırakır. Bu tuzlu toprağa da çorak denir. Bu çoraktan tuz elde eden köylüler işin kolayını düşünmüşler. Bu gidip gelmekten ve uzaklıktan usanmışlar. Birbirlerine “Hemşerim biz deli miyiz her yıl ovadaki tarlalara tuza gidiyoruz, bu yıl elimizdeki tuzları tarlaya ekelim bizim de tuzumuz olsun” demişler. Bahar gelmiş, tarlalarda otlar yeşermiş tuz falan yok. Tarlanın etrafı sineklerle dolmuş. Birisi “Bizim tuzu bu sinekler yedi her halde” demiş. Bu sırada sineklerden biri uçup Karakayalılardan birinin alnına konmuş. Diğer Karakayalı ise arkadaşına “Dur, kımıldama” deyip silahını çıkarmış ve adamın alnındaki sineği vurmuş. Arkadaşının da öldüğünün gören Karakayalı diğer sineklere dönerek “Olsun, bir sizden bir bizden gitti” demiş (K.17).

SF-6

Deli Su

Karakaya köyünün yukarısında Gedik dağı diye bir çevrede deli su diye bir su olduğu söylenir. Bu sudan içenin birazcık deli gibi hareket ettiği anlatılır. Yıllar önce bir

komutan askerleriyle deli suyu aramaya çıkmış. Her gördüğü kaynağın başına gelince askerin birisini gönderir önce askere içirir sonra da atın üzerinde askerin getirdiği sudan içermiş. Bir, iki, üç derken birçok kaynak dolaşmışlar. Bir kaynağa gelince yine komutanın gönderdiği bir asker kaynaktaki sudan içmiş. Komutan nasıl, iyi mi, bir de bana getir demiş. O ana kadar diğer kaynaklarda hemen komutana su geldiği halde bu asker suyu içtikten sonra su getirme yerine komutanına gel de kendin iç lan demiş. Komutan: “Tamam” demiş, deli su bu! (K.19).

SF-7

Tilki ve Tavuk

Tilkinin biri, bir kümese dadanmış fakat tavuğun bağırması yüzünden bir türlü yaklaşamıyormuş. Bir gün fırsatını bulup tavuğu yakalamış, ormana götürmüş. Bir taraftan kuyruğu ile döver öbür taraftan şöyle dermiş:

“Ayağındaki mes neci, başındaki fes neci, akşamki ses neci” (K.14).

SF-8

Karının Eşeği

Bundan çok önceleri, Işıklı köyünden yaşlı bir kadın, eşeğine harnup⁵⁸ yükleyip, uzun bir yolculuktan sonra Taşucu’na gelmiş. Eşeğini iskeleye doğru sürmüştü. Bu arada Silifke’nin ve Taşucu’nun ileri gelenleri, kaymakam, belediye başkanı ve diğer bazı memurlar, iskele girişinde oturuyorlarmış. Yaşlı kadının yorgun eşeği tam onların önünde yere çöküp yatmış. Kadıncağız ne kadar uğraştıysa da eşeği kaldıramamış. Oturanlar

---

⁵⁸ Harnup: Keçiboynuzu.

gülmeye başlayınca yaşlı kadın sinirlenip eşeğe bir tekme atarak, “Kalksana böcünün dölü, ne yatarsın devletten maaşlı memur gibi” demiş (K.41).

SF-9

Hayal

Yoksul köylünün biri, deniz kenarında gezerken hayal kurmaya başlamış:

“Mesela on bin liram olsa... Bir tarla alsam... Tarlanın baş tarafına da bir ev... Temeli kazsam, duvarları örsem...” fakat sıra pencerelere gelince para bitmiş. Adamı bir sıkıntı basmış, hayalinden sıyrılıp bakmış ki denizin ortasında neredeyse boğulacak. Halini gören biri gelip, adama derdini sormuş, hayalci köylü de olanı biteni anlatmış. Adam: “be hemşerim, madem hayaldi; on bin lira yerine yirmi bin lira hayal etseydin de bir de ev yapseydin olmaz mıydı?” demiş (K.19)

SF-10

Hasta

Eskiden yaşayan bir kadının bir tek oğlu varmış. Kadın oğlunu çok severmiş. Oğlu da bir gün anasının kendisini ne kadar sevdiğini anlamak için bir oyun düzenlemiş. Horozun tüylerini yolup, bir leğenin altına kapatmış. Sonra yatağına geçip yatmış, yorganı da üstüne çekmiş. Annesi geldiğinde oğlan yatakta oflayıp pufluyormuş. Annesi telaş içinde: “Aman yavrum sana ne oldu? Diye sormuş. Oğlan: “Çok hastayım anne, herhalde öleceğim” demiş. Annesi birden kormuş “oğlum, sen öleceğine ben öleyim” demiş. Oğlan: “anne ben ölüyorum bak Azrail geldi bile” deyince annesi ağlayarak “hani nerde Azrail? demiş. “leğenin altında” demiş oğlan. Annesi leğeni kaldırır kaldırma tüyleri yolunmuş

olan horoz “guuuuk” diye fırlamış. Annesi korkuyla horoza bakıp “Azrail, hasta olan ben değilim, hasta aha yatakta!” demiş (K.80)

SF-11

Lokum

Oğlanın biri, yaşlı anasına şakayla sormuş: “Ana, benden bir kutu lokum mu istersin yoksa sana bir koca mı alayım?”. Evlenmek istediğini oğluna söylemeye çekinen anası şöyle cevap vermiş: “A yavrum ananda lokum yiyecek diş mi var?” (K.20).

SF-12

Güneşi Mahkemeye Vermiş

Tosmurlu köyü muhtarı Remzi Kır’dan; bizim köy Silifke’nin batısındadır. Köylülerimiz çok yakın olduğu için sabah Silifke’ye yaya gider akşam yaya dönerlermiş. Sabah doğuya gittikleri için güneş karşılarından gelir akşamda batıya gittiklerinden güneş karşıdan gelir. Çok eskiden atalarımız böyle her gün gidip gelirken güneşten rahatsız olurlarmış. Bir gün toplanmışlar ya bu nasıl iş, bu güneş sabah da ikindin de bizim karşıımızdan gelir. Herhalde bu güneşin bize bir kastı var demiler. Toplanmışlar doğru adliyeye hâkimin huzuruna çıkmışlar. Hâkimde kalabalığı görünce telaşlanmış. Şaşırarak sormuş. Hayırdır bir şey mi oldu. Valla hâkim bey biz güneşi mahkemeye vermeye geldik demişler (K.62).

SF-13**Saklambaç**

Işıklılar saklambaç oynarmış. Biri gözünü yumarmış öbürü saklanınca oldu diye bağırmış. Gözünü açar aramaya çıkarmış. Saklanan her defasında çabucak bulunmuş. Saklanan bu defa o kadar gitmiş ki bir günlük yol gitmiş İmamuşağı sınırlarını geçip Karakaya sınırlarına varmış Sandal ormanının içine yatmış olduuuu diye bağırmış. Burada yatmış yatmış yatmış ne kendini bulan var ne soran bu arada Karakaya köylüleri de domuz avlıyormuş. Canı sıkılan Işıklı domuz avlayanları ebe zannetmiş. Yattığı yerden bağırmış. Bulacaksın bul bulamayacaksın çıkacağım ha demiş. Sesi duyan avcıklar bakmış ki Işıklılı yatıyor. Olayı sormuşlar ebenin ta burada kendini bulamayacağını anlatıp dönmesini söylemişler. Işıklı da zaten bende çıkacaktım bulacağı yok demiş. Saklanan Işıklı köyüne dönmek için yola çıkmış. Giderken bir ses duymuş. Bakmış ki ebe arkadaşı hala gözleri kapalı oldu mu oldu mu diye bağıryormuş. Bak açacağım ha demiş (K.62).

SF-14**Işıklı Köyü Fıkrası**

Işıklının birisi dağda çobanlık yaparken azığına çıkarmış yere çömelmiş şalvarını da germiş başlamış gevrek ekmeği yemeğe. Yerken gevrek ekmek bir kısmı gerdiği şalvarının üstünden yere düşmüş. Ekmeği bitince yere düşen ekmek ufaklarını toplamaya başlamış. Tam bu sırada eğilince yaka cebindeki tütün paketi yere düşüp tütün paketten dökülüp toprağa karışmış. Canı sıkılan adam vay anasını zıkkımı toplarken mübareği yere döktük demiş (K.19).

SF-15**Ay Hesabı**

Kadının biri, bir gâvurla evlenmiş. Aradan üç ay geçince kadın doğurmuş. Gâvur, kadını kovmuş. Kadın sokakta ağlarken, yanına bir adam gelmiş, niye ağladığını sormuş. Kadın da durumu anlatmış. Adam “kolay, ben o işi hallederim” diyerek kadını almış, varmış gâvurun yanına. Adam, gâvura “bu işte bir yanlışlık var” demiş. Gâvur:

- Nasıl yanlışlık olur? Ben bu kadını alalı üç ay oldu, doğum yaptı, ben de boşadım.
- Yanlış, yanlış. Sen bunu alalı üç ay oldu mu?
- Oldu
- Peki, bu kadın seni alalı kaç ay oldu?
- Üç ay
- Etti mi altı ay. Giren ay, çıkan ay eder sekiz, önümüzdeki ay dokuz. Tamam, normal bir doğum olmuş (K.14).

SF-16**Serçe İle Deve**

İki serçe bir dala konmuş cıvıldaşıyorlarmış. Devenin biri gelmiş, kondukları dalı ısırıp, çekmiş. Serçeler neredeyse düşüyorlarmış. Erkek serçe deveye öfkeyle “Aşağı inersem bacaklarını ayırırım” demiş. Deve şaşkınlık içinde öbür devenin yanına gelip durumu anlatmış. Diğer deve sormuş:

- Serçenin yanında dişisi var mıydı?
- Vardı.
- Öyleyse hiç dinlemez ayırır demiş (K.20).

SF-17**On Ceviz**

Bir zamanlar ağzında dişi dökülmüş, yaşlı bir kadınla oğlu varmış. Kadının evlenesi varmış. Bunu anlayan oğlu, anasına on tane ceviz vererek “Ana bu on cevizi ağzınla kırarsan seni evereceğim” demiş. Oğlan tarlaya gitmiş, akşamüstü dönmüş “Ana cevizleri kırabildin mi?” deyince, anası:

- Oğlum, şu ağzımdakini de kırarsam, dokuz cevizim kalacak demiş (K.67).

SF-18**Avcı Fıkrası**

Avcının biri anlatıyormuş:

“Tüfek elimde o kadar gezdim, hiçbir şey çıkmadı. Çadırıma dönüp tüfeği direğe asıverdim. Eşeği önüme kattım “hiç olmazsa odun getireyim bari” dedim. Ormana girer girmez iki tavşan çıktı karşıma. Bir ona sıktım, bir öbürüne sıktım, ikisi de düştü yere...

O ara dinleyicilerden biri. “hani tüfeği çadırın direğine asıverdiydin” diye hatırlatınca avcı:

- Ha... Öyle mi dediydik yav... demiş (K.1).

Değerlendirme

Silifke yöresinden toplam 18 adet fıkra derlenmiştir. Fıkralardan on iki tanesi bölge ve yöre fıkra tipleri üzerine söylenmektedir. Bunlardan beş tanesi yöredeki Karakaya

köyü ile (SF-1, SF-2, SF-4, SF-8, SF- 9), altı tanesi Işıklı köyü ile (SF-5, SF-6, SF-7, SF-11, SF-18, SF-19) bir tanesi Işıklı-Karakaya köylüleri ile (SF-18) ilgili fıkralardır. Dokuz adet fıkra günlük fıkra tipleri ile (SF-3, SF-12, SF-13, SF-14, SF-15, SF-16, SF-20, SF-21, SF-23) oluşturulmuştur. Hayvanlar üzerine söylenmiş olan iki fıkra vardır (SF-10, SF-22), bir fıkra ise avcı fıkrasıdır (SF-24).

Günlük fıkra tipleri üzerine kurulmuş olan fıkralar, halkın günlük yaşamından ibret verici, güldürücü kesitler sunmaktadır.

Bölge ve yöre tipleri üzerine kurulan fıkralarda genellikle bu köylerde yaşayan insanların saf yanları, kıvrak zekâları ve bazen cahillikleri ele alınmıştır. Halkın duygu ve düşüncelerini, renkli ve canlı hayallerini ortaya koymuşlardır. Derlediğimiz fıkralarda yer alan yöre tipi genellikle Silifke'nin Işıklı ve Karakaya köylüleridir. Bu köylülerin saflıkları fıkralara konu olmuştur. Böylelikle yörede Işıklı fıkra tipi ve Karakayalı fıkra tipi ortaya çıkmaktadır.

Hayvanlarla ilgili fıkralarda hayvan motifi altında insanların çeşitli durumlara verdikleri tepkiler ortaya konulmuş ve hayvanlar üzerinden ders vermeye çalışılmıştır.

8.1.3.3. Efsane

“Efsane” terimi dilimize Farsçadan girmiştir. Batı dillerinde Latince “legendus” kökünden çıkan “legenda, legend, leggenda, leyenda” vb. kelimeler, efsane kavramının karşılığı olarak kullanılmaktadır (Sakaoğlu, 1980:4). Bununla beraber, Almanca “sage” Yunanca “mythe/mythos”, Arapça “usture, esâtir” ve Rusça “predania, skaz” terimlerinin de efsaneyi karşıladığı belirtilmelidir (Ergun, 1997:1).

Efsanenin çeşitli kaynaklarda farklı tanımlarını görmek mümkündür. Efsane; “Halk tarafından gerçek veya hayali kişi, yer ve olaylar hakkında anlatılan, esas özelliği inandırıcılık olan, kişi veya olaylarla ilgili olanlarında olağanüstülükler bulunan, yakın veya tarihi geçmişe dayandırılan halk anlatıdır.” (Çıblak, 1995:6). “Asılsız hikâye, masal, boş söz, saçma sapan lakırdı, dillere düşmüş, meşhur olmuş hadise (Devellioğlu, 1998:206). “Eski çağlardan beri söylenegelen, olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen hayali hikâye, söylence” (TS, C.1, 1998:674). “Doğaüstü nitelikleri olan kişilerin hayatlarını, halkın hayal gücünü veya şairlerin meydana getirdiği tarih olaylarını anlatan, olağanüstü olaylarla süslü hikâyelerdir” (TDEA, C.3, 1983:7).

Efsanenin tanımlarına bakıldığında belirli özelliklerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Öne çıkan bu özellik efsanenin olağanüstü olay ve kişilere dayanmasıdır. Bu olay halk arasında kuşaktan kuşağa aktarılarak yaşatılmaktadır.

Efsanelerde dört ana öge yer almaktadır:

1. Kişi, yer ve olaylar hakkında anlatılılar
2. Anlatılanların inandırıcılık özelliği vardır
3. Genellikle kişi ve olaylarda olağanüstü olma özelliği görülür
4. Belirli bir şekilleri yoktur. Kısa ve konuşma diline yer veren anlatılardır (Sakaoğlu, 1980:6).

Silifke yöresinden derlenen efsaneler şunlardır:

SE-1**Taş Köprü Efsanesi**

Silifke merkezinde bulunan Göksu nehrinin üzerindeki Taş Köprü için anlatılmaktadır.

Köprü inşaatına başlandığında temel atan usta bütün gün çalışır köprünün ayaklarını tamamladıktan sonra evine gidermiş. Ertesi sabah geldiklerinde temeli Göksu nehrinin alıp götürdüğünü görürlermiş. Bu böylece bir zaman devam edince Göksu nehrinin bir kurban istediğine karar vermişler. Ancak bu kurbanın kim olacağını belirlemek için çok düşünmüşler ve sonunda sabah nehirden su almaya ilk kim gelirse onu kurban etmeye karar vermişler. Askerler nehrin başında nöbet tutmaya başlamışlar. Günün ilk ışıklarıyla beraber nehre bir kadın gelmiş. Askerler bu kadını yakalayıp diri diri köprünün ayaklarının altına yerleştirmişler. Usta da gelip köprü inşaatına başlamış. Akşam olduğunda usta evine gitmiş, karısını evde bulamamış, bütün gece beklemesine rağmen eşi eve dönmemiş. Sabah köprü inşaatının yanına gelince temelin yerinde durduğunu görmüş.

Bugün hala sabahın erken saatlerinde köprünün olduğu yerde nehirden bir kadın feryadı duyulurmuş. Silifke’de ne zaman biri Göksu nehrinde boğulsa halk, Göksu nehri yeni bir kurban istedi diye düşünürmüş ve her yıl mutlaka bir kişi Göksu nehrine düşüp boğulurmuş (K.1).

SE-2**Ellez Dede Efsanesi**

Silifke’nin Bükdeğirmeni Köyünde Şıhlar Mahallesinde bulunan Ellez Dede Mezarı için şu efsaneler anlatılmaktadır:

Şıhlar mahallesinde “Ellez Dede” adında bir pir-i fani yaşarmış. Halk, bu dedeyle alay edermiş. Ellez Dede cuma namazlarını hep Kâbe’de kılarmış ama ona hep yalan söylüyorsun diyerek inanmazlarmış. Ellez Dede bir gün ona inanmayan kişilere bir teklifte bulunmuş: “Bu cuma yanına bir çocuk verin, gidip geldiğimizde gördüklerini size anlatsın” demiş. O cuma günü Ellez Dede ata binmiş ve terkisine çocuğu da alarak yola koyulmuş. Biraz gittikten sonra çocuğa dönüp “Oğlum, gözünü kapat” demiş. Az sonra da çocuğa tekrar gözünü açmasını söylemiş. Çocuk, hiç görmediği bir yerdeymiş. Ellez Dede burada cuma namazını kıldıktan sonra tekrar atının terkisine çocuğu alarak yola koyulmuş ve çocuğa gözlerini kapattırıp açtırdığında geri dönmüşler. Çocuk olanları ve gördüğü yeri anlatınca, daha önce hacca gitmiş kişilerde çocuğu doğrulayınca Ellez Dede’ye inanmışlar. (K.52).

Ellez Dede cuma namazlarını Mekke’de kılarmış. Ellez Dede ile köylüler hep eğlenirlermiş. Onun hoşgörü ve iyi niyetini yanlış anlayıp saf sanırlarmış. Bir gün köylüler toplanıp Ellez Dede’ye bir şaka yapmaya karar vermişler. Bir tabutun içine birini koyup Ellez Dede’yi çağırmışlar ve bu adam öldü namazını kıldır demişler. Ellez Dede her şeyi anlamış ve köylülere, “Ölü niyetine mi yoksa diri niyetine mi kıldırırım?” diye sorunca köylüler, Ellez Dede’ye “Ölü adamın namazı diri niyetine kıldırılır mı? Sen ölü niyetine kıldır” demişler. Ellez Dede, “Siz bilirsiniz” deyip cenaze namazını kıldırmış. Arkasından tabuttaki arkadaşlarının yanına gelerek “Kalk hadi Ellez Dede gitti” demişler ancak tabuttan hiç ses çıkmamış. Tabutu açıp bakınca adamın öldüğünü görmüşler. Böylece Ellez Dede’nin ermiş olduğu anlaşılmış (K.1).

Yörede her iki efsaneye de inanılmaktadır. Bu nedenle Ellez Dede Mezarı bugün hala sıklıkla ziyaret edilen bir yerdir.

SE-3

Meryemlik Efsanesi

Silifke-Taşucu yolu üzerindeki Ulugöz Mahallesinde bulunan ve halk arasında Meryem Ana, Meryemlik, Ayatekla adlarıyla bilinen bir yer altı mağarası için şu efsane anlatılır:

Bu efsanenin diğer bir adı da “Ayatekla” dır. Hristiyanlığın yasak olduğu bir devirde Paulus adlı bir havari, vaaz vermek için Konya’ya gelmiş. Bir evde gizlice vaaz verirken Thekla isimli bir kız bu vaazdan çok etkilenmiş. Üç gün üç gece, yemeden içmeden vaaz dinlemiş. Annesi bu durumdan korkarak kızın nişanlısına haber vermiş. O da bir şey yapamayınca bu havariyi Konya valisine şikâyet etmişler. Havari tutuklamış. Kız da havarinin peşinden giderek kendini yerden yere vurmuş. Vali bu kızla görüşmüş ama kız havariyle ilgili hiçbir şey söylememiş. Annesi bakmış ki olacağı yok bağıarak “Bu kız ı ortada yakın, diğer kızlara örnek olsun” demiş. Meydana odun yığılmışlar. Kızı da bu odunlara bağlayarak ateşe vermişler. O anda gökyüzünde bir bulut belirmiş ve yağmur yağmaya başlamış. Ortada ne ateş kalmış ne de ateşi yakanlar.

Havari şehirden kovulmuş, kız da serbest bırakılmış. Kız havariyi bularak yanında kalmak istediğini söylemiş. Havari “Zaman kötü, sen de güzel bir kızsın. Başına daha kötü şeyler gelmesinden korkarım” demiş. Ama kız saçlarını keserek havariyle beraber dolaşmaya başlamış. Bu sırada Alexandros adında biri kız ı görüp sevmiş. Havariden kız ı istemiş, Thekla kabul etmemiş, bu yüzden saldırıya uğramış ve valinin huzuruna çıkarılmış. Evlenmediği için ikinci defa ölüm cezasına çarptırılmış; vahşi hayvanlara atılacaktı. Bir aslanın üstüne bağlanarak meydana salınmış. Ama aslan, kıza ilişmemiş, kızın ayağını yalamaya başlamış ve ceza ertelenmiş. Ertesi gün meydanın

ortasına vahşi hayvanlar salınmış. Bu defa dişi bir aslan, kızı korumuş. Bunun üzerine vali, kızı içinde vahşi hayvanlar bulunan bir suya attırmış. Kız kendinden geçince herkes öldü diye bağırmış. Kızın yaşadığını gören vali ve halk olanlardan korkarak, kızı serbest bırakmış.

Thekla bu olaylardan sonra Konya'da kalmayıp, Silifke'ye gelmiş. Meryemlik mağarasında Allah'a dua edermiş. Burada halkı aydınlatıp güçlü bir hâkimiyet kurmuş. Ancak buranın ileri gelenleri bunu hazmedememişler ve birkaç serseri göndererek ona tecavüz etmelerini söylemişler. Thekla adamların eline geçeceği sırada yer yarılmış ve Thekla yerin derinliklerinde kaybolmuş. Silifke'ye örtü ve şalını bırakmış.

Meryemlik bugün Hıristiyanlar tarafından hâlâ ziyaret edilir. Burası turistik geziler sırasında pek çok ziyaretçi ağırlamasına rağmen yöre halkı tarafından çok gidilen bir yer değildir (K.14).

SE-4

Kız Kalesi Efsanesi

Mersin'in Erdemli ilçesine bağlı Kız Kalesi için Silifke'de anlatılan bir efsane şöyledir:

Eski zamanlarda Silifke'de yaşayan beylerden birinin çok güzel bir kızı varmış. Bey kızının gelecekte nasıl bir hayatı olacağı çok merak ediyormuş. Bunu öğrenmek için bir falcı çağırtmış. Falcı bu kızın on sekiz yaşına geldiğinde bir yılan tarafından sokularak öldürüleceğini söylemiş. Bunu duyan bey çok üzülmüş. Kızını bu sondan nasıl kurtaracağını düşünmüş durmuş. Sonunda denizin ortasına bir kale yaptırmaya karar vermiş. Kalenin içine kızın ihtiyacı olan her şeyi koydurmuş. Kız bu kalede yaşamaya

başlamış. Bir gün kızın canı üzüm yemek istemiş. Bey kızına bir sepet üzüm göndermiş. Fakat bu üzüm sepetinin içinde bir yılan varmış. Kimse bu yılanı görmemiş. Üzümlerle beraber yılan da bu sepetle kaleye gitmiş. Kız sepetten üzüm almak için elini sepete daldırır daldırmaz yılan kızı sokmuş. Kız da oracıkta ölüvermiş (K.1, K.6, K.24).

Bu efsane genel olarak Silifke’de inanılarak anlatılmaya devam etmektedir.

SE-5

Kesik Köprü Efsanesi

Eski zamanlarda Kesik Köprü’nün sağında ve solunda iki Yörük topluluğu yaşarmış. Bunlardan birinin ağası zengin ve akli başında bir adammış. Bu adamın çok güzel bir kızı varmış. Kızın adı Devlet’miş. Devlet’in bir sürü talibi çıkmış. Ama o yakışıklı bir çobana âşık olmuş. Derdini babasına açamamış. Çobanla Devlet kavalla haberleşirmiş. Bir gün çobanın sürüsüne eşkıyalar saldırmış. Çoban yaralanmış. Durumu kavallıyla Devlet’e haber vermiş ve şimdiki Kesik Köprü’yü tutmalarını istemiş. Devlet hemen babasına koşmuş ve olanları ona anlatmış. Bunu üzerine topluluğun erkekleri Kesik Köprü’yü tutmuşlar. Biraz sonra eşkıyalar sürüyle birlikte gelmişler. Eşkıyalarla topluluğun erkeleri arasında bir çatışma yaşanmış ve eşkıyalar bozguna uğratılmış. Devlet hemen koşarak çobanın yarasını sarmış. Bundan sonra oba halkı çobana minnet duymuşlar ve töreyi bozarak Devlet’i çobana vermişler (K.27). Bu efsane de inanılarak anlatılan bir efsanedir.

SE-6**Kanlıdivane Efsanesi**

Silifke yolunun 15. km.sindeki Ayaş yöresinde bulunan Kanlıdivane antik kenti için şu efsane anlatılmaktadır:

Çok önceden Silifke’de bir padişah varmış. Bu padişah suç işleyenleri cezalandırmak için büyük bir çukur kazdırmış. Çukurun etrafına kendi resimlerini çizdirmiş. Yapılacak işkenceleri izlemek için çukurun üstüne bir taht yaptırmış. Çukurun içine vahşi hayvanlardan koydurmuş. Her kim suç işlerse bu çukura atılmış. Buradaki hayvanlarda bu kişileri yermiş. Padişah da bu olayı zevkle izlermiş. O yüzden halk bu çukura “Kanlıdivane” adını vermiş (K.7).

Bu tarihi yapının nasıl oluştuğu ve adının nereden geldiği ile ilgili olarak anlatılan bu efsaneye de yörede inanılmaktadır.

SE-7**Kızılgeçit Efsanesi**

Silifke’nin Kızılgeçit Köyü ile ilgili şöyle bir efsane anlatılmaktadır:

Silifke’nin Kızılgeçit taraflarında çok eskiden su kıtlığı yaşanmış. Halk bu kıtlıktan kurtulmak için bölgede yaşayan bir şeyhin yanına gitmişler. Şeyh yanına gelen altı kardeşe tahtadan on iki tane çivi yaparak bunları bellerine bağlamalarını ve karşı dağdaki taşlara bu çivileri çakarak yürümelerini ve kesinlikle arkalarına bakmalarını söylemiş. Kardeşler şeyh’in söylediklerini yapmak üzere yanından ayrılmışlar. Çivileri yaptırıp söylenen yere giderek çivileri dağın taşlarına çakarak yürümeye başlamışlar.

Yolun sonuna yaklaştıklarında en küçük kardeş merak ederek arkasına bakmış ve o anda yere düşerek ölmüş. Meğerse bunlar taşlara çivi çakınca arkalarında büyük bir çukur oluşmaktaymış. Diğer beş kardeş çivilerle taşları delmeye devam etmiş. Birden bire dağın ortasından bir su fışkırmış. Bu su ilk çıktığında kızıl renkte imiş. Bu yüzden buraya Kızılgeçit adı verilmiş (K.64).

Yöredeki köylerden birinin adı olan Kızılgeçit adının buraya nasıl verildiği hakkında anlatılan bir efsanedir.

SE-8

Demirci Efsanesi

Silifke’de eski devirlerde bir kral varmış. Arada sırada şehirde gezer, halkın arasına karışmış. Bir gün, şehirde gezerken, karşısına çok güzel bir kadın çıkmış. Kadın, bir demircinin karısıymış. Kral bu kadını nasıl alırım diye düşünürken, aklına bir hile gelmiş. Demirciyi huzuruna çağırmış. Demirciye “Bu gece ya şu kadar çivi hazırlarsın ya da karını alırım” demiş. Demirci çaresiz, sessizce evine dönmüş. Karısı adamın bu halini görünce “Ne oldu bey?” diye sormuş. Demirci de durumu anlatmış. Karısı da “Gel yat şuraya, sabahı güzel Silifke’de gün doğmadan neler doğar” demiş. Yatıp uyumuşlar. Şafakla beraber kapı çalınmaya başlamış. Kapıyı açıp kralın yaverini görünce ikisi de donakalmışlar. Yaver: “Kral öldü, tabutu için acele çivi lazım” demiş. Demirci hemen hazırlık yapmaya başlamış. Karısı gelip “Ben sana demedim mi, gün doğmadan neler doğar diye” demiş. (K.38, K.39, K.40).

Bu efsane de yörede yaygın olarak anlatılan bir efsanedir.

SE-9**Tevekkül Sultan Efsanesi**

Silifke'nin Camikebir Mahallesinde bulunan Tevekkül Sultan Türbesi ile ilgili şöyle bir efsane anlatılmaktadır:

Eski zamanlarda bir ermiş kişi varmış. Bu kişiyi düşmanlar kovalamış. Koşarken Göksu ırmağının kıyısına gelmiş. O zamanlar köprü yokmuş. Arkada düşman önde bir ırmak... Bir ırmağa bir düşmana bakmış ve “Allah tevekkül” diyerek ırmaktan geçmeye karar vermiş. Irmağın üzerinden yürüyerek geçip, şimdi türbenin bulunduğu yere gelince durmuş. Burada ruhunu teslim etmiş ve buraya defnedilmiş, sonra da üzerine türbe yapılmış (K.34).

Tevekkül Sultan Türbesi bugün gerek yöre halkının gerekse yöreye başka yerlerden gelen insanların sıklıkla ziyaret ettiği bir yerdir. Bu türbenin ilçe merkezinde bulunması da çok ziyaret edilmesinin nedenlerinden biridir. Türbeyle ilgili anlatılan bu efsaneye de inanılmaktadır.

SE-10**Kubat Dede Efsanesi**

Silifke'nin Atakent (Susanoğlu) beldesinde Kapızlı ve Sazbaşı Mahalleleri arasından kuzeye doğru gidilen kanyon içinde bulunan Kubat Dede Mezarı için şu efsane anlatılmaktadır:

Kubat küçükken babası hacca gider. Bir gün annesi çorba pişirmiştir. Kubat, annesine “Bu çorbadan bir tas ver de babama götüreyim” demiş. Annesi gülmüş. Ama

çocuğun kalbi kırılmasın diye bir tasın içine çorba koyup vermiş. Aradan zaman geçmiş babası hacdan dönecek olmuş. Karşılama gitmişler. Babanın eşyaları açılınca içinden o çorba tası çıkmış. Kubatın ermiş olduğu anlaşılınca Kubat kaçmış, annesi, babası ve diğer köylüler arkasından koşup sen ermişsin deyince Kubat toprağın içine girmiş ve dışarıda sadece fesi kalmış. Bu fesin Silifke'nin Kavak Köyünde olduğu söylenmektedir. Ancak Kavak Köyünde yapılan araştırmalar sırasında bu bilgiyi doğrulayan birine rastlanmamıştır (K.1, K.6).

Kubat Dede Mezarı ile ilgili anlatılan bu efsanenin gerçekliğine inanılmakta ve bu mezar kutsal sayılarak ziyaret edilmektedir.

SE-11

Kırtıl Dede Efsanesi

Silifke'nin Çamlıca Köyünün güneyinde bulunan Kırtıl Tepesindeki Kırtıl Dede Mezarı için şu efsane anlatılmaktadır:

Kırtıl Dede'nin Kurtuluş Savaşında Kıbrıs Savaşında Kore Savaşında buradan savaşa gittiği Kırtıl köylüleri tarafından rivayet edilir. Kırtıl Tepesi'nden bu savaşlarda top sesleri geldiği söylenir. Bu savaşlardan sonra Kırtıl Dedenin mezarına geri döndüğü ve mezar çevresinde kan izleri görüldüğü söylenir (K.1).

Yakın tarihli bir rivayete de İçel Kültürü dergisinde rastlıyoruz:

“1940'lı yıllarda Avcı Mehmet adında bir avcı varmış. Kırtıl'a ava gitmiş. Dönmüş dolaşmış av yok. Kırtıl Dede'nin yatırının alt yanında ardıç ağacına sarılmış dev bir yılan varmış ki koca ağaç görünmüyormuş. Avcı biraz ürpermiş ama çifte tüfeğini doğrultup nişan almış ala benekli kafasından... bir el ve iki el patlamayla birlikte bir ses

yankılanmış, o anda bir zelzele olmuş, yer yerinden oynamış. Civarda odun kesenler, çift sürenler bu sesi duymuş. Kırtıl'ın üstünden bir yalım uçmuş. Top top olmuş sonra yılan yere yıkılmış. Avcı korkudan kendinden geçmiş. Kendine geldiğinde ejderhanın cansız bedenini görmüş. Yarı bitkin bir halde eve yönelmiş. Üzerinde bir ağırlık varmış. Evine yaklaşmaktayken akrabaları gelmiş, hanımının birinin öldüğünü bildirmişler. Avcı ve köylüler avcının büyük hanımını mezara koymuşlar, eve gelmeden ortanca hanımının da öldüğünü öğrenmiş. Bir süre sonra kendinde bir uyuşukluk meydana gelmiş ve felç olmuş. Yöre halkı o durumu “Kırtıl Dede'nin hışmına uğradı” diyerek değerlendirmiş. O günden sonra o ejderha yılan bir daha görülmemiş.” (Üçyıldız, 1994:9-10).

Kırtıl Dede Silifke'nin tek alevi köyü olan Kırtıl'da bulunmaktadır. Hem aleviler hem de Sünniler için kutsal sayılan bu mezar hala ziyaret edilmekte ve hakkında anlatılan bu efsanelere de inanılmaktadır.

SE-12

Durhasan Dede Efsanesi

Silifke'nin Topbaşı Köyünde bulunan Durhasan Dede Mezarı için şu efsane anlatılmaktadır:

Hasan, fakir bir ailenin çocuğuymuş. Yaşadığı yerdeki zengin birinin kızını istemiş, vermemişler. Fakat kız da onu istediği için beraber kaçmışlar. Kızın babası adamları ile beraber peşlerine düşmüş ve arkasından “Dur Hasan, dur Hasan” diye bağırılmışlar. Hasan durmayınca burada onları öldürmüşler. Durhasan adı da buradan gelmiş. Hasan ölürken Allah'a adım ömür boyu yaşasın diye dua etmiş. Bu nedenle dağ başında ölmesine rağmen hep ziyaret edilir, adı yaşatılmış (K.13).

Birçok hastalığın tedavisi için ziyaret edilen Durhasan Dede Mezarı sıklıkla gidilen bir ziyarettir. Hakkında anlatılan bu efsaneye de yöre halkı yaygın olarak inanmaktadır.

SE-13

Hürüler Tepesi Efsanesi

Silifke Kalesinin batısındaki şehir mezarlığının arkasındaki tepe ile ilgili şöyle bir efsane anlatılmaktadır:

Silifke Kalesinin arkasındaki tepenin adı Hürüler Tepesi'dir. Silifke kalesi ilk önce bu tepeye yapılacaktı. Kalenin taşları her gün bu tepeye getirilir ancak aynı gece huri kızları tarafından geldiği yerlere geri taşınmış. Ustalar bir türlü kaleyi yapacak taşı burada biriktirememişler. Sonunda kaleyi buraya yapmaktan vazgeçmişler ve şimdiki yerine yapmışlar (K.64).

Bu tepeyle ilgili anlatılan efsane de yaygın olarak inanılan bir efsanedir.

Değerlendirme

Derlenen bu 13 efsane yöre halkı tarafından gerçekliklerine inanılmakta ve kutsal sayılmaktadır. Efsanelerde olağanüstü öğeler bulunmaktadır. Derlenen efsanelerin büyük bölümü yöredeki yer adlarının ortaya çıkışı üzerine anlatılmaktadır (SE-1, SE-4, SE-5, SE-6, SE-7, SE-13). Bunun dışında altı efsane yata ve ziyaret yerleriyle ilgilidir (SE-2, SE-9, SE-10, SE-11, SE-12). Bir efsanede ise çaresiz durumda kalma ve bu durumdan olmayacak bir olayla kurtulma vardır (SE-8).

8.2. Âşık Edebiyatı

8.2.1. Günümüz Silifke Âşıklık Geleneği

Türklerin İslamiyet’i kabul etmelerinden sonra edebi şekiller yeni İslami renge bürünerek varlıklarını sürdürmüşlerdir. Yeni kültür gereği mitlerle örülü destan şiirleri İslami öğelerle dolu şiirlere dönüşmüştür (Dizdaroğlu, 1969:9-18). Bu ürünlerin oluşmasında ve şekillenmesinde tarihi ve kültürel mirasın önemli bir rolü vardır. Her edebi gelenek belli bir kültür birikimi dünya görüşü ve inanç sisteminin, yaşama biçiminin sanatçılar tarafından özümleli, yorumlanmasıyla özgün anlatımlara kavuşur. Anadolu halk edebiyatı, ozan-baksı geleneğinin geniş anlamda değişen zaman, zemin, inanç sistemi, dünya görüşü ve yaşama biçiminin değişmesiyle oluşmuştur (Günay, 1998: 101–104).

Ozan-Baksı veya destan geleneği diye adlandırabileceğimiz İslamiyet öncesi halk edebiyatı geleneği Anadolu’da İslamiyet ve Osmanlı kültür potasında şekillenmiştir. Bu gelenek yeni coğrafyada yeni bir bakışa, hayat anlayışı ve zevkine cevap verecek bir biçim ve öz kazanmıştır. Tasavvuf diğer edebiyatları olduğu gibi Anadolu’da oluşan Âşık edebiyatını da şekillendiren bir yol, bir yaşama biçimi olmuştur. Anadolu’da ozan –baksı geleneği yerini yeni kültürde oluşan yeni bir sanatçı tipine ve bu kültürün beğenisine cevap verecek Âşık edebiyatı olarak adlandırılan bir geleneğe bırakmıştır (Artun, 1996:14).

Ozan-baksı geleneği Anadolu’da âşık edebiyatı başlayana kadar sürmüştür. Âşık edebiyatının ilk örnekleri hakkında kesin bilgi yoktur. Elimize ulaşan en eski örnekler, olgunlaşmış ürünlerdir. Anadolu’da oluşan Alevi-Bektaşî edebiyatında tasavvuf düşüncesinin yanı sıra İslamiyet öncesi inanç sistemlerinin kuvvetli izleri görülür.

Türk kültürü yeni yurt edinilen Anadolu’da yeni bir kültürel kimlik kazanıp şekillenirken edebiyat da yeniden yapılanmağa başlamıştır. Milli öze bağlı epik şiirler

yazan ozanın yerini İslami öze bağlı lirik şiirler yazan âşık aldı. Âşık şiiri Osmanlı toplumunun Anadolu'daki köklü kültür ve yapı değişikliğine uğraması sonucu oluşmuştur. Büyük şehirlerin çevresinde oluşan üst kültür yeni bir yaşama biçimi oluşturmuştur. Anadolu'da İslami kültür etkisiyle Orta Asya Türk kültüründen farklı fakat üst kültürü de yakalayamayan bir kültür oluşmuştur. Osmanlı kültürünün merkezi olan İstanbul'da âşık edebiyatı, klasik müzikten de öğeler almış, klasik Türk müziği makamları ve aruzlu şekiller geleneğe girmiştir. Edebiyat, tarihi dönemler içinde ihtiyaca göre şekillenmiş, kabul görmüş ve sürekli değişmiştir (Günay, 1987:23-31).

Âşıkların zaman içinde oluşturdukları kendilerine has bir gelenek vardır. Yardımcı, âşıklık geleneklerini şöyle sıralamaktadır (Yardımcı, 1998:146-148):

- Mahlas alma
- Rüya sonrası âşık olma (Bade içme)
- Usta-Çırak ilişkisi
- Atışma-Karşılaşma (Tekellüm)
- Leb değmez
- Askı (Muamma)
- Dedim-dedi tarzı söyleyiş
- Tarih bildirme
- Nazire söyleme
- Saz çalma

Silifke yöresinde Anadolu'nun diğer yerlerinde olduğu gibi çok canlı bir şekilde yaşayan bir âşıklık geleneği yoktur. Buna rağmen Silifke'de doğup büyümüş ya da buraya sonradan göç etmiş âşıkların varlığı tespit edilmiştir. Buraya göç eden âşıklardan

biri Erzurum'dan, biri Sivas'tan, biri ise Malatya'dan iş ve evlilik gibi sebeplerle buraya yerleşmişlerdir. Bu âşıklar üzerinde çalışma yapılmadığı için pek çoğu sesini duyuramamış ancak yaşadıkları çevredeki insanlara hitap edebilmişlerdir. Geleneği yaşatan ve aktaran bu temsilciler biraz gölgede kalmışlardır. Bu âşıklar gelenekten farklı olarak âşıklığa kendi araştırma ve çabalarıyla başlamışlar, usta-çırak ilişkisi yaşamamışlardır. Saz çalmayı bilenler kendi imkânlarıyla öğrenmiş olmakla beraber Silifke'deki âşıkların çoğu saz çalamamaktadır. Dolayısıyla atışma ve doğaçlama şiir söyleyebilme burada birkaç âşıkla sınırlı kalmıştır. Silifkeli âşıklar şiirlerinde mahlas kullanmakla birlikte bu mahlaslarını gelenekten farklı olarak kendileri seçmişlerdir. Şiirlerini bazı derneklerin düzenlediği gecelerde, radyo ve televizyon programlarında ve kendilerinin bir araya geldikleri zamanlarda söylemektedirler.

8.2.1.1. Silifke Âşıklık Geleneğinde Âşıklığa Başlama

Âşıklığa başlamanın çeşitli nedenleri olabilir. Erman Artun bu nedenlerden bazılarını şöyle sıralar: Usta-çırak ilişkisiyle, seveda nedeniyle, rüya nedeniyle, çevredeki âşıklardan etkilenerek, dert nedeniyle, manevi etki sonucuyla vb. şekillerde âşıklığa başlanır (Artun, 1996:41-47).

Silifke'de âşıklık geleneğinin unsurları, yere, zamana göre değişik şekillerde uygulanmış ve bazılarına uyulurken bazılarına uyulmamıştır. Mesela “dedim-dedi”, “leb değmez” tarzı söyleyişler görülmez. Usta-çırak ilişkisi Silifkeli âşıklarda yoktur. Burada âşıklar genellikle usta âşıkların şiirlerini dinleyerek, okuyarak âşıklığa heves etmişlerdir. Küçük yaşlarda heves ettikleri şiir yazmaya kendilerini geliştirerek devam etmişlerdir. Karacaoğlan, Sümmânî, Reyhânî gibi âşıklardan ilham almışlardır.

8.2.1.2. Silifke Âşıklık Geleneğinde Mahlas Alma

Âşıklık geleneğinde mahlas kullanma, geleneğe bağlı bir kuraldır. Âşığın mahlas almasına tahallüs denir. Âşıkların hemen hepsi mahlas kullanırlar. Âşıklar mahlası son dörtlükte kullanırlar. Mahlasa tabşırma adını veren âşıklar kendilerini tanıtmaya, şiirin kime ait olduğunu bildirme ve şiirlerinin diğer âşıkların şiirleriyle karışmasını önleme kaygısıyla mahlas kullanırlar (Artun, 1996:48).

Silifke’de usta-çırak ilişkisi tam anlamıyla gelenekleşmediği için çoğunlukla âşıklar mahlaslarını kendileri seçmişlerdir. Mahlaslarını seçerken adlarının kısaltılmış şekillerini, soyadlarını, lakaplarını tercih etmişlerdir. Rüyasında bade içerek mahlas alan bir âşığa da burada rastlanmamıştır. Yeni âşıkların bazıları mahlas kullanma geleneğinden vazgeçip ad-soyadlarını kullanmışlardır.

8.2.1.3. Silifke Âşıklık Geleneğinde Saz Çalma

Âşıklık geleneğinde sazın önemli bir yeri vardır. Adeta saz ve söz bütünleşmiştir. Âşıkların büyük bir çoğunluğu saz çalarken Silifke’de saz çalmayan âşıklarla da karşılaşmıştır. Bazı âşıklar, saz çalmadan doğaçlama söylerler, bazı âşıklar ise sazlarını çocukluk çağlarından beri ellerinden düşürmemişlerdir. Saz çalmayı genellikle kendi kendilerine öğrenmiş olan bu âşıklar bazen de saz çalmayı bilen bir yakınlarından destek alarak saz çalmayı öğrenmişlerdir.

8.2.1.4. Silifke Âşıklarının Eğitim Durumu ve Geçim Kaynakları

Âşıklar çoğunlukla ekonomik nedenlerden ötürü ilkokuldan sonra eğitimlerine devam edememişlerdir. Ancak günümüzde lise ve dengi okul mezunu âşıklarımız da vardır. Silifkeli âşıklarımız, genellikle köylerde doğup büyüdüğü için tarım ve hayvancılıkla uğraşmışlar, geçimlerini çiftçilik yaparak sağlamışlardır. Şehirleşme oranının artmasıyla beraber âşıklar çeşitli yerlerde işçilik yaparak ya da küçük işyerleri açarak para kazanmaya, geçimlerini sağlamaya aynı zamanda âşıklık geleneğini de yaşatmaya çalışmışlardır. Silifke’de âşıklıktan maddi gelir elde ederek geçinen âşığımız yoktur.

8.2.1.5. Silifke Âşıklarının Seslendiği Kitle

Günümüzde âşıklar hem kırsal kesime hem de şehir çevresine sesleniyorlar. Her ne kadar eskiye oranla halk ile aydın kesim arasında kültür farkı azalsa da beğeni farklılığı vardır. Âşıklar bunun farkındadırlar. Âşıklık geleneği çağlar boyu önemini korumuş, ulusal kültürün korunmasında ve taşınmasında önemli rol oynamıştır. Değişen zaman ve koşullar gereği değişimden etkilenmiştir. Günümüzde de seslenecek kitle bulmaları, geleneğin sürdüğünün ve süreceğinin en önemli göstergesidir.

Âşıkların bir bölümü gençlerin ilgisizliğinden yakınmaktadırlar. Gençlerin beğenisini yakalamak gerektiğini düşünüyorlar çünkü âşık, halkın sanatçısıdır. Halkın beğenisi; sanatçı tipini de sanat şeklini de belirler. Âşıklar, devletin ve medyanın gereken ilgiyi göstermesini, şiirlerinin basılmasını istemektedir. Genellikle eserlerini, âşık şölenlerinde, bazı televizyon ve radyo programlarında sunma imkânı bulan âşıklar bunların yanı sıra kendi yaşadıkları çevredeki dinleyicilere de seslenmektedirler. Silifke’de her yıl düzenlenen uluslar arası festivallerde, yayla şenliklerinde de Silifke halkıyla buluşma fırsatı yakalayabilmektedirler.

Âşıklık geleneğinin doğal ortamı dışında yazılı ve elektronik ortamın bütün olumsuzluğuna rağmen olumlu yönleri de vardır. Âşıklığa hevesli genç çıraklık döneminde yalnızca ustasının bilgi dağarcığıyla sınırlı kalmayıp çeşitli yollarla pek çok yörenin yerel ezgilerine ulaşarak öğrenebilir, bu bir zenginliktir. Kaset çıkaran âşıklar hiç yüz yüze gelmedikleri dinleyici kitlelerine ulaşırlar, onlara doğal ortamının dışında seslenebilme imkânı bulurlar. Ayrıca âşıklığa başlamanın olmazsa olmaz şartı olan gelenekteki rüya görme ve bade içme motiflerinin yerini artık kaset dinleyerek, klip seyrederek âşıklığa özenip âşıklığa başlama almaktadır (Çobanoğlu 1999:251–252). Böylelikle âşıkların sanatçı kişiliğe geçtikleri geleneksel ortamın yerini elektronik ortam almaktadır.

8.2.2. Âşıklar ve Şiirleri

Silifke yöresinde yaptığımız derleme çalışmaları sırasında, Silifke Belediyesi, Taşeli Kültür ve Sanat Derneği, köy muhtarlıkları ve kaynak kişilerimizle yaptığımız görüşmeler sonucunda tespit ettiğimiz âşıkları bulup, haklarında verdiğimiz bilgileri kendilerinden öğrenerek derledik. Ayrıca yaptığımız yazılı kaynak taramalarında geçmişte yaşayan Silifkeli âşıkları tespit ederek çalışmamızda onlara da yer verdik. Silifke’de geçmişte yaşamış dört âşığın yanı sıra bugün yaşayan sekiz âşığın, adı-soyadı, doğum yeri ve yılı, mesleği, ikameti, öğrenim durumu, mahlası ve âşıklığı hakkında bilgi verdikten sonra şiirlerinden birkaç örnek gösterdik. Araştırmalarımıza rağmen yazılı kaynaklarda eksik olarak verilmiş bazı bilgileri tamamlama şansımız olmadı.

8.2.2.1. Geçmişte Yaşayan Âşıklar ve Şiirleri

Ermenekli Rıza

1840 yılında Ermenek’te doğan ve 1894 yılında Silifke’de ölen Rıza da Silifkeli sayılır. Silifke’de meclis başkâtipliği, banka memurluğu, bucak müdürlüğü ve

defteri hakan memurluğu yapmıştır. Babasının adı Hacı Mehmet, lakapları ise “Cüceloğulları” imiş. Cönklerde birçok türküsü, koşma ve gazelleri olduğu bilinmektedir (Gürtürk, 1987:239-240).

-

Oldu sevda ile dil karmakarışık

Dökülür yanağa tel karma karışık

Siyah sürme çekmiş mestane göze

Dizilmiş gerdane hal karma karışık

Bulmadım mislini cihanı gezdim

Giyinmiş allarını karma karışık

Geçti bütün günüm ahuzar ile

Sarmaş dolaş olup bel karma karışık

Rıza kurtulmadı elin dilinden

Yüz bin aman dedim bilmez halimden

Dostun yanağından, gonca gülünden

Ne kopardı verdi ne alabildim.

Deveci Topal Mustafa

Silifke'nin Kargıcak Köyünde 1260 yılında doğup, 1340 yılında vefat etmiştir.

Kaynaklarda hakkında pek fazla bilgi bulunmayan Topal Mustafa'nın Keban köylülerinin

Göksu üzerine yaptırdığı köprüyü Göksu nehrinin yıkması üzerine söylediği bir türküsü şöyledir (Uğur, 1948:56-57):

On arşındır bu köprünün tabanı

Kandırdılar Ortaören⁵⁹ ile Keben⁶⁰’i

Taciz ettiler de dağda çobanı

Köprü şimdi viran oldu yurt oldu

Kebenlinin yüreğine dert oldu

Evvel sıdk ile tutmalı bir işi

Yaldızlanmaya gitti baş kirişi

Kargıcak’tan⁶¹ kesildi kirişi

Köprü şimdi viran oldu yurt oldu

Kebenlinin yüreğine dert oldu

Deli oğlandır ustaların başı

Yapısını sorarsan marangoz işi

Mermerden kesilir köprünün taşı

Köprü şimdi viran oldu yurt oldu

Kebenlinin yüreğine dert oldu

---

⁵⁹ Ortaören: Silifke’nin bir köyü.

⁶⁰ Keben: Silifke’nin bir köyü.

⁶¹ Kargıcak: Silifke’nin bir köyü.

Âşık Natuvâni

Silifkeli bir âşık olan Natuvâni 1160 yılında dünyaya gelmiş, 1210 yılında ise vefat etmiştir. Cönklerde pek çok şiiri bulunan âşığın söylediği bir şiiri şöyledir (Uğur, 1948:43-44):

Dedim nazlı dilber

Dedi ne dersin

Dedim bir buse ver

Dedi et hicap

Dedim ateşin var

Dedi yandırır

Dedim büryan oldum

Dedi ol kebab

Dedim ne güzelsin

Dedi ne sual

Dedim âşık oldum

Dedi pek muhal

Dedim boyun ince

Dedi servi dal

Dedim sarılsam bir

Dedi yap yap

Dedim bu çektiğim

Benim derdimdendir

Dedim met idersin

Dedi umarsın

Dedim yaşın kaçtır

Dedi on dördtür

Dedim bedr olmuşsun

Dedi mehtap

Dedim kirpiğin ok

Dedi kaş keman

Dedim sinem yare

Dedi o nişan

Dedim kulun kimdir

Dedi Natuvân

Dedim gözü yaşlı

Dedi kanlı ab

Kerim Yund

Asıl adı Kerim Sami olan şair ve yazar Kerim Yund 1912 yılında Silifke'de dünyaya gelmiş, 1997 yılında ise vefat etmiştir. 1948 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olduktan sonra avukatlık mesleğini ölene kadar sürdürmüştür. Bazı yazılarında Kerim Özdemir, Akoğlu Sami imzalarını da kullanan KerimYund'un Silifke Ortaokulu'na devam ettiği sıralarda Adana'da İsmail Habib Sevük'ün yayınladığı Maarif Mecmuası'nda 1930'larda şiirleri yayımlanmıştır. 1939'larda hece ölçüsüyle yazdığı ilk şiirlerini Çınaraltı dergisinde (1941-1943) yayımlayan Kerim Yund, Hisar, Yeşil Türkiye (1951), Türk Folklor Araştırmaları, Köy Postası, Ziraat Dünyası, Kadın, Hayat Tarih Mecmuası, Türk Dili (1971) dergilerinde şiir, inceleme ve folklor araştırmalarını yayımladı. Folklor Araştırmaları Kurumu 1989 İhsan Hınçer Türk Folkloruna Hizmet Ödülünü almıştır (mehmetnuriyardim, 2009).

Şiirlerinden biri ise şöyledir:

Biz Kıbrıs'ı çok severiz,

Kıbrıs sevgi diyarımız.

Kıbrıs Kıbrıs diye çağlar,

Anamur'da sularımız.

Anamurburnu'ndan görünür Kıbrıs,

Kırmızı tüllere bürünür Kıbrıs.

Duvağın gönlümde sürünür Kıbrıs,

Düşümde gelmişiz dudak dudağa.

Kıbrıs balımızın eşsiz peteği,
 Mor bulutlar onun süsü, ipeği,
 Kıbrıs Türk elinin çarpan yüreği,
 Tükenmez saygımız var bu toprağa.

Kıbrıs Toroslar'ın sevgi mendili,
 Kıbrıs Türk yurdunun en eski ili.
 Anamurburnu'dur Kıbrıs'ın dili,
 Her an selâm verir şanlı bayrağa.

8.2.2.2. Günümüzde Yaşayan Âşıklar ve Şiirleri

Velittin Kümbet

1943 yılında Silifke'nin Atayurt beldesine bağlı Tekir Köyü'nde dünyaya gelmiştir. İlkokulu dışarıdan bitiren âşık, ortaokulu da çalıştığı milli eğitimde tamamlamıştır. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir kurumda kalorifer işleriyle ilgilenen âşık buradan emekli olduktan sonra sadece emekli maaşıyla geçinmiş başka işlerle uğraşmamıştır. Silifke merkezde Camikebir mahallesinde ikamet eden âşığın her hangi bir ustası yoktur. Saz çalmayı kendi gayretleriyle öğrenen Kümbet doğaçlama şiir söyleyebilmekte, atışma yapabilmektedir. Şiirlerinde kendi seçtiği “Kümbet” ya da “Veli” mahlasını kullanmaktadır. Toplumun her kesimine hitap etmeye çalışan âşık şiirlerini daha çok Taşeli Kültür ve Sanat Derneği tarafından düzenlenen gecelerde ve arkadaş

ortamlarında söyleme imkânı bulmaktadır. Hece vezninin daha çok sekizli kalıplarıyla söylediği şiirlerinin tamamı dörtlüklerden oluşmaktadır. Konargöçer bir köyde yaşamış olan ve bu yaşam tarzından çok etkilenen âşık, bu konuyu şiirlerinde sıkça işlemiştir (K.79).

Aşiret Yaylasına Göçünce

Aşiretler yaylasına göçünce

Soğuk pınarlardan suyun içince

Mor menekşe sümbül koku saçınca

Burcu burcu esen yeller ne güzel

Deveye yüklemiş yayla göçünü

Omuzdan aşağı salmış saçını

Cemalin andırır ayın üçünü

Beye kahve veren eller ne güzel

Yayla çimeninde güder koçunu

Yayılır pınardan içer suyunu

Yayla göçü bekler mayıs ayını

Toros'tan aşan yollar ne güzel

Toroslar'dan aşan yaylanın yolu

Kurmuş çadırını obası eli

Eser ince ince serindir yeli

Yastığı minderi çullar ne güzel

Veli kayıtlıdır Tekir köyüne

Bağlı kalır töresine soyuna

Tuz verilir körpe kuzu koyuna

Yükü tay tay olmuş kullar ne güzel

Âşık Uzun Mehmet (Mehmet Doğan)

1938 yılında Silifke'nin Ovacık köyünde dünyaya gelmiştir. İlkokulu kendi köyü olan Ovacık köyü İlkokulunda tamamlayan âşık 1958 yılında askere gitmiş, önce Sivas daha sonra Bingöl'de görev yaparak 1960 yılında askerliğini bitirmiştir. Askerden döner dönmez köyünden göçerek Mersin'e bağlı Kargıpınarı kasabasına yerleşir. 1968 yılında burada bir bakkal dükkânı açar ve 1973 yılında da burada mahalle muhtarı seçilir. Halen muhtarlık görevine devam etmektedir. Şiirlerinde "Mehmet" mahlasını kullanan âşık usta-çırak dönemi yaşamamıştır. İlkokuldan itibaren şiir yazmaya başlayan âşık bu geleneği ailesinden öğrenmiştir. Uzun Mehmet, saz çalmayan âşıklarımızdandır. Bununla beraber öykü ve roman yazarıdır. Bugüne kadar çıkan kitapları şunlardır (K.78):

- 1.Talihsiz Ayşe (1994), Roman
- 2.Seni Neye Benzetsem (1996), Şiir
- 3.Köyüme Gidiyorum (1998), Araştırma-Roman
- 4.Bir Düştü Beklemek (2002), Öykü
- 5.Göçmen Kuşlar Nereye (2003), Şiir

Talihsiz Ayşe adlı romanı, 2003 yılında “Tek Kadın” adıyla sinema filmi yapılmıştır. Bunun yanı sıra “Kiya” isimli bir film senaryosu ve 15 tane de piyesi vardır (K.78).

Herhangi bir tarikat ya da zümreye bağlı olmayan Mehmet Doğan şiirlerinde genellikle dini konuları, ayrılık ve ölüm duygularını işlemiştir. Şiirlerinde hece veznini kullanmıştır. Oldukça üretken bir insan olan Uzun Mehmet, Kargıpınarı Yöresel Kültür Derneği kurucusu ve başkanıdır. Aynı zamanda Silifke Şairler Yazarlar Derneği (MEŞYAD) yönetim kurulu üyesidir (K.78).

Yazamazsın Ki

Kor gibi yanmazsa eğer yüreğin

Zorlama kendini yazamazsın ki

Şiir meclisinde yoksa durağın

Zorlama kendini yazamazsın ki

Sel gibi akmazsa yaşlar gözünden

Bir dürtü duymazsan eğer özünden

İlham almaz isen büyük sözünden

Zorlama kendini yazamazsın ki

Şairle kaynaşıp hoş tut aranı

Şiirle sarmazsan şayet yaranı

Düstur almaz isen Âşık Kerem’i

Zorlama kendini yazamazsın ki

Bütün insanlığı kardeş görmezsen

Ruhunu şiirle sıkı örmezsen

Şiir bahçesinde güller dermezsen

Zorlama kendini yazamazsın ki

Ötüşen kuşlara yoldaş olmazsan

Bağrı yanıklara sırdaş olmazsan

Dertli olanlara kardaş olmazsan

Zorlama kendini yazamazsın ki

Mehmet der böyledir şiirin sırrı

Şiir bir bebektir çekilmez kahrı

Şair yazar söyler çalışır fahri

Sırrına ermezsen yazamazsın ki

Adem Kır

1956 yılında dünyaya gelen âşık Silifke'nin Tosmurlu köyündendir. Rençperlik yapan bir babanın oğludur. İmkânlar el vermediği için ancak ilkokulu tamamlayabilmiştir. Evli ve iki çocuk babası olan âşığımız, geçimini işçilik yaparak sağlamaktadır. Halen Silifke'nin Tosmurlu Köyünde ikamet eden âşık usta-çırak ilişkisi içinde yetişmemiş,

küçük yaşlarda kendiliğinden şiir yazmaya merak salmıştır. Şiirlerinde kendi seçtiği “Âşık Adem” ve “Adem” mahlaslarını kullanmaktadır. Saz çalmayı bilmeyen âşık doğaçlama şiir söyleyememektedir. Daha çok sevgi konulu ve öğüt verici şiirler yazan Adem Kır şiirlerini, bazı televizyon ve radyo programlarında, çeşitli derneklerin düzenlediği özel gecelerde dile getirmektedir. Şiirlerinin dörtlükler halinde yazan âşık daha çok sekizli ve on birli hece ölçüsünü kullanmaktadır (K.81).

Deli Gönül

Deli gönül yine bir güzel gördü

Takıldı peşine ümitsiz gider

Gizli akan yaşım sellere döndü

Vahlaya vahlaya bağrımı döver

Deli gönlüm eza etmesen bana

Yaptığına nasıl canlar dayana

O güzelle geldik bir an yan yana

Güzel bakar bakar gözlerin süzer

Çekerim elinden ah deli gönlün

Viran ettin bağımı ötmez bülbülüm

Hep senin yüzünden ağlıyor gözüm

Akan gözyaşlarım bağrımı deler

Deli gönül yeter aşka geldiğin
 Bu aşk ile beni heder ettiğin
 Karşılıksız aşktır boşa çektiğim
 Adem kalemiyle derdini döker

Ali Yapalak

1973 yılında Silifke’de doğan şair, evli ve bir çocuk babasıdır. Liseyi Silifke Lisesinde tamamlamıştır. Bulduğu sezonluk işlerde işçilik yaparak geçimini sürdüren şair, canlı cansız bütün varlıklara duyduğu aşkı kâğıtlara dökmeye okul yıllarında başlamıştır. Şiirlerinin bir kısmını 2004 yılında çıkardığı “Gönül Terim” ve 2009 yılında çıkardığı “Şair Her Gün Duygusal” adlı kitaplarında toplamıştır. Şiirlerinde soyadı olan “Yapalak”ı mahlas olarak kullanmaktadır. Saz çalamayan Ali Yapalak’ın herhangi bir ustası yoktur. Atışma yapamayan Ali Yapalak doğaçlama şiir söyleyemez. Ancak yazmış olduğu iki binin üzerindeki şiirleri, dörtlüklerden ve daha çok hecenin yedili ve sekizli ölçülerinden oluşmaktadır. Bu nedenle kendisine âşık demek yerine şair demek daha doğru olur (K.82).

Kimin Umrunda

Bu sevdadan çok üşüdüm
 Donsam kimin umurunda?
 Bir an ölümü düşündüm
 Ölsem kimin umurunda?
 Karlar gibi bu başıma

Aklar yağdı şu saçıma
 Gönlüm ile bir başıma
 Kalsam kimin umurunda?

Duygularım böyle Ali
 Unutamadım o yâri
 Yar yerine hayalini
 Sarsam kimin umurunda?

Kime derdimi yanayım
 Kimden derman sorayım
 Bir gül gibi Yapalak'ım
 Solsam kimin umurunda?

İlhan Şahin

1942 yılında Erzurum ili Uzundere ilçesi Dikyar köyünde dünyaya gelmiştir. Çobanlık yaptığı bu sırada kaval çalarak, tabiatın güzelliğinden ve yöre ozanlarından etkilenerek şiire yönelmiştir. İlkokul mezunu olan âşık, Sümmanî, Ümmanî, Reyhanî gibi halk ozanlarının tesirinde kalmıştır. 1959 yılında Erzurum'dan ayrılmış, ülkenin çeşitli şehirlerini dolaşmıştır. Bu arada gazetelerde şiirleri de yayınlanmıştır. 1971 yılında Silifke'ye gelerek burada evlenmiş ve radyo programı yapmaya başlamıştır. Diğer ozanlarla beraber "Taşeli Kültür ve Sanat Derneği"nin kurmuştur. Halen Silifke'de ikamet etmekte olan âşık saz çalmaya iki yıl önce başlamıştır. Doğaçlama şiir söyleyebilen, atışma yapabilen âşığımız şiirlerinde "Ozan İlhan" mahlasını kullanmaktadır. Silifke'de ve

Mersin'e bağlı diğer ilçelerde yapılan festivallerde, özel gecelerde, âşıkları anma günlerinde, çeşitli televizyon ve radyo programlarında söylediği şiirlerini dörtlüklerden oluşturmaktadır. Hece vezninin genellikle on birli ölçüsünün kullanana âşık daha çok nasihat şiirleri yazmakta ve toplumun tüm kesimine hitap etmeye çalışmaktadır. (K.83).

Bulamazsın

Yalanı riyayı sokma kalbine

Dost diye sıkacak el bulamazsın

Güçlüyüm diyerek sakın övünme

Poyrazlar savurur kül bulamazsın

Makam mertebeye sakın güvenme

Bu düzen hep böyle gidecek sanma

Alıcı kuş gibi havada dönme

Konup da ötecek dal bulamazsın

Bir gün olup saltanatın bitecek

Hanın sarayında baykuş ötecek

Ecel bir gün gelip kapın çalacak

Kaçıp kurtulmaya yol bulamazsın

Ozan İlhan söyler sözlerim böyle

Eğer hatalıysam korkmadan payla

Sen kadirşinas ol hep tatlı söyle

Arısız kovanda bal bulamazsın

Mustafa Şavluğ

1966 yılında Malatya'nın Darende ilçesi Gedikağzı köyünde dünyaya gelmiştir. İlkokulu Gedikağzı İlkokulunda tamamlamıştır. 1978 yılında iş bulmak amacıyla Silifke'ye göç ederek burada esnafılık yapmaya başlayan âşık evli ve dört çocuk babasıdır. Silifke'nin Göksu mahallesinde ikamet etmektedir. Bir ustası bulunmayan âşık Mahsunî Şerif'ten ilham almaktadır. Şiirlerinde kendi seçmiş olduğu ve adının bir kısaltması olan "Miço" mahlasını kullanmaktadır. Saz çalmayı kendi kendine öğrenden âşık doğaçlama şiir söyleyebilmektedir. Âşığın "Mısrarlarda Kalan Duygularım" adında da bir kitabı bulunmaktadır. Mavi Ufuklar Grubu adı verilen bir şairler topluluğuna üyedir ve bu grubun düzenlediği gecelerde ve bazı radyo programlarında şiirlerini söylemektedir.(K.84).

Oğlum

Allah yürü kulum dedikten sonra

Hiç kimse bileğini bükemez oğlum

Evvel Allah dürüst olduktan sonra

Vursalar da kimse yıkamaz oğlum

Attığın adımı sağlam basarsan

Az konuşur öz konuşur susarsan

Namusunla şerefle yaşarsan

Hiç kimse elini sıkamaz oğlum

Hayırını zekatını verirsen
 Allah'ını kitabını bilirsen
 Haksızlık yapmayıp hakkın alırsan
 Hiç kimse karşına çıkamaz oğlum

Miçom sözlerim kulağına küpe
 Eşeğini bağlama kopacak ipe
 Git çalıyı dolaş bulaşma ite
 Hiç kimse yan gözle bakamaz oğlum

İbrahim Doğan

1936 yılında Sivas'ın Kangal ilçesine bağlı Şenyurt Köyü'nde dünyaya gelmiştir. Okuma-yazmayı kendi gayretleriyle öğrenmiştir. Taş duvar örme ustası olan İbrahim Doğan, 65 yaş maaşıyla geçimini sağlamaktadır. Usta-çırak ilişkisi ile âşıklığa adım atan İbrahim Doğan'ın ustası, aynı zamanda abisi olan Berdarî'dir. Doğaçlama şiir söyleyen, atışma yapan âşık ilginç bir biçimde saz çalamamaktadır. Şiirlerinde mahlas olarak soyadını kullanmaktadır. Ruhsatî ve Meslekî'den çok etkilenmiş olan âşık 15 yaşında iken gördüğü bir rüyayla şiir yazmış. Rüyasında Sivas'ın Kangal ilçesinde bulunan "Ali Baba" ziyaretinin bulunduğu tepeye iki kuşun inerek insana dönüştüğünü görmüş. Bunların biri Cebrail, diğeri ise Mikail imiş. İbrahim Doğan'a "Sana bir nasihatimiz var, namazını aksatma sakın" demişler. Uyandığında şu şiiri söylemiş (K.85):

Havada gördüm de iki kuş var

Biri Cebrail'dir biri Mikail

Arş alaya direklemiş nur saçar

Biri Cebrail'dir biri Mikail

Havadan süzülüp indiler yere

Aklım ermedi böylesi sırra

Dünyayı gezmeye çıkmışlar tura

Biri Cebrail'dir biri Mikail

Ali Baba semti bir yüce yerde

Gözümden kalkıştı karanlık perde

El sıkıp salâvat getirdik orda

Biri Cebrail'dir biri Mikail

Efendim isminiz ne diye sordum

Uyandım rüyaymış bunları gördüm

Elimi bağlayıp huzurda durdum

Biri Cebrail'dir biri Mikail

Mustafa İnceoğlu

1946 yılında Silifke'de dünyaya gelmiştir. İlk ve ortaokulu Silifke'de tamamlayan âşık ortaokuldan sonra öğrenim hayatına devam edememiştir. Önce babası gibi çiftçilikle uğraşan âşık daha sonra işçilik yaparak geçimini sağlamıştır. Evli ve üç

çocuk babasıdır. Helen Silifke'nin Bucaklı mahallesinde ikamet etmektedir. Şiire ortaokuldaki Türkçe öğretmenin teŖvik etmesiyle başlayan âşık, şiirin yanı sıra kısa hikâyeler, tiyatro oyunları da yazmaktadır. Saz çalamayan ancak öğrenmek için uğraşan İnceoğlu, doğaçlama şiir söyleyebilmektedir. Şiirlerinde mahlas olarak soyadı olan "İnceoğlu"nu kullanmayı tercih etmektedir. Daha çok aşk konulu şiirler söyleyen âşık şiirlerini daha çok sekizli ve on birli hece ölçüsüyle ve dörtlükler halinde oluşturmaktadır. 1997 yılında "Nurlu Ufuklar" adında bir şiir kitabı yayımlanmıştır. Bununla birlikte kurucusu olduğu Taşeli Kültür ve Sanat Derneğince düzenlenen gecelerde şiirlerini dile getirmektedir (K.33).

Dedim Dilber

Dedim dilber güzelsin

Dedi ama nazlıyım

Dedim nazın şifadır

Dedi çokça gizliyim

Dedim arar bulurum

Senle orda kalırım

Öl de orda ölürüm

Dedi ele sözlüyüm

Dedim sözü bozalım

Zülüfleri çözelim

Gülşen bağda gezelim

Dedi narin dizliyim

Dedim koma yanından

Can bil kendi canından

Gün ver sabah gününden

Dedi kamer yüzlüyüm

Dedim mert mi nişanın

Tavı geçmez neşenin

Var git güzel boşanın

Dedi yiğit sözlüyüm

Dedim bana yok fayda

Bugün değil bu ayda

İnceoğlu hayhayda

Dedi hala kızlıyım

Arif Aydın

1955 yılında Mersin'in Mut ilçesine bağlı Hocalı Köyü'nde doğmuştur. Ortaokulu okumak üzere Silifke gelen âşık liseyi de burada tamamlamıştır. Halen Silifke'nin Toros mahallesinde ikamet etmektedir. İnşaatlarda demir ustası olarak çalışmakta olan Arif Aydın SSK emeklisidir. Şiire küçük yaşlardayken dedesi Mehmet Aydın tarafından desteklenmesiyle başlamış ve dedesinin "Afacan" mahlasıyla söylediği

şiiirlere özenerek şiir yazmaya merak salmıştır. Şiirlerinde bazen dedesi gibi “Afacan” bazen de “Arif Ozan” mahlasını kullanmaktadır. Arif Aydın da saz çalamayan ve atışma yapamayan bir âşıktır. Dörtlüklerden oluşan şiirlerini daha çok hece vezninin sekizli ve on birli kalıplarıyla yazmaktadır. Şiirlerini bazı radyo ve televizyon programlarında dile getiren Arif Aydın’ın beş binin üzerinde şiiri mevcuttur (K.86).

Kalem Ucunda

Namert dize gelir, kalleş utanır

Azgın azgın coşan gönül uslanır

Küflenmiş kafalar görür şaşırır

İnsan mahkûm olur kalem ucunda

Dökülünce satır satır ezgiler

Kalpleri doldurur aşk ve sevgiler

Sevinçleri yaşatır tüm bu maniler

Hayatlar birleşir kalem ucunda

Kaynak olur damla damla akıtır

İlham olur bin bir âlem yaşatır

Yazar, çizer doğruluğu anlatır

Kanunlar değişir kalem ucunda

Afacanım yazacağım durmadan

Zalimlere bir an fırsat vermeden

Hiç kimseyi incitmeden kırmadan

Dünyalar değişir kalem ucunda

Âşık İmamoğlu

Âşık İmamoğlu'nun asıl adı İsmail, soyadı ise Alptekin'dir. İsmail Alptekin 1940 yılında Silifke'nin İmamuşığı köyünde dünyaya gelmiştir. Âşık İmamoğlu soy kütüğü itibariyle Sarıkeçililer'e dayanmaktadır. Âşık İmamoğlu ilkokul mezunudur. Ailesinin konargöçer hayatı İmamoğlu'nun öğrenim hayatını zorlaştırmıştır. Askerde hem eski hem yeni yazıyı öğrenmiştir, bu nedenle askerden döndükten sonra ilkokul diplomasını alabilmiştir.

Okul görmemesine rağmen siyer, fıkıh, kelam gibi konuları kendi kendine çalışır. Ayrıca iyi bir şiir okuyucusudur. Pir Sultan Abdal, Kaygusuz Abdal, Karacaoğlan, Âşık Veysel, Dadaloğlu onun hayat çizgisinde unutamayacağı âşıklardır (Alptekin, 2002:14–15).

Şiirlerinde İmamoğlu mahlasını kullanmaktadır. 1957'li yıllarda bastırıp sattığı destan metinlerinde ilk olarak “Âşık İsmail” mahlasını kullanmıştır. 1962'ya kadar bu mahlası kullanan âşık 1962–1988 yılları arasında “Âşık Hoca” mahlasını da kullanmıştır. Daha sonra ise babasının imamlığından esinlenerek “İmamoğlu” mahlasını kullanmaya başlamıştır ve günümüze kadar bu mahlasla şiirler yazmaya devam etmiştir. Âşık İmamoğlu, badeli âşıklarımızdan değildir. O, saz çalmamasına rağmen irticalen şiir söyleyebilmektedir. (Alptekin, 2002:15-16).

İmamoğlu'nun ilk şiirlerini yazması ve yayınlaması 1957'li yıllara rastlamaktadır. Onun bazı şiirleri Silifke'de çıkan yerel gazetelerde yayımlanmıştır.

Olma

Bir öğüdüm olsun insanoğluna

Çalış kardeş sen çalış tembel olma

Cahillik başıma büyük bir bela

Oku kardeş sen oku cahil olma

Tenhalarda gezme topluma karış

Dostun olan dostla her zaman görüş

Güzel vatanımda isterim barış

Düşün kardeş sen düşün zalim olma

Yağmur yağar dağ başı duman

Gemiye döndüren derler ki dümen

Müslüman'a gerek din ile iman

İnan kardeş inan sen kâfir olma

Seveli vatani vatansız olmaz

Hayır yapan kişi canlıdır ölmez

Fakir fukarayı hor gören gülmez

Gözet kardeş sen gözet gaddar olma

Senin düşmanındır söyleme yalan

Sabır dünyasına dalandır gülen

Memleketi soyar fırsat bulan

Çalma kardeş çalma sen hırsız olma

İmamoğlu senin derdin bitmiyor

Her çoban koyunu güzel gütmüyor

Müslüman'ım der ya oruç tutmuyor

Sen tut kardeş sen tut amelsiz olma

Değerlendirme

Çalışmamızın bu bölümünde toplam on dört tane âşık tanıtılarak şiirlerinden birer örnek verilmiştir. Bu âşıklardan on tanesi hayatta olup dördü geçmişte yaşamış olan Silifke'li âşıklarımızdır. Hayatta olan âşıklarımızdan dört tanesi çeşitli sebeplerle Silifke'ye göç ederek buraya yerleşmiş olan âşıklardır, kalan altı âşık ise Silifke'de doğup büyümüş âşıklardır. Silifkeli âşıkların usta-çırak ilişkisi, mahlas alma, saz çalma dibi konularda geleneğe bağlı kalmadıkları görülmektedir. Ancak şiirleri, âşık şiirlerinin özelliklerini taşıdığı için çalışmamızın bu bölümünde söz konusu kişilere yer verilmiştir.

Silifke'de âşıklık geleneğinin canlı bir şekilde yaşatıldığını söylemek mümkün değildir. Ancak toplumun didaktik, estetik ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılayan çok yönlü sosyo-kültürel ve belli ölçülerde iletişim aracı olan âşıklık kurumu Silifke ve çevresinde kendine has bir değişim ve gelişim evresi geçirmiştir denebilir. Çünkü buradaki âşıklar geleneğin diğer temsilcilerinden farklı olarak kendi kişisel beğeni ve merakları doğrultusunda şiir yazmaya başlamışlardır. Geleneği öğrenecekleri bir ortam

bulamamışlar, Karacaoğlan, Âşık Veysel gibi büyük ustaların şiirlerini okuyarak, radyo ve televizyonlarda onların şiirlerini dinleyerek âşıklığa merak salmışlardır.

Bilindiği gibi gelenekte rüya görerek, bade içerek, pirlere konuşarak âşık olma vardır, bunun yanında mahlasları ya pirlere ya dervişlere ya da ustaları tarafından verilir. Silifke'deki âşiklerde ise âşiklerin mahlaslarını ya şiirlerini okuyan bir yakınları verir, ya âşığın kendisi seçer.

Silifkeli âşiklerin verdikleri eserlere bakıldığında ise biçim ve içerik açısından âşık tarzı şiirlerle örtüştükleri görülür.

Sonuç olarak âşıklık geleneği ve âşıklığa başlama bu yörede değişime uğramıştır. Geleneği öğrenmek için çırak olup bir ustaya kapılanmanın yerini kaset dinleyerek, âşikleri ve onların usta malı şiirlerini taklit ederek örtülü bir çıraklık dönemi almıştır.

Âşıklık geleneği her gelenek gibi değişen sosyo-kültürel şartlara uyum göstererek değişmeye mecburdur. Gelenek, sosyo-kültürel yapı içinde ancak yeni işlevler kazanarak ve var olan işlevlerini koruyarak yaşayabilir. Kültürel değişim ve gelişimle, yozlaşma farklı olgulardır. Silifke'de de âşikler bu değişimin farkındadırlar. Bu değişimi yakalayıp halkın beğenisini kazanmazlarsa geleneğin eski canlılıkla süremeyeceğinin bilincindedirler. Günümüzde âşıklık geleneği doğal ortamından ayrılmış geleneği besleyen sözlü gelenek de zayıflamıştır. Geleneği bilen dinleyici kitlesi azalmaktadır.

Âşıklık geleneği günümüz insanının beğenisine uygun özünden sapmadan yozlaşmadan yeniden yapılanmalıdır. Yeni gelenek ancak iyi öğrenilen ve uygulanan eski gelenek üzerine bina edilebilir. Âşikler halktaki gelişimi ve değişimi yakaladıklarında yeni

özü ve biçimiyle gelenek yaşamağa devam edecektir. Bu da yeni kitleleri kucaklayacak bir yenileşme hareketinin başlatılmasına bağlıdır.

IX. BÖLÜM

9. ADLAR

Ad, Türkçe Sözlük'te “Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim” olarak tanımlanmaktadır (TS, 2005:17). Çalışmanın bu bölümünde Silifke yöresinde sıklıkla kullanılan insan, hayvan, bitki ve gün adları tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra “bir kimseye, bir aileye kendi adından ayrı olarak takılan, o kimsenin veya o ailenin bir özelliğinden kaynaklanan ad” olarak tanımlanan lakapların hangi özelliğe dayanılarak verildiği ve lakap olarak seçilen adların ne olduğu belirtilmiştir (TS, 2005:1295). Silifke yöresinde konar-göçer kültürün de etkisiyle hayvanlar yaşamın vazgeçilmezleri arasında yer alırlar. Bu nedenledir ki hayvanlara verilen adlar ve takılan lakaplar bu yörede çeşitlilik göstermektedir. Hayvanlara takılan lakaplar da tıpkı insanlarda olduğu gibi hayvanın bir takım özelliklerinden yola çıkılarak takılmaktadır. Bunların neler olduğu da bu çalışmada yer almaktadır.

9.1. İnsan Adları

9.1.1. Asıl Adlar

Silifke ve çevresinde en çok kullanılan bayan adları; Eşe, Döndü, Zeynep, Elif, Fatma, Emine, Hürü, Ayşe gibi adlardır. En çok kullanılan erkek adları ise; Mehmet, Ali, Osman, Mustafa, Durhasan, Durmuş, Hüseyin adlarıdır. Elbette bunların dışında kullanılan pek çok başka adlar da vardır. Ancak yukarıda saydığımız adlar en yaygın olarak kullanılan, hemen her köyde, her mahallede karşılaşılan adlardır. Ancak son zamanlarda anneler çocuklarına Mine, Ilgın, Tuğçe, Eren, Anıl, Arda gibi eskilerden farklı ve modern isimler koymaya başlamışlardır (K.1, K.3, K.45, K.46, K.47, K.48, K.54) .

9.1.2. Lakaplar

Silifke ve çevresinde lakap kullanımı oldukça yaygındır. Neredeyse herkesin uygun bir lakabı vardır. Bu lakaplar, kişiyi pek çok insandan ayıran bazı özellikleri dikkate alınarak seçilmektedir.

Silifke’de derlenen lakapları, veriliş nedenlerine uygun olarak aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- **İnsanın ten, saç ya da göz rengine göre:** Kara Kerim, Sarı Hüseyin, Gök Fatma, Ger (kır) Ali, Kabak Kerim vb.
- **Sakal ve Bıyıklarına göre:** Köse Memet, Pir sakallı Ali, Pos bıyık Ahmet gibi.
- **Boylarına ve vücut durumuna göre:** Güdük Kerim, Güdük Haydar, Uzun Durmuş Ali, Şişman Hasan, Cılız Mahmut, Semiz Ali Rıza, Çolak Mahmut, Topal İsmail, Çenesiz Eşe vb.
- **İnsanın davranış ve mizaçlarına göre:** Geveze Halil, Çabuk Ayşe, Tintin Süllü, Fosforlu Hüseyin, Efe Mehmet, Kafası Yelli Sadık, Hamarat Fatma.
- **Askerlik rütbesi ve askerlik yaptığı yere göre:** Onbaşı Veli, Çavuş Halil, Komutan Hayri, Koreli, Girmeli Hasan (Kıbrıs savaşında Girneye gitmiş), Topçu Ali vb.
- **Hayvan ve bitkilere şekil ya da mizaç bakımından benzetilerek verilen lakaplar:** Gilik (zeytin, kaysı vs. çekirdeği) Mahmut, Aslan Durhasan, Tilki Mehmet,
- **Mesleklerine göre:** Odacı Davut, Zeytinci Yılmaz, Davulcu Hüseyin, Kırnatacı Halil (klarnet), Bakkal Durmuş, Tüpcü Veysel, Mübaşir Durali, Demirci Ali Usta gibi, Avcı Mustafa gibi.

- **Geldikleri coğrafi yer, bölge ve şehirlere göre:** İzmirlinin Oğlu, Çukurlu Ayşe, Karadağlı Döndü vb.
- **Sülale, Aşiret veya soyad ve medeni hallerine göre:** Kerimoğlu (aşiret) Bayram, Uşça Ali (soyadı), Bolacalı (aşiret) Abdil, Bekâr Ayşe, İki Evli Hasan, Dul Fatma.
- **Anne-Baba isimlerinden gelen lakaplar:** Elif Muhammet, Haceli Mustafa, Yetim Ali, Öksüz Eşe vb.

9.2. Hayvan ve Bitki Adları

9.2.1. Hayvan Adları

Alıcı kuş: Atmaca

Böcü: Domuz

Bögse: Örümcek

Büsten: Kedi

Çavuş kuşu: İbibik

Çebic: 6 ayla bir yaş arası erkek ve dişi keçi.

Çetik: Çekirge

Daylak: İki yaşından sonra deve.

Diken kuşu: Saka

Dorum: İki yaşına kadar deve yavrusu

Elbişim: İpek böceği

Emlik: Koça gelemeyen koyunun mayısa doğru doğan kuzusu

Erkeç: 3 yaşında hadım keçi

Ferik: Tavuk

Gış guzusu, Ası guzu: Kış ortasında doğan kuzular

Göcen: Tavşan yavrusu

Görpe guzu: Mart, Nisanda doğan kuzular

Görpe: Yeni doğmuş keçi yavrusu

Gugumavuk: Baykuş

Kart: 4-5 yaşlı hadım keçi

Keçi: 2 yaşından sonraki dişi keçi

Kıcık: İnce, bacağıın içine doğru kıvrık kuyruklu koyun

Kızboğan: Kertenkele

Koç: Yaşlı öveç 3 – 4 yaşındaki erkek koyun

Köşek, boduk: Altı aylığa kadar deve yavrusu

Kuzu: Altı aylığa kadar koyunun yavrusu

Mandak: Tekerlek kuyruklu gösterişli yağlı koyun

Marya: İki yaşından sonraki dişi koyun

Oğlak: Her iki cinsin 6 aya kadar olanı

Öveç: İki yaşından sonraki erkek koyun

Palaz: Keklik yavrusu

Potuk: Ayı yavrusu

Seyis: Bir yaşından sonraki hadım keçi

Sıçan: Fare

Şişek: Altı ayla iki yaş arası dişi koyun

Takdelen: Ağaçkakan

Teke: Bir yaşından sonraki burulmamış keçi

Tirikgalle: Sincap

Toklu: Altı ayla bir iki yaş arası erkek koyun

Yazmış: Bir yaşından sonraki dişi keçi

Hayvan Lakapları

- **Renklerine göre:** Ala inek, Gök keçi, Mor teke, renk sekil oğlak (Ayağı farklı renkte olunca), karabaş, kara kedi, doru at, kır at
- **Boynuzlarına göre:** Dik boynuzlu keçi, Koca boynuzlu öküz, Çatal boynuzlu teke, Gabış (boynuzsuz) keçi,
- **Sakallarına veya küpelerine göre:** Çomak teke (sakalsız), Ak sakallı keçi, küpeli oğlak, tek küpeli, çift küpeli

- **Davranışlarına göre:** Yeğre Keçi (sürüden ayrılmış bir bahçeye girip hırsızlık yapan), Kibar Hanım (sütü sağılırken kaçmayan), Elden (insana yaklaşan, uysal), Ürkek (kaçıp korkan), Yavuz köpek (saldırgan),
- **Çiçek, bitki adlarına göre:** Sümbülüm, Zeytin gözlü, papatyam, çiğdemim.
- **Irklarına göre:** Hecin Devesi, Sakız keçisi, Halep keçisi, Hollanda İneği, Kıcık sığır, Arap atı
- **Alındıkları yere veya kişiye göre:** Güllüden, Ayşe Duda keçisi, Kara Ahmet ineği, Yusuf lu köpeği, Ümmülük kedi
- **Kulaklarına göre:** Sivri kulak köpek, Enli (Kulağının bir tarafı kesik) keçi.
- **Yürüyüşlerine göre:** Dört nal, Rahvan, Tırıs, Eşgin.

9.2.2. Bitki Adları

Ağiloğu: Zakkum

Bostan: Salatalık

Cennet meyvesi: Hurma

Eşek turpu: Hardal

Guduk: Aşısız İncir

Günebakan: Ayçiçeği

Kompil: Patates

Küncü: Susam

Pirek: Domates

Tevek: Asma yaprağı

Tokmakan-Töğmeken: Semizotu

Tor: Çam ağacı

Ülübü: Börülce

Yemiş: İncir

Yenidünya: Malta eriği

9.3. Gün Adları

Silifke yöresinde bilinen gün adlarından farklı bir kullanıma rastlanmamıştır. Dolayısıyla günler, pazartesi, salı, çarşamba, perşembe, cuma, cumartesi, pazar olarak adlandırılmaktadır.

Değerlendirme

Çalışmamızın bu bölümünde inceleme alanımız olan Silifke yöresinde sıklıkla kullanılan, insan, havyan, bitki ve gün adlarının yanı sıra insanlara ve hayvanlara, çeşitli özellikleri göz önüne alınarak verilen lakapları tespit etmeye çalıştık. Yörük kültürünün hâkim olduğu Silifke ve çevresinde hayvanlara da tıpkı insanlar gibi çeşitli lakaplar verilmesi bu hayvanların Silifkelilerin hayatındaki önemini açıkça göstermektedir. Ayrıca Silifkeliler değişen zaman koşullarıyla beraber çocuklarına aile büyüklerinden birinin adı yerine yakınlarında olmayan yeni adlar vermeye özen göstermeye başlamışlardır.

SONUÇ

Silifke, Mersin iline bağlı 111.698 kişilik bir nüfusa ve 2943 km² yüz ölümüne sahip bir ilçedir. İlçenin ekonomisi tarım, turizm ve hayvancılığa dayalıdır.

Halk kültürü açısından bakıldığında oldukça zengin bir görünüm arz eden Silifke yöresinde göçebe kültür ögelerine sıklıkla rastlanmaktadır. Coğrafik açıdan dağlık bölgesi fazla olan yörede, hayvancılık çok yaygın bir geçim kaynağı olmuştur ve yöre halkı buna bağlı olarak göçebe bir hayat sürmektedir. Yazın yaylalara kışın ise sahil kesimlerine g edilmektedir. Bu göçebe yaşam biçimi de halk kültürü ürünlerine belirgin olarak yansımıştır.

Gelişen teknoloji ile birlikte ortaya çıkan kültürel etkileşim, küreselleşme, sosyolojik, kültürel ve ekonomik olaylar, nüfus ve g olayları, halk kültürünün değişmesinde ve gelişmesinde etkin rol oynar. İnceleme alanımız olan Silifke yöresinde de aynı sebeplerle halk kültürü ögeleri sürekli olarak değişim ve gelişim içerisindedir. Bu değişim ve gelişim var olan kültür ögelerine yeni renkler kazandırırken, sahip olunan kimi zenginliklerin de yitirilmesine neden olur.

Çalışmamızın ilk bölümünü genel bilgilere ayırdık. İnceleme alanımız olan Silifke ilçesinin tarihi, coğrafik özelliklerini tanıtıp, nüfus ve ekonomik yapısını, sosyo-kültürel durumunu ortaya koymayı hedefledik. Bunun yanı sıra bu bölümde çalışmamızın konusunu, amacını, izlediğimiz yöntemi, kullandığımız materyalleri ve çalışma içerisinde sıklıkla karşılaşılacak olan terimleri vererek çalışmamızın ileriki bölümlerini daha anlaşılır kılmayı amaçladık.

Çalışmamızın ikinci bölümünü geçiş dönemleri oluşturmaktadır. İnsan, yaşamı boyunca çeşitli evreler geçirir. Bunlar içinde en önemlileri geçiş dönemleri adını

verdiğimiz, doğum, sünnet, askerlik, evlenme ve ölümdür. Birey bu dönemleri geçirirken çeşitli tehlikelerden korunmak ve yeni döneme hazırlanmak için kendiliğinden ortaya çıkan bir takım âdet ve inanmaları uygular.

Silifke ve çevresinde yapılan araştırmalar doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrasında karşımıza çıkan inanç ve pratiklerin, eski Türk kültürü, İslamiyet öncesi inanç sistemleri ve İslam dininin etkilerinin harmanlanarak ortaya çıktığını göstermektedir. Bugün, Silifke ve köylerinde, söz konusu uygulamalar büyük ölçüde geçerliliğini korumaktadır.

Diğer bir geçiş dönemi olan sünnet, çocuk için önemli bir evredir. Silifke’de sünnet, ailenin durumuna göre çeşitli şekillerde gerçekleşir. Son dönemde sünnet işleminin bir doktora yaptırıldığı görülmektedir. Sünnetten sonra, çocuğun sünnet olduğunu duyan yakınları çocuğu ziyaret ederek, çeşitli hediyeler getirmektedir.

Türk halkının kutsal saydığı askerlik, delikanlının askere gideceğinin belli olmasından, askere uğurlanmasından, şiirlere konu olmasından, ardından ağıt yakılmasından, gönderdiği mektuplara, karşılmasına kadar geleneği olan bir geçiş dönemidir. Askerlik çağına gelmiş bir gencin askere yolcu edilmesi ve askerlik dönüşü karşılması bir gelenektir. Bu gelenek Silifke’de de sürdürülmektedir. Son zamanlarda belediye toplu olarak asker uğurlama törenleri de gerçekleştirilmektedir.

Evlilik, geçiş dönemleri arasında önemli bir yer tutmaktadır. Toplumumuzda, evlenme süreci içerisindeki her aşama etrafında, çok çeşitli âdet, inanç ve pratikler örüntüsü olduğu açıkça görülmektedir. Silifke’de görülen evlenme biçimleri görücü usulüyle, kaçarak yahut anlaşarak evlenmedir. Kızlar ve erkekler evlenme isteklerini bazı davranışlarıyla belli etmekte ya da bu isteğini açıkça ailesine dile getirmektedir. Kız

isteme, tatlı yeme, nişan ve ardından yapılan düğünle evlilik olayı gerçekleştirilmektedir. Kadın-erkek ilişkilerinin toplum tarafından onaylanmasını, kabul görmesini sağlayan düğün, Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi Silifke'de de belli başlı uygulamalarla kutlanmaktadır. Düğün öncesi ve sonrasında da inanış ve uygulama açısından Silifke yöresinin oldukça zengin olduğu gözlemlenmektedir. Bu uygulamaların pek çoğu, eski Türk inanç sistemlerinin, İslami motiflerle bezenerek devam ettirildiğini de göstermektedir.

Hac olayı da bir diğer geçiş dönemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü bu olaydan sonra insanlardan belirli olaylarda belirli davranışlar göstermesi beklenir. Hacca gidip döndükten sonra adlarının önüne hacı sıfatı konularak anılmaya başlayan bu kişiler, sözüne güvenilir olarak kabul edilir. Eğlencelerde dans etmemeleri, yalan söylememeleri ve namaz kılmak, oruç tutmak vb dini görevlerini eksiksiz olarak yerine getirmeleri beklenir.

Halk kültüründeki geçiş dönemlerinden bir diğeri olan ölüm çevresinde de birçok inanma, âdet, töre, tören, kalıp davranış ve işlemler kümelenmektedir. Çalışmamızda bu âdet, inanış ve uygulamalar, ölüm öncesi, ölüm sırası ve ölüm sonrası başlıkları altında belirtilmiştir. Tespit edilen inanç ve pratiklerin büyük kısmında İslamiyet'in etkisi açıkça görülmektedir. Bununla birlikte, eski Türk inanç sistemleri de İslami bir kimliğe büründürülerek yaşatılmaya devam ettirilmektedir. Ölmek üzere olan insanın ruhunu rahat bir şekilde teslim etmesi için dini ve büyüsel nitelikli uygulamalara başvurulmaktadır. Ölüm olayı gerçekleştikten sonra da ölünün gömülme işlemleri, İslami yöntemler gözetilerek yapılmaktadır. Bundan sonra gelen yas döneminde ölüden gelebilecek istenmeyen kötülüklerden korunmak, ölünün ruhunun diğer dünyada rahat etmesini sağlamak için, dualar okunur, belirli günlerde yemekler verilir. Varsa ölünün

geride bıraktığı borçlar ödenir. Giysileri fakirlere dağıtılır. Ölüm olayından sonra yapılan mezar ziyaretleri ise belirli aralıklarla sürdürülür.

Çalışmamızın üçüncü bölümünü oluşturan bayram, tören ve kutlamalar bölümünde, dini ve milli bayramlar, kutsal aylar ve günlerin yanı sıra bereket törenlerine yer verilmiştir. Silifke ve çevresinde dini bayramlarda İslam dininin etkisi, milli bayramlarda ise milli duygular ön plana çıkmaktadır. Kutsal ay ve günlerle ilgili pratiklerde yer yer eski Türk kültür izleri kendini belli etmekle beraber İslami motiflerle bezenmiş uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Yine bereket törenlerinde eski Türk inanç sistemlerinin etkisi açıkça ortadadır. Silifke ve çevresinde yaşayan Yörüklerin yayla şenliklerini, bugün de büyük bir coşkuyla kutlamaya devam ettikleri tespit edilmiştir.

Çalışmamızın dördüncü bölümünde halk inanışları başlığı altında, tabiatla, canlı ve cansız varlıklarla, cinlerle, nazarla, yatır ve ziyaret yerleriyle, rüyayla, fallayla, büyüyle, kurban ve adakla, bereket, uğur ve uğursuzlukla ilgili inanışlara yer verilmiştir.

Silifke ve çevresinde nazar değdiğine inanılan insanlar çeşitli yöntemlerle tedavi edilmeye çalışılmaktadır. Bunlar; seğleme, kurşun dökme, üzerlik otu tütütme ve un tütütme yöntemleridir. Seğleme ve kurşun dökmenin İslamiyet ile ilgisi olmadığı halde bunlar Kur'an'dan sureler okunması, Müslümanların önem verip saygı duyduğu kimselerin adıyla yapılması gibi İslami öğelerle harmanlanmışlardır. Bu uygulamalar, Silifke ve köylerinde eskisi kadar yoğun olmamakla beraber bugün de varlığını sürdürmektedir. Özellikle üzerlik otuna pek çok evde rastlamak mümkündür. Kurşun dökme işleminde kullanılan nohut büyüklüğündeki kurşunlar ise bazı bakkalarda hâlâ satılmaktadır. Bu da bu işlemin hâlâ yaşatıldığını göstermesi bakımından önemlidir.

Silifke’de on dört tane yatır ve ziyaret yeri tespit edilmiştir. Ziyaret yeri olarak yüksek yerlerin seçilmesi ise Türklerin eski inanç sistemlerinin bir kalıntısıdır. Türkler İslamiyet öncesinden beri yüksek yerleri kutsal saymışlardır. Bu durum dağ ve tepe kültürüyle ilgilidir. Bugün Anadolu’da yüksek yerlerin kutsal sayılmasının sebeplerinden biri de İslam öncesi inançlardır.

Çalışmamızın beşinci bölümü halk mutfağına ayrılmıştır. Silifke yöresi mutfağına hamur işleri, süt, yoğurt, et ve hayvansal ürünler ile sebze yemekleri hâkimdir. Bu yöre mutfağında tat verici baharat ve otların önemi büyüktür. Nane, kırmızı pul biber, karabiber, sumak, kimyon, kekik, nar ekşisi ve sarımsak sık kullanılanlardır. Göçebe kültürünün büyük ölçüde hissedildiği Silifke yöresinde Türk mutfağının güzel örnekleri yer alır.

Silifke mutfağına genel olarak bakıldığında; süt, yoğurt ve türevlerinin kullanımının çok yaygın olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra et, özellikle keçi eti çok tüketilmektedir. Yörede her türlü sebze ve meyve tüketilmekteyken, kurubaklagil olarak en çok da mercimek tüketilmektedir. Yağ olarak zeytinyağı ile tereyağı kullanımı yoğunluktadır.

Silifke yöresinde, kış yiyecekleri olan peynir, pekmez, turşu, salça, nar ekşisi, tarhana, un ve bulgur için yaz aylarında yoğun hazırlıklar yapılmaktadır.

Çalışmamızın altıncı bölümünde halk bilgisi başlığı altında; halk sağaltmacılığı, halk meteorolojisi, halk hukuku, halk matematiği ve halk takvimi incelenmiştir.

Halk sağaltmacılığının ilk bölümünde halk hekimliğini ele alınmıştır. Silifke’de yapılan araştırmalar göstermektedir ki hastalıkların tedavisinde kullanılan en

yaygın yöntem, çeşitli otlar ve bitkilerle, kocakarı ilaçlarıyla yapılan tedavilerdir. Bunun başlıca sebeplerinden bir tanesi söz konusu bölgenin ikliminin ve coğrafî yapısının çok çeşitli bitkilerin yetişmesine elverişli olmasıdır. Yöre halkı bu bitkilerin bazıları için farklı adlar da kullanmaktadırlar. Otlar, bitkiler, kocakarı ilaçlarıyla yapılan bu tedavilerin yanı sıra bölgede dinî ve büyüsel nitelikli tedavilere de sıkça rastlanmaktadır. Özellikle bazı hastalıkların tedavisi için çeşitli yatır ve ziyaret yerlerine gidilerek dualar edilmekte ve buralarda adaklar adanmaktadır. Bu yatır ve ziyaret yerlerinde yatırın çevresinde üç defa dolanmak, delik taş ve oyuklardan geçmek, uygun yerlere bez bağlamak vb. bir takım pratikler yapılmaktadır. Halk arasında “Yer, gök duayla yaratılmıştır” inancından yola çıkılarak, dua yoluyla hastalıklara şifa bulacakları konusunda yaygın bir inanış göze çarpmaktadır. Gerek bu uygulamalarla beraber, gerekse bunlardan ayrı olarak uygulanan gerçekçi nitelik taşıyan yöntemler de hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır.

Halk sağaltmacılığının ikinci bölümü ise halk veterinerliğine ayrılmıştır. Geçimini hayvancılıkla sağlayan toplumlarda hayvana verilen değer yer yer insana verilen değerle eş durumdadır. Yörükler de çoğunlukla geçimlerini hayvancılıkla sağlamaktadırlar. Silifke ekonomisi için de hayvancılık önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle de hayvanların bakımına oldukça dikkat edildiği görülür. Hayatının büyük bölümünü hayvanlarıyla geçiren insanlar, onların hangi durumlara nasıl tepkiler vereceklerini önceden tahmin edebilmektedirler. Zaman içerisinde edindikleri tecrübeler sayesinde, hastalanan hayvanların bakım ve tedavilerini bir veterinere gerek duymadan kendileri yapabilmektedirler. Ancak bazı durumlarda, halkın kullandıkları yöntemler yeterli olmazsa bir veterinerden yardım alınmaktadır. Eski dönemlerde ise bu işlere yatkın insanların, hem kendi hayvanlarının hem de yakın çevrede yaşayan diğer hayvanların tedavilerini bazı yöntemlerle yapmaya çalıştıkları bilinmektedir. Bu yöntemlerden bazıları, bugün

kullanılmaya devam edilmekte, bazıları ise unutulmuş bulunmaktadır. Bu yöntemlerin, çoğu zaman hastalıkların tedavisinde olumlu sonuçlar verdiği de tespit edilmiştir.

Halk meteorolojisini incelerken görülmüştür ki; yaşamın, tamamen doğal etkenlere bağlı olduğu geleneksel toplumlarda hava tahminleriyle ilgili bilgiler, yaşam içerisinde önemli bir yere sahiptir. Balığa çıkmadan önce, göçe başlamadan önce havanın nasıl olacağını bilmek, işin gereği gibi yapılabilmesi için ilk şart olmaktadır.

Silifke yöresinde hem hayvancılık hem tarım hem de balıkçılık yapıldığı görülmektedir. Bu sebeple hava şartları her zaman çok önemlidir. Yöre halkı zamanla kazandıkları tecrübeler ve büyüklerinden öğrendikleri bilgilerle gelecek günlerdeki hava durumunu tahmin etmeye ve buna göre çeşitli önlemler almaya çalışmaktadırlar. Bunu yaparken, gök cisimlerinin hareketlerini, hayvanların tepkilerini izlemektedirler.

Toplumsal yapıyı belirleyen ekonomik uğraş, toplumda ağırlıklı üretim ögesi çevresinde kümelenen uygulamalar, bunlarla ilgili olgular ve inanç sistemi halk takvimlerinin iskeletini kurarlar. Temelde halk takvimlerinin oluşumunda toplumun ekonomik yapısı ve ekonomiyi belirleyen uğraş biçimi etkili görünmektedir. Bu nedenledir ki Silifke yöresinde göç zamanlarında ve gerek hayvanlarla ilgili uygulamalarda gerekse tarımla ilgili uygulamalarda halk kendi takvimine göre hareket etmektedir.

Çalışmamızın yedinci bölümünde oyun, spor ve eğlenceler değerlendirilmiştir. Öncelikle derlenen on yedi çocuk oyunu oynanma zamanına ve mekânına göre incelenerek çocukların gelişimindeki katkılarını tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra çocuk oyunlarında bulunan kültür öğeleri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Büyüklerin oyunları ve eğlenceleri bölümünde ilk olarak Silifke halk oyunlarına yer verilmiştir. Silifke yöresi halk oyunları açısından oldukça zengin bir görünüm sergilemektedir. Halk oyunları ekibi ulusal ve

uluslar arası festivallerde bu halk oyunlarını her yıl sergilemeye devam etmektedir. Orta oyunları olarak “Arap oyunu” adında bir oyun tespit edilmiştir. Bunun dışında eğlence amaçlı oynanan Yüzük ve Körük oyunları, bu oyunların oynanma zamanı ve şekilleri belirtilmiştir. Daha sonra geleneksel sporumuz olan güreşin Silifke yöresinde eski köy düğünlerinde yapılmasının yanı sıra bugün hâlâ yapılmakta olan yayla şenliklerinde her yıl düzenlenmeye ve yaşatılmaya çalışıldığı belirlenmiştir.

Sekizinci bölümümüz olan “Halk Edebiyatı” adlı bölüm, çalışmamızın en kapsamlı kısmını oluşturmaktadır. Silifke yöresi anonim halk edebiyatı ürünleri açısından oldukça zengindir.

Yöreden derlenen yirmi üç türkünün on ikisi lirik türkü, ikisi tören ve mevsim türküsü, sekiz tanesi de oyun türküsüdür. Lirik türkülerin çoğu aşk ve seveda konuludur. Tören ve mevsim türkülerine bakıldığında kına gecelerinde söylenen iki türkü bulunduğu görülmektedir. Türküler arasında önemli bir yeri de oyun türküleri almıştır. Bu türkülerde ezgi ve müzik ön plandadır. Ezgiyi yakalamak için çoğu zaman tekrarlardan yararlanılmıştır. Bu türküler içinde de genellikle sevgiliden ve onun nazından söz edilmektedir. Her biri Silifke halk oyunları sırasında farklı figürler eşliğinde oynanan oyunlar sırasında söylenmektedir.

Derlenen türkülerin içeriğine bakıldığında Silifke insanlarının hayatlarında önemli bir yer tutan yayla göçünden sıklıkla bahsedildiği görülmektedir. Bunun dışında ilçenin simgesi haline gelen keklik için söylenen türküler de vardır. Bu türküler yöre halkının duygu ve düşüncelerini, hayallerini, özlemlerini ve hayata bakışlarının aynasıdır.

Silifke’den atmış iki tane mani derlenmiştir. Bu manilerin otuzu seveda konulu, biri asker manisi, üçü gelin-kaynana, biri alkış, ikisi kargış, on ikisi atışma manisi, ikisi

sitem, biri öğüt, dördü mektup, üçü mesleklerle ilgili ve üçü içinde yer ve kişi adları geçen manilerdir. Manilerin tamamı dörtlük halindedir. Manilerin çoğu yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir.

Silifke yöresinde çeşitli ortamlarda mani söyleme geleneği azalarak da olsa devam etmektedir. Herkesin toplandığı uzun kış gecelerinde, imeceyle yapılan işlerde, düğünlerde ve çeşitli ortamlarda duygu ve düşünceler mani yoluyla dile getirilmektedir. Halk, doğrudan söyleyemediğini maniler aracılığıyla ifade etmektedir.

Silifke yöresinden toplam on beş tane ninni derlenmiştir. Silifke ninnileri, içerik olarak incelediğinde; iki ninninin dinî – kutsal nitelikli, iki ninninin sevgi ve ilgi anlatan, iki ninninin övgü ve yergi nitelikli olduğunu görmektedir. Bunların dışında, bir ninninin efsane, ağıt türünde olduğunu, bir ninninin dilek ve temenni bildirdiğini, bir ninninin şikâyet ve üzüntü anlattığını, bir ninninin ayrılık ve gurbet konulu olduğunu, bir ninninin ise vaat ninnisi olduğu belirlenmiştir. Anneler, çocuklarını uyutmak için çeşitli ninniler söylemektedirler. Bu ninnilerde, sevgi, özlem, beklentiler vb. duygu ve düşünceleri bir arada bulmak mümkündür.

Silifke'den toplam on dört tane ağıt metni derlenmiştir. Konuları bakımından Silifke yöresinde derlenen ağıtların tümü kişiler için yakılan ağıtlar arasında yer almaktadır. Ölüm üzerine söylenen bu ağıtlarda ölenin arkasından duyulan üzüntü, bu ayrılığa dayanmanın güçlüğü ve ölen kişinin özellikleri yer almaktadır.

Silifke Yörüklerinde doğaçlama olarak söylenen ağıtlara “yakım” denilmektedir. Gelin kınasında ve ölülerin ardından ağıt yakma geleneği yörede eskiden beri yaşatılmaktadır. Silifke ve çevresinde ölüye ağlama törenlerini yalnızca kadınlar

düzenleyip yürütmektedirler. Bu kadınlar, ölen kişinin kız kardeşi, annesi, halası, yakın komşu ya da akrabalarından birisi vb. olabilir.

Silifke'den derlenen doksan yedi tane bilmecenin yetmiş üçü mensur, yirmi dördü ise manzum şekildedir. Yirmi dokuz bilmecenin cevabı nesne adını, on altısının cevabı hayvan adını, on altısının cevabı bitki adını, yedisinin cevabı tabiat varlıklarını, sekizinin cevabı organ adlarını, onunun cevabı da soyut adları işaret etmektedir. Dört bilmecenin ise birden çok cevabı bulunmaktadır.

Silifke yöresinde bilmece sorma geleneği insanların bir araya geldikleri akşam sohbetlerinde, çocuk oyunlarında ve düğünlerde bayraktarlar arasında canlılığını sürdürmektedir. Sorulan bilmeceler ve cevaplarına bakıldığında yöre insanının estetik bakış açısı, kültürü ve yaşantısında önemli yer tutan değerlerle ilgili ipuçları görülmektedir.

Toplam 117 adet atasözü derlenmiştir. Silifke yöresinde atasözleri için “deyişet” tabiri de kullanılmaktadır. Kullanımları oldukça yaygın olan bu atasözleri yöre insanının dünyaya bakışını gözler önüne sermektedir. İnsana niçin, ne kadar önem verdiklerinin, hangi toplumsal ilkeleri benimsediklerinin, gelenek ve göreneklerinin özeti gibidir.

Silifke yöresinden toplam 140 tane deyim derlenmiştir. Derleme çalışmaları sırasında özellikle inceleme alanına has deyimler derlenmeye çalışılmıştır. Bu nedenle çalışmamızda yer alan deyimlerin çoğunluğu yöreye has kullanımlar olup, ancak küçük bir kısmı genel kullanımda yer alarak sözlüğe girmiş durumdadır.

Derlenen deyimler yörenin deyimsel ve özlü anlatıma verdiği önemin göstergesidir. Hemen her konuşmada söze kuvvet katmak amacıyla bu deyimler kullanılmaktadır.

Yöreden alkış türünde 38, kargış türünde ise 44 söz grubu derlenmiştir. Alkış ve kargışlar yöre insanının duyarlı yanlarını, örf ve âdetlerini, olaylara bakış açılarını ve tepkilerini yansıtmaktadır.

Alkışlarda karşıdaki kişiye duyulan iyi niyet, minnettarlık, iyiliğini isteme gibi duygu ve düşünceler dile getirilir. Bunlar uzun ve sağlıklı bir ömür dileme; kötü durumlardan ve hastalıklardan uzak olmayı dileme; kimseye muhtaç olmamayı, evlat acısı görmemeyi, işlerinin rast gitmesini ve bol kazanç elde etmesini dileme şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bütün bu dilekler Allah'a yöneliktir. Burada Silifke yöresinde yaşayan insanların inanç durumu da ortaya çıkmaktadır.

Kargışlarda, karşıdaki kişiden görülen haksızlık ya da kötülük durumunda yaşanan kızgınlık sonrasında kişinin acı çekmesini ve kötülüğünü isteme duygusu karşımıza çıkmaktadır. Yörede yaşayan halk, kargışların söyleyen kişiye de felaket getirebileceğine inanmaktadırlar. Bu nedenle kötü dileklerde bulunmak çok hoş karşılanmamaktadır. Ancak kötülükler karşısında çaresiz kalan insanlar Allah'tan yardım isteyerek kendisine acı çektiren kişileri cezalandırmasını diler. Kargışların çoğunda kişinin belaya uğraması, hastalanması, ölmesi, soyunun kuruması, sakat kalması, muhtaç duruma düşmesi gibi durumlar istenmektedir. Sözler ağızdan bu şekilde çıksa bile insanlar çoğunlukla içten içe böyle bir durumun olmasını da istemezler aslında. Kargışlarını anlık öfkelerin sonunda dile getirirler. Gerek alkışlar gerekse kargışlar yöre halkının bir anlık

ruh halini, minnettarlığını ya da kızgınlığını dışa vurma şekilleridir. Her iki durumda da Allah'a dua etme söz konusudur.

Silifke yöresinden toplam 29 adet tekerleme derlenmiştir. Derlenen bu tekerlemelerden üç tanesi masal tekerlemesi, on dokuz tanesi oyun tekerlemesi, iki tanesi tören tekerlemesi, beş tanesi ise bağımsız tekerlemedir.

Derlenen masal tekerlemelerinin masalların girişinde söylenen tekerlemeler olduğu görülmektedir. Bu tekerlemeler, masalın gerçek olmadığını belirterek, dinleyenleri masalın hayal dünyasına hazırlamaktadır.

Oyun tekerlemelerinin genelinde ise anlam kaygısının olmadığı görülmektedir. Bu tekerlemelerin bir kısmı oyun sayışmacaları şeklindedir. Bu tekerlemeler oyundaki ebeyi belirleyerek bir bakıma fal görevi üstlenmişlerdir. Bazı tekerlemeler ise oyunun özünü oluşturmakta ve oyun bu tekerlemelerle oynanmaktadır. Oyundan oyuncu çıkarmak için söylenen tekerlemeler de vardır.

Bazı oyun tekerlemeleri, karşılıklı konuşma şeklinde düzenlenmişlerdir, bazı tekerlemeler ise hikâye şeklinde bir gelişim göstermektedir. Diğer tekerlemeler ise çocukların eğlenmek amacıyla söyledikleri, bazen anlamlı bazen anlamsız kelime birliklerinden oluşan tekerlemelerdir.

Tören tekerlemesi başlığı altında yer alan tekerlemeler ise yağmur yağdırma ve bereket törenlerinde söylenen tekerlemelerdir.

Bağımsız tekerlemeler olarak değerlendirilen beş tekerlemenin tamamının söz cambazlığına dayandığı görülmektedir. Bunlar eğlenmek amacıyla söylenirler ve özellikle çocukların dil becerilerinin gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadırlar.

Tekerlemelerin yirmi dört tanesi manzum, beş tanesi ise mensurdur. Derlenen manzum tekerlemelerde kafiyeli söylemek, ses ahengi oluşturmak ana unsur olsa da çoğunlukla uyak dizilişlerinde belli bir düzen görülmemektedir. Özellikle çocuk oyunlarında söylenen tekerlemeler bugün de canlı bir biçimde varlıklarını sürdürmektedirler.

İnceleme alanımız olan Silifke yöresinden toplam 17 adet masal derlenmiştir. Derlenen masalardan beş tanesi hayvan masalları, on bir tanesi asıl masallar, bir tanesi ise zincirlemeli masallar olarak sınıflandırılabilirler.

Derlenen masalardaki tiplere bakıldığında ya iyi ya da kötü tipler bulunmaktadır. Arada kalan tip yoktur. Masalarda zaman ve mekân belirtilmemiştir. Bilinmeyen bir zamanda yaşanmışlardır.

Bazı masalların başında tekerlemeler yer almaktadır, masalların çoğunda ise döşeme bölümü geçilerek, olay anlatılmaya başlanmıştır.

Silifke yöresinden derlenen masallar burada masal türünün yaşamaya devam ettiğini göstermektedir. Ancak teknolojinin gelişmesi ile radyo, televizyon, bilgisayar ve elektronik oyunlar çocukların ilgisini daha çok çekmektedirler. Bu sebeplerle masala olan ilgileri azalmaktadır. Büyükler de masalları anlatmayarak zamanla unutmaktadır. Bu masalların gelecek kuşaklara aktarılması adına bu derleme çalışmaları yararlı olacaktır.

Silifke yöresinden toplam 18 adet fıkra derlenmiştir. Fıkralardan on iki tanesi bölge ve yöre fıkra tipleri üzerine söylenmektedir. Bunlardan beş tanesi yöredeki Karakaya köyü ile altı tanesi Işıklı köyü ile bir tanesi Işıklı-Karakaya köylüleri ile ilgili fıkralardır. Dokuz adet fıkra günlük fıkra tipleri ile oluşturulmuştur. Hayvanlar üzerine söylenmiş olan iki fıkra vardır, bir fıkra ise avcı fıkrasıdır.

Günlük fıkra tipleri üzerine kurulmuş olan fıkralar, halkın günlük yaşamından ibret verici, güldürücü kesitler sunmaktadır.

Bölge ve yöre tipleri üzerine kurulan fıkralarda genellikle bu köylerde yaşayan insanların saf yanları, kıvrak zekâları ve bazen cahillikleri ele alınmıştır. Halkın duygu ve düşüncelerini, renkli ve canlı hayallerini ortaya koymuşlardır.

Hayvanlarla ilgili fıkralarda hayvan motifi altında insanların çeşitli durumlara verdikleri tepkiler ortaya konulmuş ve hayvanlar üzerinden ders vermeye çalışılmıştır.

Silifke'den toplam 13 tane efsane derlenmiştir. Derlenen bu 13 efsane yöre halkı tarafından gerçekliklerine inanılmakta ve kutsal sayılmaktadır. Efsanelerde olağanüstü öğeler bulunmaktadır. Derlenen efsanelerin büyük bölümü yöredeki yer adlarının ortaya çıkışı üzerine anlatılmaktadır. Bunun dışında altı efsane yatır ve ziyaret yerleriyle ilgilidir. Bir efsanede ise çaresiz durumda kalma ve bu durumdan olmayacak bir olayla kurtulma söz konusudur.

Çalışmamızın dokuzuncu ve son bölümünü “adlar” oluşturmaktadır. Bu bölümde inceleme alanımız olan Silifke yöresinde sıklıkla kullanılan, insan, hayvan, bitki ve gün adlarının yanı sıra insanlara ve hayvanlara, çeşitli özellikleri göz önüne alınarak verilen lakapları tespit etmeye çalıştık. Yörük kültürünün hâkim olduğu Silifke ve çevresinde hayvanlara da tıpkı insanlar gibi çeşitli lakaplar verilmesi bu hayvanların Silifkelilerin hayatındaki önemini açıkça göstermektedir.

Bu çalışmanın bundan sonra yapılacak olan halk kültürü araştırmalarına katkıda bulunması en büyük temennimizdir.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

Aça M. ve Ercan M. (2005). Anonim halk edebiyatı. Öcal Oğuz (Ed.), *Türk halk edebiyatı el kitabı* içinde (ss. 113-168). Ankara: Grafiker Yayınları.

Akalın, L. S. (1954). *Erzurum bilmeceleri*. İstanbul: Varlık Yayınları.

Akalın, L. S. (1984). *Edebiyat terimleri sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları.

Alptekin, A. B. (1997). *Halk hikâyelerinin motif yapısı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

AB. (1988). Bilmeceler. *Ana britannica* içinde (Cilt 4, ss.167). İstanbul: Ana Yayıncılık.

AB. (1989). Örf. *Ana britannica* içinde (Cilt 17, ss.306). İstanbul: Ana Yayıncılık.

AB. (1991). Tekerleme. *Ana britannica* içinde (Cilt 20, ss.490). İstanbul: Ana Yayıncılık.

Anadol, C. (2006). *Tarihten günümüze kadar doğu ve batı kültürlerinde halk inanışları Büyü (Sihir-Tulsım-Cin Çarpması)*. İstanbul: Bilge Karınca Yayınları.

And, M. (1983). *Türk tiyatrolarının evreleri*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Artun, E. (1992). *Tekirdağ ritüelleri ve balkanlardaki varyantları*. Tekirdağ: Tekirdağ Genç Yönetici ve İş Adamları Derneği Yayınları.

Artun, E. (2000). *Adana halk kültürü araştırmaları I*. Adana: Adana Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

Artun, E. (2004). *Anonim Türk halk edebiyatı nesri*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Artun, E. (2004). *Türk halk edebiyatına giriş*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

- Artun, E. (2005). *Türk halkbilimi*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Basri, H. (1960). Çarşamba ve Terne'de adlarla ilgili gelenek ve inançlar. *Türk folklor araştırmaları* içinde. 6 (135), ss.2238.
- Başçetinçelik, A (1998). *Adana halk kültüründe geçiş dönemleri doğum-evlenme-ölüm*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Bekki, S. (2004). Türk halk anlatılarında ölüm ruhu motifi. *Milli folklor*, 8 (62), s.53.
- Boratav, P. N. (1982). *Folklor ve edebiyat I-II*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Boratav, P. N. (1984), *100 Soruda Türk folkloru*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Boratav, P. N. (1988), *Halk hikayeleri ve halk hikayeciliği*, İstanbul: Adam Yayınları.
- BL. (1988). Adet. *Büyük larousse* içinde (Cilt 1, ss.99). İstanbul: Gelişim Yayınları.
- BL. (1989). Hikâye. *Büyük larousse* içinde (Cilt 5, ss.4841). İstanbul: Gelişim Yayınları.
- BL. (1990). İskat. *Büyük larousse* içinde (Cilt 10, ss.5492). İstanbul: Gelişim Yayınları.
- BL. (1991). Örf. *Büyük larousse* içinde (Cilt 17, ss.9047). İstanbul: Gelişim Yayınları.
- Çağınlar, Z. (2002). *Adana Avşar ağıtları araştırması*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çıblak, N. (2005). *Mersin tahtacıları halk bilimi araştırmaları*. Ankara: Ürün Yayınları.

- Çıblak, N. (1995). *İçel efsaneleri üzerine bir araştırma*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Deveci, E. (2003). *Yörük kızı*. Mersin: Sesimiz Ofset.
- Devellioğlu, F. (1998). *Osmanlıca –Türkçe ansiklopedik lügat*, Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dilçin, C. (1983). *Örneklerle Türk şiir bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dizdaroğlu, H. (1969). *Halk şiirinde türler*, Ankara.
- Elçin, Ş. (1986). *Halk edebiyatına giriş*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Elçin, Ş. (1990). *Türkiye Türkçesinde ağıtlar*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Erginer, G. (1997). *Kurbanın kökenleri ve Anadolu'da kanlı kurban ritüelleri*. Ankara: Yapı Kredi Yayınları.
- Eröz, M. (1979). Türk boylarında kansız kurban geleneği. *Türk kültürü içinde* (ss.205-206) İstanbul.
- Erşahin, İ. (2005). *Halk kültürü ve edebiyatı sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Eyüboğlu, İ. Z. (1987). *Anadolu inançları, Anadolu mitolojisi inanç – söylence bağlantısı*, İstanbul: Geçit Kitabevi.
- Görkem, İ. (2001). *Türk edebiyatında ağıtlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Güleç, H. (2002). *Halk edebiyatı*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Kalafat, Y. (1995). *Doğu Anadolu'da eski Türk inançlarının izleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

- Kaya, D. (2004). *Anonim halk şiiri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Köprülü, F. (1981). *Türk edebiyatı tarihi*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Kudret, C. (1980). *Örneklerle edebiyat bilgileri*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Basımevi.
- Kulakçı, K. (1975). *Silifke ve çevresinde halk inanışları*. Ankara Üniversitesi. İlahiyat Fakültesi. Yayımlanmamış Lisans Tezi.
- ML. (1964). Bilmece. *Meydan larousse* içinde (Cilt 2, ss. 379-380). İstanbul: Meydan Yayınları.
- ML. (1971). Fıkra. *Meydan larousse* içinde (Cilt 4, ss. 631). İstanbul: Meydan Yayınları.
- Nirun, N. ve Özönder, C. (1990). Türk sosyo-kültür yapısı içinde âdetler, örfler, görenekler, gelenekler. *Millî kültür unsurlarımız üzerine genel görüşler* içinde (ss.262). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Örnek, S. V. (1971). *Anadolu folklorunda ölüm*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Örnek, S. V. (1988). *100 Soruda ilkelde din, büyü, sanat, efsane*. İstanbul: Gerçek Yayınları.
- Örnek, S. V. (2000). *Türk halkbilim*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özbek, M. (1981). *Folklor ve türkülerimiz*. İstanbul.
- Özder, M. A. (1967). Doğum ve çocuk üzerine gelenek ve inançlar. *Türk folklor araştırmaları*, 10 (213), s.4390.
- Öztelli, C. (1951). Zile’de doğum ve âdetleri. *Türk folklor araştırmaları*, 2 (28), s.436-438.

- Öztürk, A. (1986). *Türk anonim edebiyatı*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Özkırımlı, A. (1987). *Türk dili ve edebiyatı ansiklopedisi*. İstanbul: Cem Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (1999). *Masal araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- TDEA. (1983). Efsane. *Türk dili ve edebiyatı ansiklopedisi içinde* (Cilt 3, ss.7). Ankara: Dergâh Yayınları.
- Yalgın, A. R. (1993). *Cenup'ta Türkmen oymakları I*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yardımcı, M. (1993). Çukurova'da ölümle ilgili inanışlar-uygulamalar ve İskenderun mezar taşlarının dili. *II. Uluslar arası Karacaoğlan-Çukurova halk kültürü sempozyumu içinde* (ss.416). Adana: Adana Ofset.
- Yıldırım, D. (1993). *Halkbilim ve edebiyat yazıları*, Malatya: Açıksöz Yayınları.
- YA. (1982). İçel. *Yurt ansiklopedisi içinde* (Cilt 5, ss. 3617-3659). İstanbul: Anadolu Yayıncılık.
- Yüzbaşıoğlu, E. (1994). Silifke yöresinde düğün töreni. *İçel kültürü*, 8, 35. Mersin: Test Teknik Dershanesi.
- Uğur, S. (1948). *İçel folkloru II (İnsan hayatının çeşitli safhalarına ait adet ve inanışlar)*. Ankara: Ulus Basımevi.
- Üçyıldız, C. N. (1994). Silifke ve Yöresinde Yatırlar. *İçel Kültürü*, 8, 32. Mersin: Test Teknik Dershanesi.
- Halk takvimi. Erişim tarihi: 16 Ocak 2009, <http://www.takvim.com>
- Silifke. Erişim tarihi: 13 Mart 2008, http://www.silifke_bld.gov.tr

Sözlü Kaynaklar

Kaynak kişi ile ilgili bilgiler; ad, soyad, doğum tarihi, mesleği, medeni hali, doğum yeri ve eğitim durumu şeklinde sıralanmıştır. Tüm kaynak kişiler Silifke’de ikamet etmektedirler.

K.1. Lutfi Uğur, 1955, emekli öğretmen, evli, Silifke, üniversite

K.2. Meral Yetkin, 1968, memur, evli, Silifke, lise

K.3. Ayşen Tamer, 1958, işçi, evli, Silifke, ortaokul

K.4. Zeynep Sandak, 1964, işçi, bekâr, Silifke, ortaokul

K.5. Zeynep Sevgi Çayırılı, 1963, muhasebeci, evli, Silifke, lise

K.6. Nezaket Topbaş, 1955, ev hanımı, evli, Bayındır Köyü, ilkokul

K.7. Şifa Kelce, 1983, ev hanımı, evli, Kabasakallı Köyü, ilkokul

K.8. Mehmet Kelce, 1978, işçi, evli, Kabasakallı Köyü, lise

K.9. Zekiye Kelce, 1939, ev hanımı, evli, Kabasakallı Köyü, yok

K.10. Nazif Ali Arıcan, 1971, avukat, evli, Silifke, üniversite

K.11. Kamil Trak, 1934, emekli, evli, Silifke, lise

K.12. Fatma Trak, 1941, terzi, evli, Silifke, ilkokul

K.13. Ahmet Tezcan, 1959, aşçı, evli, Silifke, ilkokul

K.14. Döndü Can, 1983, okutman, bekâr, Silifke, yüksek lisans

K.15. Leyla İyidoğan, 1970, kuaför, bekâr, Silifke, ilkokul

K.16. Mustafa Bilgen, 1955, tantuni ustası, evli, Silifke, ilkokul

K.17. Binnaz Bilgen, 1955, esnaf, evli, Silifke, ilkokul

K.18. Kasım Mavzer, 1970, berber (yöresel sanatçı), bekâr, Silifke, ortaokul

K.19. İsmail Keser, 1965, memur, evli, silifke, lise

- K.20. Durdane Keser, 1965, sınıf öğretmeni, evli, Silifke, üniversite
- K.21. Murat Şengi, 1974, gazeteci, evli, Silifke. lise
- K.22. Ayşegül Şengi, 1987, serbest meslek, evli, Silifke, ortaokul
- K.23. Abdil Can, 1953, çiftçi, evli, Uzuncaburç Köyü, ilkokul
- K.24. Afet Tezcan, 1937, ev hanımı, evli, Uzuncaburç Köyü, ilkokul
- K.25. Ali Gök, 1930, çoban, evli, Uzuncaburç Köyü, ilkokul
- K.26. Ayşe Uçan, 1957, ev hanımı, evli, Ovacık Köyü, ilkokul
- K.27. Emine Gök, 1950, ev hanımı, evli, Uzuncaburç Köyü, yok
- K.28. Hatmana Gür, 1929, ev hanımı, evli, Uzuncaburç Köyü, yok
- K.29. Hüsnüye Can, 1946, ev hanımı, evli, Uzuncaburç Köyü, ilkokul
- K.30. İbrahim Uçan, 1913, çifti, evli, Uzuncaburç Köyü, ilkokul
- K.31. Sami Tezcan, 1935, marangoz, evli, Uzuncaburç Köyü, ilkokul
- K.32. Zeliha Uzun, 1933, ev hanımı, evli, Uzuncaburç Köyü, yok
- K.33. Mustafa İnceoğlu, işçi emeklisi, evli, Silifke, ortaokul
- K.34. Emine Akan, 1935, ev hanımı, evli, Silifke, yok
- K.35. Yusuf Bilgen, 1933, çiftçi, evli, Silifke, ilkokul terk
- K.36. Meliha Bilgen, 1937, ev hanımı, evli, Çeltik Köyü, yok
- K.37. Sultan Aykın, 1960, ev hanımı, evli, Silifke, ilkokul
- K.38. Hürü Akkuş, 1942, ev hanımı, evli, Silifke, ilkokul
- K.39. Fatma Akan, 1933, ev hanımı, evli, Burunucu Köyü, yok
- K.40. Fatma Soykan, 1934, ev hanımı, evli, Kurtuluş Köyü, yok
- K.41. Ali Karabaş, 1941, çiftçi, evli, Gökbelen Köyü, ortaokul

- K.42. Şehri Karabaş, 1944, ev hanımı, evli, Gökbelen Köyü, ilkokul
- K.43. Zekeriya Demir, 1942, çiftçi, evli, Kurtuluş Köyü, ilkokul
- K.45. Mehtap Kövenç, 1985, öğrenci, evli, Silifke, üniversite
- K.46. Fatma Kadim, 1958, ev hanımı, evli, Silifke, ilkokul
- K.47. Meltem Ayar, 1977, ev hanımı, evli, Silifke, lise
- K.48. Ayşe Ayar, 1941, ev hanımı, evli, Işıklı Köyü, yok
- K.49. Havva Akan, 1972, turizmci, evli, Silifke, üniversite
- K.50. Elif Akan, 1968, memur, bekâr, Silifke, üniversite
- K.51. Hürü Kabak, 1969, ev hanımı, evli, Çavuşbucağı Köyü, ilkokul
- K.52. Meryem Kabak, 1972, ev hanımı, Çavuşbucağı Köyü, evli, lise
- K.53. Türkey Kabak, 1967, turizmci, bekâr, Çavuşbucağı Köyü, lise
- K.54. Onur Kabak, 1984, uzman çavuş, bekâr, Çavuşbucağı Köyü, lise
- K.55. Uğur Kabak, 1970, çiftçi, evli, Çavuşbucağı Köyü, lise
- K.56. Adem Ayar, 1971, astsubay, evli, Işıklı Köyü, lise
- K.57. Ümmühan Akan, 1938, ev hanımı, Silifke, evli, yok
- K.58. Rukiye Uçar, 1953, emekli, evli, Silifke, lise
- K.59. Ali Akan, 1960, işçi, evli, Silifke, ortaokul
- K.60. Mahmut Akan, 1956, tüccar, evli, Silifke, lise
- K.61. Saliha Kabak, 1976, grafikçi, bekâr, Çavuşbucağı Köyü, lise
- K.62. Remzi Kır, 1967, muhtar, evli, Tosmurlu Köyü, lise
- K.63. İsmihan Kır, 1965, ev hanımı, evli, Tosmurlu Köyü, ilkokul
- K.64. Zeynep Ateş, 1919, ev hanımı, evli, Başderesi Köyü, yok

- K.65. Elif Çetin, 1964, ev hanımı, evli, Tosmurlu Köyü, ilkokul
- K.66. Ahmet Çetin, 1961, çiftçi, evli, Kösereli Köyü, ilkokul
- K.67. Ali Uysal, 1961, işçi, evli, Tosmurlu Köyü, ilkokul
- K.68. Songül Uysal, 1962, ev hanımı, evli, Tosmurlu Köyü, yok
- K.69. Ali Kır, 1927, çiftçi, evli, Tosmurlu Köyü, ilkokul
- K.70. Ayşe Kır, 1930, ev hanımı, evli, Bahçederesi Köyü, yok
- K.71. Durhasan Vural, 1938, çiftçi, evli, Tosmurlu Köyü, yok
- K.72. Hürü Vural, 1943, çiftçi, evli, Tosmurlu Köyü, yok
- K.73. Menekşe Bilgen, 1968, ev hanımı, evli, Tosmurlu Köyü, ilkokul
- K.74. Hüseyin Çınar, 1962, kebabçı, evli, Tosmurlu Köyü, ilkokul
- K.75. Hürü Çınar, 1960, ev hanımı, evli, Tosmurlu Köyü, ilkokul
- K.76. Sevdije Ateş, 1957, aşçı, evli, Silifke, ilkokul
- K.77. Süleyman Ateş, 1948, çiftçi, evli, Silifke, ilkokul
- K.78. Mehmet Uzun, 1938, bakkal, evli, Ovacık Köyü, ilkokul
- K.79. Velittin Kümbet, 1943, emekli, evli, Atayurt Beldesi, ortaokul
- K.80. İsmail Güler, 1947, esnaf, evli, Silifke, ortaokul
- K.81. Adem Kır, 1956, işçi, Tosmurlu Köyü, evli, ilkokul
- K.82. Ali Yapalak, 1973, işçi, Silifke, evli, lise
- K.83. İlhan Şahin, 1942, işsiz, Erzurum, evli, ilkokul
- K.84. Mustafa Şavluğ, 1966, esnaf, Malatya, evli, ilkokul
- K.85. İbrahim Doğan, 1936, işçi, Sivas, evli, yok
- K.86. Arif Aydın, 1955, demir ustası, Mut, evli, lise

K.87. Hatice Aygöl, 1999, öğrenci, bekâr, Silifke, ortaokul

K.88. Murat Yıldız, 2001, öğrenci, bekâr, Silifke, ilkokul

K.89. Saliha Demir, 2002, öğrenci, bekâr, Silifke, ilkokul

K.90. Ahmet Aydın, 1998, öğrenci, bekâr, Silifke, ortaokul

SÖZLÜK

A

aba: abla

ağloğu: zakkum

alağbak: karga

alıcı kuş: atmaca

arılık: beden kötülüklerinden arınmak için verilen sadaka

avar: sebze bahçesi

avlağı: bahçenin etrafına ağaç ve ince dallarla yapılan çit, engel

ayak kösmek: ayakları bir araya getirmek

B

barlanmak: küflenmek

becene: ulu, yüksek, korkunç

belek: bebek sargısı

bilemek: toplamak

bişşek: yayık yaymak için kullanılan ahşap tıkaç

bostan: salatalık

böcü: 1) kurt ya da böcek 2) domuz

bögse: örümcek

börtme: haşlama, haşlanmış tahıl

bük: ırmak kenarında sulanabilen tarla

büsten: kedi

C-Ç

cennet meyvesi: hurma

cıllmak: oyun bozmak

cıvlamak: kavlamak

cirim: alan, yer

cülle: civciv

çal duvar: kuru, taş duvar

çavuş kuşu: ibibik

çebic: 6 ayla bir yaş arası erkek ve dişi keçi, bir yaşında davar

çeleş: damın üst kenarı

çetik: çekirge

çetirez: bir tür çalı

çimmek: yıkanmak

çingil: 10-15cm çapında 25cm derinliğinde silindir şeklinde bakırdan yapılmış saplı kap.

çipilemek: yıkanmak

çişdendik: yapılması hoş olmayan, şımarıkça tavırlar

çomça: büyük saplı ve büyük ağızlı kaşık, kepçe

çonmak: toplanmak

çöne: saç ve tencere koymak için ocak içindeki taş

çörtlen: oluk

D

daylak: iki yaşını doldurmuş deve

depiklemek: tekmelemek

deve köşşegi: deve semeri

devmek: ısırarak

deynek: sopa

diken kuşu: saka

diş börtmesi: çocuğun ilk dişi için haşlanan buğday

dorum: iki yaşına kadar deve yavrusu

dölek: terazide düz yer

döş: göğüs

duvamak: ayak üstü durdurmak

düğürçük: ince bulgur

düğürlük: dünür olma

E

ecebet: çok iri, korkunç

elbişim: ipek böceği

emlik: koça gelemeyen koyunun mayısa doğru doğan kuzusu

enik: kedi, köpek yavrusu

erkeç: 3 yaşında hadım keçi

essah: hakikat, gerçek

eşek turpu: hardal

evermek: evlendirmek

evlek: ekin ekiminde tarlanın bölünmesi

evran: büyük yılan, ejderha

ezva: kibrit kavı

F-G

ferik: tavuk

gamaz: rüzgar hortumu

gerneşmek: gerinmek

gevmek: çiğnemek

gış guzusu, ası guzu: kış ortasında doğan kuzular

giçişmek: kaşınmak

göcen: tavşan yavrusu

gök boncuk: mavi boncuk

gölük: dişi at

gömgök: masmavi

görpe guzu: mart, nisanda doğan kuzular

görpe: yeni doğmuş keçi yavrusu

gözer: büyük elek

guduk: aşısız incir

gugumavuk: baykuş

gunnacı: hamile

güdük: kuyruksuz hayvana ya da köpek, eşek gibi boyu kısa olanlara denir.

günebakan: ayçiçeği

güvlek: gür, bol

H

hamsı: çiğ, olgunlaşmamış

haranı: kazanın küçüğü

harar: büyük çuval

harman atmak: savurmak

hayırlamak: kutlamak, tebrik etmek

hecin: tek hörgüçlü deve

helke: 25cm çapında, 35cm derinliğinde silindir biçiminde saplı bakır kova

hızar: bıçkı

horanta: ev ahalisinin tümü

hönkermek: seslenmek

höşmer: ayranla yapılan bir hamur yemeği

I-İ

ıltar: kıldan veya yünden yapılmış kestelden büyük kalın ip.

iteğe ya da iteği: kalın dokunmuş sofra

K

kargı: sopa

kart: 4-5 yaşlı hadım keçi

kaşıklık: kaşıkların konması için bezden dikilmiş ön tarafında küçük gözleri olan şey.

keçi: 2 yaşından sonraki dişi keçi

kel: kötü

keleş: güzel, iyi

kellik: aş erme

kertik: çentik

kestel: kıldan ya da yünden yapılmış ince ip.

kıcık: ince, bacağın içine doğru kıvrık kuyruklu koyun

kızboğan: kertenkele

kirmen: kıl veya yün eğiren alet

koç: yaşlı öveç 3 – 4 yaşındaki erkek koyun

koçmar: kertenkele

kompil: patates

koyak: kurumuş küçük dere

köşek, boduk: altı aylığa kadar deve yavrusu

kunnamak: eşek veya atın doğurması

kuzu: altı aylığa kadar koyunun yavrusu

küncü: susam

L

leğen: bakırdan veya alüminyumdan yapılmış 50cm çapında 15cm derinliğinde yayvan kap.

leğençe, ileğençe: küçük leğen

lök: teke melez denilen tüylü devenin erkeği

M-N

mandak: tekerlek kuyruklu gösterişli yağlı koyun

marazlı: hastalıklı

marya: iki yaşından sonraki dişi koyun

mazı: meşe ağacının meyvesi

nacak: balta

nahıl: nasıl

O-Ö

obruk: yazın serin, kışın ılık kuyu mağara

ocak: şifa dağıttığına inanılan kişi ya da aile

oğlak: her iki cinsin 6 aya kadar olanı

öğrec: soy, sülale

öncek: belden topuğa kadar uzanan, bele iple bağlanan, kadınların etekleri kirlenmesin diye takılan örtü.

öndüç: ödünç

öveç: iki yaşından sonraki erkek koyun

öygün: hayvan bağlanan zincir ya da ip

P**palaz:** keklik yavrusu**pirek:** domates**potuk:** ayı yavrusu**S-Ş****sahan:** genellikle bakırdan yapılmış, içine yemek konan çukurla yayvan arasında bir kap**sal:** tabut**sehil:** kışlık yurt, deniz sahili**seyis:** bir yaşından sonraki hadım keçi**sıçan:** fare**sındı:** makas**sini:** büyük tepsi**sömek:** darı koçanı**süğün:** buzağı**şişek:** altı ayla iki yaş arası dişi koyun**T****takdelen:** ağaçkakan**talvar:** yeşil dallardan yapılan eğreti baraka**teke:** bir yaşından sonraki burulmamış keçi**tene:** tane**tevek:** asma yaprağı**tirikgalle:** sincap**toklu:** altı ayla bir iki yaş arası erkek koyun**tokmakan-töğmeken:** semizotu**tor:** 1) çam ağacı; 2) ufak, çaylak

toru: çam fidanı

U-Ü

uğrasa: dua okumak, büyü yapmak ya da bozmak

üleşmek: paylaşmak

ülübü: bürülce

ütülmek: oyunda yenilmek

Y-Z

yağlık: genişçe yazma, tülbent.

yamaçlamak: karşılamak

yazmış: bir yaşından sonraki dişi keçi

yemiş: incir

yenidünya: malta eriği

yorak: mest, yemeni gibi ayakkabılara vurulan meşin yama

zövleği: boyunduruk, yan ağacı

ÖZGEÇMİŞ

Adı-Soyadı: Aslı AĞCALAR

Doğum Yeri ve Tarihi: Gaziantep, 10.06.1984

Medeni Durumu: Bekâr

Yabancı Dil: İngilizce

EĞİTİM BİLGİLERİ

Yüksek Lisans: (2006-2009) Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi: Silifke Halk Kültürü Araştırması - **Danışman:** Doç. Dr. Nilgün ÇIBLAK COŞKUN

Lisans: (2002-2006) Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Lisans Tezi: Mehmet Akif Ersoy - Safahat I - Sözlük Çalışması - **Danışman:** Prof. Dr. İsmail PARLATIR

Ortaöğretim: Gaziantep Cumhuriyet Yabancı Dil Ağırlıklı Lisesi

İŞ DENEYİMİ

2007-2009 Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı (Araştırma Görevlisi)

İLETİŞİM BİLGİLERİ

e-posta: asliagcalar@hotmail.com

tel: 0 539 489 13 10

